PRZYPOWIEŚCIOWY

LEXIKON

TALMUDYCZNY I MIDRASZOWY

TŁUMACZONY

przez

Dawida Rundo

Cena Rs. 1.

WARSZAWA
w Drukarni **H. J. Rundo** Tłomackie 10.

1887.

PRZYPOWIEŚCIOWY
LEXIKON
TALMUDYCZNY I MIDRASZOWY

TŁUMACZONY

PRZEZ

Dawida Rundo.

WARSZAWA
W Drukarni **H. J. Rundo** Tłomackie 10.

1887.

Дозволено Цензурою
Варшава 30 Іюля 1886 г.

PRZEDMOWA.

W dziedzinie usiłowań społecznej nauki na polu literatury starożytnej, ważną rolę odgrywa odkrycie bogactw wiedzy mężów talmudycznych. Znajdujemy w nich trafne nauki, wyborne myśli i mowy powieściowe zdobne kwiatem alegorycznym i bogate w rzutność poglądów.

Kto szuka w tym wielkim oceanie myśli ludzkiej, tego porównać można do górnika dobywającego z głębi gór rudę drogocenną, by ją na światło dzienne wydobyć. Praca jego nie ginie marnie ale sowicie bywa wynagrodzoną. Tu znajduje bowiem znacznej wartości bryłę złota, tam kawał mozajki, tu drogi kamień, tam klejnot, duże i małe wartościowe metale, które uporządkowawszy oddaje na pożytek myślącego ogółu. (Zasługi takiego poszukiwacza przypisać sobie nie mogę, większą bowiem część tego zbioru zastałem w dziele niemieckiem rabina Dessauera, resztę zaś wziąłem z dzieł hebrajskich oryginalnych.)

Talmud znany jest jako mistrzowskie dzieło, odnośnie nawet do innych wiar, odkrywa nam on dużo pomników starożytności, wiele prawd w formę przypowieści ujętych, wiele bystrych poglądów, wiele zasad wiedzy i szlachetnych idei obyczajowych oraz sentencyj moralnych, piękne przykłady cnót i wzniosłe ideały wiary. Talmud tedy był, jest i będzie najwyższą nauką judaistyczną, na nim opierają się wszystkie szkoły zwane T a l m u d T o r a i wszystkie dobroczynne fundacyje, krótko mówiąc, talmud jest księgą bogatą w idee wiedzy, wiary i moralności.

Talmud i Midrasz są to wiekopomne dzieła myśli ludzkiej, które pomimo wrogiej napaści przeciwników pomimo niesłusznych podejrzeń i szyderstwa przetrwały w dziedzinie wiedzy wieki całe i oparły się mnogiej sile czasu i na długie jeszcze lata i na zawsze będą dla przyszłych pokoleń skarbnicą mieszczącą niewyczerpane bogactwa myśli ludzkiej.

Późnej starości mojej niech przebaczą Czytelnicy wszelkie wady i usterki tego dzieła. Ta myśl tylko, że pole nauk talmudycznych leży odłogiem, skłoniła mnie do przedsiewzięcia tej pracy. *Feci quod potui, faciant meliora potentes!*

Byłbym szczęśliwym gdyby dziełko moje stało się dla sił młodszych i dzielniejszych zachętą do sumiennych studyjów w tej dziedzinie wiedzy.

Dawid Rundo

A.

Alfabet hebrajski.

Ałef znaczy początek alfabetu, Mem środek, Suw koniec, a wszystko razem wzięte znaczy słowo (אמת prawda) imię Boga, jako początek, środek i koniec, czyli przeszłość, obecność i przyszłość. (Traktat Sanhedrin 64.)

*
* *

Agada czyli literatura talmudyczna.

Jeżeli chcesz poznać Tego który świat do bytu powołał to studyjuj Agadę.

Agada przedstawia moralną literaturę talmudyczną i zawiera w części alegoryczne wykłady. W niej odbija się wiernie duch Izraela, jego życie umysłowe, narodowe, zwyczaje, poglądy, zasady życia w przeciągu 8-miu wieków i dziś jeszcze każdemu Izraelicie jako drogowskaz w podróży życia służyć może. (Sypri Ekew.)

*
* *

Artykuły wiary.

Majmonides w komentarzu do Miszny streszcza naukę religii judaizmu w następujących dogmatach które są: 1) Istnienie Boga. 2) Jedyność Boska. 3) Jego duchowość. 4) Jego wieczność. 5) Wyłączne uwielbienie Boga. 6) Wiara w przyszłe życie. 7) Wielkość prawodawcy Mojżesza. 8) Uznanie pisma świętego 9) Jego moc obowiązująca. 10) Wiara w opatrzność. 11) Wiara w nagrodę za dobre, a karę za złe. 12) Oczekiwanie Messyjasza. 13) Wiara w zmartwychwstanie.

*
* *

Arfa Dawida.

Nad łożem króla Dawida, jak opisują uczeni, wisiała arfa. Gdy o północy wiatr zawiał arfa sama przez się wydawała tony. Arfa—familijny herb Dawida, którego talent śpiewaczy od młodości już się przejawił, stanowił najwyższą rozkosz życia królewskiego, nawet wtedy, gdy wieczór jego życia się zbliżał, gdy zimny północny wiatr go owiewał i zbliżały się dni o których się mówi „nie znajduję w nich przyjemności”. (Kaznod. Salomona 12—1). Bo gdy król Dawid był już w podeszłym wieku, okrywano go sukniami a chłód go przejmował, (Królewskie 1, 1, 1) naówczas rozlegały się dźwięki arfy, zabrzmiały śpiewy psalmów z jej wnętrza. Przez urok śpiewu była ona królewskim ulubieńcem i cudownym tonem opiewała chwałę Najwyższego. (Traktat Berachot 3).

Artysta.

Żaden artysta nie bywa bez narzędzi.

Nie można łamać kunsztu z parkanu. Ręka sztukmistrza przechodzi przez cały kraj. Mistrz jednego kunsztu żywi żonę i dzieci swoje, mistrz 7-miu kunsztów nie może siebie samego wyżywić. (Traktat Sabat 64).

* * *

Astronomia.

Rabi Szymon syn Pazy w imieniu rabi Jozua syna Lewi, ten zaś w imieniu Bar Kapra mawiał: Kto posiada naukę astronomii i nie zajmuje się nią o nim pismo mówi: *„Ale na sprawy Pańskie nie patrzą, a na dzieła rąk Jego nie oglądają się"*. (Jezajasz 5) Rabi Samuel syn Nachmauy mówił: Gdzie pismo święte zaleca nam naukę astronomii? Oto w tym wierszu: *„Przestrzegajcie ich tedy i czyńcie je, to bowiem stanowi mądrość wasza i rozum wasz przed oczyma narodów"*. (5 ks. Mojżeszowa 4, 6.)

Powagę więc mądrości i rozumu daje nam tylko nauka astronomii. (Trakt Sabat 47)

* * *

Areszt.

Aresztowany nie może się sam z aresztu uwolnić.

* * *

Aristoteles.

Aristoteles pisał do Aleksandra Macedońskiego: Opanuj naród przez dobrodziejstwo, a wtedy uzyskasz jego miłość. Lepiej i korzystniej jest dobrocią panować, aniżeli przymusem, bo na co się przyda jeżeli ich ciało posiadasz! Jeżeli zaś ich serce przez dobroć i miłość uzyskałeś, należą do ciebie ciałem i życiem,—co naród mówi to też wykonać może,—miej się więc na baczności żeby źle nie mówiono, a wówczas pewnym będziesz że nic złego nie przedsięwezmą.

B.

Błogosławieństwo.

Błogosławieństwo i przekleństwo nie mogą się jednoczyć (nie mogą iść w parze). (Rabbot).

Człowiek szlachetnego pochodzenia może się rzadko z surowym człowiekiem pogodzić.

* * *

Boskie błogosławieństwo.

Oby moje pożywienie, mówił gołąb Noego na oliwny listek wskazując, z cierpkiego się składało, gdyż jako z rąk Boskich udzielone, lepszem jest

aniżeli słodkie — z rąk ludzkich. (Traktat Sanhedrin 108)

Lepsze gorzkie z nieba aniżeli słodkie od ludzi.

*
* *

Błogosławieństwo.

Oby u was była bojaźń Boska jak bojaźń przed ludźmi z ciała i kości. Nie prawdaż, mówił dalej wielki uczony rabi Jochanan syn Zakaja: Gdy człowiek grzech popełnia szuka sposobności ukryć się przed ludźmi, tak samo szukajcie sposobu ukrywać się przed Bogiem jeżeli możecie, jakkolwiek Bóg wszystko widzi. (Berachot 28)

Ostatnie napomnienie i błogosławieństwo rabi Jochanana, gdy jego uczniowie prosili go o ostatnie błogosławieństwo.

*
* *

Błogosławieństwo ociemniałego mędrca.

Pożegnalne błogosławieństwo pewnego ociemniałego mędrca udzielone rabi Eleazarowi synowi Jakóba, który tegoż mędrca przez długi czas z wielką gościnnością przyjmował, brzmiało jak następuje: *Wyświadczyłeś dobrodziejstwo temu który od każdego widziany bywa a sam nigdy nie widzi. Ten który wszystko widzi a nigdy nie bywa widzianym aby ci wynagrodził.* (Traktat Chagiga 180)

*
* *

Błogosławieństwo.

Sławny Sanaita rabi Nachman będąc w zamiarze pożegnania się z mądrym i godnym szacunku przyjacielem swoim rabi Izaakiem, prosił go zarazem o udzielenie mu błogosławieństwa swego. Tobie błogosławieństwa? odrzekł proszony.—Wystawiam sobie podróżnego błądzącego po puszczy, znużonego, zgłodniałego i spragnionego gdy spostrzega nagle drzewo obciążone wyśmienitemi owocami, rzucające także około siebie cień i okrążone strumykiem. Zaspokoiwszy tedy głód, pragnienie i wypocząwszy dostatecznie, rzecze: „O słodkie drzewo! jakież życzenia mogę ci pozostawić? Oby owoce twoje były słodkie? wszak są już słodkiemi; aby cień był przyjemnym? już nim jest; abyś wodą zroszone było? wszak i to już jest; a zatem wypada mi tylko życzyć by latorośle twoje były równemi tobie". Tak też i ja mój przyjacielu. Jakież ci mogę udzielić błogosławieństwo? Obyś był słynnym w nauce? już nim jesteś. Obyś dosięgnął wielkich zaszczytów? jużeś ich dosięgnął; bogactwo

już również posiadasz, ojcem potomstwa jesteś, pozostaje mi zatem nic więcej ci życzyć jak to, aby dzieci twoje we wszystkiem byli tobie równymi.

*
* *

W Bogu zaufanie mający.

Mądrzy uczą nas, abyśmy często przypominali sobie i pobudzali się do zupełnej w Nim ufności. Kto po spożyciu jakiejbądź uczty nie zostawi z niej nieco chleba na swym stole, nie dozna błogosławieństwa jak o tem mówi pismo święte: *„Będą jedli i zostawią.“* (Królewskie 2, 4, 13.)

*
* *

Bóg panem wszystkich.

Królem dzikich zwierząt jest lew, królem swojskich zwierząt jest buchaj, królem ptactwa jest orzeł, królem wszystkich zwierząt jest człowiek, królem ludzi Bóg. (Traktat Chagiga 13a.)

Bogu oddawać co Bogu należy.

Pewien mędrzec mawiał: Oddaj Bogu co Jego jest, a Jego jest wszystko co posiadasz i ty sam jesteś Jego własnością.

*
* *

Bóg miłuje.

Trzy osoby miłuje Bóg nad wszystkie inne: 1) Tego który nie łatwo w gniew wpada. 2) Tego kto się nie sprzedaje innym ludziom. 3) Człowieka pobłażliwego na wady innych.

*
* *

Bogu i ludziom miły.

Kto się ludziom podoba w tym i Bóg ma upodobanie, a kto się ludziom nie podoba w tym i Bóg nie ma upodobania.

Osięgnij względy i upodobania w oczach Boga i ludzi. [Przypowieści Salomona 3—4.]

*
* *

Bogu bliscy.

Opatrzność czuwa nad tymi ludźmi którzy są wesołymi i uprzejmymi. (Trakt Sukot 55)

Służcie Bogu uprzejmością i korzcie się Jemu ze śpiewami. [Psalm 102.]

Wybitnemu człowiekowi sama natura składa hołd.

*
* *

Biesiada Bogu poświęcona.

Gdy słowo Boże bywa na ustach gdzie trzech do biesiady zasiada, jest jakby siedzieli przy stole Bogu poświęconym. (Abot 33)

*
* *

Biesiada.

Potrawę, która ci dobrze smakuje spożywaj z umiarkowaniem. (Trakt Gityn 70)

* * *

Biesiada.

Kto swoją biesiadę przedłuża, temu Bóg czas żywota przedłuża. (Sabat 92.)

Przedłużenie to ma na celu, aby biedni, cierpiący niedostatek tymczasem nadeszli i okruszynami twego dostatku posilić się mogli. Kto w taki sposób utrzymuje ludzi przy życiu, tego dni życia niebo przedłuża.

* * *

Balsam życia.

Kto przepisy nauk Boskich na zbawienną potrzebę używa, temu balsam życia one przynoszą, kto zaś takowe do przeciwnych celów używa, temu stają się trucizną i wczesną śmierć powodują. (Traktat Joma 72.)

* * *

Balsam życia.

Pewien mędrzec szedł jakby kramarz po ulicach Saforys i publicznych miejscach, wołając: „Kto pragnie życia?" Z razu cisnęło się mnóstwo ludzi wokoło niego, ciekawi dowiedzieć się o cudownym balsamie życia. Naówczas mędrzec otworzył księgę i czytał: *„Mąż który pragnie życia niech się strzeże złego a czyni dobrze."* (Psalm 34, 13. Traktat Aboda Zara 14.)

* * *

Bogactwo.

Bogactwo Mojżesza, mawiali uczeni, powstało z odpadków tablic zakonu. Mojżesz bowiem nietylko przywróceniem tablic zakonu, ale także systematycznym układem i zestawieniem ogólnych nauk (Deuteronomium 4, 14) pozyskał najpiękniejszą i najbogatszą zasługę swego nieśmiertelnego żywota. (Trakt Nedarim 38.)

Służba u wysoko postawionego człowieka spełniana, przynosi znaczny zysk, gdyż przynosi dobre odpadki.

* * *

Bogactwo.

Umiejętność i mądry umysł przynosi w końcu bogactwo i błogosławieństwo. (Sanhedrin 92.)

Biednym jest ten, komu brak rozumu.

* * *

Bogactwo.

Kto jest prawdziwie bogatym? Ten kto się czuje za-

dowolonym ze swego majątku. (Trakt Sabat 25.)

* * *

Bogactwo.

Bywa bogactwo takie, które posiadacza do upadku moralnego doprowadza i bywa takie które do błogosławieństwa doprowadza. Tak też bywa z towarzystwem, jedno do szczęścia drugie do nieszczęścia prowadzi,—to samo ze znaczeniem i wiedzą. (Midrasz.)

* * *

Bogactwo i wiedza.

Bez bogactwa, samą wiedzę porównać można do nóg bez obuwia, bogactwo zaś bez wiedzy do obuwia, któremu brak nóg.

* * *

Bogactwo od Boga pochodzi.

Człowiek nie bogaci się dla tego że znaczne interesa prowadzi, że od wschodu do zachodu i od zachodu do wschodu podróżuje, że na statkach napełnionych towarami morze przepływa, lecz Bóg to jest, który jednemu odbiera a drugiemu daje. (Midr. Rabba.)

* * *

Budowniczowie.

Uczeni słusznie budowniczymi moralnego świata są nazwani. Nie licz głów twoich dziatek lecz głowy twoich budowniczych, którzy gruntowną budowę świata kształcą. (Traktat Sabat 114.)

* * *

Badanie.

Badaj prawo święte za co zasługę zdobędziesz.

Warto każdemu człowiekowi, należącemu czy to do uczonych czy też do stanu obywatelskiego, obeznać się z wiedzą religijną; nabywa bowiem mocy w wierze, osięga ufność w Bogu, poznaje wysokie zadanie swego życia i uczy się kochać ludzi jak własnych braci.

* * *

Bojaźń.

Nie troszcz się o daleką potrzebę, nie wiesz bowiem nawet co ci się dziś przytrafić może, może już wtedy nie będziesz istniał i daremnie troszczyłeś się o byt na świecie który nie jest twoim. (Traktat Sanhedrin 100.)

* * *

Bystrość rozumu.

Kto zanadto swemu rozumowi dowierza wpada w błędy i pomyłki. (Traktat Erubin 190)

* * *

Bystrość rozumu dziecka.

Pewien uczony powracając z podróży gdy doszedł do bram Jerozolimy, spotkał dziewczę, która czerpała wodę ze studni. Podróżny poprosił ją o trochę wody, dziecko chętnie mu podało. Naówczas podróżny dziękując rzekł: „Dobre dziecko, uczyniłaś zupełnie jak Rebeka, dziękuję ci". „Ale wy nie uczyniliście jak Eleazar" odrzekło dziewczę. (Midrasz.)

* * *

Bezustanne istnienie Izraela.

Bóg pokazał Mojżeszowi ciernie, które ogień palił a niepochłaniał, i rzekł: „Tak jak to ciernie w ogniu a ogień ich nie niszczy, tak Izrael przez Egipcyan wytępiony nie będzie". (Rabott.)

Lud izraelski próby ogniste z grzechów oczyszczą.

* * *

Bezustanne istnienie Izraela

Gdyż Ja Bóg, mówi Małachi, nie zmieniam się i wy synowie Jakóba nie zginiecie. Do tych słów dodali mędrcy: Tak jak Ja nie zmieniłem się i zmienić się nie mogę, tak też i ty domie Jakóba nie zginiesz, lecz musisz w wiecznem przymierzu z wiekuistym Bogiem pozostać.

Izrael jest i pozostanie wojownikiem Boga.

* * *

Bohaterki cnoty.

Przez całe życie u patryarchini Sary, paliło się od wschodu sobotniego dnia do drugiej soboty światło wiary,—przez to potrójnem błogosławieństwem władała jej dobroczynność, rozdawła bowiem potrzebującym nie skąpą ręką, a chmury wisiały nad jej namiotem (chmura tajemnicy zasłaniała wszystko co ona robiła i tworzyła), w cichości i skrytości czyniła dobrze i pięknie, nie pokazując się z tem otwarcie. Gdy Sara umarła znikło to, a gdy Rebeka w jej namiocie się zjawiła wróciło znowu to wszystko.

Jaki godny naśladowania przykład dla każdej cnotliwej gospodyni.

* * *

Bez grzechu.

Trzy osoby są wielce szanowane w świecie: Kto się istotnie do Boga nawraca, kto dosięga wysokiego urzędu i kto ognisko rodzinne stwarza. (Rabott.)

* * *

Bezżenny.

Bezżenny żyje bez pomocy; nie doznaje dobrego, radości, błogosławieństwa; bez religii, bez muru obronnego, bez pokoju.

*
* *

Bezżenny.

Tego kto bez żony żyje nie można nazwać zupełnym i skończonym człowiekiem. (Jelamot 63.)

*
* *

Bez honoru.

Zawieś na szyi niechlujnemu bydlęciu delikatny palmowy ryż na paszę, a ono jednak z nawyknienia takowy w błocie powalany pożre.

Nieczuły człowiek przywykły do samolubstwa wszędzie tylko swego pożytku szuka, a najważniejsze dobro człowieka—cnoty obywatelskie, które go prawdziwie zdobią, odpycha od siebie. (Berachot 43.)

*
* *

Bezbożność.

Rabi Akiba syn Mahalela mawiał: „Wolę aby mnie ludzie przez całe życie głupcem nazywali, aniżeliby Bóg mnie przez jedną chwilę występnym miał nazwać. (Traktat Idiot 11a.)

*
* *

Bezbożność.

Kto się zajmuje studyowaniem zakonu i nieuwzględnia niedoli i biédy bliźnich, ten nie ma Boga w sercu.

Zakon Boży rozpoczyna się i kończy uczynkami miłości bratniej.

*
* *

Bezbożni.

Bezbożni będą żalem i zgryzotami sumienia dręczeni.

Popęd do poprawy nawet w duszy grzesznika nie ze wszystkiem obumiera.

*
* *

Bramy piekła.

Trzy bramy prowadzą do piekła: jedna w pustyni, jedna w morzu, a jedna w Jerozolimie. Do popsutych obyczajów prowadzą trzy drogi: ubóstwo ze swem opłakanem i uciążliwem położeniem. (Erubin 1)

Obraz pustyni jako narzędzie ruchu handlowego przez ląd, morze i wielkie miasto, w którem obojętność religijna ma swoje siedlisko.

*
* *

Błędy w młodości.

Postępki które człowiek w młodości spełnia, cechują

swym wyrazem twarz jego do późnej starości.

Nieobyczajne postępki wykonywane w młodości, zachowują jeszcze swe znamię w starości człowieka, ukazują się jako świadkowie przeciw niemu. Młodość nie posiada cnót. (Sabat 152)

* * *

Błędy i wadliwość.

Zdejm belkę z twoich oczów, odrzuć włosy z twoich oczów. Częściej widzimy źdźbło w oku innego, aniżeli belkę w swojem własnem, baczniej na błędy innych aniżeli na swoje własne spoglądamy. (Baba basra 15)

Każdy powinien przed swoim własnym domem zamiatać.

* * *

Błędy.

Gdy raz grzech popełniamy i takowy powtarzamy, zdaje się nam prawie jakbyśmy spełniali rzecz dozwoloną.

Przyzwyczajenie staje się drugą naturą.

* * *

Błędy.

Zwykle uważamy na błędy innych, a na własne nie zwracamy uwagi.

* * *

Błędy.

Błędów twoich własnych nie możesz drugim przymawiać, gdyż tem tylko wstyd i hańbę sobie przynosisz.

* * *

Błędy.

Co w tobie nagannego się znajduje o tem mów najpierwej.

Strzeż się abyś od drugich o swoich własnych wadach nie słyszał, znajdzież naówczas pobłażanie u ludzi.

* * *

Błędność.

Tego nazwać można błądzącym, kto poprzednio był dobrym a później się popsuł. A któż jest takim? Kto prawo święte zna a prawa tego się wyrzeka.

* * *

Błąd.

Błąd do którego oddawna przywykliśmy, staje się bardzo trudnym do wykorzenienia.

Do czego się w dzieciństwie przywyknie to się w starości spełnia.

* * *

Błąd.

Jeżeli błąd raz gdzie się wkradnie, wciąż wzrastać musi. (Pesachim 112)

Plamy zostają plamami choć błyszczą.

* * *

Błąd.

Nawet przez nieporozumienie lub nieumyślnie popełniony grzech przez uczonego, za umyślnie popełniony uważanym bywa.

Niesprawiedliwość popełniona przez uczonego jest karygodniejszą, aniżeli przez nieuka który z nieświadomości prawo uchybia. (Baba mecya 33)

* * *

Błąd.

Stary zakorzeniony błąd z trudnością daje się wykorzenić.

* * *

Bieg życia.

Do lat 10-ciu człowiek jest dzieckiem, do 20-tu młodzieńcem, do 30-tu mężem, w 40-tu latach nabywa doświadczenia, w 50-tym zdolnym jest do udzielenia rady, w 60-tym rozpoczyna się starość, 70-ty stanowi wiek sędziwy, 80-ty późna starość, 90-ty zgrzybiałość, kto stu dożyje ten już jest jakby umarły. (Abot 5—21.)

* * *

Bieg świata.

Obecny świat równa się wiadru w studni: pełen bywa wypróżniony, a gdy próżny zapełnia się (próżne wiadro wpada samo w studnię), pełne zaś nie podnosi się bez pomocy.

Koło szczęścia popycha czterech, jeden podnosi się w górę, drugi na dół się spuszcza, trzeci znajduje się na górze, czwarty na dole. (Midrasz 44)

* * *

Broń Izraela.

„*Bohaterze przypasz sobie do swych bioder miecz stanowiący twoją ozdobę i strój twój* (Psalm 45). Uczeni objaśnili wiersz ten w następujący sposób: Religja jest mieczem ducha, który nas przed wszelkiemi napadami namiętności zasłania i ochrania od błędów i niebezpieczeństw życia, stanowiąc zarazem najpiękniejszą ozdobę i zaszczyt. (Sabat 63)

* * *

Broń.

Kobieta nosi broń swoją przy sobie.

Wdziękami któremi obdarzyła ją natura męża sobie zjednywa. (Jebamot 115)

* * *

Biedni.

Krewni biedni mają pierwszeństwo przed biednymi

miejscowymi, biedni miejscowi zaś mają pierwszeństwo przed ubogimi innych okolic. (Trakt. Babamecya rozd. 1)

*
* *

Birbant.

O birbancie wyraża się poeta: W rozkoszach jesteś ciągle czynnym, w robocie opieszałym, leniwym, ale abyś spełniał lepsze czyny dam ci następującą radę: Chciej szczerze się zastanowić, pracuj ustami a zbytkuj nogami. (Sefer hamszulim]

C.

Czego Bóg żąda.

Bóg żąda od człowieka, aby dobrze czynił podług sił ludzkich nie zaś podług sił Boskich.

*
* *

Czysta cnota.

Szczęśliwy ten kto umiera w takim stanie w jakim się urodził, to jest w zupełnej niewinności.

*
* *

Cnoty które w niebie są wygłaszane.

Następujące cnoty bywają przez samego Boga w niebie ogłoszone: 1) Cnota młodzieńca w wielkiem mieście przebywającego, a przy dobrych i czystych obyczajach pozostającego, 2) Ubogiego który znaleziony przedmiot poszkodowanemu zwraca, 3) Bogatego który sumiennie dziesięcinę dochodów swoich rozdaje.

*
* *

Cnota i mądrość.

Kto więcej dokłada starania o wykonywanie dobrych uczynków niż o zbieranie reguł mądrości, u tego mądrość niezawodna, kto zaś więcej się stara o zbieranie reguł mądrości niż o wykonywanie dobrych uczynków, tego mądrość zawodna. (Abot rozd. 3).

*
* *

Cnota i mądrość.

Kto bogatszy w mądrości niż w dobre uczynki, porównanym być powinien do drzewa które ma wiele gałęzi a mało korzeni, powstający wicher wyrywa je i obala. Kto przeciwnie bogatszy w dobre uczynki niż w mądrości, tego porównać wypada do drzewa mającego mało gałęzi a wiele korzeni, bo choć wszystkie wiatry zahuczą nie wzruszą go z miejsca. (Tamże)

*
* *

Czystość obyczajów.

Wielką potęgę stanowi przywyknienie do dobrych obyczajów. Znajomość zakonu nie wiele stanowi bez tej podpory, jaką w dobrych czynach znajdujemy. (Przypow. Salomona 3, 6) „*We wszystkich drogach twoich znaj Go a On prostować będzie ścieżki twoje*".

* * *

Czystość.

Mędrzec którego ubiór zaniedbany i nieczysty jest pozbawia się życia.

Urząd który on piastuje winien być nieskazitelnie spełniony, w przeciwnym razie pozbawia chwały i życia.

„*Każdego czasu szaty twoje niech będą białe*". (Kaznod. Salomona 9, 8)

Bogato nie każdy może się ubrać, czysto zaś każdy. (Sabat 114)

* * *

Czystość.

Kto kąpielami się oczyszcza ale przedmiotu nieczystego nie odrzuca, nie może być czystym nazwany dopóki nie odrzuca tego co go zanieczyszcza.

Kąpiąc i myjąc się nawet w tysiącznych wodach zostajesz nieczystym, dopóki nieczystego owadu (grzechu) nie odrzucisz.

* * *

Czystość.

Uczony nigdy nie powinien się ukazywać w poplamionym i powalanym ubiorze.

Z samej natury przyzwoitość od moralności jest nieodłączną. Przystojność jest zarówno odblaskiem cnoty, przezto człowiek na wewnątrz błyszczy gdy z zewnątrz dobrym i doskonałym ukazuje się. Przyzwoitość w takim jest stosunku do cnoty jak piękność do zdrowia i do należytej budowy ciała. (Sabat 114)

* * *

Czystość i nieczystość.

Kto chce się oddawać niecnym obyczajom, temu podwoje złego łatwo się otwierają, kto zaś chce się oczyszczać temu z nieba dopomaga się. (Joma 38)

* * *

Czystość mowy.

Nie wymawiaj nigdy nic coby przyzwoitości ubliżało. (Pesachim 3)

* * *

Cześć bliźnich.

Cześć bliźniego twego niech ci tak drogą będzie jak twoja własna. (Abot)

* * *

Chwała Boga.

Obowiązkiem jest, Boga tak

w nieszczęściu jak i w szczęściu chwalić. (Berachot 54a)

*
* *

Chwała.

W oczy chwalonego niewszystkie zalety ogłaszać można, w jego zaś nieobecności wszystkie zalety opiewać należy.

Powyższe zdanie w przenośnem znaczeniu tak trzeba rozumieć: Chwałę człowieka można tylko w części za życia głosić, aby go tem do większych i wyższych czynów zachęcić, zupełną zaś chwałę po rozstaniu się z tym światem głośno objawiać należy, bo on już nazawsze z nami się rozstał i z placu turniejów ustąpił.

*
* *

Chwała i nagana.

Pewien uczony mawiał: Tu chwalić mnie będą, zalety ogłaszać, tam zaś o mojej lekkomyślności i szkodliwości mówić będą.

*
* *

Chwała i nagana.

Należy mówić o własnych przymiotach zawsze bardzo skromnie i cicho, a do własnych błędów głośno się przyznawać.

*
* *

Cześć.

Czcij każdego od którego choćbyś się cokolwiek nauczył. (Abot)

*
* *

Córka Abrahama.

Jedną córkę miał patryarcha Abraham, której imię było *„Bakoł"* (co znaczy *„wszystko"*. Pomnąc, że wykształcona córka dumę ojca stanowi, kształcił Abraham córkę narodu, która wszystkie cnoty w sobie zespoliła i we wszystkiem była błogosławioną. Stanowiła ona jakby wielkie miasto, które swoich królów, kapłanów, książąt, uczonych i t.d. posiadało.

*
* *

Córka rabi Gamliela.

Cesarz rzekł do rabi Gamliela: „Bóg wasz dopuścił się kradzieży, bo znajdujemy w piśmie: *„I spuścił wiekuisty Bóg odurzenie na człowieka że zasnął i wyjął jedno z żeber jego i zwarł ciało za nim."* Na to córka rabi rzekła: „Pozwól ojcze bym ja na uczynione pytanie odpowiedziała. Niech monarcha przeznaczy sędziego w kwestyi którą mu przedstawię: Oto złodzieje skradli mi srebrny dzbanek, zostawiw-

szy natomiast złoty." Cesarz odpowiedział: „Wcale nie widzę potrzeby sędziego, bo cię ów mniemany złodziej nie skrzywdził, zostawiwszy złote naczynie za srebrne, bodajby ci tak codziennie robił." Córka rabi odpowiedziała mu: „Tak samo i Adam nie był pokrzywdzonym, bo za żebro uzyskał żonę". „Wszak Bóg mógł wyjąć Adamowi żebro na jawie?" zapytał znowu cesarz. Córka rabi kazała przynieść surowe mięso, położyła takowe na węglach do upieczenia, następnie podała cesarzowi aby jadł. Cesarz odmówił, oświadczając że się nim brzydzi. „Właśnie dla tej samej przyczyny—odrzekła córka rabi—Bóg nie chcąc aby się Adam brzydził, widząc dokonywające się w oczach jego stworzenie towarzyszki, uczynił to podczas snu Adama. (Traktat Sanhedrin 64)

* * *

Córka.

Pewien mędrzec mawiał: Mnie są córki milsze aniżeli synowie.

Gdy małżeństwo córką Bóg błogosławi, to za pomyślny znak się uważa, gdyż w wychowaniu późniejszych dzieci staje się pomocą.

* * *

Cuda.

Zkąd pochodzi że nasi poprzednicy w dawnych czasach tak często cuda oglądali, w późniejszych zaś czasach tak rzadko się one ukazują? Bo praojcowie nasi, mówią uczeni, w czystej i bezinteresownej miłości i poświęceniu ofiarowali siebie dla uświęcenia Boskiego imienia, a więc moc cudów daną im była, my zaś ubodzy w czynach jesteśmy, bo nam brak szlachetnej mocy natchnienia, czystego serca i poświęcenia, jak więc możemy cudów dokonywać?

* * *

Cuda.

Nie codziennie cuda się ukazują.

* * *

Cuda.

Rzadko kiedy przyznaje człowiek że mu Bóg cud wyrządził.

* * *

Cuda.

Tam gdzie szkody i niebezpieczeństwo się przewiduje, nie należy się spodziewać cudu.

Nie będziecie próbować Pana Boga waszego. (Deutoronomium 6, 16)

* * *

Czas.

Kto chce na czasie cóś wymódz koniecznie (wyprzedzić kogo) ten źle na tem wychodzi, kto zaś powolnie postępuje temu czas sprzyja. (Erubin 13)

* * *

Czasy.

Bywają czasy zdrowia, szczęścia i wesela; bywają znowu lata ubóstwa i smutku. Dziwnych czasów dożyłem i sam ogłupiałem, bo czas był potemu. Czas przynosi róże, czas niszczy róże, czas też goi wszystkie rany.

* * *

Czas messyaszowy.

Pewien sadejczyk zapytał rabi Abu: „Kiedy messyasz się zjawi?" Ten odrzekł: „Wtedy gdy ciemność powstanie nad całą ludzkością." Co znaczy: gdy wszędzie duch ciemnoty zapanuje i zajmie miejsce oświaty. (porównaj Jezajasza 60, 2)

* * *

Czas messyaszowy.

Rabi Johanan mawiał: Kiedy spostrzeżesz że wiek mija i nowy odmienny ukształceniem i właściwościami nastaje (albo też nadzwyczajne plagi nadarzają się), wtedy bądź w nadziei że prędko nadejdzie czas zbawienia. (podług Jezajasza 59, 20)

* * *

Czas messyaszowy.

Ben Dawid nie zjawi się prędzej, dopóki wszyscy sprawiedliwymi albo też bezbożnymi nie będą. (Dla pierwszych wskazówka Jezajasz 60, 21; dla drugich 50, 16)

* * *

Czas messyaszowy.

Czas messyaszowy tem różnić się będzie od teraźniejszego, że uciemiężenie Izraela ustąpi.

* * *

Czas prawdziwy.

Jak chwalebnem jest przykazanie Boskie w swoim czasie wykonywać (nie zaś zwlekać). Każde przykazanie wykonane zadawalnia nietylko Boga, któremu posłuszeństwo winniśmy, lecz zarazem nam

samym prawdziwe zadowolenie i spokojność sumienia oddaje.

* * *

Czas wiekowy.

Szczęśliwym jest ten wiek, w którym wielcy małych słuchają, bo tym sposobem dają przykład małym, aby ci wielkim posłusznymi byli.

* * *

Czas przyszły.

Broń i inne narzędzia wojenne nie stanowią ozdoby, lecz są raczej hańbą obecnego stulecia, albowiem prorocy przepowiadali rzeczywiście ucywilizowane czasy, w których oręże na sierpy a włócznie na noże do winobrania przekute będą,—żaden naród przeciw drugiemu oręża nie podniesie i ludzie w ćwiczeniach wojennych wprawiać się nie będą. Wszystkie przepisy ceremonialne będą też zniesione i użycie bydła niechlujnego dozwolonem.

* * *

Charakter.

Człowiek prawy mówi tylko dobrze o ludziach i wystrzega się źle o nich mówić, zły zaś człowiek ma zadowolenie w tem, że o błędach ludzkicb mówi, bo dla tego iż sam złym jest, stara się także innych złymi widzieć.

Nieczysty ogłasza innych za nieczystych. (Leviticus 13, 45)

* * *

Charakter surowy i łagodny.

Mojżesz rzekł: Niechaj surowość zakonu góry łamie, zakon musi się w rzeczywisty czyn wcielić. Aron zaś brat jego mawiał: Miłuj spokój, ubiegaj się o niego i tym sposobem ucz ludzi mądrości Bożej.

* * *

Charakter Judaizmu.

Trzy główne znamiona charakteryzują judaizm, a mianowicie: takt w miłosierdziu, wstydliwość i dobroczynność. Kto te trzy cechy posiada, jest godzien aby z nim przebywać, od tego zaś kto onemi gardzi, zdala się trzymać należy.

* * *

Chciwość.

Żaden człowiek nie dopuszcza się grzechu, przy którym nie byłoby widoków korzyści.

* * *

Chciwość.

Kto swemu bliźniemu li dla chciwości uszanowanie okazuje, ten naostatku ze wstydem bywa odprawiony.

* * *

Chciwość.

Bywają ludzie którym życie milsze aniżeli pieniądze, bywają także inni którym pieniądze milsze aniżeli życie.

* * *

Chciwość.

Chciwiec który w egoizmie swoją osobę nad inne przekłada, miewa ulubione przysłowie które u arcykapłanów było znane jako hasło (wechyper beado) i ubłagał dla siebie. (Leviticus 16, 17) Chciwiec używa tego przysłowia jak gdyby ono było od Boga przekazane i ciągle myśli o sobie, mówiąc przy nadarzającej się sposobności (wechyper beado) wprzódy ja i znowu ja.

* * *

Chciwość.

Nie mów: chcę studyować dla otrzymania tytułu rabi, albo zostać głową głównej szkoły, ale tylko dla miłości wiedzy, a przypadający honor sam z siebie przyjdzie. (Trakt Nedarim 62)

* * *

Chciwość.

Gdy człowiek się zbliża do kresu swego życia, każdy chce nad nim panować. Chory w łożu więziony nie jest więcej panem swego mienia, bo przyjaciele i krewni pragną wejść w posiadanie onego.

Kiedy drzewo leży każdy chce je zabierać.

* * *

Czyn.

Wykonanie jednego dobrego czynu doprowadza do wykonania wielu podobnych, rozmyślne zaś zaniedbanie jednego dobrego czynu, przyczynia się do zapomnienia zupełnie o dobrych uczynkach.

Jeden dobry uczynek tworzy drugi, tak samo grzech jeden sprowadza drugi. (Abot 4, 2)

* * *

Czyny.

Ostatnie pożegnalne słowa rabi Akiby, zwrócone do syna Mahałeła na łożu śmiertelnem, były następujące: Mój synu! Tylko twoje własne czyny będą cię wspierać na drodze cnoty i tylko twoje wła-

sne czyny zniechęcą cię do dobrego.

Każdy człowiek jest kowalem własnego szczęścia.

* * *

Ciekawość.

Dzban spuszcza się do studni, ale czego skorupa w niej chce? (Podobne do bajki odnośnie do Amos 5, 18) Kogut i nietoperz oczekiwali wspólnie świtu. Kogut rzekł do nietoperza: „Dzień jest mój, ale tobie po co dzień. Pismo wspomina tu o niewidomym uczonym rabi Szeszta, który na przyjęcie króla spieszył wraz z innymi, naturalnie tylko z poważania podług przepisów rabinicznych i powyższy zarzut usłyszał.

* * *

Członek społeczeństwa.

Nigdy człowiek nie powinien odłączać się od społeczeństwa.

* * *

Chleb.

Chcę chleba przynieść, rzekł Abraham do przybyłych aniołów, (Genesis 18, 5) uważał ich bowiem za ludzi. Jako nagropę Bóg za pokarm jego późnym wnukom chleb z nieba spuszczał. (Midrasz Rabba)

* * *

Chleb.

Jeżeli jadłeś kiedy chleb żydowski, nigdy go nie zapomnisz, to jest chleb na który pracą zasłużyłeś. (Bereszis Rabba)

Czyj chleb jem tego piosnkę śpiewam. Kto z garnka jadł, wie jak co smakuje

* * *

Chleb.

Kto chleb spożywa nie umywszy sobie wprzódy rąk i nie obtarłszy ich, ten spożywa go w nieczystości. (Traktat Sota 33)

Stół jest poświęconym Bogu ołtarzem, (Ezechiel 41, 22) nim więc zbliżasz się do niego winieneś umyć ręce swoje (porównaj Samuela 1, 21, 5—6)

* * *

Chleb.

Niezasłużenie spożyty chleb (jako wsparcie otrzymany) wstyd przynosi. (Trakt Teanitt 9)

Spożywaj z pracy rąk swoich a błogo ci będzie i będziesz mógł mienić się szczęśliwym.

* * *

Cel.

Ostatecznym celem mądrości jest i będzie zawsze po-

prawa, chwalebne czyny i postępowanie w miłości Boga. (Traktat Berachot 15)

Słowa końcowe wszystko zawierające stanowią: *Bój się Boga a przykazań Jego przestrzegaj, bo na tem człowiekowi wszystko zależy.* (Kaznod. Salomon 12—13) Dobrze czynić i poprawiać się jest celem człowieka na tym świecie.

* * *

Cel.

Gdy rabi Jochanan, który dobre imię po sobie zostawił, księgę Hioba przestudyował, rzekł: Końcem człowieka jest śmierć, końcem bydła zarznięcie,—wszystko jest przeznaczone na śmierć i szczęśliwym jest ten który się zakonem swego Stwórcy zajmuje, by tem na dobre imię sobie zasłużyć, bo wraz z Salomonem zawołać może: *Lepsze jest dobre imię aniżeli kosztowna oliwa, dzień śmierci jest lepszym aniżeli dzień urodzenia.*

Jeżeli koniec jest dobry wszystko jest dobrem.

* * *

Cudzołóztwo.

Nie pij z jednego puhara patrząc na drugi.

Przyzwoity sposób mówienia i wskazanie na niewierność małżonka.

* * *

Cudzołóztwo.

Mąż przebywa pomiędzy baniami, żona pomiędzy ogórkami.

Lekkomyślność męża pociąga zarazem żonę za sobą. Małżonkowie którzy na wzajemność i wierność nie zważają piękne mają życie,—jedno łamie piec, drugie dzbanki. (Przysłowie)

* * *

Cierpienie.

Jeżeli kto cierpi ból głowy, niech się zajmie studyowaniem nauk Boskich. (Traktat Erubin 54)

Komu cierpienie i troski dolegają, niech szuka pociechy i wytchnienia w nauce Boskiej, która go nauczy mieć zaufanie w Bogu i wesprze go w zwątpieniu. *Mocą uzdrawiającą jest ona twemu ciału, świeżym rdzeniem w twych członkach.* [Salomon 3, 8]

* * *

Cierpienie.

Cierpienia są jak sól. Sól stanowiła symbol Boskiego przymierza (Numeri 2, 13)

Jak sól zwleka psucie mięsa, tak cierpienia oczyszczają i doprowadzają człowieka do prawdziwej poprawy. (Traktat Berachot 5)

* * *

Cierpienie.

„Czy chętnie znosisz cierpienie?—zapytał rabi Jocha-

nan. rabi Eleazara, gdy tenże spoczywał na łożu boleści,— w nadziei iż za to będziesz wynagrodzonym?" „Ach! odrzekł chory, gdybym się tylko mógł pozbyć cierpienia, chętnie zrzekłbym się zasługi którą ono przynosi." (Traktat Berachot 5)

* * *

Cierpienie.

Cierpienia człowieka zależą po większej części od konstrukcyi ciała. (Traktat Getyn)

* * *

Cierpienie.

Późniejsze cierpienia przyczyniają się do zapomnienia o przeszłych. (Trakt Berachot 13)

Epoka która cię zrodziła dała ci zapomnienie (w cierpieniach), ty zaś zapominasz o Bogu Stworzycielu swoim. (Deuteronomium 32, 18)

* * *

Cierpienie.

Człowiek jest stworzony do trudów i cierpień. (Hiob 5, 7) Boleści i przeciwności zapełniają pielgrzymkę życia człowieka, począwszy od książęcego pałacu do ubogiej chaty. Kto więc choć przez krótki czas (ze 40 dni) wolny jest od przeciwności, ten już ma żywot zasługi przyszłego życia.

Nic nieznośniejszego nad nieprzerwane pasmo przyjemności (Göthe)

* * *

Cierpienie.

Dopóki człowiek spokojnego spoczynku i obfitości używa, grzechy nie są przebaczone. Cierpienia zaś które go dotykają, stanowią dowód iż Bóg znajduje w nim upodobanie. Oto co mówi o tem pismo: „*Kogo Pan Bóg miłuje tego karze jako ojciec, który syna swego karci aby się poprawił.*" (Salomon 3, 12)

* * *

Cierpienie.

Najcięższe cierpienia które człowieka nawiedzają, mają swój początek w potwarzy. Jak godne są zastanowienia słowa owego mądrego nauczyciela: (Kaznod. Salomon 5, 5) „*Nie dopuszczaj ustom twoim aby do grzechu przywodziły ciało twoje, ani mów przed aniołem że to błąd. Czy masz Boga gniewać mową swą, któryby w niwecz obrócił sprawę rąk twoich?*"

* * *

Cierpienie.

Cierpienia są to wieczne

ofiary, które pojednanie i przebaczenie grzechów przynoszą. [Jałkut Hiob]

Pod wpływem bolesnych prób dobry bywa lepszym a zły dobrym.

*
* *

Cierpienie.

Gdy człowiek spostrzega że go cierpienia nawiedzają, niech na ezyny swoje baczy, a gdy znajdzie że takowe są błędne i złe, niech pokutuje. Cierpienia są posłańcami miłości i poprawy. (Traktat Sanhedrin 101)

*
* *

Cierpienie.

Cierpiący niech się uda do lekarza.

Często spostrzegamy ludzi, którzy moralnemi słabościami obciążeni, potrzebują rady ludzi doświadczonych i mądrych, ale bojąc się przyznać do swych błędów, u pierwszego lepszego przyjaciela schronienia szukają. Są oni podobni do owych chorych, którzy z bojaźni kuracyi lub też operacyi do nędznej maści i odrażających środków się uciekają, przez co swoje cierpienia powiększają zamiast radykalnie się leczyć.

*
* *

Cierpienia i rozkosze.

Cierpi złoczyńca, cierpi także i sąsiad z nim, wiedzie się pobożnemu dobrze, doznaje też dobrego i sąsiad jego. [Traktat Sukot 56]

*
* *

Choroba.

Po przebytej chorobie człowiek więcej nabiera sił, aniżeli przed chorobą posiadał. [Nedarim 41]

I odmłodnieje ciało jego jako dziecięce, a nawróci się do dni młodości swojej. (Hiob 33, 25)

*
* *

Choroby

Z tysiąca ludzi, jak twierdzą uczeni i lekarze a między niemi Majmonides, dziewięćset dziewięćdziesięciu dziewięciu umiera wskutek chorób które z nadużycia płciowego powstają, a jeden tylko z powodu innej jakiej choroby. (Majmonides 4, 19)

*
* *

Choroby.

Chory nie opuszcza łoża swego, dopóki nie ma przebaczonych grzechów swoich. [Nedarim 41]

Ten kto ci wszystkie twoje przewinienia przebacza, leczy wszystkie choroby twoje.

*
* *

Choroby.

Gdy słońce wschodzi zmniej-

sza się choroba, gdy słońce zachodzi wzrasta choroba. Chory wierzy w wyzdrowienie dopóki oddech w nim nie zamrze. Tak długo dopóki ciało z duszą razem są, nie trzeba tracić nadziei wyzdrowienia. (Baba basra 16)

* * *

Choroba ciała i duszy.

Tak jak bywają dwojakie cielesne choroby, a mianowicie: jeden nie czuje się chorym i lekarza nie potrzebuje, drugi znowu czując słabość w swojem ciele, zamiast rady lekarza zasięgnąć, zamierza stan swój rozrywkami i przyjemnościami polepszyć i przez to chorobę pogorsza i niebezpieczniejszą czyni, tak samo bywają choroby duszy, w których nie jeden wmawia sobie iż dusza jego jest w najlepszym stanie zdrowia, pomimo iż jej największe niebezpieczeństwo zagraża, drugi zaś ma rany swej duszy, ale mimo to w otchłani żądzy zostawia ją na los szczęścia zamiast leczyć. O takich niebacznych chorych mawiał prorok: *Biada tym którzy mówią iż złe jest dobrem a dobre jest złem.* (Izajasz 5, 20)

* * *

Czarodziejstwo.

„Nie zwracać uwagi na przeczucie i na czary”. Czy dziś Poniedziałek lub Wtorek, czy twa noga o próg zawadziła, czy kij wędrowny z twoich rąk, czy kąsek z ust twoich wypadł, czy dziecko twoje z progu napowrót cię przywołało, czy zając lub sarna drogę ci przebiegła, czy po prawej stronie wąż czy po lewej przebiegł, czy łasica lub sowa albo pies przed tobą się ukazał, to wszystko niech ci nie wskazuje co i jak masz czynić, od czego odstąpić! Czy linja twoich rąk tak lub inaczej przebiega, czyś w tym lub owym miesiącu się urodził, czy cień twój w promieniu księżyca tak lub inaczej się ukazuje, niechaj to nie będzie przepowiednią przyszłości. Religja wymaga abyś tylko w Bogu żył, Jemu ufał, a więc nie kija, nie dnia ani godziny, nie zwierzęcia, ptaka, nie grobu i umarłego, nie nieba i ziemi pytaj się co masz czynić, ale pomnąc że przyszłość twa jest w ręku Boga, Jego samego pytaj się jak masz postępować, do Jego nauk czyny swe stosuj, z nich wróż o swej przyszłości.

* * *

Ciężar.

Człowiek może dla siebie samego jeden tylko ładunek naładować, za pomocą zaś drugiego może potrójny ładunek na siebie naładować.

Wszędzie pomoc potrzebna.

* * *

Czytanie.

Kto pismo święte bez przyzwoitego brzmienia i tonu wykłada lub się uczy, o takim mówią: Ja chcę im dać ustawy, które mogą być bez pożytku. (Trakt Megilla 32)

Zależy na tem jak się list czyta.

D.

Dobroczynność.

Dobroczynność ma więcej wartości, aniżeli wszelkie ofiary które Bogu składamy.

* * *

Dobroczynność.

Rabi Chyja rzekł do swej żony: „Jeżeli ubogi do ciebie przyjdzie podaj mu prędko posiłku, aby kiedyś naszym dzieciom gdy będą potrzebowali nie odmówiono". Żona zdziwiona rzekła: „Przeklinasz więc dzieci swoje?" Na to rabi odpowiedział: „Ten los może nas wszystkich spotkać, koło szczęcia bowiem ciągle się prędko obraca.

* * *

Dobroczynność.

Kto każdego czasu dobroczynność wykonywa? Oto ten kto sierotę do swego domu przyjmuje, wychowuje ją i wyposaża. Lekarz Abba zwykł był bezpłatnie ubogich leczyć i często im nawet dawał pieniędzy, mówiąc: idź i pielęgnuj twe słabe ciało.

* * *

Dobroczynność.

Kto ubogiemu białe swe zęby pokazuje okazując tem swą przystępność, czyni więcej aniżeliby mu mleka dawał.

* * *

Dobroczynność.

Kto jałmużnę daje niech daje potajemnie, aby potrzebującego tem nie zawstydzić.

* * *

Dobroczynność.

Większą dobroczynność świadczy ubogi dającemu wsparcie aniżeli dawca ubogiemu, bo dawać jest zba-

wienniejszem aniżeli przyjmować.

* * *

Dobroczynność.

Dobroczynność ważniejszą jest aniżeli jałmużna, jałmużnę uskuteczniamy tylko pieniędzmi albo rzeczami wartościowemi, dobroczynność zaś słowami i czynem, jałmużnę tylko ubogim dajemy, dobroczynność zaś tak ubogim jak i bogatym okazywać można.

* * *

Dobroczynność.

„*Wiecznego Boga macie naśladować*". Co to znaczy? To znaczy być dobroczynnym jak Bóg, nagich odziewać, chorych odwiedzać i pielęgnować, zbolałych pocieszać, umarłych chować.

* * *

Dobroczynność.

Izraelita obowiązany jest nawet bałwochwalców wspierać.

* * *

Dobroczynność.

Jeżeli ubogi i bogaty o pożyczkę proszą, ubogi powinien mieć pierwszeństwo.

* * *

Dobroczynność.

Wierzyciel który wie iż jego dłużnik nie ma na zapłacenie długu, niech go omija aby mu kłopotu nie sprawiać.

* * *

Dobroczynność.

Przy rozdawaniu odzieży potrzebującym, należy rozważać, czy żądający jest godnym tego, przy rozdawaniu zaś żywności nie należy stosować tej zasady, ale bez rozważania każdemu trzeba dawać gdy zażąda. (Traktat Baba basra)

* * *

Dobroczynność.

Chwalebnem jest w taki sposób dawać wsparcie, aby dawca nie wiedział komu daje, a otrzymujący nie wiedział od kogo dostaje.

* * *

Dobroczynność.

Kto tajemną jałmużnę daje, ten jest wyższym od prawodawcy Mojżesza, dający zaś jałmużnę dla chełpienia się, grzech popełnia. (Trakt Teanith 21)

* * *

Dobroczynność.

Mało daje ten kto wprawdzie dużo daje ale niechętnie,

ten zaś dużo daje kto mało ale chętnie daje. Kto dużo daje, ten prędko daje dla uśmierzenia niedoli. (Traktat Baba basra 9)

*
* *

Dobroczynność.

Szczodra jałmużna nie jest ważona, mierzona lub liczona (to jest skąpą ręką dana) lecz przed okiem ludzkiem ukryta. (Trakt. Teanith 5)

*
* *

Dobroczynność.

Cnota dobroczynności przewyższa wszystkie inne cnoty, cały świat moralny opiera się tylko na niezachwianych podstawach dobroczynności, nawet sam Bóg jaśnieje światłem dobroczynności. (Izajasz 5, 16. Trakt. Baba basra 9)

*
* *

Dobroczynność.

Większym dobroczyńcą jest pożyczający aniżeli dający jałmużny.

Temu kto majątkowo podupadł a wstydzi się żebrać, należy pożyczyć pieniędzy aby go jałmużną nie zawstydzić. (Jore dea)

*
* *

Dobroczynność.

Drzwi które się nie otwierają dla dobroczynności, muszą się wreszcie dla lekarza otworzyć. (Psykta)

Jeżeli nie dajemy Jakóbowi dajemy Ezawowi. (Żydowskie przysłowie)

*
* *

Dobroczynność.

Kto ze swego bogactwa ubogim mędrcom nie daje korzystać, ten nie dozna błogosławieństwa. (Trakt. Sanhedrin 92)

*
* *

Dobroczynność.

Żelazo tłucze kamień, ogień zmiękcza żelazo, woda gasi ogień, obłoki pochłaniają wodę, wiatr rozpędza obłoki, człowiek opiera się wiatrowi, bojaźń obala człowieka, wino rozprasza bojaźń, w śnie paruje wino, śmierć uprząta wszystko, dobroczynność ocala od śmierci. (Traktat Baba basra 10a)

*
* *

Dobroczynność.

Ważniejszą jest zasługa tego kto drugiego do dobroczynnych uczynków nakłania, aniżeli fego kto je sam wykonywa.

*
* *

Dobroczynność.

Kto swoich sąsiadów ko-

cha, za swoimi krewnymi się ujmuje, ubogim w potrzebie pożyczki nie odmawia, o takim słusznie się mówi: „*Tedy wzywać będziesz a Pan cię wysłucha*". (Izajasz 58—9)

*
* *

Dobroczynność.

Kto dobroczynne czyny naśladuje, temu Bóg dostarcza środków i sposobności do spełnienia uczynków dobroczynnych, kto zaś z ich wykonywaniem się ociąga staje się równym bałwochwalcy. Wielką cnotą jest dobroczynność, bo ona tworzy zgodę pomiędzy Bogiem a człowiekiem i zsyła zbawienie. „Kto dobrze czyni, mawiał rabi Jochanan, syn Zakaja, choćby był bałwochwalcą, Bóg uważa za izraelitę spełniającego jakoby ofiarę błagalną.

*
* *

Dobroczynnoćć.

Bezbożny Turnus Rufus, spytał rabi Akiby: „Jeżeli to prawda jak mówicie że Bóg wasz opiekuje się biednymi, czemuż ich sam nie karmi i zdaje na bogaczy ich żywienie?" „Czyni to Bóg, rzekł rabi, aby bogatym i szczęśliwym dać możność zaskarbienia sobie łaski w Bożym sądzie, wykonaniem czynów miłosiernych." „Ale, zarzucił tamten, podobno dobroczynność nie może wam być policzoną za zasługę, lecz uważaną być powinna jako nieposłuszeństwo i sprzeciwianie się woli Bożej! Na poparcie swego zdania Rufus podał następujące porównanie: Pewien król rozgniewawszy się na jednego ze sług swoich kazał go wtrącić do więzienia, z surowym zakazem dostarczenia mu pokarmu i napoju. Jeśliby ktoś tedy odważył się wbrew królewskiemu zakazowi zaopatrzyć więźnia jednem i drugiem, czyliżby król dowiedziawszy się o tem nie wybuchnął gniewem na tego nieproszonego dobroczyńcę? Wszakże ten sam stosunek zachodzi pomiędzy Bogiem a człowiekiem!" Na to rabi Akiba rzekł: „Ja ci odpowiem drugim przykładem: Pewien ojciec rozgniewawszy się na swojego syna, kazał wtrącić go do więzienia z rozkazem pozbawienia go jadła i picia. Znalazł się jednak człowiek który ulitował się nad głodnym jego synem i uwięzionego od głodowej śmierci ocalił. Czyliż w tym przypadku ojciec będzie się gniewał na swego przyjaciela? Nie uzna że on raczej w tem szlachetnem postępowaniu dowodu wysokiego szacunka dla wła-

snej swojej osoby? Czyliż w tej życzliwości, w tej chęci ulżenia cierpień synowi nie leży właśnie dowód życzliwości dla ojca i chęci oszczędzenia temuż cierpienia? A właśnie w tym samym stosunku stoimy względem Boga, albowiem pismo święte mówi: *„Dziećmi waszego Boga jesteście."* (Deuteronomium 14—1)

* * *

Dobroczynność jednoczy człowieka z Bogiem.

Nieszczęśliwy żyjący w ubóstwie, nieraz z powodu doznanego niedostatku z rozpaczy szemrze przeciw Opatrzności, myśląc: „Nie jestem że i ja stworzony przez Boga? Czemuż tak wielka zachodzi różnica pomiędzy mną a tamtym bogatym? On sypia w domu który jest jego własnością, a ja leżę w nędznej chacie która do mnie nie należy, on spoczywa na miękkiem posłaniu a ja na twardej ziemi". Dobroczynny człowiek koi swem miłosierdziem żale biednego, a wyrwawszy go z rozpaczy milczenie mu nakazuje. Bóg wtedy mówi do dobroczyńcy: *Miłosierdzie twoje godzi ubogiego ze Mną, ty przywracasz spokój pomiędzy nami.* (Jałkut Izajasz 56:1)

* * *

Dobroczynność i jałmużna.

Dla trzech następujących przyczyn dobroczynność ważniejszą jest aniżeli jałmużna: 1) Jałmużna bowiem uskutecznia się li pieniędzmi, dobroczynność zaś pieniędzmi i osobistą usługą. 2) Jałmużnę udziela się biednym, dobroczynność zaś świadczy się tak biednym jak i bogatym. 3) Jałmużnę dajemy tylko żywym, z dobroczynności zaś korzystają nietylko żywi ale i umarli przy pogrzebach.

* * *

Dobry zamiar.

Kto zamierza dobry czyn wykonać i tylko z winy innego zamiaru swego nie przyprowadza do skutku, będzie mu w niebie policzono jakby ów czyn wykonał. (Traktat Berachot 54)

* * *

Dobroć.

Każdy człowiek ma dobre w duszy zapisane.

Przy dobrym staje się dobrym.

* * *

Dobroć.

Każde dobre przyrzeczenie pochodzące z ust Boga, staje

się dobrem nawet, gdy jest zawisłe od pewnego warunku.

* * *

Dobroć serca.

Rabi Jochanan rzekł razu jednego do swych uczniów: „Powiedzcie mi jakiż to przymiot o nabycie którego człowiek starać się powinien?” Rabi Eleazar odpowiedział: Oko dobrotliwe; rabi Jozua: Przyjaźń prawdziwa; rabi Joze: Dobre sąsiedztwo; rabi Szymon: Jeżeli kto skutek przewidzieć zdołą; rabi Eleazar: Serce prawe. Na to odrzekł mistrz: „Przyznaję pierwszeństwo ostatniemu zdaniu, bo w dobroci serca zawarte są wszystkie zdania wasze. (Abot)

* * *

Dobre i złe.

Trzeba korzystać ze sposobności i z dobrym uczynkiem nie ociągać się, kto prędko bowiem dopomaga, dopomaga podwójnie, a kto z pomocą zwleka o takim mawiali uczeni: Kto komu źle uczynić zamierza i zwleka ten dobrze czyni, a kto chce komu dobrze czynić i nie prędko czyni, ten mu źle czyni.

* * *

Dobre i złe.

Kto wierzy w ukazywanie się duchów, temu one się ukazują, a kto w nie wiary nie ma ten ich nie ujrzy.

Wyobraźnia (imaginacya) wytwarza w duszy ludzkiej rzeczy nieistniejące i dręczy umysł. Dlatego powyższe orzeczenie niech będzie nauką dla ludzi bojaźliwych.

* * *

Dobre i złe.

Nieraz pobożnemu źle się wiedzie a niesprawiedliwemu dobrze. Pobożny który bohatersko los swój znosi i nazywa go dobrym, jest prawdziwie doskonałym i cnotliwym. Kto zaś rozpaczliwie narzeka, szemrze i ubolewa że mu wszystko źle idzie, ten nie pobożnym.

* * *

Dobre i złe.

Złe pochodzi tylko od złoczyńców, dobre zaś pochodzi dla zasług pobożnych.

Nie jest chwałą dla nieba, że złym dobrze się wiedzie.

* * *

Dobro ogółu.

Kto wielu do cnoty nakłania, temu nie nadarzy się żadna sposobność do grzechu, bo czyny jego dowodzą, że

nie kieruje się samolubstwem, że dobro dla dobra wykonywa, że tak samo nie tak łatwo grzechom podpadać może.

*
* *

Dobro ogółu.

Kto się trudni sprawami ogółu, powinien się powodować rzetelnością, ludzkością i miłością Bożą, zasługa przodków wspierać go wtedy będzie i prawe postępowanie jego stanowić będzie trwałą pamiątkę.

*
* *

Dobre zawsze jest dobrem.

Myrta choć jest pomiędzy cierniami zawsze zostaje myrtą. (Trakt Sanhedrin)

*
* *

Dobrze zastosowane wydatki.

Mniej wydawaj na odzienie i pokarmy, a ozdabiaj dom swój. (Traktat Pesachim 114)

*
* *

Duch czasu.

Rabi Jochanan nauczał: Imię geniusza nad duchem czasu górującego jest *Wytrwałość*. Do tego geniusza zgromadziły się pewnego czasu wszystkie duchy i rzekły: Stróżu! jak dużo już nocy upłynęło? Stróż odpowiada: Nadchodzi poranek i także noc, chcecie szukać, szukajcie. (Izajasz 21, 11) Stróż ducha czasu nakazuje *Wytrwałości* spokojnie i cierpliwie lepszej przyszłości oczekiwać. Ci stróże są dla nas w dzisiejszym czasie nauczycielami i przewodnikami duchowymi, którzy jednozgodnie nad geniuszem czasu zgromadzeni pytają się: Co się stało w nocy z podobną ciemnością? Kiedy się ukaże swobodny poranek powszechnej oświaty, lecz nie bez onej nocy, bo ciemnota zawsze przy niej bywać będzie (bo naprzeciw ognistego słupa ciągnie słup obłoków). Wstręt do światła mają ci, którzy w ciemnej osłonie żyją i żadnego wyższego dążenia nie znają. Jednakże waszem zadaniem jako stróżów czasu jest, na waszej strażnicy stanąć i oczekiwać.

*
* *

Dwa światła.

Dusza człowieka da się porównać do światła a światło do zakonu. Bóg rzekł do światła: Tobie moja jasność (zakon święty) powierzona, mnie zaś twoja (dusza). Strzeż mojego światła, ja twojego strzedz będę, jeżeli zaś mojemu świa

tłu dasz wygasnąć wtedy Ja twoje zagaszę. (Rabott 29)

* * *

Dusza.

Dusza napełnia ciało jak Bóg napełnia nieskończoność, widzi i jest niewidzialną jak Bóg; rządzi ciałem jak światem rządzi Bóg; jest Bożej czystości, ma siedlisko ukryte jak Bóg. Ta która pięcioma temi własnościami jest uposażona, winna wznosić hymny Temu, co pięć tych własności posiada. (Traktat Berachot 10)

* * *

Dusza.

Zachowuj duszę swą zawsze czystą, nie wiesz bowiem kiedy jej zwrotu od ciebie zażądają. (Z księgi obyczajów)

* * *

Dusza.

I dusza nigdy nie bywa sytą. (Przypowieści Salomona 6 — 7) Przy zaręczynach pary królewskiej urządzają się wszelkie możliwe przygotowania. Bogaty narzeczony obdarza narzeczoną podarunkami znacznej wartości, ale narzeczona na to wszystko uwagi nie zwraca. Dlaczego? Bo ona jest córką króla. Ziemia też daje wszystkie swoje skarby duszy w marnotrawnej okazałości i obfitości, ale dusza nigdy nie bywa sytą. Dlaczego? Dlatego iż jest córką nieba. (Rabott]

* * *

Dusza.

Dusza pochodzi z substancyi Boskiej, jak syn z istoty ojca. Mędrcy odróżniają trzy stopnie nastroju duchowego, a mianowicie: 1) Dusza rozumna (נפש השכלית) 2) Dusza mówiąca (נפש המדברת) 3) Dusza zwierzęca (נפש הבהמות jak רוח, נפש, נשמה)

* * *

Duma.

Duma i żądza wywyższenia się, stanowią cechy umysłu ubogiego.

* * *

Duma.

Dumny zadziera nosa do góry.

Kto dumą, pychą i nadętością imponuje, do tego zastosować można rabiniczne przysłowie: Kto swą twarz za wysoko nosi, tego mądrość na dół spada.

* * *

Duma.

Dumny i wyniosły pełen jest błędu. (Megilla 29)

Dumny jest nieokrzesanym, próżna duma i pycha niszczą w człowieku honor, ludzkość i dobroć. Dumny modli się do siebie samego (jako bałwochwalca), nie znając wyższej istoty od siebie samego, ciężko więc błądzi.

* * *

Duma.

Duma jest jakby gajem bożków, gaj ten musi być z korzeniem wyrwany. Kto się za życia swego wynosi, ten z Najwyższego rozporządzenia nie zmartwychwstanie. Bóg opłakuje wyniosłego, mówiąc: Ja i on nie możemy wspólnie w świecie działać, bo pismo mówi: *Oczu wyniosłych i serca nadętego nie będę mógł ścierpieć.* (Psalm 101, 5, Sota 4)

* * *

Duma.

Wiedza zdobi mędrca jak szyję klejnoty, które czasami widzieć się dają a czasami są niewidzialne. Jeżeli zaś służy człowiekowi dla przepychu i okazałości jako wystawa, naówczas nie jest trwałą. (Erubin 54)

Studyowanie zakonu powinno być zagonem korzeni, któryby każdemu przyjemny zapach przynosił, inaczej studya nie są trwałemi.

* * *

Duma.

Lada wietrzyk obala dumnego, bo jak ocean który miliony kropel zawiera wzburza się przy lekkim wietrze, to samo dzieje się z człowiekiem w którego żyłach tylko kilka kropel krwi się mieści. [Sota 5]

* * *

Duma.

Dnmny nawet dla swoich domowników nie jest przyjemnym.

* * *

Duma.

Dumny człowiek jest jak bałwochwalca, co znaczy że się do siebie modli, zamiast do Boga do innej istoty się modli. (Traktat Sota 45b)

* * *

Duma.

Dumny nie pozbył się jeszcze słabości ziemskich.

Dumny czyni wiele wrzawy, pełen żądzy chwały pozornych blasków około siebie, człowiek zaś skromny jest wrogiem udawania i przesady, miłuje zaś tylko prawdę i otwartość.

* * *

Duma.

Dumny okazuje tylko swą głupotę. (Megilla 29)

*
* *

Duma.

Bóg sam stworzył człowieka dla uniknięcia dumy familijnej.

*
* *

Duma.

Duma stanowi maskę błędów.

*
* *

Duma.

Kto w górę pluje, temu ślina na twarz spada.

*
* *

Duma.

Przed myślą dumnego proroka proroctwo znika, przed duszą mędrca mądrość znika.

* *
*

Duma.

Dumny, własnej rodzinie nieprzyjemnym się staje. (Sota 47)

*
* *

Duma delikatna.

Rabi Chyja syn Aszaja twierdził: Każdy uczony powinien posiadać pewien stopień dumy. (Sota 4)

Pod tem twierdzeniem nie należy uważać przesadzoną dumę, lecz uczucie, które jego jako człowieka honoru i poważania, nietylko wstrzymuje od tego aby swoją godność poniżał, ale nadto zachęca i pobudza do tego co jest moralnem i szlachetnem. Taka duma jest prawdziwie szlachetną.

*
* *

Dzieci.

Rabi Jehuda mawiał: Świat nie może tak dobrze bez kobiet jak bez mężczyzn egzystować, jednakże szczęśliwym jest ten którego dzieci są płci męzkiej, a biada temu którego dzieci są płci żeńskiej.

Twierdzenie tego wielce uczonego mędrca jest pod wielu względami słuszne, przedewszystkiem dlatego, że płeć żeńska wskutek słabego stanu zdrowia podlegać musi płci męzkiej, prócz tego odnośnie do podstaw religijnych które płeć żeńską obowiązują, mąż niewątpliwie pierwszeństwo miewa, wielką bowiem ilość przekazań i przepisów religijnych on tylko obowiązany jest wykonywać, podczas gdy płeć żeńska od obowiązków tych jest wolną, a wreszcie rodzice i opiekunowie muszą być stróżem czystości obyczajów swych córek.

*
* *

Dzieci ubogich.

Miejcie baczność na dziatwę ubogich, przez nich bowiem wiedza bywa do blasku doprowadzona. (Traktat Nedarim 81a)

* * *

Dojrzałość.

Płeć żeńska prędzej dojrzewa aniżeli mezka, ona też musi z tej przyczyny względnie przyzwoitą odzieżą, klejnotami i t. p. ozdobami płci męzkiej przodować.

Zwykle też uczucie wstydliwości bardziej jest rozwinięte u kobiet aniżeli u mężczyzn.

* * *

Dojrzałość.

„Mój przyjaciel wchodzi do ogrodu wtedy, gdy nadejdzie czas odpowiedni do zrywania owoców. (Pieśni Salomona 6, 12) Właściciel drzew figowych wie kiedy czas figi zrywać. Tak też Bóg wie kiedy czas sprawiedliwych i cnotliwych z życia tegoczesnego do wiecznego przywołać należy. Nikt nie umiera przed czasem, lecz wtedy dopiero gdy czas jego nadejdzie.

* * *

Dzień śmierci.

Dzień śmierci pobożnego jest u Boga tak ważnym, jak ów dzień w którym tablice zakonu połamane zostały.

* * *

Droga Boska.

Gdy Mojżesz rzekł do Izraela: *Postępujcie drogą Przedwiecznego Boga waszego* (Deuteronomium 13, 5) lud odpowiedział: Kto może pójść drogami Boga? Wszak napisano: *„Wśród burzy i niepogody jest bieg Jego, w burzliwem morzu, w wyciu wiatru droga Jego, w płomieniach ognia kroczy On".* Naówczas Mojżesz rzekł do ludu: Ja was nauczę iść drogą Boską! Oto słuchajcie! Drogami Boskiemi są: miłość i prawda, miłość znaczy: uczynki miłości które dobroczynność spełnić, prawda znaczy: znajomość prawd religijnych.

* * *

Domy Boże.

Pewnemu księciu wydającemu swą jedyną córkę za mąż, trudno było bardzo z nią się rozstać, lecz gdy gody weselne odprawione zostały, a zbliżył się czas w którym zmuszony był pożegnać córkę, rzekł do swego zięcia: „Odebrać ci córki mojej nie mogę, zostawić ci ją zaś zupełnie również nie mogę, od-

dalcie się więc, lecz gdziekolwiek przemieszkiwać będziecie miejcie zawsze na pogotowiu komnatę, w którejbym i ja mógł z wami od czasu do czasu przemieszkiwać". Tak też Bóg dając zakon Izraelowi rzekł: Odebrać zakonu nie chcę, ani też w zupełności go zostawić, zachowujcie go więc jak najściślej u siebie i gdziekolwiek się osiedlicie, ofiarujcie dla Mnie komnatę, w którejbym mógł wśród was przebywać. (Midrasz Rabba 151a)

*
* *

Drzewo żywota.

Tak król Salomon nazywał wiarę religijną (Przypowieści Salomona 3—18), a to dlatego, iż ona miłowaną bywa przez każdego żyjącego. Podług innych tak nazwał: iż jak drzewo gałęzie swe rozprzestrzenia nad tymi którzy cienia jego pragną, tak samo religja zapewnia wierzącym w nią życie wieczne.

Drzewo poznaje się z owoców, młodzieńca zaś z obyczajów.

*
* *

Drzewo.

Gdy Bóg stworzył żelazo zadrżały drzewa, ale żelazo rzekło do nich: Jeżeli żadne z was nie da mi drzewa na rękojeść, nie będę mogło wam żadnej szkody zrządzić.

Unikaj zręczności i powodu do złego, a nie będzie ci grozić żadne niebezpieczeństwo.

*
* *

Dowód.

Powszechnie znany (korzystnie) nie potrzebuje dowodu. (Baba mecya 2)

Gdzie czyny głoszą, zalecanie jest zbytecznem.

*
* *

Dowód.

Gdzie jest prawda, tam nie potrzeba przykładu na dowód. (Trakt. Sanhedrin 92)

Prawda mówi za siebie samą.

*
* *

Dowód.

Kto się czego domaga, powinien dowodem udowodnić. (Tamże]

Za udowodnieniem wyrok prawomocny może nastąpić. Czyny wykazują.

*
* *

Dowód.

Nierozsądnie byłoby od nierozsądności dowodów żądać. [Nida 30]

Do głupiego nie można się stosować. Słowa szalonego,

pomięszanego niczego nie dowodzą.

* * *

Dobitność.

Słowa z serca pochodzące do serca przenikają.

Przemawiają one do serca i przynoszą pożądany skutek. Co nie pochodzi z serca, nie przenika do serca. Nigdy nie przemówisz do serca, jeżeli słowa twe z serca nie pochodzą.

* * *

Doświadczenie.

Nikt nie jest tak rozumnym aby mógł o rzeczach sądzić, lepiej od tego kto sądzi na podstawie własnego doświadczenia. (Midrasz Rabba) Mówi o tem pismo: (Jałkut Weschanan 829) Kto z garnka jadł wie jak jadło smakuje.

* * *

Dom zajezdny.

Gdy przybywasz do zajezdnego domu, to choć masz żywność ze sobą, powinieneś jednakże oberżyście dać zarobek. (Traktat Sabatt 126)

Oberżyście wypada za śmiech zapłacić.

* * *

Dowódzca.

Każdy wiek miewa jednego wielkiego dowódzcę (prawodawcę) nie zaś więcej.

Gdyby każdy rozkazywał któżby słuchał?

* * *

Dwuznaczność.

Dwuznaczność znaczy: inaczej ustami a inaczej sercem mówić. (Traktat Pesachim 113)

Tacy ludzie są dla społeczeństwa ludzkiego bardzo niebezpieczni i dlatego godni są nienawiści.

* * *

Drzwi.

Biada temu kto drzwi sobie funduje wcale domu nie posiadając. (Traktat Joma 72)

Kto mianowicie w przedsionku swego życia przystanął, nie pomnąc na powagę i wysoki cel onego i nie funduje sobie domu, jako stałego miejsca, nie stawia pomnika czynu dla przyszłego życia.

E.

Ekonomja.

Król sam nie jest bez roli królem. Pewien uczony rzekł do współtowarzyszów: Proszę was, nie odwiedzajcie mnie w miesiącach Tyszry i Nisan (Październik i Kwiecień) w po-

rze winozbioru, abym mógł na roczne utrzymanie zebrać.

* * *

Ekonomja.

Zasadę ekonomicznego i oszczędnego gospodarowania, zalecają uczeni każdemu posiadaczowi nieruchomości: Zbywaj pola dla owiec, nie zaś owce dla pola. (Wskazówka na twierdzenie Salomona 27, 26)

* * *

Egzystencya.

Tak jak żywność jest przeznaczona człowiekowi od Boga z początkiem roku, tak również i niedostatek od Boga przeznaczonym bywa. *Bo kielich jest w ręku Boga* i t. d. (Psalm 75, 9. Traktat Baba basra 10)

* * *

Eliasz (prorok).

Nie dotykać tego do czasu przybycia proroka Eliasza. [Traktat Sanhedrin 45]

Eliasz ma być zwiastunem czasu messyaszowego (Patrz Maleachi 3, 23), tkwi więc tu ta zasada, że nie należy dotykać się duchem tego, co jest zakryte przed horyzontem myśli ludzkiej, aż do czasu przybycia Eliasza, to jest przez czas nieograniczony.

* * *

Elegja.

Kiedy płomień dumne cedry pochłania, jakim więc sposobem mech w palącej się ścianie może opór stawiać? Gdy wieloryb wędce ujść nie może, jak mogły chcieć się uchronić od niej małe rybki w małych strumieniach. (Midrasz Koheles 25)

F.

Filary społeczeństwa.

Na trzech filarach spoczywa społeczeństwo: na sprawiedliwości, prawdzie i zgodzie. Inny mędrzec mawiał: Na wiedzy, bojaźni Boga i na dobroczynności. (Abot)

G.

Gość u człowieka.

„Dokąd idziesz?” pytali się uczniowie Hilleła, gdy się z nimi rozstawał. „Idę mojego gościa zaopatrzyć”. „Czy masz jakiego gościa u siebie?” pytali młodzieńcy. Mistrz odrzekł: „Czyliż biedna dusza nie jest gościem człowieka? Dziś ona tu, jutro jest w niebie”. (Rabott 204)

* * *

Gość.

Gdy dziecko w cudzem miejscu z niedostatktem walczy, przypomina sobie żałośnie szczęście w rodzicielskim domu doznane.

Wszędzie dobrze w domu najlepiej. (Przysłowie)

* * *

Gość.

Gość w pierwszym dniu bywa szanowanym, w drugim jest nieco ciężarem, w trzecim prawie przykrym, w czwartym prześladowanym. (Midrasz)

* * *

Gość.

Gość bywa wdzięczny i niewdzięczny. Wdzięczny mówi: Ile trudów dla mnie gospodarz sobie zadał! ile smacznych potraw, co za kosztowne wino, co za łakocie przedemną stawia. Niewdzięczny zaś gość myśli sobie: Co za koszta i trudy poniósł? mało potraw i wina! Co ja spożyłem, to wszystko przyrządził on dla swej rodziny. (Traktat Berachot)

Tak samo myślą o dobrodziejstwach i darach Boskich, stosownie do tego jak który wdzięczność czuje.

* * *

Gość.

Kto zaproszony do stołu, niech nie zaprasza kogo innego jeszcze. (Helchot derech erec 3)

On nietylko narusza prawo gościnności, ale traci nadto szacunek i miłość.

* * *

Gość.

Wiele bardzo zależy od gości. (Traktat Sabatt 20)

Nie każde towarzystwo jest zdolne do ożywienia i wesołego usposobienia. (Dobry towarzysz jest koroną uroczystości.)

* * *

Gościnność.

Wiele znacząca jest gościnność: rozdwaja przyjaciół i sprowadza ich razem. (Traktat Sanhedrin 103)

* * *

Gościnność.

Gościnność stanowi tak wielką zasługę jak badanie świętego zakonu, nawet jeszcze wyższa jest jak głoszenie sławy Bożej. (Trakt Sabatt 126)

Gościnność liczy się do tych cnót, z których dochody człowiek ma na tym świecie, gdy główny kapitał na przyszłe życie pozostawia.

* * *

Gościnność.

Gość zwykle odmawia błogosławieństwo przy stole.

Gościnność tak wielce jest poważaną, że mędrcy nietylko ją zalecają, ale zarazem nakazują aby gość modlitwę przy stole wygłaszał.

* * *

Gościnność.

„I nasadził Abraham drzew w Berszeba.“ (Genesis 21, 33) Podług twierdzenia niektórych uczonych, otworzył on dom gościnny w Berszeba dla przyjęcia tam podróżnych owocami, przez co sprawił Abraham iż cały świat poznał imię Boskie. Gdy podróżni zjedli i wypili, mawiał do nich: „Dziękujcie Temu którego potrawy spożyliście. Myślicie może że mnie za tę ucztę macie podziękować? Nie. Temu raczej, którego słowo cały ogrom świata stworzyło. (Traktat Sota 10)

Słowo אשל objaśniają mędrcy podług początkujących liter, אכילה jadło, שתיה picie, לינה przytułek. W tak praktyczny sposób nauczał Abraham czcić przedwiecznego Boga.

* * *

Gościnność.

Rabi Gamliel usługiwał swym gościom na uczcie weselnej swego syna. Jeden z nich spytał: „Jak my możemy dopuścić aby nam Nassy (książe) usługiwał?“ Rabi Jozua odrzekł: „Któż był wyższym od patryarchy Abrahama? On jednakże aniołom których uważał za arabów stojąc usługiwał, nie czując się wcale obrażonym.“ Tu znowu nadmienił rabi Cadok: „Wy się spieracie co do honoru człowieka, a nie zwracacie ku wyżynom, ku Bogu, który nam po ojcowsku usługuje, bo daje wiatrom wiać, zsyła deszcze by wszystko wyrastało i karmi cały świat. Gdy więc Pan świata swym dzieciom usługuje, niech więc i nasz Nassy nie wzdraga się nam usługiwać.“ (Traktat Keduszyn 32)

* * *

Gościnność.

Kobieta okazuje się względem gości nieżyczliwą, (Traktat Baba mecya 87, odnośnie do Genesis 18, 6) z czego okazuje się iż Sara zwyczajnej mąki dla gości użyć chciała, gdy Abraham najlepszej użył.

* * *

Gościnność.

Gościnność jest jednym z

najlepszych sposobów uczczenia Boga.

* * *

Godność ludzka.

Lepiej ubieraj się i żyj w dni świąteczne tak jak żyjesz i ubierasz się w dni powszednie, aniżeli masz być od dobroczynności drugich zależnym. (Traktat Pesachim 112)

* * *

Gorliwość.

Gdy widzisz człowieka gorliwego w spełnieniu swoich obowiązków, bądź pewien iż będzie miał przystęp do króla nie pozostając w tłumie pospólstwa. (Przypowieści Salomona 22, 29) Takim był Józef podług twierdzenia pewnego uczonego, będąc bowiem gorliwym w spełnianiu swoich obowiązków (Genezis 41, 46) nie pozostał więc w tłumie pospólstwa do którego Putyfar należał.

* * *

Gorliwość.

Pobożni mężowie w starożytności usiłowali swe obowiązki jaknajgorliwiej spełniać. Mędrcy też przez to do wykonania obrządków religijnych ranne godziny wyznaczyli.

* * *

Głos ludu.

W każdym sporze trzymać się trzeba za większością głosów.

Głos ludu jest głosem Boga.

* * *

Głupstwo.

Głupstwo jest bardzo zaraźliwem. Jeden głupiec tworzy wielu głupich. Głupi zwykle nie daje się od swego głupstwa odwieść. Choćbyś głupiego wepchnął do moździerza, nie zdołasz głupstwa z niego wytłuc. (Przypow. Salomona 27, 22)

Dlatego pięknie wyraża się talmud: Głupi pozostaje nietkniętym (nieczułym), jak ciało umarłego jest bez czucia.

* * *

Gadulstwo.

Dziesięć miar gadulstwa światu przeznaczono, dziewięć z tych miar kobiety sobie przywłaszczyły, a jedną tylko miarę zostawiły dla reszty świata. (Trakt Keduszyn 49b)

* * *

Gadulstwo.

Czcze gadulstwo jest zgwał-

ceniem przykazania Boskiego, jest grzechem.

Przy gadulstwie bywają inne błędy nieuniknione. (Przypowieści Salomona 10, 19)

* * *

Gadulstwo.

Kobiety z natury obdarzone są gadulstwem. (Trakt Berachot 48)

Dla kobiety truduiej jest milczeć, aniżeli dziecko karmić.

* * *

Grzech.

Z początku grzech bywa cienkiemi nićmi przędzy, lecz niebawem staje się do nieprawych występków grubemi linami przymocowanym. (Traktat Sanhedrin 99)

* * *

Grzech.

Grzech czyli pociąg do grzechu zjawia się najprzód jako gość w domu, lecz niebawem staje się gospodarzem. (Bereszis Raba rozd. 22)

Z początku zwany podróżnym, później gościem, nareszcie panem.

* * *

Grzech.

Człowiek dopóty jest niewinnym, ma powagę i szlachetną postać, tak iż we wszystkich bojaźń i trwogę wzbudza, dopóki sam nie staje się grzesznym, wtedy bowiem bojaźń i trwoga go trapią, tak iż wszystkich się boi. Adam przed spełnieniem grzechu z przyjemnością słuchał głosu Boga, po spełnieniu zaś drżał i skrywał się przed obliczem Boskiem. (Rabbott rozd. 22)

* * *

Grzech.

Grzech czyni serce grzeszącego zatwardziałem. (Trakt Joma 39)

* * *

Grzech.

Lepiej przez pomyłkę aniżeli umyślnie grzech spełnić. (Trakt Beca 30)

Gdy się przyzwyczaimy do grzechu, wtedy nie umiemy go unikać, i pomimo najsurowszych zakazów przy nim zostajemy. Lepiej więc przez pomyłkę aniżeli umyślnie zbłądzić.

* * *

Grzech.

Kto w skrytości grzech popełnia, mniemając iż to jest dozwolonem, albo że za to nie będzie potrzebował ra-

chunku zdawać, tego Bóg publicznie karze. (Abot 4, 4)

*
* *

Grzechy.

Wielu grzeszy niesprawiedliwością, mniej kazirodztwem, ale prawie wszyscy ludzie obmową lub przynajmniej z cieniem obmowy.

*
* *

Grzeszność.

Trzy są grzechy od których zaledwie w ciągu jednego dnia człowiek wolnym bywa, a temi są: grzeszne myśli, nienabożne modlitwy, i obmowa. (Traktat Baba basra 164)

*
* *

Grzech i nierozsądek.

Każdy grzech bywa połączony z nierozsądkiem. (Traktat Sota 3a)

*
* *

Gniew.

Kto łatwo w gniew wpada, jeżeli jest mądrym, to naówczas mądrość go opuszcza. (Traktat Pesachim 67)

*
* *

Gniew.

Kto łatwo i często się gniewa, łatwo też w pomieszanie wpada. (Sypri)

*
* *

Gniew.

Ulice piekielne oczekują ciągle tego, kto się często gniewem unosi. (Traktat Nedarim 22)

*
* *

Gniew.

Nie gniewaj się a nie wpadniesz w grzech, nie nadużywaj trunków upajających, a nie wpadniesz w sidło występku. (Berachot 27)

*
* *

Gniew.

W gniewie mądry bywa szalonym a prorok oniemiałym. (Tamże)

*
* *

Gniew.

Kto w gniewie odzież rozdziera, naczynie łamie, pieniądze wyrzuca, ten jest na drodze odstępstwa, albowiem zły popęd dziś go zapędza do tego a jutro do gorszego jeszcze czynu.

*
* *

Giętkość.

Jeżeli żona twoja jest ma-

łego wzrostu, to schylaj się do niej i mów jej do ucha.

To znaczy żeby mąż żonie ufał i jej rad nie lekceważył.

*
* *

Gnębieni i gnębiciele.

Daleko lepiej należeć do gnębionych aniżeli do gnębicieli. W licznej rodzinie ptactwa, żadne nie są gnębione i prześladowane od silniejszych, nawet gołąb' i synogarlica, i właśnie to one są które Pan świata za najprzyjemniejsze na ofiary uznał. (Traktat Baba Kama 93a)

*
* *

Godni nienawiści.

Trzech Bóg nienawidzi: Tego który inaczej mówi a inaczej w sercu myśli; tego który może dobrze czynić bliźniemu a zaniedbuje i wreszcie tego, który wie o grzechu bliźniego i nim pogardza.

*
* *

Głód.

Wielkiej boleści doznaje ząb, który widzi jedzących a sam nie ma co jeść.

*
* *

Grób.

Bóg jako Pan świata, zebrał proch ze wszystkich krańców świata dla stworzenia z niego człowieka (Genesis 2—7) aby tem wskazać że on po śmierci wszędzie (gdzie żyje i umiera) na łono matki ziemi przyjętym zostanie. *„I powróci proch do ziemi jako przedtem był, a duch wróci do Boga który go dał"*. (Kaznod. Salomona 12, 17)

*
* *

Grunt.

Człowiek bez nauki i mądrości, jest jakby dom zbudowany na murszatym gruncie.

Trudno gruntu szukać tam gdzie go nigdy nie było.

*
* *

Grunt.

Każda część kraju ma swoje właściwe przymioty, miewa swoje płody.

Cały świat jest jakby jedno miasto. Nie należy zostawać koniecznie na jednem miejscu, wszędzie bądź jak w domu. Niebo zarówno wszędzie jest blizko ziemi.

*
* *

Gospoda.

Zwyczajem krajowym jest odwiedzanej poprzednio gospody nie opuszczać.

Po części dla uprzejmości, gdyż dający ucztę na odwie-

dziny liczy i po części dlatego iż u dawno znajomego jesteś przyjacielem domowym i jesteś pewnym zdrowia i mienia.

* * *

Gospodarowanie.

Gdy świątynia stała, można było przez nią przebaczenie grzechów otrzymać, obecnie zaś stół człowieczy przeznaczony jest na to aby przebaczenie grzechów otrzymać.

To jest gościnność i Bogu miłe gospodarowanie, zastępuje nam poświęcone miejsce obrządku religijnego.

* * *

Gospodarstwo.

Mniej wydawaj na jedzenie i na trunki a rozszerzaj dom twój.

* * *

Gospodarstwo zaniedbane.

Gdy zburzenie domu następuje, rozpoczyna się zwykle od progu.

* * *

Główna rzecz.

Nie badanie lecz wykonanie zakonu stanowi rzecz ważną.

H.

Honor.

Nie miejsce człowieka lecz człowiek miejsce zdobi. (Trakt Sukot 52a)

O górze Synaj mówi pismo święte: Dopóki bóstwo na tej górze spoczywało, ani owce, ani woły nie mogły się paść wprost góry (Exodus 34, 3), później wszystko mogło się znajdować na górze.

* * *

Honor.

Wiesz że wy ten honor nie mojej osobie oddajecie lecz religii, której jestem nauczycielem. (Berachot 48)

Rabi Akiba odwiedzany był dla pocieszenia go po stracie syna, przez mędrca akademii, gdzie w tym samym celu nadszedł wielce uczony rabi Izmael, rabi Akiba zaś nie uznając się godnym tak wielkiego zaszczytu rzekł jak wyżej.

* * *

Honor.

Powinnością jest zasługi umarłego mową pogrzebową uczcić.

I zasnął Ezachiasz z ojcami swemi i pochowany został w najwyższym grobie Dawida i okazywał mu cześć cały naród Izraelski i mieszkańcy Jerozolimy. (Kronika 2, 32, 33)

* * *

Honor.

Ten kto się o honor ubiega, honor od niego się oddala, kto zaś od zaszczytów stroni, za tym zaszczyty gonią.

* * *

Honor.

Ten kto bliźnich poważa, również przez nich poważanym będzie.

* * *

Honor.

Honor bliźniego niech ci tak drogim będzie jak twój własny. (Abot)

* * *

Honor i hańba.

Honor i hańbę przynosi człowiekowi wybór towarzystwa. (Traktat Berachot 68)

Powiedz mi z kim się wdajesz, to ci powiem kim jesteś. Honor temu komu się należy. Gdy honor stracony wszystko stracone.

* * *

Hałacha (wiedza).

Bóg nie posiada na tym świecie więcej posiadłości jak cztery łokcie hałachy.

Słowo hałacha nie oznacza tak jak się zwykle myśli tylko naukę tradycyjną, lecz zawiera w sobie jak sławny Majmonides wyraźnie i stanowczo objaśnia myśl następującą. Hałacha jest to wiedza z czynami sprzymierzona, — tylko wtedy człowiek jest doskonałym, jeżeli wiedzę z czynami łączy. W czterech łokciach talmud wyobraża normalną miarę objętości, którą człowiek jako swój okrąg uważać może. On żyje i pozostaje wewnątrz swoich czterech słupów.

I.

Izraelici.

Dlaczego Izrael do oliwy jest porównany? Dlatego, iż jak oliwa wydobywa się jedynie za pomocą wyciskania, tak samo Izraelici przez cierpienia nawracają się do Boga, do prawej drogi.

* * *

Izraelici.

Izraelici porównani są do gwiazd nieba i do prochu ziemi, bo podnosząc się podnoszą bardzo wysoko aż do gwiazd, spadając zaś spadają nisko aż do prochu ziemi.

* * *

Izraelici.

Do wiersza biblijnego pewien mędrzec dodał: Bóg obdarzył Izraela łaską, rozpra-

szając go po wszystkich narodach ziemi.

* * *

Izraelici.

Bóg rozproszył Izraela po wszystkich narodach ziemi, aby wiarę w jedynego i prawdziwego Boga rozszerzał.

* * *

Imię.

Wonne pachnidła mają bogaci, dobre zaś imię mają tak biedni jak i bogaci.

Przyprawiony olejek przenika sale pałaców, dobre imię przenika od jednego do drugiego końca świata. Kosztowny balsam wylany na trupa, traci swą woń przez woń trupa, dobre zaś imię nigdy nie traci swej wartości.

* * *

Imiona.

Trzy imiona posiada człowiek, jedno ma od swych rodziców, drugie od świata, trzecie od swych uczynków i o tych mawiał (Kaznod. Salomon 7, 1) *Lepsze dobre imię aniżeli kosztowna oliwa.* (Midrasz Kohelet)

* * *

Imiona ubogich.

Ubogi ma ośm imion: które przy rozdawaniu jałmużny uwzględniać wypada: Ubogi, biedny, wstydliwy, zubożały, podupadły, uciśniony, upokorzony i wędrowny. Ubogi rozumieć należy w dosłownem tłomaczeniu, biednym jest ten który po każdy dar sięga, wstydliwym jest ten który we wszystkiem widzi się upośledzonym, zubożałym jest ten kto swój majątek stracił, podupadły jest ten kto swych posiadłości się pozbawił i ze swojej wielkości upadł, uciśnionym jest ten kto niczego co widzi dostać nie może, nawet tego co mu jest do życia najpotrzebniejsze, upokorzonym wreszcie jest ten, kto każdemu kłaniać się musi i t. d. [Midrasz Rabbot]

* * *

Interes.

Kto swój interes uczciwie prowadzi, tego wszyscy lubią i poważają, jakby cały zakon święty przestrzegał i wykonywał. (Jałkut)

* * *

Interes.

Jeżeli jest w blizkości (to jest w takiem miejscu gdzie go zbyć można) korzysta z niego właściciel, jeżeli towar zaś jest w dalekiem miejscu (to jest w miejscu od ryn-

ku oddalonem) rujnuje właściciela.

Koszta podróży trawią zarobek. (Hamchaker)

* * *

Idjota.

Przy nieuku i nieokrzesanym nikt nie bywa zadowolonym, również on sam nie jest szczęśliwym, bo jego koniec stanowi nicość.

J.

Jak mamy żyć z wyznawcami innych religij.

1) Wspierać ubogich innych wyznań, tak jak ubogich naszego wyznania; 2) Odwiedzać chorych innych wyznań jak chorych naszego wyznania; 3) Zajmować się pogrzebami zwłok umarłych innych wyznań, tak samo jak swoich współwyznawców. (Traktat Gityn 61)

* * *

Jałmużna w tajemnicy.

Kto w tajemnicy jałmużnę rozdziela, jest wyższym nad prawodawcę Mojżesza. Jałmużnę rozdawać dla chełpienia się jest grzechem. (Trakt Baba basra 9)

* * *

Jałmużna.

Jałmużna jaką daje człowiek zdrowy—to złoto; co daje chory—to srebro, a co przeznacza umierający—to miedź.

* * *

Jałmużna.

Przy rozdaniu odzieży ubogim można rozważać czy żądający jest godnym onej, nie zaś przy rozdawaniu żywności. (Baba basra)

* * *

Jedność.

Gdzie nie ma jedności, tam niczego dobrego doczekać się nie można.

Jedność łączy ludzi i narody.

* * *

Język.

Język jeżeli jest dobry nic lepszego nadeń niema, jeżeli zaś zły nic gorszego nadeń niema.

Życie i śmierć jest w mocy języka. (Jałkut, psalm 18, 21)

* * *

Język.

Język jest mały, kształtny, ale okropny w sile, gdzie on leży inne członki stoją, jest wewnątrz zamknięty, otoczony dubeltowym murem z ko-

ści i mięsa, daleko jednakże jego silny wpływ sięga. (Traktat Erubin 15)

* * *

Język krajowy.

Mieszkańcy Judei szanowali bardzo język krajowy i dlatego wiedza u nich głęboko zapuściła korzenie. Galilejczycy zaś którzy na język swój uwagi nie zwracali, zaniedbali też swoją wiedzę.

Pierwsi starali się swój język wydoskonalić i z naleciałości obcych oczyścić, gdy galilejczycy coraz więcej różnorodnych dialektów sobie przyswajali i tym sposobem skazili mowę ojczystą

K.

Kapitalista.

Kapitalista tak powinien rozporządzać swoim kapitałem dzieląc go na trzy części: za jedną część powinien nabyć kawał ziemi, drugą w handlu umieścić, a trzecią część zostawić w gotówce.

* * *

Księga zakonu.

Gdzie księga zakonu obserwowaną bywa, tam miecz jako kara nie bywa, lecz gdzie miecz (sądu) swą karę wykonywa, tam księga zakonu zbyteczną jest.

Kto zakon miłuje ten nigdy narzędzia morderczego nie chwyta, a morderczą broń chwyta ten, który nie jest miłośnikiem zakonu.

* * *

Księga sądu.

I widział Pan i w pamiątkowej księdze napisano przed obliczem Jego dla bojących się Pana i myślących o Jego imieniu. (Małachi 3, 16, porównaj dalej Exodus 24, 7, Psalm 69, 28) Z czego uczeni wnosili: W nowy rok, czyli w dniu „wspomnienia” trzy księgi roztwierają się. Niewątpliwi pobożni i cnotliwi natychmiast zostają do księgi żywota zapisani, niewątpliwi źli i bezbożni zaraz do księgi śmierci zapisani, mierni i chwiejący się obojętni pozostają w zawieszeniu do decyzyi w odpustnym dniu. Nawrócenie i poprawa prowadzi ich do życia, zatwardziałość zaś do śmierci.

* * *

Korzyść i strata.

Cztery klassy ludzi bywają: Należący do pierwszej trudzą się i zarabiają; do drugiej, pracują i tracą; do trze-

ciej, leniwey korzyści odnoszą; do czwartej, nie pracujący i tracący.

Ten jest pilnym i korzyść odnosi, kto przez cały tydzień pracuje a w sobotę odpoczywa. Ten traci na swej pilności, który przez cały tydzień pracuje i nawet sabatu nie chce uszanować.

* * *

Korzyść.

Lepszy jeden ptak w sidle, aniżeli wiele latających. (Jałkut)

Ufność i oczekiwanie czyni niejednego głupim. (Jałkut)

* * *

Korzyść.

Lepszy młody owoc zaraz, aniżeli duży późniejszy. (Trakt Sukot 56)

Pewna korzyść choćby mała, nad niepewną przypadkową choćby większą, powinna mieć pierwszeństwo. (Lepszy grosz pewny, niż niepewne krocie.)

* * *

Korzyść.

Lepsza jedna miara z ziemi, aniżeli jeden mald zboża z dachu.

Lepsza mała korzyść z blizka, aniżeli znaczne korzyści z dalekich widoków. (Pesachim)

* * *

Klejnoty.

Że kobiety do toalety i klejnotów większe mają upodobanie aniżeli do ważniejszych spraw życia, objaśnia to następujący ustęp z talmudu, gdzie wzmiankowano iż Bóg z manną w puszczy kobiety również klejnotami obdarzył, aby także i ich żądaniu zadość uczynić.

* * *

Korona.

Niepodobna aby dwóch panujących jedną i tą samą koroną się ozdabiali.

Alegoryczne zastotowanie do dwóch niebiańskich świateł, słońca i księżyca, którym Bóg swoje przeznaczenie dał, jednemu dzień, drugiemu noc; tak samo i człowiek, jeden duży obwód dostaje, drugi zaś mniejszy podług zasługi i szczęścia.

* * *

Korony.

Trzy bywają korony: korona zakonu, korona kapłaństwa i korona dobrego imienia, która przewyższa wartością wszystkie. (Abot)

* * *

Kolega.

Nie bez przyczyny udaje

się wrona do kruka, bo jest tego samego gatunku.

Równi chętnie się łączą.

* * *

Król nieszczęśliwy.

Biada temu królowi, który za młodu był szczęśliwym na starość zaś unieszczęśliwiony został. (Jałkut Echa)

Mowa tu o zburzeniu Jerozolimy i upadku życia państwowego żydów, gdyż owe matczyne miasto przewyższało wszystkie inne szczęściem (porównaj psalm 48) w końcu zaś zburzonem i spustoszonem zostało.

Błogo królowi który w starości uszczęśliwionym zostaje.

* * *

Kierunek życia.

Gdziekolwiek udać się zamierzasz, udaj się prostą drogą.

Zostań zawsze na złotej średniej ulicy.

* * *

Klassy ludzi.

Trzy są kategorye ludzi: zupełnie pobożni, zupełnie występni i tacy którzy nie są ani pobożnymi ani występnymi.

Pewien mędrzec rzekł: iż się znajdują boscy ludzie, roślinni ludzie i zwierzęcy ludzie.

* * *

Kto bywa karanym.

Nieokrzesany wieśniak i wykształcony dworzanin jednocześnie przekroczyli prawo królewskie, król dowiedziawszy się o tem puścił wieśniaka bezkarnie, dworzaninowi zaś naznaczył surową karę. Przyjaciel króla zdziwiony tem postępowaniem, zapytuje go o przyczynę uwolnienia wieśniaka od kary, na co król odpowiada: „Wieśniak o moich prawach nic wiedzieć nie może, on więc niewinnie zbłądził, lecz ów dworzanin, który codziennie odwiedzał dwór mój, słyszy moje rozkazy, a pomimo to przekracza takowe, zasłużył na wymierzoną karę". Podobnież Bóg rzekł: Ciało człowieka pochodzi z ziemi, nie z nieba, lecz ty duszo jesteś obywatelką nieba, znasz rozkazy niebiańskie, ty więc sama za ich przekroczenia zasługujesz na karę. (Jałkut 123a)

* * *

Karność szkolna.

Jeżeli nauczyciel nie może inaczej jak ucznia swego ukarać, niech go lekko karze. Kto postępuje w naukach nie postępuje w klassach, a kto nie postępuje niech dalej zasiada pomiędzy współuczniami, śród

których nareszcie zachęci się do pracy.

* * *

Kara.

Co za boleść dla ojca osieroconego, gdy widzi jak mu dzieci w świat się wyrywają. Biada dzieciom które są wygnane, od stołu ojcowskiego oddalone. (Berachot 3)

Lepiej aby dziecko płakało, aniżeli ojciec.

* * *

Kara.

Bóg nie żąda od człowieka odpowiedzialności, dopóki miara jego przewinień nie przepełni się. (Sota 9)

* * *

Kara.

Rabi Jehoszua syn Chananii, przyjął zaproszenie na ucztę od jednej bogatej i bardzo cnotliwej wdowy, gdzie mu bardzo delikatne i wonne potrawy smakowały. Rabi jednakże zapomniał o zwykłej cząstce, z każdej potrawy dla ubogich zostawić. Rabi to przekroczenie ciężko odpokutował, bo na trzeci dzień podała mu wdowa bardzo posolone potrawy. Gość acz przy dobrym apetycie, zostawił potrawy nienaruszone. „Rabi, rzekła gospodyni, dlaczego dziś nie jesz?" „Nie głodny dziś jestem", odrzekł rabi. „A dlaczego ci mój chleb smakuje? Mnie się zdaje iż chcesz zostawić ubogim potrawy z dwóch poprzednich dni, które spożyłeś całkowicie wbrew przepisom religijnym. (Midrasz)

* * *

Kara.

Pijanego nie odpychaj, bo sam upadnie. (Sabat 32)

Dla jednego złego człowieka nie trzeba wzywać zemsty Boskiej, ona i tak go nie ominie.

* * *

Kara.

Chociaż Sanhedry (Senatory) przestali na śmierć skazywać, jednakże kara śmierci istnieć nie przestała. „*Jest bowiem Bóg który sądzi na ziemi*" (Psalm 58—12). Zasługa dumnego—duma, potwarcy—potwarz, oszust bywa oszukanym, okrutny sam nie doznaje miłosierdzia, występek sam zwykle się karze. (Sanhedrin 37)

* * *

Kara.

Bóg daje ciężar podług wielbłąda. (Ksubot)

Nie karze On surowiej, aniżeli znieść można.

* * *

Kara.

Bogacza wołem, biednego owcą, sierotę jajkiem, a wdowę kogutem Bóg karze.

*
* *

Kara z miłości.

Z popędu natury wynika, że się dziecko i żonę prawą ręką do siebie ciągnie, skoro lewa odepchnęła. *Bo lewa ręka słabszą jest od prawej* (Numeri 13, 13). Gdy więc kto musi odepchnąć żonę i dziecko, z którémi nierozłącznie związki natury go łączą, niech to czyni słabo to jest delikatnie i łagodnie, lewą ręką jedynie, a później napowrót przyciągnie całą siłą prawej ręki.

Kochaj jak gdybyś musiał kiedyś nienawidzieć, a nienawiedź jak gdybyś musiał kiedyś kochać.

*
* *

Karygodność.

Jak wzniosłemi są prawa człowieka, tak też wzniosłemi są jego święte obowiązki; on był ostatnim utworem Boga, bo on był Jego celem i zamiarem, ale był pierwszym który do odpowiedzialności kary za grzech pociągnięty został. (Erubin 18)

*
* *

Kłamca.

Kłamca traci swą wartość nawet gdy za czystą prawdę przysięga; słowo jego nigdy nie znajduje wiary. (Sanhedrin 89)

Możesz tak często i tak umiejętnie łgać, mnie jednakże nie możesz oszukać, raz tylko mnie oszukałeś, co z tego wynikło żeś wtedy nie zełgał. (Göthe)

*
* *

Kłamstwo.

Nie należy dziecku obiecywać, czego się dotrzymać nie chce lub nie może, aby go nie przyzwyczajać do kłamstwa. (Sukot 47)

*
* *

Kłamstwo.

Kto chce kłamać, daleko sięga swoje kłamstwo. (Midrasz)

Nie może bowiem blizkich dowodów przytaczać i czuje się zmuszonym do dalekich szczegółów uciekać. Kto z dalekich stron przybywa może dobrze łgać.

*
* *

Kłamstwo.

Litera ש (szyen) pierwsza od słowa שקר (szeker, kłamstwo) ma trzy gałązki u góry i jeden tylko korzonek u dołu. Kłamliwe słowo na zewnątrz rozszerza się, w sobie samem bez korzenia jest,

podobne ono jest do drzewa mającego dużo gałęzi ale mało korzeni, gdy wiatr zawieje wyrywa je i obala. (Pirka Abot 3, 22) „Prawda zostaje, kłamstwo znika" (Przysłowie talmudyczne. Alfabet rabi Akiby.

*
* *

Kłamstwo w konieczności.

Dla utrzymania spokoju, trzeba w pewnych koniecznych wypadkach jeżeli koniecznem jest, do potrzebnego kłamstwa się uciekać. Sara także rzekła (Genesis 18, 12) „*Mój Pan już jest stary*", Bóg zmienił to wyrażenie i rzekł (Tamże) „*Sara mówi ja już jestem starą*", jedynie więc dla ustalenia domowego spokoju. Również znajdujemy: (Genesis 50, 17) „*Powiedzcie Józefowi ach przebacz* i t. d.", czego właściwie Jakób swoim synom nie powiedział i pochodziło to tylko od braci Józefa dla osiągnięcia zgody. Rabi Natan rzekł: To nawet jest obowiązkiem bo znajdujemy: (I Samuela 16—12) Samuel rzekł: „*Jak mogę pójść, Saul się dowie pozbawi mię życia*". Bóg tedy rzekł: „*Weź z sobą jałowicę i powiesz mu przychodzę Bogu ofiarować*". Rabini twierdzą, iż narzeczoną w obec narzeczonego chwalić potrzeba i mówić o niej że jest piękną i pobożną, gdyby nawet tak rzeczywiście nie było, a to w tym celu, aby narzeczonej w oczach jej przyszłego małżonka miłość i łaskę zjednać.

*
* *

Kojarzenie małżeństw.

Nawet małżeństwa bywają prawidłowo, podług zasług z nieba przeznaczone. (Traktat Sota 2)

Wszystko podług zasług, małżeństwa bywają w niebie zawarte.

*
* *

Kojarzenie małżeństw.

Człowiek zawsze jest w mocy złego popędu, ale w małżeństwie moc złego popędu zniszczona jest, bo czytamy w piśmie: *I poznasz że spokój króluje w twoim namiocie* (Hiob 4—24) (to jest w twojem wnętrzu. (Jebamot 63)

*
* *

Kojarzenie małżeństw.

Jeżeli córka twoja dojrzewa, uwolnij twego niewolnika i wydaj ją za niego. (Traktat Pesachim 113)

Nie wybieraj za długo, bo mógłbyś później żałować. Równość krwi i równość wieku, tworzą najbardziej dobraną parę.

*
* *

Kojarzenie małżeństw.

Podług Midraszu i Zoharu księżyc liczy 28 dni, to jest w przybliżeniu 14 i w zmniejszeniu 14 dni. Kto się rodzi w dniach przybrania księżyca, ten mieć będzie obfitość w potomstwie, bogactwo, obfitość, radość i szczęście, kto zaś w czternastu następnych dniach zmniejszenia księżyca się rodzi, temu zbywa na tem wszystkiem, bo jego mazel (szczęście) w planetach ma swą przyczynę, tak, iż jeszcze przed narodzeniem człowieka los jego w niebie jest zadecydowany.

Ztąd pochodzi zwyczaj kojarzenia małżeństwa w czasie przybrania księżyca, czyli tak zwanego „nowiu".

* * *

Konfirmacya.

Odnośnie do uroczystości (Barmicwe) czytamy w dziele Bereszis rabba: Ojciec powinien zatrudniać się swoim synem do 13-go roku, po upływie zaś tych lat mówić: Błogosławiony Pan świata, który mnie od odpowiedzialności za tego syna uwolnił.

Podług Jałkutu uroczystość konfirmacyi wysoko cenić należy jako dzień wesela.

* * *

Konkurencya naukowa.

Dwaj wielcy nauczyciele mieli wykłady w pewnem mieście, jeden wykładał hałachiczne kazania (tyczące się zakonu), drugi stylem ponętnym objaśniał pismo święte. Największa część publiczności cisnęła się około ostatniego mówcy, a nauczyciel zakonu nie miał słuchaczy i czuł się przeto bardzo zmartwionym. Naówczas rzekł do niego kolega: „To jest podobnem do tego jakby dwóch kupców ofiarowywało swe towary, z których jeden sprzedaje klejnoty drugi zaś galanteryjne towary, — niezawodnie więcej kupujących cisnąć się będzie do galanteryjnych przedmiotów, niewiele zaś do kupca klejnotów, tak więc ty jesteś panem klejnotów, ja zaś handluję galanteryą, to porównanie więc niech cię pocieszy i uspokoi.

* * *

Kunszt.

Każdemu synowi zalecanem było po ojcu odziedziczonym kunsztem się zajmować. (Napomknienie na ustęp Królewskie 13—14)

* * *

Kichnięcie.

Kichnięcie jest to gwałtowne z pewnym hałasem połączone wypchnięcie powietrza, osobliwie z nosa, które z konwulsyjnego skurczenia nerwu pochodzi. Starzy rabini uważali kichnięcie za dobrą przepowiednię.

Zkąd pochodzi radowanie się przy kichnięciu dziecka i zwykle się mówi, to prawda bo dziecko kichnęło w tej chwili w której się coś wymówiło i t. p. Midrasz zaś jest wcale innego mniemania o tem. Przed patryarchą Jakóbem nieraz przez kichnięcie człowiek życie postradał, od tego czasu więc jest zwyczaj kichającemu zdrowia życzyć (לחיים טובים אסיתא) Ze z tego wstrząśnięcia różne choroby mózgu pochodzą, dowodzi dostatecznie Laudaua Aruch część V, str. 20)

* * *

Kij i rydel.

Pewien wielki mąż Izraela rzekł razu jednego: Potrzebuję dla mojej ręki kija, a rydla do wykopania grobu. (Ksubot 64)

Syna potrzebuje się dla podpory w starości, a przy śmierci potrzeba znowu jego do wykopania grobu, to jest do opłakiwania ojca.

* * *

Kłopot.

Biada mi jeżeli ogłoszę i biada mnie jeżeli nie ogłoszę.

Często widzimy się w kłopocie jak to u owego mędrca i nauczyciela rabi Jochanana było. Nieraz czegoś osobliwego powszechnie pożytecznego nie możemy publicznie ogłosić z obawy aby szkody nie przyniosło. Często milczenie więcej znaczy jak mowa.

* * *

Kłótnia.

Kto w kłótni na kogo rękę podnosi, choćby go nie uderzył jest złoczyńcą.

* * *

Kłótnia.

W Palestynie mawiano: W kłótni kto pierwszy zamilcza, ten pochodzi z zacnej rodziny.

* * *

Krytyka.

Sądź każdego człowieka zawsze pobłażliwie i uniewiniająco.

* * *

Krytyka.

Nie posądzaj nikogo dopóki nie wejdziesz w jego położenie.

* * *

Kradzież.

U złodzieja złodziej także kradnie, by z nim korzyść dzielić. Kto u złodzieja kradnie czuje także smak kradzieży. (Berachot 100)

Kruk od ciągłego skubania odzwyczaić się nie może. Źle jest kraść u tego nawet który sam jest złodziejem.

* * *

Koniec.

Przy zachodzie słońca widzi się otwarcie i jasno jakiem błogosławieństwem są jego promienie. (Berachot 7)

Nie chwali się zwykle dnia aż po zachodzie słońca, również niech się nikt zwycięzcą nie uważa dopóki stoi żywy na placu boju.

* * *

Koniec.

Końcem każdego sporu i kłótni bywa żal.

* * *

Koniec.

Koniec zwykle pokazuje jakim był początek. (Joma 29)

Skutek naucza, koniec uwieńcza dzieło.

* * *

Koniec.

Nogi człowieka są jego poręczycielami, iż go tam dostawią gdzie mu umrzeć przeznaczono. (Sukot 53)

Człowiek nie może uniknąć swego losu, gdzie głowa ma leżeć nogi go zaniosą.

* * *

Koniec dobry wszystko dobre.

Ostatnie zwykle się lepiej miłuje,—dobry koniec bywa najpożądańszym. (Berachot)

Najlepsze zaoszczędza się na koniec, na końcu zwykle zjawiają się najważniejsi goście.

L.

Laska Mojżesza.

W Jałkutowym Midraszu znajdujemy: iż laska Mojżesza z drzewa wiedzy pochodziła (Genesis 2, 17) które aniołowie Metatron (wyższy posłaniec nieba) czuwający nad szczęściem i pomyślnością i Samuel Satan (posłaniec kar) wspólnie posiadali. (Jałkut)

* * *

Laska Mojżesza.

Laska Mojżesza wykonywała cuda—była gałęzią wiedzy (Genesis 4, 17) „*Laskę weż w rękę z którą będziesz znaki*

cudów wykonywać" (Exodus 21, 18) i także prawem i sprawiedliwością władał, złość i nieposłuszeństwo karał. Faraon który pierwszy w swojej dumie rzekł: Kto jest Adonaj? nie znam Go i t. d. (Exodus 25, 2) musiał później z żałującem sercem wołać: „Zgrzeszyłem tym razem! Adonaj jest sprawiedliwym! Ale ja i mój naród zgrzeszyliśmy". (Exodus 15, 29) W nim byli aniołowie miłości i karzący niesprawiedliwości Metatron i Samuel zjednoczeni.

* * *

Litość.

Kto się lituje nad swemi bliźniemi, ten daje poznać iż pochodzi z potomstwa Abrahama, Izaaka i Jakóba.

Kiedy cię cierpienia ludzkie nie wzruszają, nie możesz się nazwać człowiekiem, Wy jesteście dziećmi Abrahama wykonajcież tedy czyny Abrahama.

* * *

Litość.

Człowiek (podług Midrasza Jałkut psalmów) pływa na statku mając ze sobą zwierzęta i sprzęty, nagle podnosi się wicher na morzu i człowiek dla poratowania ludzi rzuca zwierzęta i sprzęty w morze. Bóg zaś nie tak czyni. W obliczu Jego wszyscy są równi, znajdujemy bowiem w piśmie: (Genesis) *I Bóg wspomniał Noego wszystkie zwierzęta i wszystko bydło, które znajdowało się z nim w arce.* „Sprawiedliwy miewa na pieczy żywot bydląt swoich". (Przypow. Salomona 12, 10, porównaj również Deutoronomium 25, 4, 22, 6 i 22, 10.)

* * *

Litość.

Winniśmy czuć zawsze litość nad istotą obdarzoną życiem.

Nie zapominaj że zraniony muskuł zwierzęcy również jak ludzki drgnie na cięcie, na bicie, trudy, bojaźń, wysilenie, głód, pragnienie, — zwierz jest tak czuły jak człowiek.

* * *

Lichwiarstwo.

Dzień pożycza światło od nocy noc od dnia,—uzupełniają się wzajemnie, słońce zapożycza się od księżyca, księżyc odbija blask od słońca, morze zapożycza się od suchego lądu, suchy ląd od morza. Mądrość pożycza rozumowi, rozum pożycza mądrości, ziemia niebu a niebo ziemi. I oto patrz! Żadne z tych wszystkich nie żąda więcej (obszerności, światła, czasu, ciepła i t. p.) nad to co po-

życzyli, a ty bierzesz od twego brata lichwę? przewyżki? Zaprawdę! słońce, księżyc, dzień i noc i t. p. wszystko oskarża cię za to przed Sędzią świata. (Midrasz)

* * *

Lekceważenie.

Nie przyglądaj się obojętnie jednej małoznaczącej rzeczy, ona może ciężkie skutki za sobą pociągnąć.

Małe przyczyny często znaczne skutki powodują.

* * *

Lekceważenie.

Nie rzucaj kamienia do studni, z której choćbyś raz się wody napił. Nigdy nie bądź niewdzięcznym dla twego dobroczyńcy, gdyby cię on tylko trunkiem pokrzepił. (Baba Kama 92)

* * *

Lekceważenie.

Nie uważaj lekceważenia ze strony prostego człowieka za mało znaczące. Nie przyjmuj go obojętnie, pomyśl raczej i roztrząsaj przyczyny jego nieukontentowania i niechęci przeciw tobie, a następnie staraj się go ułagodzić.

* * *

Lekceważenie darów Bożych.

Kto resztki chleba nogami pogardliwie odrzuca zamiast takowe troskliwie zbierać, z czasem zubożeje. (Traktat Chulin 105)

Nawet nieznacznych resztek nie można lekceważyć, bo kto małego nie szanuje ten większego nie wart.

* * *

Lekarz jako przyjaciel.

Szanuj i poważaj lekarza nim jeszcze jego pomocy potrzebujesz. (Tanchuma)

Dzielny lekarz więcej wart aniżeli pięćdziesiąt ludzi na koniach.

* * *

Lekarz.

Gdy lekarz darmo leczy, usługi jego mało skutkują. (Baba Kama)

Co bezpłatnie się uskutecznia nie wiele warte.

* * *

Lekarz.

Lekarz z dalekich stron wezwany, patrzy zwykle ciemnemi oczyma. (Tamże 5)

Bo zdaleka sprowadzony lekarz spieszy się napowrót i dal-

szego leczenia uskutecznić nie może.

* * *

Lekarz.

Sam lekarzem jest a siebie samego kurować nie może. (Beressis Rabba)

Lekarzu! kuruj siebie samego, tak zwykle się mówi do niektórych ludzi, którzy chętnie innym ludziom rad udzielają, a sobie radzić i dopomódz nie umieją.

* * *

Lekarz.

I wyleczyć ma go dać (Exodus 21, 19). Z tego jest dowiedzionem że lekarzowi (od Boga poleconemu) jest dozwolonem nawet przez amputacyę całych członków ciała kuracyę przedsięwziąść. (Baba Kama rozd. 5)

* * *

Lekarstwo.

Bóg stworzył chciwość w człowieku i udzielił mu także księgę wszystkich ksiąg, z której cnoty uczyć się winien. *To będzie uzdrawiającem żywotem twemu ciału i wzmocnieniem kościom twoim.* (Przypow. Salomona 3, 8)

* * *

Lekarstwo.

Wszystko co do leczenia należy nie ma związku z bałwochwalczemi zwyczajami.

To orzeczenie wypowiedział wielki w swoim czasie nauczyciel Abazy, który także w medycynie, astronomii i w przyrodniczej wiedzy wielkie zasługi położył. On to wyrzekł trafne zdanie iż każdą wiedzę do swego czasu zastosować należy.

* * *

Lekarstwo dla duszy.

Słuchajcie a będzie żyła wasza dusza (Jezajasz 55, 5) Patrzcie, nadmienia Midrasz: Jeżeli ktoś przez kogo skaleczonym został, przywołany lekarz opatruje go bandażami, głowę, nogi, ręce i t. p., nie tak się dzieje z przywróceniem moralnie chorego człowieka, ucho wyleczyć tylko i będzie zdrowym. *Oto posłuszeństwo lepsze jest aniżeli ofiara z tłustych baranów.* (Samuel 1, 15, 22)

* * *

Lenistwo.

Kogo można nazwać leniwym i opieszałym? tego, który mógł sobie przyjaciół zjednywać, a zaniedbał tego. Jeszcze leniwszym można nazwać tego, kto przy zawarciu uzyskanych przyjaciół nie spostrzega.

* * *

Lekkomyślność kobiet.

Wąż rzekł do siebie: (mówią mędrcy) Jeżeli powiem Adamowi by zakazany owoc jadł, jestem pewien iż mnie nie usłucha, bo mężczyznę trudno od swego zdania odwieść, namówię więc Ewę,— umysł kobiety lekkomyślny jest, — (Traktat Sabatt 33) ona mnie usłucha, Adam więc nie był zwodzony, Ewa zaś była zwodzoną od węża.

Kobiety noszą długie suknie, miewają zaś krótki rozum.

Ł.

Łagodność.

Uczniowie rabi Nechemi spytali się go pewnego razu: „Mistrzu, czem zasłużyłeś na tak długoletnie życie?" Rabi odpowiedział: „Nigdy nie szukałem przyjemności w upokorzeniu bliźniego, nigdy też nie udałem się na spoczynek nie przebaczywszy tym którzy mnie w przeciągu dnia obrazili i o przebaczenie też dla nich Boga prosiłem.

* * *

Łagodność.

Błogo temu który obrazy cierpliwie znosić umie, on zaoszczędza sobie sto obelg.

Gdy ktoś obraził pewnego uczonego ten odrzekł: Wypowiedziałeś wszystko o mnie co wiesz, ale co Bóg o tobie wie jest daleko więcej.

* * *

Łagodność.

Ci co bywają zawstydzani a nie zawstydzają nawzajem, łgarstwa słyszą i nic na to nie odpowiadają, wszystko z miłości spełniają i cierpienia cierpliwie przyjmują, o takich mówi pismo (Sędziów 5, 31): *„A ci którzy Ciebie miłują, niech będą jako słońce gdy wschodzi w mocy swojej."*

* * *

Łagodność umysłu.

Rabi Ichuda (redaktor Miszny) wyprawił ucztę swoim uczniom, na którą kazał umyślnie przygotować miękkie i twarde języki. Wszyscy też sięgali po miękkie, a twarde nietkniętemi zostawili. „Moje dzieci!—rzekł rabi do swych uczniów—i wasze języki niech będą też tak łagodnemi, gdyż nietylko zły język mieć ale i złemu językowi przysłuchiwać się jest szkodliwem.

* * *

Łagodność i surowość.

Mędrcy mawiali: Lewa rę-

ka niech odpycha a prawa niech przyciąga. (Traktat Sota 47a)

* * *

Łaskawy chleb.

Kto łaskawy chleb bliźniego spożywać musi, temu świat się ściemnia.

* * *

Łaskawy chleb.

Gołąb' Noego rzekł do Boga: Pożywienie moje niechaj będzie gorzkie jak liść oliwny z twoich rąk, aniżeli słodkie jak miód z rąk ludzkich.

* * *

Łakomstwo.

Nawet ptaki w powietrzu nienawidzą skąpego.

Skąpstwo jest korzeniem wszelkiego złego.

* * *

Łzy.

Bramy modlitw gdy są zamknięte (i żadnych skutków nie osiągają), bramy które wskutek łez się otwierają nigdy nie są zamknięte.

Łzy najzatwardzialsze serce zdolne są wzruszyć. Podług pewnego uczonego żydowskiego wzmiankowana brama łez wyobraża charakterystyczną cechę żydowskiego narodu, który oddawna przez podległe zachowanie się, przez prośby i płacze litość i współczucie swych zwierzchników wszędzie wzbudzał.

M.

Miszna.

Jeżeli praw Boskich gruntownie nie zbadałeś i nie nauczyłeś się ich, nie będziesz w stanie ich wykonywać. (Sypri)

Ogólny zakres nauk Boskich jest jedynym kierownikiem prawdziwie dobrej działalności życiowej.

* * *

Majestat.

Ziemski król jest odblaskiem niebiańskiego majestatu. (Traktat Berachot 58)

* * *

Modlitwa.

Kto zbyt wiele się modli zapada w dolegliwość.

Kto w modlitwie zanadto długo się pogrąża na wysłuchanie i spełnienie swych żądań przez Boga pełen żądzy oczekuje, ten sobie tylko boleść zadaje, To też mawiał Salomon (przypow. 12, 13) *Długa nadzieja wątli serce.* Krótka modlitwa jest najgłębszą pobożnością.

* * *

Modlitwa.

Nie módl się gdy się nie czujesz usposobionym do nabożeństwa, gdy nie masz myśli spokojnej, bo mówi pismo: *Służcie Panu z wesołością, przychodźcie przed oblicze Jego z radością*. (Psalm 100, 2)

* * *

Modlitwa.

Bez psalmów Dawidowych byłby Izrael do najniższego plemienia zniżonym. On prześcignął wszystkich posłów swego plemienia, bo on był wybrańcem Bożym. (Midrasz)

* * *

Modlitwa.

Modlitwa człowieka nie bywa inaczej wysłuchaną, dopóki serce w ręce nie włoży. (Teanith 8)

Modlitwa jeśli prawdziwa pocieszenie i zadowolenie ma przynieść, musi ona pochodzić z głębi duszy czystej, serdecznej, sprawiedliwej i szczerej.

* * *

Modlitwa akceptowana.

Kto wyżej niż potrzeba swój głos w modlitwie podnosi, ten do szczerze wierzących nie należy.

Bo on sądzi iż Bóg cichej i pobożnej modlitwy nie słyszy.

* * *

Majątek.

Moje to moje a twoje to twoje (Pirka Abot 5, 10) to usposobienie Sodomejczyków. Ci byli bardzo źli i grzeszyli przeciw Bogu, źli w swych cielesnych zachciankach a grzeszni w ruchomym i nieruchomym majątku. W narodzie tym było wykroczeniem podróżnemu przytułek udzielić, bogactwo czyniło ludzi nieczułymi, samolubami, wysuszyło źródło miłości. Stan ten był przyczyną ich upadku. (Trakt. Sanchedrin 10)

W Bereszis rabba znajdujemy: Z miast wszechświata nie było żadnego, któreby było tak złem jak Sodoma, tak, iż złego czlowieka Sodomczykiem nazwano, krzycząca niesprawiedliwość jak w Sodomie— mówi przysłowie.

* * *

Małżeństwo.

Kto ma zamiar się żenić, niech zasięga wiadomości o braciach przyszłej żony. (Traktat Erubin 9). To znaczy, że trzeba o przymiotach braci swej żony dokładnie się dowiedzieć, bo podług orzeczenia uczonych zwykle dzieci podobne są do braci matki. (Traktat Sota 43).

* * *

Małżeństwo.

Kto swą córkę za nieobyczajnego człowieka wydaje, ten jakby ją związaną w paszczę lwa rzucił. (Traktat Pesachim 49)

Jak lew wściekły swą zdobycz chwyta bez wstydu, tak samo nieobyczajowy surowy człowiek chwyta niewiastę.

* * *

Małżeństwo.

Gdy kto w Palestynie się żenił pytano go: Znalazłeś sobie stosowną żonę? (przypow. Salomona) מצא co znaczy kto dobrą żonę znalazł, szczęście znalazł, albo jeżeli ona (podług tegoż 7, 36), מוצא zła żona której posiadanie dokuczliwszem jest aniżeli śmierć (więc mojcaj albo mucu).

* * *

Małżeństwo.

Kto żonę pojmuje dla posagu będzie miał nieszlachetne potomstwo.

* * *

Małżeństwo.

Zstąp o stopień niżej i pojmuj żonę, wstąp o jeden stopień wyżej i wybieraj sobie towarzysza. (Traktat Jebamot 63)

Wybieraj sobie małżonkę o jeden stopień niższego stanu, bo ona mogłaby ci swą dumę okazać. Przyjaciela zaś wybieraj z wyższego stopnia i stanu aniżeli sam pochodzisz, abyś przez niego wywyższonym i uszlachetnionym został.

* * *

Małżeństwo.

Człowiek niech lepiej wszystko, co posiada sprzeda dla wydania córki swej za ukształconego męża.

Można to porównać do winnej macicy i winnego grona, które, jeżeli zjednoczone miłe i przyjemne jest, brzydkie i odrażające jest, jeżeli winogrona u cierni się znajdują.

* * *

Małżeństwo.

Rzadko kiedy weselna uroczystość obejdzie się bez kłótni i niezgody. (Traktat Sabatt 130).

* * *

Małżeństwo.

Kogo można nazwać bogatym? Mającego piękną żonę, a szczególniej pięknego charakteru.

* * *

Małżeństwo.

Obyczajna i cnotliwa żona podobną jest do winnicy, w której wyborne winogrona dojrzewają, bo pismo mówi: „Żo-

na twoja jak winnica zielona przy boku domu twego."

*
* *

Małżeństwo.

Bezżenny nie zasługuje na miano człowieka, bo znajdujemy w piśmie: *„Męża i żonę stworzył Bóg i nazwał ich ludźmi."* Bezżenny żyje bez ukontentowania, bez błogosławieństwa, bez szczęścia.

*
* *

Małżeństwo.

Zgoda stanowi podstawę szczęścia w małżeństwie.

*
* *

Małżeństwo.

Gdy małżonka jest cnotliwą Bóg znajduje się pomiędzy małżonkami i błogosławi ich.

*
* *

Małżeństwo.

Kto swą żonę kocha jak siebie samego i bardziej ją szanuje jak siebie samego, swych synów i córek drogą cnoty prowadzi i wcześnie ich wyposaża o takim się mówi: Możesz być pewnym, że spokój panuje w twym domu i gdy go zbadasz, nic złego w nim nie znajdziesz.

*
* *

Małżeństwo.

Niech mąż zawsze dobrze obchodzi się z żoną, bo jej to dom zawdzięcza swe szczęście.

*
* *

Małżeństwo.

Rabi Akiba zwykł mawiać do swych uczniów: Szanujcie swe żony, bo to was zaprowadzi do dobrego bytu.

*
* *

Małżeństwo.

Człowiek powinien jeść i pić skromniej niż jego mienie na to pozwala, ubierać siebie podług mienia, szanować zaś żonę nad mienie swoje.

*
* *

Małżeństwo.

Mąż niech się strzeże, aby żony swej nie martwił, bo bardzo łatwo łzy jej wycisnąć może.

*
* *

Małżeństwo.

Najgodniejszą żoną jest ta, która stosuje się do woli męża.

*
* *

Małżeństwo.

Nie można nazwać życiem życie człowieka, nad którym żona miewa panowanie, bo kto się daje żonie opanować, sam sobie winę złej doli może przypisać.

* * *

Małżeństwo.

Zła żona jest jakby dzień deszczowy.

* * *

Małżeństwo.

Kto już za życia doznaje piekła? Mąż złej żony.

* * *

Małżeństwo.

Nawet gdy żona ma 100 sług, obowiązaną jest pracować, bo próżniactwo prowadzi do rozpusty.

* * *

Małżeństwo.

Gdy pierwsze małżeństwo przeminęło, pierwsza uczta przeminęła.

Obraz weselnej uczty małżeńskiej. Posiadający radosne serce, miewa nieustannie radosną ucztę. (Przypow. Salomona) O małżonku, któremu pierwsza żona odumarła, mówi żydowskie zwykłę przysłowie odnośnie do tekstu talmudycznego (Aus mit der Chasne) nadszedł koniec twemu weselu.

* * *

Małżeństwo.

Gdy komu pierwsza żona odumiera, to jakby świątynia za jego życia zburzoną została. Podług innego świat mu się ściemnił.

* * *

Małżeństwo.

„*Synowe i córki twoje złożą hołd innym narodom.*" Ten wstęp odnosi się do macochy.

* * *

Małżeństwo.

Kto (dla własnych korzyści) swą młodą córkę za starca wydaje, ten grzeszy przeciw przykazaniu. Twojej córki nie powinieneś skazić.

* * *

Małżeństwo.

„*Bóg nie chce mu przebaczyć.*" Ten ustęp odnosi się do człowieka, który młodą swą córkę za starca wydaje, albo też niedojrzałemu synowi pozwala się żenić.

* * *

Małżeństwo nieudane.

Kto żonę pojmuje, która dla niego nieodpowiednią jest,

tego Bóg i ludzie nie nawidzą. (Traktat Keduszyn 70)

Sam prorok Eljasz, którego posłannictwem było wszystkie serca na łonie rodziny zbratać gniewa się na tak lekkomyślnych i stara się podług twierdzenia talmudu o karę dla nich u Boga.

* * *

Mądrość.

Mądrości trudniej nabyć aniżeli złota, a łatwą jest ona do stłuczenia jak szkło. (Chagiga 15)

* * *

Mądrość.

Mądrość podobną jest do bata, którym zwierzę bywa utrzymywane w bojaźni i zmuszone do przyspieszenia kroku, mądrość wprowadza człowieka na tor życia i wstrzymuje go od wstąpienia na tor śmierci.

Mądrość ożywia posiadającego ją (Przypow. Salomona 7, 13)

* * *

Mądrość.

Gdzie mądrość ochronę i opiekę znajduje, tam wytryska srebrzyste źródło, w którem gdy się zanurza życie grzechem splamione, wychodzi z niego czyste i odrodzone.

* * *

Mądrość.

Srebro, złoto i żelazo wydobywamy z ziemi, z kamienia miedź bywa topioną, lecz mądrości gdzie szukać należy? (Hiob 28, 13) Te cztery rzeczy, mówią mędrcy, są najwięcej w życiu ludzkiem. Gdy je gubimy łatwo możemy stratę wynagrodzić, ale gdy rozum kto straci w czem wynagrodzenie znajdzie? (Midrasz)

* * *

Mądrość.

Dzieci mądrych rzadko kiedy są mądremi, tak jak ich ojcowie, ażeby ludzie nie sądzili, że mądrość także się dziedziczy. (Traktat Nedarim 81)

Gdy dziecko ojca swego w mogile chowa, może niezwłocznie schedę po nim odziedziczyć często bez zasług, lecz gdy ojciec mędrzec ten świat opuszcza, ciemna noc w duszy dziecka pozostaje, bo mądrości po nim nie odziedziczy.

* * *

Mądrość.

Pytano się pewnego mędrca: „Przezco zostałeś mędrszym od innych?" On odpowiedział: „Dlatego iż więcej na oliwę (do studyowania nauk w nocy) wydawałem ani-

żeli inni na wino. (Miwchar hapninim)

* * *

Mądrość.

Mądry podobny jest do wekslarza, który jedynie wtedy wymianą pieniędzy się zajmuje gdy mu takowe do domu przynoszą, rozumny zaś podobny jest do zabiegłego wekslarza, który po pieniądze sam się zgłasza i wynaleźć się je stara, jeżeli mu takowych do domu nie przynoszą. (Traktat Nedarim 81)

On sam poszukuje towarzystwa i rozmowy mędrców.

* * *

Mądrość.

Bóg tego tylko obdarza mądrością, kto już od natury jest nią obdarzony,—kto do wyższej mądrości zdolności posiada (Psalm 105, 22). *Bóg mądrym daje mądrość a umiejętnym rozum.* (Daniel 2, 21)

* * *

Mądrość.

Mędrzec jest większym aniżeli prorok.

* * *

Mądrość i jak można dosięgnąć?

Kto pragnie mądrości dosięgnąć niech prawo studyuje (co moje a co twoje), prawo pieniężne (sprawy finansowe). Tak naucza rabi Izmael. Bo nie masz nic w prawie zmylonego, bo prawo jest jak źródło które wytryska.

* * *

Mądry, silny, bogaty i szacunku godny

Kto jest mądrym? Ten, kto od każdego naukę przyjmuje. Kto jest silnym? Ten, kto poskramia swe namiętności. Kto jest bogatym? Ten, kto się zadawalnia swem mieniem. Kto jest godnym szacunku? Ten, kto wszystkich ludzi szanuje. (Pirka Abot 4)

* * *

Mądrość bałwochwalców.

Za każdym razem kiedy izraelita mędrca bałwochwalca spotyka, powinien te słowa mówić: „Bądź pochwalony o Boże, który udzieliłeś śmiertelnikowi odrobinę mądrości Swojej.” (Traktat Berachot 58a)

* * *

Matka i córka.

Jaka matka taka córka. (Ksuboth 3)

Jak matka czyni tak i córka czyni. Jakie drzewo takie o-

woce. Jabłko nie pada daleko od jabłoni.

*
* *

Mąż sławny.

Ów mąż zasługuje zawsze na pochwałę, jego imię jest Jozue syn Gamlasa, gdyby jego nie było, wiedza pomiędzy nami poszłaby w zapomnienie. Poprzednio trzymano się sławnie wyrażenia biblijnego: *„Będziesz je wpajał w synów swoich.“* Ale wzrosłe dzieci nie mający ojców, któżby je uczył. Wtedy otworzono szkoły w Jerozolimie i w jej prowincyach. Jozue syn Gamlasa urządził wreszcie szkoły we wszystkich miastach i przyjął wykwalifikowanych nauczycieli.

*
* *

Medale.

Cztery medale znacznej wartości posiada Judaizm do okazania: jeden od praojca Abrahama następującym symbolem opatrzony: Starzec ze starą niewiastą na jednej, młodzieniec z dziewicą na drugiej stronie, trafne to nacechowanie obrazu ludzkiej działalności i starań. Człowiek bowiem ciałem może być starym a duszą młodym. Starego i starą przedstawia Abraham i Sara, młodzieniec i dziewica wyrażone są w obliczu Izaaka i Rebeki. Drugi medal Jozuego (patrz Jozue 6, 27), którego symbolem jest buhaj na jednej (siłę do zawojowania wyobrażający, a leśny buhaj pięknemi rogami na drugiej stronie). Trzeci medal od króla Dawida (patrz kronikę 14—7), którego symbolem był kij i torba pasterska z jednej a wieża z drugiej strony, świadczy to, iż Dawid pomny był młodzieńczego stanu swego, pomimo wysokiego stanowiska, które jako król i bohater zajmował. Czwarty medal od Mordechaja (patrz historyi Estery 9, 4), którego symbolem był żałobny worek i popiół z jednej a złota korona z drugiej strony. Symbol ten wskazywał, iż tylko przez pokorę i poddanie się przeznaczeniu, przez cierpliwość i zaufanie w Bogu, a wreszcie zasługą zazdrości i nieżyczliwości człowiek dosięga wielkości i zaszczytów.

*
* *

Messyasz.

Ben Dawid (syn Dawida) Messyaszem nazwany nie zjawi się inaczej jak tylko w czasie gdy naród cały grzesznym albo też cały niewinnym się okaże. (Trakt. Sanhedrin 68)

To znaczy gdy wszyscy grzeszni poprawią się i do uszlachetnienia dążyć będą. Zadaniem Messyasza tedy będzie przeprowadzić w ludzkości stanowcze zwycięztwo dobrego nad złem.

*
* *

Messyasz.

Ben Dawid czyli czas zbawienia nie zbliży się wcześniej jak zarozumiałość i przywłaszczenie w Izraelu istnieć przestaną. (Traktat Sanhedrin 99)

*
* *

Messyasz.

Czas messyaszowy czyli czas zbawienia, (który namaszczony, królewskiego rodu Dawida urodzić się ma), nie nastąpi od razu lecz zwolna następować będzie. (Jalkut)

Jasna i czysta idea Boska zbratania się ludzi, główny cel dążenia ludzkości, może tylko powoli następować, na podobieństwo wschodzącego słońca, które dla tego tylko dobroczynnie działa, że promieniami swojemi powoli a nie nagle matkę ziemi ogrzewa.

*
* *

Messyasz.

Rabbi Hillel rzekł: Osobisty Messyasz nie przyjdzie na świat, bo wszystkie przepowiednie proroków, którzy się na niego powołują, byliby już spełnione w czasie panowania Hezkii. (Trakt. Sanhedrin 99)

Hillel bynajmniej nie zaprzeczał istnienia czasu messyaszowego, uznawał on ideę messyanizmu jak jednę z zasadnych idei wiary izraelskiej, czynił tylko spór co do jego osobistości.

Uwaga. Komentarz Rasza objaśnia owe twierdzenie tak: „Izrael nie osobistego Messyasza ma oczekiwać, lecz, Bóg Sam będzie panował i Izraelitów Sam zbawi.

*
* *

Metoda nauczania.

Gdy nauka dla ucznia twardą jest jak żelazo, bądź pewien, iż prawie zawsze nauczyciel jest temu winien. (Teanith 8)

To się tyczy nie tylko szkoły dla młodzieży, tyczy się również wielkiej szkoły życia. (Porywczy nie może być nauczycielem). (Pirka Abot 2—5)

*
* *

Metoda nauczania.

Przy wykładzie nauk trzeba użyć możliwie krótkiej metody. (Pesachim 3)

Reguła ta przez wszystkich pedagogów uwzględnioną i powszechnie zastosowaną została. Zwięzły, jasny i krótki dogmat uczeń łatwo sobie przyswaja, podczas gdy w wielu rozwlekłych słowach, główną

przewodniczącą nić zgubi niezawodnie.

* * *

Męczeństwo.

Zaoszczędzoną strawę uczonego, który w przesadnej pobożności ciało swoje postem trapi, psom rzucić należy. Uczony jest powołanym, aby potęgę swej urody ludziom poświęcił, a nie do życia odosobnionego i męczeńskiego. (Teanith 18)

* * *

Męczeństwo.

Dobrowolne męczeństwo i post za grzech trzeba uważać, osobliwie gdy człowiek o utrzymanie do życia troszczyć się powinien. (Traktat Teanith 23)

* * *

Mężowie.

Każdy wiek posiada swych znakomitych mężów. (Jałkut)

Każdy wiek maswego Abrahama, Izaaka, Jakóba, Samuela i t. d.

* * *

Miara za miarę.

W garnku w którym oni (egipcyanie) gotować zamierzali, sami zostali ugotowani.

Jest to napomknienie o Egipcyanach, którzy chcieli Izraelitów w nurtach morskich zgubić (Exodus 1, 22), a sami naostatku znaleźli w falach swój upadek. Jak kto sobie pościele tak się wyśpi, jak pożyczasz tak ci płacą.

* * *

Miara za miarę.

Jaką miarą człowiek mierzy taką mu bywa odmierzonem. (Sota 8)

Każdy podług miary swego postępowania nagrodę otrzymuje. Jak sądzimy tak też bywamy sądzeni.

* * *

Miara za miarę.

Bóg posługuje się takiem narzędziem kary jakim człowiek zgrzeszył. Ludzie podczas potopu zaczęli protestować przeciwko wyrokom Opatrzności i rzekli: „Cóż my mamy od Boga więcej jak deszcz, niech deszcz ustanie padać”! Woda stała się narzędziem ich kary. Sodoma i Gomora zgrzeszyły przeciw Bogu i ludziom, nie cierpiały żadnego cudzoziemca u siebie. Bóg też postanowił ich upadek mówiąc: „W waszym przeklętym grodzie stopa ludzka nie stanie”. Faraon dumnym był na swoich wozach i właśnie one zaciągnęły całą armię w głębiny morza. Delila żona Samsona była tą

samą która go do rozpusty pociągnęła. Absalon był dumny ze swych długich włosów i one przeszkodziły mu w ucieczce i stały się przyczyną jego śmierci.

* * *

Mienie.

Zacni i uczciwi ludzie mienie swoje wysoko cenią, nie obchodzą się z nim lekkomyślnie, dla tego, iż cudzego majątku nie przywłaszczają sobie i takowego nie pragną. (Traktat Sota 12)

Uczciwość czyni bogatym, gdy nawet zwolna przychodzimy do majątku. Uczciwość trwa najdłużej.

* * *

Miesiąc.

Z nadejściem miesiąca „*Ab*" (5-ty żydowski miesiąc), oddawaj się mniej uciechom. Z nadejściem zaś 12 mies. „*Adar*" możesz się poświęcić radości i zabawom. (Tcanith 26)

Miesiąc *Ab* jest miesiącem powszechnej żałoby z powodu upadku życia państwowego żydów, miesiąc ten każdy dobrowolnie zrzeka się zabaw publicznych, przeciwnie miesiąc Adar jest radosnym miesiącem na pamiątkę cudownego ocalenia narodu izraelsk. przez Mordechaja i Esterę. Każda rzecz ma swój czas. (Kaznod Salomon 3—1)

* * *

Mieszczanie i ojczyzna.

Są kraje z silnymi mieszkańcami, są inne z słabymi mieszkańcami, są kraje bogato zaludnione, inne znowu mniej ludne.

Nie każdy kraj miewa wszystko pod ręką. W każdym kraju ziemia wydaje inne płody. Twardy kraj twardzi.

* * *

Mieszkanie.

Nawet przy przeprowadzeniu się z mniejszego i mniej pięknego mieszkania do obszernego i piękniejszego doznaje się z początku niemiłego uczucia. (Traktat Ksubot)

Człowiek nie może zrzec się bez trudności rzeczy, do których przywykł.

* * *

Mieszkanie.

Na mieszkanie wybieraj ile można już poprzednio zamieszkane domy. (Baba Kamma 79)

Dla tego, iż nowo wzniesione domy zwykle wilgotne i szkodliwe dla zdrowia bywają.

* * *

Mieszkańcy miast.

Mieszkanie w dużem mieście czyni człowieka znużonym i strudzonym.

Po części dla braku świeżego powietrza, które do wyso-

kich gmachów miejskich nie dochodzi, a po części dla tego, iż w skutek nieustannego przybycia obcych, zaspokojenie potrzeb do życia jest bardzo utrudnionem.

* * *

Milczenie.

Roztropna mowa czyni człowieka miłym i przyjemnym, milczenie znaczy jednakże więcej niż złoto. (Miwchar hapninim)

Treściwość wyrażeń mamy Spartanom do zawdzięczenia. Likurg sam mawiał: Treściwość mowy najbliższą jest milczeniu. Milczący nie zagada się nigdy.

* * *

Milczenie.

Milczenie przystoi mądrym a tembardziej głupim. Jeżeli wartość mowy stanowi złoty, to milczenie dwa złote. (Traktat Megilla 18a)

* * *

Milczenie i szlachetność.

Z dwóch kłócących się, pierwszy, który zamilcza zapewne z szlachetnego pochodzenia pochodzi. (Traktat Keduszyn 49b)

* * *

Miłość prawdy.

Pewien uczony talmudysta mawiał: Uwielbiam Sokratesa, uwielbiam Platona, lecz bardziej niż wszystkich uwielbiam prawdę.

* * *

Miłość ludzi, która nie zna żadnej wyłączności.

Religja, rzekł Majmonides, wskazuje nam jako obowiązek czynną miłość ludzi nawet względem bałwochwalców. Chorych i potrzebujących pomocy śród nich winniśmy leczyć i wspierać, albowiem dobroć i litość Boża rozciąga się na wszystkie Jego stworzenia (Psalm 145, 9) a zakon Jego chce śród wszystkich miłość i błogosławieństwo rozkrzewiać.

* * *

Miłość ku bliźnim.

To co tobie nie miło nie czyń drugiemu (Sabat 31) Prawo zasadnicze jest: *Kochaj bliźniego jak siebie samego* (Leviticus 19, 8) to znaczy aby żyła w twojej duszy miłość ku twym bliźnim i chęć przyczynienia się wedle możności do ich szczęścia.

* * *

Miłość bliźnich.

„*Kochaj bliźniego swego jak siebie samego*" (Deuteronomium

19, 18) Rabi Akiba mawiał: To jest wielkie przykazanie w przykazaniu! Biada temu który mówi: ja jestem poniżonym, niech bliźni mój będzie poniżonym; ja jestem przeklętym niech i bliźni mój będzie przeklętym. Niech się dobrze zastanowi kogo on poniża i kogo przeklina, poniża i przeklina on tego, kto nosi na sobie obraz Boga. (Rabott 28a)

* * *

Miłość ku bliźnim.

Rabi Akiba rzekł: „Kochaj bliźniego swego jak siebie samego". Maksyma ta stanowi najważniejsze przykazanie w piśmie świętem. Rabi Ben Aza dodał do tego ustępu: „Ta księga zawiera pochodzenie ludzi". Co znaczy iż wszyscy ludzie za braci uważać się winni, gdy tymczasem wyraz bliźni niejeden tłomaczyłby współwiercy.

* * *

Miłość ku rodzicom.

W piśmie świętem znajdujemy: *Czcij ojca twego i matkę twoją, żeby przedłużonem było życie twoje i dobrze ci się działo na ziemi* (Deuteronomium 5, 16) tak nakazuje Bóg, prawo moralne i miłość. Gdy więc dobre dziecko ten piękny obowiązek czci dla rodziców chętnie spełnia, przez spełnienie takowego zyskuje żywot wieczny. (Traktat Chulin)

* * *

Miłość ku rodzicom.

Dama syn Natyna bałwochwalcy znajdował się pewnego razu w zgromadzeniu w Rzymie, mając na sobie pas złoty. Matka przyszła do niego, zdarła mu w obec wszystkich złoty pas, uderzyła go w twarz i plunęła na niego. Dobry syn nic na to nie odpowiedział. (Traktat Keduszyn 31)

* * *

Miłosierdzie.

Mojżesz i Dawid powołani zostali na przewodników Izraela jedynie dla tego, iż jako pasterze owiec miłosiernymi dla ich stad byli. Bóg tedy rzekł: Kto jest miłosiernym i posiada współczucie dla bydląt, tembardziej miłosiernym będzie dla ludzi.

* * *

Miłosierdzie.

Nim się udasz do stołu powinieneś bydlęciu domowemu paszę dać.

* * *

Miłosierdzie.

Cielę prowadzone na rzeź uciekło i doleciało do domu rabi Jehudy. Ten odepchnął je mówiąc: Precz! to jest twoje przeznaczenie. Od owego czasu różne ciężkie niedole nawiedzały rabi Jehudę. Pewnego dnia znowu spostrzegł on, iż jego sługa wzięła się do zabijania młodych królików. Zostaw je przy życiu rzekł rabi, bo znajdujemy w piśmie, iż miłosierdzie Boskie rozciąga się na wszystkie twory ziemi. Od owego dnia stan majątkowy rabi znacznie się poprawił.

* * *

Mistrz.

Każda wiedza musi mieć swego mistrza, bez którego nie może być doskonałą. (Trakt. Ksuboth 111)

Bogate siły w człowieku, są jak materyał, który oczekuje na mistrza, żeby mu formę i kształt nadał.

* * *

Młodość i starość.

Młodość jest koroną z róż, starość jest koroną z cierni. (Traktat Sabat 152)

Kwitnąca świeżo siła i pełna nadziei młodość podobne są do róży. Starość zaś, która ze słabością, ułomnością i różnemi przeciwnościami walczy, nieczułą już jest na powaby życia. Starość rzeczywiście jest podobną do wieńca z cierni.

* * *

Młodość i starość.

Dwie są lepsze aniżeli trzy, bywa jedno, które znika i nigdy nie wraca. (Trakt Sabat 152)

Dwie nogi w młodości są lepsze aniżeli w starości; trzecią nogę stanowi kij, który służy do podpory w starości.

* * *

Młodość i starość.

Starość to skarb zgubiony który nigdy nie wraca. (Traktat Sabat 101a)

* * *

Młodość.

Piękną jest ta młodość która późniejszego wieku nie zawstydza.

* * *

Młodzież szkolna.

Tchnienie młodzieży szkolnej jest oddechem moralności.

* * *

Moc.

Bezbożni są w mocy swych serc, pobożni zaś serce mają w swej mocy. (Midrasz rabba)

Bezbożni pozostają tylko pod wpływem swych złych skłon-

ności, pod wpływem zepsutego serca, pobożni zaś umieją nad sercem swem zapanować. Podobni oni są w tym względzie do Boga, który swobodnie i samotnie rządzi. Jeżeli chcesz być szczęśliwym i uszczęśliwiać innych stań się dobrym człowiekiem! Kto chce, ten może. Serce nie jest mniej zdolne do ukształcenia i do wydoskonalenia niż wszystkie inne twory Boskie.

* * *

Moc.

Ty się znajdujesz w oddalonym Necybau, a twoje sidła służące do tego, aby bezbożnych chwytać i karać są aż do Jerozolimy rozprzestrzenione. Co znaczy: nauki twoje przenikają i rozpościerają moc błogosławieństwa swego w daleką odległość. Chwalebne słowa rabi Jetudy syna Bettera: „*Moc pokazuje męża.*"

* * *

Moc ludzka.

Bóg żąda od człowieka tylko tego, co moc ludzka wydołać może a nie nad siłą ludzką. Bóg nie postępuje okrutnie z tworami swojemi.

Dla bożków nie stwarzasz ludzi.

* * *

Moc zjednoczona.

Jedna garść nie syci lwa i jeden grób nie zapełnia się swoim własnym nasypem. (Traktat Berachot 3)

Każde miasto potrzebuje zagranicznych źródeł (wymiana środków) i musi koniecznie z innemi państwami obcować. (Berachot 3)

* * *

Moc zjednoczona.

Bracia Mojżesz i Aron byli niejaką czułą matką na łonie której Izrael spoczywał, pokrzepiał się i posilał. Arona Bóg zesłał Mojżeszowi na wiernego towarzysza i pomocnika, działali też wspólnie przy oswobodzeniu Izraela i Mojżesz jako przewodnik, nauczyciel i posłaniec Bozki, Aron zaś jako współwykonawca. Egipt nieustannie przez Arona karany a przez Mojżesza mocą gorącej modlitwy przez uchylenie plag wyleczonym został. (Midrasz Szyr haszyrym)

* * *

Moc Izraela.

Moc Izraela mawiali nasi nauczyciele znajduje się tylko w jego modłach. Głos jest głosem Jakóba. (Genesis 27, 22) głos znaczy modlitwa. Poku-

ta, modlitwa i dobroczynność oddalają złe przeznaczenie.

Modlitwa odpustnego dnia. (Tanchuma)

* * *

Moc nawyknienia.

Kto raz zgrzeszy i później grzech ten powtarza, wmawia w siebie iż tem wcale nie zgrzeszył. Jeżeli stłumisz kilka razy swą namiętność, unikniesz tem na zawsze pewnego grzechu. (Traktat Joma 38)

* * *

Mocny i słabszy.

Kto moralną moc posiada, ten zwycięża, bezsilny zostaje pokonanym. (Baba mecya 2)

Mocarzem jest ten, kto poskramia swe namiętności. Lepszym jest człowiek nieprędki do gniewu niż mocarz, a panujący nad swym duchem niż zdobywca miasta.

* * *

Monument.

Pobożnym i odznaczającym się mężom nie wznosi się pomników, ich słowa i uczynki bowiem są pomnikami. (Traktat Szekalim 6)

* * *

Morderstwo.

Kto krew ludzką przelewa, tego krew ludzie przeleją. (Genesis 9, 3)

* * *

Morderstwo.

Kto ci mówi, że twoja krew czerwieńszą jest! Może krew bliźniego czerwieńszą jest. Może życie bliźniego, którego krew chcesz przelać więcej warte od twego życia. (Traktat Szekalim 25)

* * *

Mordercze narzędzie.

Łucznik zabija się własną strzałą. (Pesachim 28)

Jeżeli się nią jako zabójczą bronią usługuje.

* * *

Mowa.

Mowa uczonych posiada błogosławieństwo, bogactwo i pomyślność.

Gdy nawet zwykła potoczna mowa ludzi mądrych, każdemu pożytek przynosi, bo zawiera w sobie doświadczone mądrości, interesujące myśli, dowcip i naukę, o ileż więcej znaczą poważne dysputy uczonych, stanowiące prawdziwe błogosławieństwo i bogactwo, jak król Dawid rzekł: *Lepszy mi jest zakon z ust Twoich, ani-*

żeli tysiące, złoto i srebro (Psalm 119, 72. Traktat Ksubot 103)

*
* *

Mowa.

Na tym świecie, twierdzi Midrasz Tanchuma, z powodu skłonności ludzi do złego, mowa u tychże na siedemdziesiąt narzeczy się dzieli, ale w przyszłem życiu (oświeconym czasie) będą wszystkie narody (do przywołania Boga) jednej czystej mowy używały. (Midrasz Tauchma)

Sprofanowany sposób mówienia w światowem życiu zwykle używany, który często do nieobyczajnych i niedobrych czynów prowadzi, kiedyś ogólnem wykształceniem, duchową oświatą uszlachetnionym i uzacnionym, stanie się jednolitą mową czci Bożej i uszczęśliwienia ludzi.

*
* *

Mowa.

Pod mową rozumiemy tylko wygłaszanie myśli w spokojnem usposobieniu duszy. (Traktat Sabat 63)

Słowa uczonych bywają dogodne i daleko przyjemniejsze aniżeli głośne krzyki chciwych panowania i chciwych sławy.

*
* *

Mowa uczonych.

Uczeni przysługują się zwykle czystym wyrażeniem (to znaczy wybieraią tylko przyzwoite wyrażenia), przez które każdemu się podobają, a troskliwie unikają każdej obrażającej i nieprzyzwoitej mowy. (Trakt Pesachim 4)

*
* *

Mowy jędrne.

Nie ma piękniejszej korony nad koronę pokory. Żadna wesołość nie jest tak wielką jak ta która z dobrego czynu pochodzi. Żadna cnota nie jest wyższą nad cnotę skromności. Nic godniejszego nienawiści nad kłótnie. Nic gorszego nad zły język. Przed nikim się nie strzedz bardziej jak przed kłamcą. Żadna lekkomyślność nie jest gorszą nad rozpustę. Najgorszym z ludzi jest człowiek zazdrośny. (Midrasz)

*
* *

Mowy jędrne.

Człowiek skłonny do grzechu bywa najniebezpieczniejszym przyjacielem. Najlepszym przyjacielem bywa człowiek skłonny do dobrego. Nic lepszego nad dobre serce. Żadna służba nie jest tak dobrą jak służba Boża. Nic lepszego nad pobożność z lat młodocianych. Nie masz większego bogacza nad człowieka który zadowolony jest ze swego stanu. Nie ma lepszego wyna.

lazku jak czas do poprawy. Nic slodszego nad studyowanie i dochodzenie słów Boskich. Nic lepszego dla mądrości jak milczenie w swoim czasie. Nie ma lekarstwa lepszego nad pokutę. (Midrasz)

* * *

Możliwość.

Skoro możliwem jest, należy przychylić się do próśb bliźniego, ale gdzie niemożliwość jest widoczną, tam odmówić trzeba.

* * *

Myśli.

Przez czyn w ciągu dnia wykonany, człowiek daje poznać co na początku dnia miał w myśli. (Traktat Beca 19)

* * *

Myśli lekkomyślne.

Człowiek powinien każde myśli płoche i lekkomyślne ze swego serca wydalić a tylko dobrym i szlachetnym przedsiewzięciom dać przytułek. (Traktat Berachot 4)

Ciemne myśli są to dzieci melancholicznej głowy.

* * *

Myśli nieczyste.

Myśli grzeszne bardziej zasługują na karę aniżeli grzechy same. (Traktat Joma 29)

Wykonanie grzesznego czynu nie pociąga za sobą tyle smutnych skutków co myśli grzeszne, które pobudzają nawet namiętności i przy każdej nadarzającej się sposobności łatwo biorą górę nad człowiekiem, tak, iż takowy nigdy nie jest parem siebie, bo mu spokojności duszy i serca brakuje i dlatego też grzeszne myśli gorsze są aniżeli grzechy same. Myśli są wolne od cła.

N.

Nadzieja.

Człowiek niech nigdy nie powątpiewa o litościwej ręce Opatrzności Boskiej, nawet wtedy gdy dwusieczny nóż na swej szyi czuje. Niechaj nigdy nadzieja lepszej przyszłości w tobie nie zamiera.

Kto siebie baranem czyni, tego wilk pożera.

* * *

Nadgrobek.

Czytanie grobowych i pomnikowych kamieni pamięci szkodzi. (Jałkut)

Pewien osiwiały rabin objaśnił ten ustęp w następujący

sposób: Przy czytaniu napisów grobowych dobra pamięć nie jest potrzebną, musimy bowiem o niezasłużonej pochwale wypisanej na niektórych grobach czemprędzej zapominać. Pewien uczony nowszego czasu, gdy się go pytano: Zkąd pochodzi, że z każdym rokiem świat grzeszniejszym się staje, odrzekł: Zkąd? Spójrzcie na szereg pomników i napisów grobowych, a przekonacie się, że tylko dobrzy, cnotliwi i szlachetni umierają, źli zaś pozostają.

* * *

Nagroda.

Dziś masz one (przykazania Boskie) wykonać nie roszcząc zaraz sobie prawa do zasług.

Nie bądźcie podobnymi niewolnikom, którzy służąc swym panom z warunkiem otrzymania nagrody, ale bądźcie jak słudzy, usługujący panom nie w nadziei odebrania zapłaty i miejcie bojaźń Boga w sercu.
(Abot rozd. I-szy)

* * *

Nagroda.

Nagroda za dobre uczynki nie następuje na tym świecie.

Samo wykonanie cnotliwych uczynków winno być sowitą dla nas nagrodą (שכר מצוה מצוה). *Skieruj mnie Panie na drogę ustaw Twoich, będę ich strzegł i to stanowić będzie moją nagrodę.* (Psalm 119, 33) Tu wędrówka, tam odpoczynek, tu zasiew tam żniwo, tu praca tam zasługa.

* * *

Najświętsze.

W przyszłości sprawi Pan, że z najświętszego miejsca strumień lać się będzie, z którego perły wytryskiwać będą.
(Sanhedrin 100)

Przenajświętsze słowa Boże są i zostają owym wiecznie rozlewającym się strumieniem wiedzy i wysokiej nauki uszczęśliwiającej, która cenniejszą jest nad perły, drogie kamienie i wszystkie skarby ziemskie.

* * *

Największa pamiątka.

Pamiątka cnotliwych stanowią ich dobre uczynki. (Szekalim 6)

* * *

Najpiękniejsza korona.

Bywają trzy korony: Korona nauk zakonu, korona kapłańska i korona królewska, lecz korona dobrego imienia przewyższa wszystkie.
(Abot)

* * *

Najlepsza droga.

Którą to drogę ma sobie człowiek wybrać? Tę, która go równie w jego oczach jak

w oczach innych do czci doprowadza. (Tamże)

* * *

Najmniej nawiedzane osoby.

Czterech ludzi rozum nie może znosić: dumnego biedaka, bogatego obłudnika, niemoralnego starca i przełożonego, który rozkazując, o dobro podwładnych nie troszczy się wcale. (Pesachim 113b)

* * *

Największy nasz przyjaciel i największy wróg.

Przynieś mi najlepsze mięso, jakiego tylko w rzezalni znajdziesz, mówił rabi Szymon do swego służącego Tobiasza; ten przyniósł mu ozór. Drugim razem rabi rzekł do niego: Przynieś mi najpospolitszego mięsa, jakiego dostaniesz. I znów przyniósł ozór. Cóż to znaczy? spytał zdziwiony rabi — Panie! odrzekł rozumny służący. Język jest rzeczą najlepszą i najgorszą ze wszystkiego, co na świecie istnieje, jeżeli dobry nic lepszego nie bywa, jeżeli jest potwarcą nic gorszego. *„Życie i śmierć są w mocy języka"*, tak bowiem mawiał mędrzec Salomon. (Przypow. Salomona 18, 21)

* * *

Namiestnik rzymski.

Namiestnik rzymski Turnus Rufus rzekł razu pewnego do rabi Akiby: Wy głosicie, że Bóg ujmuje się za biednymi i uciśnionymi, dla czego więc nie pamięta On także, aby ich żywić? Rabi odrzekł: Rządca świata pozostawia tę troskliwość ludziom, abyśmy tą dobroczynnością zasługę sobie zaskarbili i za dobre czyny przebaczenia grzechów zyskać mogli. (Bababasra 10)

* * *

Namiętność.

Gdyby nie było żądzy szczęścia i dobrobytu w człowieku, któżby dom budował? Któżby wstępował w związki małżeńskie? Któżby się starał być dobrym obywatelem? (Midrasz)

Czem bylibyśmy bez namiętności? Ona jest podstawą istnienia dla człowieka, bez niej nic wzniosłego by nie powstało, ona kieruje nami, myślą naszą, całą istotą naszą. Namiętności są jakby konie u wozu życia, wtedy dobrze jedziemy, gdy furman dobrze i należycie lejcami kieruje.

* * *

Namiętność.

Kto z jednej w drugą namiętność szybko wpada i od

jednej do drugiej rozkoszy spieszy, ten wcześnie starzeje. (Traktat Sabatt 152)

* * *

Namiętność.

Człowiek, gdyby mu Bóg pomocy nie udzielił, byłby zawsze swoim popędom podległym, bo pismo mówi: *„Któż przytłumia burzenie się namiętności?"* (Traktat Makot 19)

Miłosierdzie Boskie, które pęd fal morskich wstrzymuje i pienistym bałwanom milczenie nakazuje, poskramia również burze żądz ludzkich, aby ogniem swym duszy nie zapaliły.

* * *

Namiętność.

Im większym jest człowiek, tem większe są jego namiętności. (Trakt. Sukot 52)

Im wyższe człowiek zajmuje stanowisko, tem na większe pokusy bywa wystawiony. Żaden wielki człowiek nie popełnia mało znacznego grzechu.

* * *

Namiętność.

Biada mi z moim zmysłowym pociągiem, biada mi przed moim Stwórcą! Trudno bardzo z placu boju życia zwycięzko wyjść, gdy się ciągle na twarde próby jest wystawionym i z namiętnościami walczyć trzeba, albo też nieukontentowanie Boże na siebie ściągać.

Dwie rzeczy mawiał Kant w swojej krytyce praktycznego rozumu, wzbudzają podziw i cześć, tembardziej im częściej i ustawiczniej zastanawiamy się nadniemi, a mianowicie: gwiazdziste niebo nad nami i moralne prawo w nas!

* * *

Namiętność.

Namiętności ludzkie mają po większej części źródło swoje w sobie i w złych popędach. (Trakt. Sabatt 89)

* * *

Namiętność.

Nasycona namiętność czuje jednakże ciągle głód! Im więcej chcemy popęd zmysłowy zaspokoić, tem więcej pragnie on być zaspokojonym. (Sukot 52)

* * *

Namiętność.

Gdy popęd namiętności mówi do ciebie, grzesz tylko, Bóg ci to wybaczy, nie daj mu wiary. (Chagiga)

* * *

Namiętność do nawracania.

Gdy kto w naszych czasach pragnie religię Mojżeszową przyjąć, mówi się do niego: Co cię do tego spo-

wodowało? Pomnij, iż Izraelici od dawna na szyderstwa, krzywdy, udręczenie i prześladowanie są wystawieni! A gdy odrzeknie, wiem to wszystko! A jednak chciałbym być godnym przyjęcia tej wiary, naówczas trzeba mówić do niego powtórnie: Gdy dotychczas zakazane potrawy spożywałeś przez to żadnego grzechu nie popełniłeś, religia zaś nasza zakazuje dużo i grozi wieloma ciężkiemi karami, ale za to wielkie nagrody tym zapewnia, którzy przykazań Boskich strzegą. Jeżeli po tych słowach nie będzie zupełnie niezdecydowanym niech się oddali, nie trzeba go więcej straszyć, ani też go bardziej zachęcić. (Traktat Jebamot 47)

Judaizm nieprzyjaznym jest zbyt gorliwemu nawracaniu, uważa on je za pogwałcenie naturalnych praw ludzkich.

* * *

Naprowadzenie na drogę.

Kto u przyjaciela swego coś nieprzyzwoitego widzi jest obowiązany naprowadzić go na dobrą drogę, bo znajdujemy w piśmie: „*Jawnie strofować będziesz bliźniego twego a nie ścierpisz w nim grzechu.*" (Leviticus 19, 17)

* * *

Naprowadzenie na drogę.

Jeżeli cię kto hańbi nazywając osłem, połóż sobie siodło na grzbiet i bądź gotowym do noszenia ciężarów. Gdy dobry przyjaciel zawstydza cię z powodu twojej nieudolności błędów, to przyjm chętnie jego napomnienia, choćby ci trudnem i przykrem było.

* * *

Naprowadzenie na drogę.

Lepszą była dla Izraela mowa strofująca Mojżesza, niż błogosławieństwa Bileama (Numeri 23, 24), bo ten ostatni upadek a pierwszy wyniesienie swego narodu miał na celu.

* * *

Napominanie.

Gdy przywołujesz przyjaciela do siebie dla wskazania mu prawdy a on słów twoich w uporze nie słucha, rozstań się z nim, niech się w swojej biedzie zniszczy. (Baba Kama 92)

Gdy tylko ty mu często dla niego pracy bratniej podałeś, by go od upadku ochronić, a on jej nie przyjmuje, zostaw go przeznaczeniu.

* * *

Narada.

Udaję się po radę do moich domowników. (Berachot 24)

Napomknienie na (Genesis 31, 4) gdzie Jakób swoich żon względem powrotu do swojej ojczyzny się radził. Znane jest powszechne zdanie, będące owocem doświadczenia: „Nie daje rady żaden zły człowiek, jeżeli nie ma swojej korzyści na widoku." Przyjaciele rzadko kiedy udzielają nam rady bez interesownie, kto więc żony i dzieci i wiernych domowników się radzi, może być pewnym, że oni o nim sprawiedliwie, szczerze i skutecznie mu poradzą. Chleb byl w mieście bardzo drogo, a jeszcze droższą była dobra rada.

*
* *

Narada.

Radzenie się innych jest dowodem skromności, tembardziej gdy człowiek znakomity mało znaczącego o radę się pyta. (Bereszis rabba)

Dobra rada jest bardzo drogą, kto rad nie słucha, temu dopomódz nie można.

*
* *

Narodzenie.

Dziecku w żywocie matki znajdującemu się, jaśniejąca pochodnia główkę oświeca, za pomocą której dana mu jest zdolność od jednego do drugiego końca świata przebiegać. (Traktat Nida 30)

Dziecko z natury przynosi ze sobą najlepsze zdolności do życia, gdy nie bywają w zarodku niszczone, należy je więc przez troskliwe wychowanie kształcić i wzmacniać.

*
* *

Narodzenie.

Kto krwi chciwym z natury się urodził, może tej żądzy (podług mniemania uczonych), różnemi sposobami zadość uczynić, poświęcając się naprzykład zawodowi lekarskiemu, felczerskiemu, rzezactwu i t. p. (Traktat Sabatt 156)

*
* *

Narodzenie.

Narodzenie wpływa na życie na podstawie orzeczenia pisma świętego. Kto w pierwszym dniu tygodnia się urodzi, ten staje się wielkim mężem albo w złem albo w dobrem, a to dla tego, że w tymże dniu światło i ciemność stworzone zostały. (Traktat Sabatt 156)

*
* *

Narodzenie.

Kto w drugim dniu tygodnia się urodzi, ten staje się popędliwym, kłótliwym i gwałtownym człowiekiem, a to dla tego, że w dniu tym wody odłączone zostały od stałego lądu. Woda znana jako obraz spokojnego, łagodnego i skromnego biegu, jej podział

zaś odzielenie znaczy przeciwnie niepokój, kłótnie.

Jak komentarz Rasza w swojem miejscu objaśnia, w skutek popędliwości swojej od wszech świata odłączoną została. (Traktat Sabatt 156)

* * *

Narodzenie.

Kto się w trzecim dniu tygodnia rodzi, ten staje się bogatym i lubianym człowiekiem, a to dla tego, że w dniu tym trawy i zioła stworzone zostały, a one są symbolem zbytku i rozkoszy. (Tamże)

* * *

Narodzenie.

Kto w czwartym dniu tygodnia się rodzi, ten bywa mądrym i oświeconym mężem, a to dla tego, iż w dniu tym światło w niebie ustanowionem zostało.

I ci mądrzy świecić się będą jako światło na niebie. (Daniel 12—3) (tamże)

* * *

Narodzenie.

Kto w piątym dniu tygodnia się rodzi, ten bywa dobroczynnym mężem, a to dla tego, że w dniu tym stworzone zostały ryby i ptaki, które nadzwyczajnie się mnożą. (Tamże)

* * *

Narodzenie.

Kto w szóstym dniu tygodnia to jest w wigilię sabatu się rodzi to jest w piątek, ten będzie obchodzącym człowiekiem, to jest takim, który obchodzić będzie dla wyszukania sposobności wykonywania cnotliwych i dobroczynnych uczynków. (Traktat Sabatt 156)

I człowiek powinien jak Boskość przy zakończeniu wału ziemi po dokonaniu prac, czynić przegląd wszystkich swoich dzieł, ażeby wszystko bardzo dobrem było. (Genesis 1, 31)

* * *

Narodzenie.

Kto się w sobotę rodzi, umiera także w sobotę, bo dla niego przy urodzeniu także sabat znieważonym został, podług twierdzenia innych wysokiego stopnia świętości dosięga. (Tamże)

Sabat oznaczają uczeni jako obraz zakończenia i doskonałości, gdyż w tymże każde stworzenie w swojej doskonałości się przedstawiło, kto zatem od urodzenia o wydoskonaleniu duszy swej się stara, będzie mógł także kiedyś dokończone dzieło żywota swego błogosławić. Nieurodzenie czyni człowieka dobrym lub złym, lecz szlachetnym jest ten, kto szlachetnie czyni.

* * *

Narodzenie i śmierć.

Na świat przychodzi człowiek ze szczelnie zamkniętémi rękoma, jakby chciał powiedzieć: cały świat jest moim, chwytam i nie puszczę go; ze świata zaś schodzi, wyciągając otwarte ręce pokazując światu, że nic nie ma w nich co mógł nazwać swoim. (Midrasz)

Nie czyń twardem serca twego, ani zamykaj ręki twej przed bratem twoim ubogim (Deuteronomium), bo je kiedyś otworzyć musisz.

* * *

Nasycenie.

Co się dla jednego wołu zagniata, zagniata się dla dwóch. (Baba mecya 69)

Gdzie się jeden wół do syta nażera, karmu dla dwóch starczy. Gdzie się sześciu posila, tam siódmy nie robi różnicy.

* * *

Naśladownictwo.

Dzieci zwykle naśladują rodziców. Historya ojców (starożytnych) była wzorem ich potomków. (Gityn 51)

Jak starzy śpiewają, nauczają się młodzi.

* * *

Naśladowanie Boga.

Naśladuj Boga, mówi pismo święte (Deuteronomium 13, 5). Ależ któryż ze śmiertelników może pójść drogą, jaką Bóg chodzi? Może, gdy się stara cnoty Boskie naśladować. (Trakt. Sota 14a)

* * *

Natura dumnego.

Duma jest maską własnych błędow. (Traktat Megilla 29a)

* * *

Naturalne sympatye.

Trzy naturalne sympatye bywają: Człowieka do miejsca urodzenia, małżonka do małżonki, kupującego do kupionego przedmiotu. (Traktat Sota 47a)

* * *

Nauka.

Nauka w młodości jest jak pismo pisane na czystym papierze, lecz nauka w starości jest jak pismo pisane na skrobanym papierze. (Abot rozdział 4-ty)

* * *

Nauka.

Kto pobiera naukę od młodych jest podobnym do jedzącego niedojrzałe winogro-

na i pijącego wino z tłoczni, pobierający naukę zaś od sędziwych, podobny temu, który jada dojrzałe winogrona i pije stare wino. (Abot rozd. 4)

* * *

Nauka.

Nauka zakonu bez bojaźni Boga podobną jest do owego Kasyera, któremu wewnętrzne klucze domu powierzono, ale zewnętrznych nie dano, którędyż on wejść będzie mógł? Ten, u kogo wstręt do pełnienia grzechu większym jest od mądrości, posiada trwałą mądrość, ten zaś u kogo mądrość większą jest niż obawa popełnienia grzechu, nie ma mądrości trwałej. (Abot 3, 9)

* * *

Nauka.

Nauka jest jak ogień, ogień nie wydobywa się z jednego wióra, tak samo nauka nie dojrzewa w samotnym badaczu, i ci którzy w samotności nauce się oddają, są godni kary, bo łatwo omamieniom i grzechom podpaść mogą. (Traktat Teanith 7)

* * *

Nauka.

Nauka religii jest jak biały żar umaczany w czarnych płomienistych słowach. (porów. Deuteronomium 5, 22) *„Te słowa rzekł Bóg i t. d. z pośrodku ognia."* *„Zakon ognisty"* (tamże 33, 2). Nauka podobną jest do białego żaru, który swoim jasnym i oczyszczającym duchem ognistym głęboko w serce ludzkie się wdziera i wszystkie udolności ziemskie i wrażenia zmysłowe kształci i uszlachetnia. Słowo Boże bardzo trafnie bywa z ogniem porównywane, gdyż po wszystkie strony oświeca i ogrzewa, światło i życie rozdaje. (Traktat Szekalim 10)

* * *

Nauka.

Słowa pisma świętego podobne są do młotu, który skały roztrzaskać zdoła. (Porów. Jezajasza 23, 29) Zarówno jak młot skałę na wiele kawałków rozbić może, tak samo słowo Boże wielokrotnie objaśnia i tłómaczy zjawiska życia. (Trakt. Sabatt 88)

* * *

Nauka.

Ona nie jest w niebie, żebyś mógł powiedzieć: Któż wstąpi do nieba i wziąwszy ją przyniesie do nas i t. d (Deuteronomium 30, 12, 13) Uczeni na to wzmiankują: Nie ma je (nauki) w dumnych i pysznych, ona nie mieszka za mo

rzem, to jest nie znajduje się u kupców i kramarzy. (Erubin 55)

* * *

Nauka.

W każdym razie człowiek powinien się uczyć, gdyby nawet to czego się naucza zapomniał, albo chociażby jednorazowego wykładu nie zrozumiał. (Aboda Zara 19) Kto jest mądrym? Ten, kto od każdego naukę przyjmuje. (Abot 4, 1)

* * *

Nauka.

Każda wiedza, którą człowiek gorliwie pielęgnuje, przynosi pożądany skutek. Tak też mawiał Salomon: *Mądrość, którą gorliwie badałem, była mi pomocą.* (Przypow. Salomona 2, 8)

* * *

Nauka.

Raw rzekł do rabi Samuela: Młodszych jak 6 lat nie przyjmuj uczniów i gdy tylko dziecko do tych lat doszło, wprowadź je do szkoły i daj mu materyału naukowego, ile on obrabiać jest w stanie.

* * *

Nauka.

Kto się w cichości nauką zajmuje, tego słowa zabrzmią kiedyś głośno i jawnie.

* * *

Nauka.

Rabi Jehuda napominał swego ucznia Samuela: Otwórz usta i czytaj, otwórz usta i studjuj, bo tylko przy żywej mowie udają się studya.

* * *

Nauka w parze z dobremi uczynkami.

Kto jest bogatszym w mądrość aniżeli w dobre uczynki tego porównać można do drzewa, które ma wiele gałęzi a mało korzeni, pierwszy silny wicher wyrywa je i obala. Kto przeciwnie bogatszym jest w dobre uczynki niż w mądrość, tego porównać można do drzewa, które mało ma gałęzi a wiele korzeni i choćby wszystkie wiatry świata zahuczyły, nie poruszą go z miejsca. (tamże 22)

* * *

Nauka dana młodym.

Kto syna bliźniego swego w nauce wspiera, bywa mu policzonem jakby go stworzył. Urodzenie jest cośkolwiek, ukształcenie więcej. Tylko mło-

dzież kształć i do nauki pobudzaj. (Bereszis Rabba)

* * *

Nauki zasadnicze.

Głupiec nie może się wystrzegać grzechu, nieuk nie może być pobożnym, wstydliwy niczego się nie nauczy, porywczy nie może być nauczycielem. (Abot 2)

* * *

Nauka i nieuctwo.

Ciernie i oset nie potrzebują pielęgnacyi, a nawet siejby, one same z siebie wyrastają, rozgałęziają się i wydają owoce, pszenica zaś ile trudów i nakładu potrzebuje, nim wyrośnie. (Midrasz Rabba)

Źle wychowani i nieukształceni ludzie wzrastają często prędzej i podnoszą się, ale mało są użytecznemi, ukształceni zaś ludzie potrzebują trudów i wysiłków wielu, nim się wydoskonalają.

* * *

Nauka głośna.

Głośne wymawianie przedmiotu, którego się uczymy, jest dla studjującego bardzo pożądanem, to bowiem, co cicho przeczytamy, prędko idzie w zapomnienie. (Midrasz)

Warunek ten pedagogom bardzo jest zalecającym.

* * *

Nauka w młodości.

Działanie nauki w duszach młodzieży swój wpływ zostawia na zawsze. (Sabatt 20)

Czego młodzieniec się nauczył, miga mu się w starości.

* * *

Nauczyciel.

Więcej aniżeli cielę ssać chce, krowa naciska mu wymię. (Pesachim 112) Więcej zwykle niżeli uczeń chęci do nauki okazuje, nauczyciel chce go nauczać.

* * *

Nauczyciel dla wszystkich.

Pan świata dał Zakon swój starym, dorosłym i dzieciom— wszystkim podług daru pojęcia. (Midrasz)

Nie jest on w niebie, ani za morzem, ale bardzo blizkim ciebie (dostępny), masz go w ustach twych i w sercu, możesz więc wykonywać. (Deuteronomium 30, 12, 14)

* * *

Nawracanie.

Zatwardziali grzesznicy nawet przy wrotach piekła nie nawracają się do pokuty. (Traktat Erubin)

Podobne zdanie znajdujemy u rabi Eleazara wzmiankowane: Ogół Izraela pokutuje tylko wtedy gdy się w biedzie znajduje. (Gdy woda do szyj dochodzi, gdy za kołnierz się lęje, ludzie stają się pobożnymi.

*
* *

Nawracanie na dobrą drogę.

Zdziwiłoby mnie, ubolewał pewien uczony przed swoim nauczycielem, gdyby kto w teraźniejszym czasie nawracanie na dobrą drogę chętnem sercem przyjął! Na to ów przyjaciel odpowiedział: Czy obecnie egzystuje człowiek, który zadanie nawracanie na dobrą drogę dostatecznie zrozumiał? Myśl: Wina w moralno-religijnym zakresie leży więcej w mocy przewodników i nauczycieli, aniżeli w zdolnościach doskonalić się mającej ludzkości.

(Traktat Erubin)

*
* *

Nawał wyrazów.

Jak długo spytał rabi Tarfon rabi Eleazara: Obsypiesz nas nawałem pustych wyrazów? Co znaczą słowa, które w zakonie praw żadnej podstawy i gruntu nie znajdują, jak robota frędzli papłaniem są. Ciernie wołają trzeszcząc i my jesteśmy drzewem. (Midrasz Kohelet) (Traktat Joma 71)

*
* *

Niebezpieczeństwo.

W niebezpieczeństwie życia lub dla poratowania zdrowia jest nietylko dozwolonem, ale obowiązkiem świętość sabatu albo nawet dnia odpustnego zgwałcić. Na pochwałę zasługuje ten, kto to niezwłocznie wykonywa, temu zaś kto odwleka (gdzie spieszny ratunek nagli), bywa liczonem, jakby krew ludzką przelał. (Patrz traktat Joma 84—85). (Majmonides traktat Sabatt rozd. 2-gi) Tam gdzie niebezpieczeństwo życia zagraża, ustępują prawa i przykazania. (Traktat Chulin 10)

*
* *

Niebezpieczeństwo.

Nie trzeba do złej mowy ust otwierać.

Bo przy zbliżającem się niebezpieczeństwie zwykle nieszczęście się zdarza, które jest dziełem wrogiego przeznaczenia. Nie trzeba więcej dyabłów wywoływać niż wygnać potrafimy.

*
* *

Niebezpieczeństwo.

Jeżeli się sroży nad tobą zaraza, spiesz się uciekać, oddalaj się.

Nigdy nie trzeba się na niebezpieczeństwo wystawiać w ufnem oczekiwaniu, że Bóg dla nas cud okaże, gdy niebezpieczeństwo nam grozi.

* * *

Niebezpieczeństwo.

Obcowanie z głuchoniemymi, głupimi i nieletnimi jest niebezpieczeństwem. (Baba Kama 7)

Ponieważ oni umysłem szwankują, więc łatwo jest być przez nich źle zrozumianym, co pociąga za sobą niebezpieczeństwo.

* * *

Niebezpieczeństwo.

Każdy krok człowieka ulega niebezpieczeństwu i kto swój dom opuszcza udając się na dłuższy czas w podróż, ten jakby go sam dobrowolnie w ręce włóczącym się zgrajom oddał. (Sabatt 32)

* * *

Niebezpieczeństwo.

Tam gdzie iskry padają i płomienie gorеją, któż powołuje kowala? (Baba mecya 85) Kowala, by ogień rozszerzał!

W niebezpieczeństwie nikt nie ma odwagi pierwszym stanąć do ratunku.

* * *

Niebezpieczeństwo.

Nóż jest groźnem narzędziem w ręku mądrego, a tembardziej w ręku głupca.

Zdanie to zawiera nader trafną igraszkę słów, którą uczeni w alegoryczną szatę przyoblekli. Słowo סכן (nóż), mędrzec z nożem w ręku przedstawia króla Salomona, który wyraźnemu zakazowi pisma świętego (Deuteronomium 17, 16), przeciwdziałał, a mianowicie: nie spełnił zakazu wyrażonego w tych słowach: *Tylko niech on żydowski król nie chowa wiele koni i ludu nie prowadzi do Egiptu dla zaopatrzenia się w konie*, gdyż przedwieczny nam zakazał: *Nie macie po tej drodze znowu stąpać*, następnie: *Nie ma dużo srebra i złota zbierać, bo to do żądzy panowania wystawnego i zarozumiałości doprowadza.* Przeciw tym wszystkim zakazom działał Salomon, (porównaj królewskie 15, 6—11, 1, tamże 1, 10, 29), (pieśni nad pieśniami 6, 8). Zdanie powyższe daje więc do zrozumienia, iż przekroczenie w trzech rzeczach סוסים, כסף, נשים Żon, srebra i koni, z których to słów pierwsze syłaby czynią סכן czyli nóż byli niebezpieczni nawet mądremu królowi Salomonowi, tembardziej są niebezpiecznemi głupiemu człowiekowi. Kto to narzędzie po mistrzowsku zachowuje, ten się onem nie rani.

* * *

Nieobyczajność.

Dla czego całe ucho jest twarde, a dolna tylko klap-

ka miękka? aby człowiek klapką ucho zatknął słysząc nieobyczajne słowa. (Ksubot 8)

* * *

Nieprawość.

Gdy spostrzegasz plemię, które żyje w ciągłem cierpieniu i niedoli, szukaj źródła w urzędach sędziowskich, przez których prawo niezawodnie źle stosowanem nawet pogardzonem bywa. „I tom jeszcze widział pod słońcem: Zamiast sądu—bezbożność a zamiast sprawiedliwości—niesprawiedliwość. (Kaznod Salomon 3, 16)

* * *

Niesłowność.

Kto dane słowo zmienia, tego uważać należy jakby bałwochwalstwu się oddał. Bo kto honor i sumienie poświęca dla osiągnięcia korzyści, temu łatwo także ze swej wiary igraszkę uczynić i dla własnej korzyści bałwochwalstwu się oddać. (Sanhedrin)

* * *

Niesłowność.

Bóg, który wiek potopu i wieżę babilońską ukarał, karze także niesłownego. (Traktat Bababasra 44a)

* * *

Nieudolność w wiedzy.

Rabi Jeremia czynił babilończykom zarzut: Nierozsądni babilończycy! Dla tego, iż zamieszkujecie w ciemnym kraju, ogłaszacie ciemne nauki! (Pesachim 34)

Wskazówka, iż sposób myślenia świętego kraju i jego nauki na pierwszeństwo, zasługujące powszechnie podówczas przyznano.

* * *

Nieuk.

Tylko nieuk jest rzeczywiście biednym.

* * *

Nieumiejętność.

Kogo można nazwać nieokrzesanym? Mającego synów i niewychowującego ich w wiedzy religijnej. Naukowa działalność stanowi skuteczny środek opieki nad występkiem, próżniactwo zaś jest początkiem występków. (Berachot 47)

* * *

Nierozsądek.

Na człowieka religię kalającego wołali mędrcy: Nierozsądny! Powinieneś prawdę religii głęboko zbadać, ten rozdział od początku do końca cierpliwie przeczytać. (Erubin)

Wtedy tylko nie będę zawstydzony, gdy wszystkie Twoje przykazania przeglądam. (Psalm 119—6)

* * *

Nierozsądek.

Czy ma dla nierozsądnych cały świat pójść na zgubę? Nie! Świat istnieje podług słów Boskich i okrąża swoje koleje spokojnie dalej.

Jestem dalekim od chęci narzekania na kierunek i ducha czasu, duch czasu w swoim potężnym prądzie nie daje się ani hamować, ani też w inne koryto poprowadzić jak tylko w to, w które się raz włożył.

* * *

Nierozsądek.

Niech lepiej mnie przez całe życie głupim nazwą, aniżelibym miał przez jedną godzinę przez Boga za występnego być nazwanym. (Ediot 5)

Lepiej jest przez szyderców dla surowej, bezobłudnej pobożności być wyśmianym, aniżeli umyślnie przeciw Bogu zgrzeszyć.

* * *

Nierozsądek.

Jak też nierozsądnie postępują ci, którzy przed rodałami (co powinność każe), podnoszą się, a nie czynią tego przed uczonymi! (Makot 102)

Boska Księga praw święte słowa zawiera, tak samo uczony żywą księgę praw stanowi.

* * *

Nierozsądek.

Niekiedy najlepiej nierozsądnemu na jego głupotę nie odpowiadać, lecz gdy głupota jego najważniejszych stosunków życia dotyka, staje się obowiązkiem, aby mu rozumną odpowiedź udzielić. (Sabatt 130)

* * *

Nierozsądna pobożność.

Kto jest chasydem szote, to znaczy głupim pobożnym? Oto ten, kto tonącą kobietę w rzece widzi i mówi: Jest to niemoralnie kobiecie się przypatrywać, jakże mogę więc ją wyratować? Albo ten, kto widząc dziecko wpadające do wody mówi: Chcę wprzódy moje tefilin (naczolniki) zdjąć a dopiero później dziecko uratuję, a dziecko tymczasem utonie. Taki człowiek bez prawdziwej mądrości Bożej (Am harec) nie może się pobożnym nazwać. (Aboda Zara 55)

Takich świętoszków i obłudników nazwali uczeni (Cebuini) farbowanemi, porównajmy przeciwne zdanie: *Nie zatrzymaj się przy niebezpieczeństwie bliźniego twego, Ja Bóg twój rozkazuję ci.*

* * *

Nierząd czyli nieczystość obyczajów.

Prawie niemożliwem jest nierządowi opiekunów zapobiedz. (Nida 30)

* * *

Niestałość.

Człowiek niestały nie miewa przyjaciela, łakomy żadnej godności, chciwy żadnego spokoju, prędki do gniewu żadnego towarzystwa.

* * *

Nieskromność.

Za nieskromnych należy uważać tych, którzy chodzą po prawej stronie swych nauczycieli. (Joma 38)

Nauka przyzwoitości naucza nas, by uczeń po lewej stronie swego nauczyciela szedł, nie zaś po prawej, również każdy młodszy starszemu lub wyższemu stanowiskowi ustępować i cześć oddawać powinien.

* * *

Nieprzyjaźń.

Większą jest nienawiść, którą niewykształceni ludzie żywią często przeciw uczonym, aniżeli nienawiść dawniejszych narodów przeciw Izraelitom.

(Pesachim 49)

Mego przyjaciela nieprzyjaciel jest często moim najlepszym przyjacielem.

* * *

Nienawiść.

Midyonici i Moabici (dwa sąsiednie plemiona w Arabii) nigdy nie zawarli z sobą przymierza. (Sanhedrin 105)

Nienawiść ich ku sobie wyraziła się w przysłowiu: N. i N. są jak Midyoni i Moabici.

* * *

Niedostatek.

W potrzebie i niebezpieczeństwie czynimy Bogu śluby i obietnice, a gdy niebezpieczeństwo minie, cofamy się od ich spełnienia. (Nazyr 32)

Niedostatek uczy nas modlić się. Chory gdy lepiej się czuje, bywa często gorszym niż wprzódy.

* * *

Niedostatek.

Niedostatek uwalnia nas (w pewnych wypadkach) od spełnienia obowiązków religijnych. (Baba Kama 28)

* * *

Nieszczęście.

Nieszczęśliwym jest ten, kto się mieni zgubionym, nieszczęśliwym jest ten, kto się mieni doskonałym. (Keduszyn 40)

Nieszczęście.

Gdy zagłada następuje, nieszczęście przystępuje, nie czynią one różnicy pomiędzy dobrym a złym. (Rabbot)

*
* *

Niedoświadczenie.

On nie jest w tym, ani też w tamtym fachu biegłym. (Nedarim 42)

To się mówi o człowieku, który ani w religijnej, ani też w światowej wiedzy biegłym nie jest.

*
* *

Nieznośny.

Czterech ludzi rozum nie znosi: nędzarza dumnego, bogacza który udaje ubogiego, starca lubieżnego i władcy, który pełen jest żądzy panowania i dla ogółu nic nie czyni. (Pesachim 113)

*
* *

Niekorzyść.

O każdej rzeczy należy tak mówić, aby zacząć opowiadanie zaznaczeniem strony ujemnej a skończyć wykazaniem dodatnich stron. (Pesachim 10)

Historya Izraela rozpoczyna się nieznacznemi opowieściami o wielu błędach, a zakończa jednakże z chwałą i sławą. Tak samo musimy nasze przeznaczenie spokojnie i wytrwale znosić, bo gdy początek niepomyślny, tem świetniejszym koniec okazać się może. Gdy koniec dobry wszystko dobre.

*
* *

Nieprzyjaciele.

Trzech strzedz się trzeba napaści: małego przeciwnika, małego węża i małego ucznia, bo ich państwo znajduje się jeszcze za ich uszami. (Tamże 113)

Gdy oni siły nabiorą, mogą się nad tobą mścić, (jakby węża w gorsie żywić).

*
* *

Nieprzyjaciele.

Nieprzyjaciołmi człowieka są jego domownicy. (Sota 10)

Oby Pan nas strzegł od małych nieprzyjaciół, wielkich my sami strzedz się będziemy. Nieprzyjaciołmi moimi są ci, którzy chleb mój spożywają. (Przysłowie żydowskie).

*
* *

Niepłodna mądrość.

Mądrość, która się w sobie zamyka porównać można do myrty w pustyni, która nikogo nie pociesza. (Rozhaszana 20a)

*
* *

Niedorzeczne zaufanie.

Kto pożycza bez dowodu i bez świadków, stawia po-

życzającego na drodze do grzechu. (Baba mecya 75b)

* * *

Nieśmiałość.

Nieśmiały nie może się wiele nauczyć.

* * *

Nieśmiertelność.

Kto pobożnego syna wychowuje, staje się nieśmiertelnym. (Bereszis Rabba)

* * *

Nieśmiertelność.

Rabi Chyja rzekł do rabi Jonatana, gdy pewnego razu opuścili miejsce odpoczynku wiecznego i ów rabi przypowieść Salomona wzmiankował: „*Umarli nic nie wiedzą.*" (Kohelet 8, 5) Czytałeś te słowa i jeżeliś je dwa razy czytał, toś je trzeci raz nie czytał, a jeżeliś to nawet uczynił, to ich dobrze nie zrozumiałeś: „*Że żywi nie wiedzą, że są śmiertelnymi*" (tamże), pod tem pojmuje się, iż są cnotliwi, którzy po śmierci jeszcze żyją (oni bowiem w swych czynach żyją). Umarli zaś nie wiedzą, to znaczy, iż są tacy ludzie, którzy tylko próżnym przyjemnościom się oddają, a o nieśmiertelności zaś wcale się nie troszczą, dla tego też przy życiu są umarłymi. (Berachot 4)

* * *

Nieśmiertelność.

Gdy pierwsza niewiasta zakazanego owocu skosztowała i dowiedziała się, iż na śmierć jest skazaną, zapragnęła, aby wszystkich żyjących ten sam los spotkał. Rozdała tedy ten owoc wszystkim żyjącym zwierzętom ziemskim, wszystkim ptakom powietrznym, wszystkim rybom wód i wszyscy skosztowali z tego owocu a z nim połknęli zarodek śmierci. Tylko jeden ptak feniks (bajeczny ptak) odmówił przyjęcia i dla tego nigdy nie umiera, lecz po każdym tysiącu lat zamienia się przez wewnętrzny ogień w popiół i z tego się znowu odradza. (Rabbot)

* * *

Nieśmiertelność Izraela.

Patryarcha Jakób podług twierdzenia pewnego uczonego nie umarł, a gdy temuż uczonemu wzmiankowano, że wyraźnie znajdujemy (Genesis 50—2). „*On został przez swe dzieci i cały dom królewski ze czcią do grobu złożony*", tenże odpowiedział: Rękojmią dla mnie są pismo święte i historya, które nieśmiertelność

narodu izraelskiego poręczają, porównywam więc naród z tym, od którego pochodzi jak on nieśmiertelnym, tak też i jego następcy są nieśmiertelnymi. (Teanith 5)

* * *

Niewdzięczność.

Niewdzięczność gorszą jest aniżeli kradzież, bo znajdujemy w piśmie: „*Dla czego złem za dobre zapłaciliście?*" Nie kradzież puhara bowiem Józef swym braciom zarzucił, lecz co gorszego, bo niewdzięczność.

* * *

Niewinność.

Niewinność nie jest tylko obowiązkiem męzkiej, ale także płci żeńskiej, choć kobiety już sama naturalna wstydliwość broni. Mężczyźni więc tem większą mają zasługę, gdy z nieustannych prób niewinnemi wychodzą. (Aboda Zara 18) Rabi Szymon rzekł: W piśmie znajdujemy: „*Staraj się, abyś krwi nie jadł.*" (Deuteronomium 12, 23) Nie jedz jej, aby się dobrze działo tobie i synom twoim.

* * *

Niewidzialność Boska.

Cesarz rzymski rzekł razu pewnego do rabi Jozuego: Chcę waszego Boga zobaczyć! Rabi odrzekł: Wy nie zdołacie znieść siłę tak wielkiego blasku—Chcę go jednakże zobaczyć zawołał cesarz. Mądry nauczyciel zaprowadził go wtedy w pole: Monarcho! rzekł rabi: Zwróć wzrok twój tak (na słońce). Czy wzrok zniesie to światło? Odrzekł cesarz—widzisz tedy monarcho! Słońce stanowi jedno ze służby Boskiej, a nie może twoje oko na nie patrzeć a chcesz Boga samego zobaczyć!

* * *

Niezadowolenie.

Wielbląd poszedł postarać się o rogi i przytem zgubił swoje uszy. Gdyby kot miał skrzydła, żaden wróbel w powietrzu istniećby nie mógł, gdyby każdy miał czego żądać, któżby cokolwiek posiadał?

* * *

Nie zawstydzać nikogo.

Daj się lepiej wrzucić w piec wapienny aniżeli masz kogo publicznie zawstydzić.
(Traktat Szekalim 6)

* * *

Niedwuznaczność.

Gdy Izrael na górze Synai zakon święty otrzymał, twierdzą mędrcy, wszyscy byli jednozgodni i jednomyślni, nie znajdował się pomiędzy nimi żaden niewidomy, niemy, głuchy i kulawy. Żaden niewidomy, bo znajdujemy w piśmie: „*Przed oczyma całego narodu.*" (Exodus 19, 11) Żaden niemy, bo napisano: „*Odpowiedział cały naród.*" Żaden głuchy, bo znajdujemy: „*Wszystko uczynimy i będziemy posłuszni.*" Żaden kulawy, bo napisano: „*Stanęli pod samą górą.*" Izrael okazał się tedy godnym i zdolnym do przyjęcia uszczęśliwiających nauk Bożych, nie był niewidomym na okazane dobrodziejstwa, nie był niemym, bo głosił przynależną wdzięczność, nie był głuchym na mądre nauki, nie był kulawym i chromym w postanowieniu wykonania słów świętej Tory.

* * *

Nowy Rok.

Rok którego początek biednym jest, miewa zwykle koniec bogaty.

(Rozhaszana 16)

* * *

Nowy Rok.

Gdy pierwszy dzień Nowego Roku jest ciepły, bywa przez cały rok piękna i przyjemna pogoda, jeżeli zaś dzień ten zimny jest, przez cały rok bywają niepogody i zimna.

(Bababasra 147)

Kto w pierwszy dzień Nowego Roku w pobożności i pokucie przed Bogiem, sędzią świata pełen natchnienia w serdecznej wierze i w serdecznym zapale, pomocy najwyższej błagając korzy się, ten może wesołej i błogiej przyszłości oczekiwać, bo oczekują go przyjemne i piękne dni życia. Kto zaś w głębi swego serca zimnym i obojętnym jest dla zakonu Bożego, dla pieczy Boskiej, sądu Boskiego. dla własnej duszy zbawienia, dla świętych powabów od swych przodków odziedziczonej wiary, ten będzie żył od początku Nowego Roku do końca jego w zimnie samotnie przez Boga opuszczony, bez miłości, bez dłoni bratniej wbrew prawdziwemu powołaniu ludzkiemu.

* * *

Nowy Rok.

Kto w święto noworoczne śpi, temu szczęście zasypia.

(Rozhaszana)

O.

Objawienie.

Pan świata objawił się w jasnym dniu blaskiem błyskawicy z przywołaniem grzmotów, dźwiękiem trąb ze szczytu góry. Cała natura przywołaną tedy była do słuchania i wszyscy ludzie, bo prawda nie boi się światła, ogłasza się jawnie i śmiało. (Midrasz)

* * *

Objawienie.

Objawieniem na górze Synai Izrael wyleczył się z jadowitej zarazy, którą od Ewy cała ludzkość w puściznie otrzymała. (Porównaj artykuł Balsam życia, tamże)

* * *

Objawienie.

Jeżeli w dniu objawienia zakonu jest piękna i jasna pogoda, wtedy siej pszenicę.

* * *

Objawienie.

Jeżeli dzień objawienia Boskiego (Szebuot święto tygodniowe) jest jasny i czysty, pogoda trwa przez cały rok. [Bababasra 147]

Jeżeli mianowicie (jak wyżej nadmieniono), wzniosłe pojęcie objawienie praw jest u ciebie również jasne i czyste, jak jasny niezachwiany błękit niebios, jeżeli dalekim jest od zwątpienia i chwiejności, jest to pomyślną wróżbą na wszystkie dni roku, na całe twe życie. *Przykazanie Boskie czyste oświecają oczy.* (Psalm 19, 9)

* * *

Objawienie.

Z dniem objawienia zakonu na górze Synai, (w którym idea powszechnej miłości ludzkiej i zbratania się nad światem jaśniała), nienawiść narodowa przeciw Izraelowi zaczęła znikać powoli.

* * *

Objawienie.

Bóg objawił się każdemu podług sił umysłu, rozumu i pojęcia jego. (Jałkut)

* * *

Objawienie Boskie.

Każde słowo, które w dniu objawienia z ust Boga wyszło, bywało rozmaicie objaśnione. Wszystkim językom i mowom było łatwe i przystępne. (Traktat Sabatt 88)

* * *

Objawienie Boskie.

Każde wołanie Boskie napełniało cały ogrom stworzenia cudnym dźwiękiem swym.

Nauka Boska zawiera przepisy i reguły życia, które przynoszą zbawienie wszystkim, ożywiają, pokrzepiają i rozsiewają dobroczynność. (Porów. psalm 19, 8, 11 i pieśni Salomona 5, 13)

* * *

Obraza.

Kto ma w swojej rodzinie powieszonego, do tego mówić nie można, zawieś mi ryby do suszenia i t. p. (Baba meoya)

Zarówno jest najwyższą obrazą w obec człowieka z wadą ciała, o tej samej wadzie mówić. W domu powieszonego nie wypada nawet o sznurze mówić.

* * *

Obraza.

Kto nawet tylko grożąc rękę na bliźniego podnosi, na nazwę złego zasługuje. (Odnośnie do Exodus 2—13) (Sanhedrin 51)

* * *

Obraza.

Gorzej jest słowami niesprawiedliwie kogo obrażać, aniżeli go skrzywdzić pod względem pieniężnym.

* * *

Obraza.

Lepiej niech człowiek da się w ogień rzucić, aniżeli ma kogo publicznie obrazić. Publicznie kogo obrazić jest jakby krew ludzką przelać. Gdy kogo zmartwiłeś choćby słowami trzeba go koniecznie przeprosić.

* * *

Obrazy.

Zawstydzający swego bliźniego, sam ma oczekiwać zawstydzenia. (Mesichtes Kała)

* * *

Obrazy.

Kto swą rodzinę znieważa i obraża, tego nikt nie ceni. [Rabott]

Kto obgaduje swą gromadę i rodzinę, u tego nie ma błogosławieństwa, to jest szczęścia nie bywa godnym.

* * *

Obrazy.

O ludziach, którzy będąc obrażeni, nawzajem nie obrażają, będąc zawstydzeni i nie odpowiadają, chętnie cierpią i nie szemrają, tak mówi pismo: „*Przyjaciele Boga będą jaśnieć jak poranne słońce.*"

* * *

Obraz pobożnego.

Kto swego prześladowcę nie prześladuje, obrazy przebacza, dobro z miłością wy-

świadcza, cierpienie znosi łagodnie, ten jest przyjacielem Boga, o którym pismo święte mówi. *„Niech będą jako słońce, gdy wschodzi w mocy swojej."* (Księgi Sędziów 5, 31) (Joma 23a)

* * *

Obraz cnoty.

Gdy uczeni wzory pobożnej miłości na widok wyprowadzają, oznaczają takowe tytułami: Mar. Bar. raw Aszy syn rabi Aszy. (Berachot)

* * *

Obcowanie z uczonymi.

W Perykopach rabi Eleazara znajdujemy bardzo zasadne zdanie: Kto towarzyszy znakomitym uczonym podobnym jest do tego, kto wchodzi do handlu perfumeryi, pachnie on i jego odzienie przez cały dzień od pachnideł. (Pirka rabi Eleazara)

Tak odpowiedział pewien rabi nowszego czasu, którego podziwiano, że w wieczornych na modlitwy przeznaczonych godzinach, różne mało znaczące osoby u siebie przyjmuje.

* * *

Obrachunek.

„W każdym razie zdasz rachunek." (Kohelet 10, 19) Wiedz o tem, iż wszystko zależy od obrachunku, nie daj się więc do grzesznego popędu namówić, że grób będzie miejscem twego schronienia, bo pomimo woli twojej stworzonym zostałeś, mimo woli swojej żyjesz, mimo woli swojej umrzesz i tak będziesz musiał mimo swej woli stanąć przed ostatecznym sądem, złożyć rachunek przed Królem królów Przenajświętszym, błogosławionym. (Sabat 86)

* * *

Obrachunek.

Pastuch jest kulawym, kozy prędko biegają, ale przy wejściu trzody do obory żądany jest rachunek z nich. (Tamże 33)

Kara następuje wcześniej lub później (trafne zastosowanie z Genesis 3, 16).

* * *

Obojętność.

Kto swój obiad na publicznej ulicy spożywa nie zważając na zdanie ludzi, ten nie posiada poczucia wstydu, podobnym się czyni do psa i pożądanym jak pies w garkuchni. (Keduszyn 40)

* * *

Obowiązek.

Ten tylko powołaniu swemu zadość czyni, kto uczciwie spełnia swe obowiązki.

* * *

Obowiązek.

Z wykonaniem przykazania Boskiego nie można zwlekać.
(Jebamot 47)

Co dziś wykonać możesz, nie odkładaj na jutro.

* * *

Obowiązek.

Czego się zobowiązałeś wypełnić, wykonać koniecznie powinieneś, choćby ci rozkazano nawet wełnę trzepać.

Skoroś się podjął jakiej służby, musisz takową wiernie i chętnie wykonać.

* * *

Obowiązek wiary.

Uważaj, rzekł rabi Szymon do swego syna: Jak nasi Izraelici wykonanie obowiązków religijnych cenią. (Sabat 33)

* * *

Oblicze.

Oblicze Mojżesza powiadają uczeni talmudyczni, podobne było do oblicza słońca, a oblicze Jozuego do księżyca. (Bababasra 75)

Mojżesz użyczał ze swego oblicza wiedzy Jozuemu jako swemu wiernemu i godnemu zastępcy (obacz Exodus 34, 35) (Numeri 27, 30), tak samo księżyc swój blask promienisty od padających na niego promieni słońca otrzymuje.

* * *

Obfitość.

Obyśmy w udzieleniu darów nie byli skąpymi i chciwymi i nie byli zatwardziali przeciw naszym bliźnim, również zalecają nam uczeni przy religijnych dniach świątecznych szczodrobliwość, nauczając nas, że tam gdzie wino nie jak woda wylewa się (znak obfitości), tam nie ma obfitości. (Erubin 65)

* * *

Obrzezanie.

Święty obowiązek obrzezania ma nietylko u Izraelitów wysokie znaczenie religijne, ponieważ stanowi on związek Boga z Izraelem, ściślejsze połączenie z Bogiem przez życie cnotliwe, wzniesienie się duchem ku Niemu za główny cel mające, znajdujemy ten święty zwyczaj już na 500 lat przed patryarchą Abrahamem, (patrz komentarz do Genesis 1—17 profesora Juljusza Fursta) u starych Egipcyan, Arabów, Etijopów, Persów, Abissyń-

czyków, Mahometan. Istniało ono u tych narodów jako obrządek uświęcony zwyczajem i prawem. (Szylchan Aruch)

Obszernie naucza nas dzieło doktora Salomona: „Obrzezanie historycznie i medycznie wykazane." Brunszweig, 1844. (w 1883 roku na język polski przetłómaczone przez tłómacza niniejszego „Lexikonu.")

* * *

Obejście.

Każdy człowiek powinien w rozmowie i odpowiedziach zachować się spokojnie, z zimną krwią, zgodnie, łagodnie, tak względem swoich domowników i krewnych, jako też względem każdego a nawet względem bałwochwalców na ulicy. Kto tak postępuje, będzie miłym Bogu w niebie i ludziom na ziemi.

* * *

Obłuda.

Kto do bezbożnika mówi: jesteś pobożnym, tego będą przeklinać, ci zaś, którzy poważnemi naganami napominaniami i ostrzeżeniami go darzą, tym zawsze się dobrze powiedzie. (Jałkut)

* * *

Obłuda.

Kto składa nizki ukłon złym ludziom, ten dostaje się w ich sidła. (Sota 41)

* * *

Obłuda.

Siedm jest klass faryzeuszów czyli obłudników, a mianowicie: 1) Sychemycki faryzeusz, który obrzezanie tylko ze względu na własne dobro przyjął dla wyjednania sobie spokoju i opieki. 2) Przechodni faryzeusz, który naciera nogami zamiast chodzić i nosi przykazanie Boskie dla widoku, by wszędzie był widzianym. 3) Oczy zamykający faryzeusz, który chodzi z pół zamkniętemi oczami. 4) Z głową zawieszoną chodzący faryzeusz dla zyskania litości i ochrony. 5) Faryzeusz czyniący zapytanie: „Co mi jeszcze pozostaje", pyta on jakby już wszystkie przykazania wykonał i pyta się co jeszcze ma do wykonania. 6) Faryzeusz wykonywający przykazania z bojaźni niewolniczej przed karą a wcale nie z miłości dla Boga. 7) Faryzeusz z miłości dla zasług.

* * *

Obłuda.

„Laban objął i całował Jakóba." (Genesis 29, 13) Uczeni dodają: Gdy Laban u Jakóba żadnego majątku nie spostrzegł, pomyślał sobie, zapewnie przyniósł ze sobą złote monety, które mógł ukryć, może też perły przyniósł w ustach ukryte. (Bereszis rabba)

Powyższa alegoria ma na względzie ludzi chciwych, którzy nawet swoich przyjaciół pozdrawiając, mają korzyść na widoku.

* * *

Obmowa.

Rabi! Mówisz to tylko coś od innych słyszał! (Sukot 28)

Siebie cudzemi piórami zdobić. Pewien uczony mawiał do młodego autora, który mu manuskrypt przedstawił z prośbą, aby mu nad komentarzem do pieśni żałosnych „Echa" opinii udzielił — Mój przyjacielu odrzekł tenże: Pisałeś komentarz do żałośnych pieśni i musianoby obecnie (prawdę wyznawszy) żałosne pieśni nad komentarzem pisać!

* * *

Obmowa.

Pewien uczony i pobożny mąż przechodził z uczniami swemi obok padliny psa. Ci zawołali: jak śmierdzi ta padlina! Uczony odrzekł: Ale jak białe są jego zęby! by ich nauczyć, że nawet o podłym psie ile możności dobrze a nigdy źle mówić nie trzeba.

[Chowes halwowes rozdz. 6]

Nie kopie się lwa po śmierci.

(Gityn 85)

* * *

Obmowa.

Rabi Jochanan mawiał: Kto kogo obmawia, popełnia grzech, który do nieba o pomstę woła. (Traktat Erubin 15b)

* * *

Obmowa.

Obmowa szkodzi trzem, temu kto obmawia, temu kto słucha obmowy i temu przeciwko komu jest skierowana.

(Tamże)

* * *

Obyczaje.

Każdemu wypada zastosować się do panujących w kraju obyczajów. (Erubin 14)

Obyczaje narodowe stanowią honor kraju.

* * *

Obywanie się.

Po zburzeniu 2-giej świątyni jerozolimskiej było dużo faryzeuszów, którzy wyrzekli się użycia mięsa i wina. Rabi Jozue usłyszawszy to zaszedł do nich i przedsta-

wił im niesłuszność ich postępowania, oni zaś odrzekli: Jak możemy używać mięsa i wina, które w świątyni dotychczas na ofiarę składaliśmy. Na to odrzekł rabi Jozue. Z tej przyczyny i chleba nie powinniśmy jeść z powodu ofiar śniednych, żadnych owoców z powodu ofiarowanych pierworodnych owoców, a nawet wody pić, bo była używana we święto szałasowe; radzę wam więc w niczem nie przesadzać i tylko wspomnienie w sercu zachować.

* * *

Obywatelskie prawo.

Nawet najuboższych w Izraelu trzeba jako zacnych obywateli uważać, gdyż oni tylko mienie swoje stracili, a są zawsze dziećmi patryarchów Abrahama, Izaaka i Jakóba. [Baba Kamma 88]

Każdy Izraelita chce (srurem) pańskim być. (Przysłowie żydowskie).

* * *

Ochrona życia.

Życie twoje jest tobie bliższem, aniżeli życie przyjaciela twego. Dwaj podróżni błądzili po pustyni, jednemu z nich pozostała flaszka wody jako środek poratowania życia; któż więc z nich ma ją pić dla ocalenia od śmierci? Rabi Akiba nauczał: Kto posiada środek poratowania życia, niech go dla siebie używa i swoje życie z niebezpieczeństwa uratuje. (Baba mecya 62)

* * *

Ocalenie.

Nieraz gdy się znajdujemy w ostateczności, pomoc Boska nie jest daleką. (Twierdzenie uczonych)

Gdy jest bieda wielka, pomoc Boska jest wtedy blizką.

* * *

Ocalenia życia i mienia przez religię.

„*Człowiek ma one (przykazanie) wykonać i przez nie żyć*" (Leviticus 18, 5), żyć ma przez nie, ale nie umierać przez nie. (Joma 85)

Znieważenie jednej soboty dla poratowania życia człowieka daje sposobność temuż święcenia wiele sobót.

* * *

Ocalenie od śmierci.

Żelazo tłucze kamień, ogień roztapia żelazo, woda gasi ogień, obłoki pochłaniają wodę, wiatr rozpędza obłoki, człowiek opiera się wiatrom, bojaźń obala człowie-

ka, wino rozprasza bojaźń, sen wyparuje wino, śmierć niszczy wszystko, dobroczynność ocala od śmierci. (Baba-basra 10)

* * *

Oczyszczenie.

Rabi Akiba rzekł: Jak szczęśliwi jesteście wy Izraelici przed Tym, który was oczyszcza, a któż was oczyszcza? Wasz Ojciec w niebie, bo znajdujemy w piśmie: „*Pokropię was wodą czystą a oczyszczeni będziecie.*" (Ezechiel 36, 25)

* * *

Oddanie czci.

Schylaj się i kłaniaj się przed lisem, gdy jego czas nadszedł, aby był królem.

To zdanie zastosowane jest do praojca Jakóba, gdy on prośbę swą Józefowi miał przedstawić. Kiedy się ognia potrzebuje, trzeba grzebać w popiole.

* * *

Od każdego można się czegoś nauczyć.

Pewien mędrzec mawiał: Wiele się nauczyłem od moich nauczycieli, więcej od towarzyszów, najwięcej zaś od moich uczniów. (Teanith 7)

* * *

Odprowadzenie.

Kto swego przyjaciela (przy odejściu), choćby przez krótką przestrzeń odprowadza, ochrania go od niebezpieczeństwa (patrz Księgę królewską 2, 3, 24). Zaproszenie pociąga za sobą odprowadzenie. (Sota 46)

* * *

Odprowadzenie.

Zasługa za odprowadzenie swych gości jest nieobliczoną. (Tamże)

Gdyż uczynność ta, którą przyjaciołom i cudzym okazujemy, często staje się zbawieniem ich życia, czego wielokrotnie wypadki dowodzą.

* * *

Odprowadzenie.

Kto w podróży bez odprowadzającego się znajduje, powinien studyowaniem zakonu się zatrudnić. (Erubin 50) „*Gdziekolwiek pójdziesz, poprowadzą cię.*" (Przypow. Salomona 5, 24)

Kto uczy się słowa Bożego, ten na grzeszne i awanturnicze przygody się nie naraża.

* * *

Odprowadzenie.

Powszechnie szanowany mąż nie powinien wychodzić nie mając dwóch odprowadzających ze sobą. (Sota 46)

Do przyjaciela odchodzącego bez odprowadzenia, mówi się: Oby ci bezpieczeństwo towarzyszyło, co się polecającemu ukłonowi równia. Oby cię Bóg od złych przygód ochronił.

* * *

Odprowadzenie życiowe.

Trzy rodzaje przyjaciół posiada człowiek: dzieci, bogactwo i dobre uczynki. Gdy się człowiek blizkim zgonu czuje, woła dzieci, wnuków i prosi o ratunek, lecz dzieci nie są w stanie dopomódz, woła on tedy bogactwa o pomoc i chce cały majątek oddać, aby się uratować, ale i to nie pomaga. Umierający nareszcie woła na swoje dobre uczynki o pomoc, dobre uczynki odpowiadają: idź w spokoju, nim ty przed sądem staniesz, my będziemy przy tobie. Gdy człowiek z życiem się rozstaje, nie odprowadza go złoto, srebro, drogie kamienie i perły, lecz tylko nabożność i dobre uczynki. (Pirka rabi Eleazara)

* * *

Odpowiedzialność.

Kto swoim ma co do ganienia i tego nie czyni, odpowie za to. Jeżeli kto może światu zabronić coś, a tego spełnić nie chce, odpowie za grzech całego świata. (Sabatt 54)

* * *

Odpowiedzialność.

Pobożni (odznaczający się mężowie czasu) cierpią przez całe życie za cały wiek. (Tamże)

To jest odpowiadają za grzechy innych.

* * *

Odpustny dzień *(Jomkipur).*

„Jam czarny” przez cały rok, i *„staję miłym”* w dniu odpustnym. (Porównaj pieśni Salomona) Jak aniołowie nieruchomi stoją tak samo stoi Izrael modląc się w dniu odpustnym; jak aniołowie żadnych pokarmów i napojów nie przyjmują, tak samo Izrael ani pokarmów ani napojów w tymże dniu nie używa; jak aniołowie wolni od wszelkich grzechów, tak samo Izrael w dniu odpustnym oczyszczonym zostaje od grzechów.

* * *

Odmowa.

Zapraszającemu do stołu zbyt często odmawiać jest bez smaku, jak przesolone jedzenie. (Berachot 14)

Gość wielokrotnie wymawiający się od jedzenia gospoda-

rzowi przy stole, odmawia mu honoru należnego, takie obejście jest niesmaczne jak przesolone potrawy.

* * *

Odmówienie.

Nie zalecam i nie odrzucam przedstawionego mi przedmiotu. (Midrasz)

* * *

Odwet.

Zwykle tak Bóg karze człowieka, jak on grzeszy, by tem poznał, że zgrzeszył, i aby zrządzenie Boskie za sprawiedliwe uznał i poprawił się. Sam mąż Boski Mojżesz został tym samym środkiem ukarany, jakim zbłądził, o czem wzmiankuje Midrasz: Ty uderzyłeś kijem i tak jak tam zbłądziłeś, tak też kara twoja nastąpi.

Myśl: Mojżesz zgrzeszył laską, gdy Bóg mu rozkazał nią ciężko uciemiężonym Izraelitom cudami i znakami za posłańca Boskiego się ukazać odpowiedział: *Oni nie uwierzą.* (Exodus 4, 1) (והן לא יאמינו לי) On się okazał niewierzącym Bogu i rozgniewał przez to Najwyższego i Bóg mu także tą laską później kazał karę odpokutować.

* * *

Odwiedzanie chorych.

Każdy odwiedzający chorego naucza rabi Acha, odejmuje mu 60-tą część cierpień. (Nedarim 40)

Liczba 60 jest przez rabinów wypróbowaną i doświadczoną, która przy zmianie smaku w mięszanych gatunkach potraw rozstrzyga i ztąd też zastosowanie jej do skutków odwiedzania chorego.

* * *

Ofiary.

Przynoszenie ofiar nie tyle jest przez Boga nakazane ile raczej dozwolone. Lekkomyślny syn królewski zamiast się stołować przy stole ojca, u cudzych przyjaciół rozpustnych hulał i stał się nieobyczajnym. Król rozkazał tedy, aby syn przy swoim stole jadał, by stał się obyczajniejszym. Tak też Izrael przywykł był fałszywym nieraz bogom ofiary przynosić, tedy Bóg rzekł: Przynoście mnie te ofiary, będą one ofiarowane prawdziwemu Bogu. (Menachot 110)

* * *

Ofiary.

Bogaty przynosi za ofiarę tłustego buhaja, biedny jagnię, sierota jajko, wdowa koguta. (Berachot)

Gdy kto daje mało czy dużo wszystko to jedno, aby tylko poświęcone ze szczerem sercem.

* * *

Ogród dla przyjemności.

Pewien król dla swego jedynego syna założył paradny ogród, w którym kazał zasadzić jeden szereg latorośli winnych, drugi—drzew palmowych, trzeci—cedrowych, jabłek indyjskich i róż różnorodnych. Gdy królewicz stał się zuchwałym i niewdzięcznym względem swego dobroczyńcy, ten okazał swą surowość i kazał wszystkie rośliny w ogrodzie wyniszczyć. *„Mój przyjaciel idzie do swego ogrodu dla zrywania kwiatów."* (Pieśni Salomona 6—2) Przyjaciel ten nie jest kto inny jak Bóg, Ojciec świata, Jego ogród wyobraża świat, ogród stanowi Izrael. On zrywa kwiaty to są pobożni Jego umiłowani. Gdy Izrael wiernym swojej Boskiej nauce pozostaje, kwitnie mu jego ogród i błyszczy z okazałości i wspaniałomyślności, jeżeli zaś okazuje się niewiernym, zabiera mu Pan z ogrodu najdelikatniejsze rośliny, to jest najznaczniejszych mężów przez śmierć z tego świata. (Midrasz)

* * *

Ogniste prawo.

Tora (zakon) jest ogniem, gdy do siebie zbliżysz, spalisz się, gdy zaś za daleko staniesz, zimnym będziesz, grzej się więc przy niej, niech duch twój wstępuje tam tylko, gdzie siła jego dosięga a na granicy wstrzymaj się pokorą przejęty. Czego nie możesz wiedzieć, w to wierz lepiej niż masz powątpiewać, wątpliwość bowiem jest jakby nigdy niekończące się tortury.

* * *

Ojciec i syn.

Ojciec wprowadza dziecko swoje na ten świat, nauczyciel zaś, który go w wiedzę religijną zapatruje, wprowadza go do zbawienia przyszłego życia. (Majmonides)

Poszanowanie dla nauczyciela niech będzie podobnem do czci względem Ojca niebieskiego. (Pirka Abot 4, 15)

* * *

Ojciec i syn.

Często bywa, iż syn w sile i mieniu znacznie ojca swego wyprzedza. (Chulin 49)

* * *

Ojciec i syn.

Pierwiastek wina był kiedyś dobrem winem, nie zawsze jednakże może być syn podobnym do ojca. (Keduszyn 56)

Co ma skwaśnieć, musi się też wydawać kwaśnem.

* * *

Ojciec kraju.

Błogo, trzy razy błogo miastu, które króla za brata honorowego uważa. (Bereszis rabba)

* * *

Ojczyzna.

Jak silną jest miłość do ojczyzny, ktorą Bóg w serca ludzkie wpoił, dowodzi następujące zdarzenie: Rabi Szymon syn Łakisza miał na dużym i pięknym placu Tyberias odczyt. W tem odezwały się dwie kobiety, które się wybrały w podróż do domu rodzinnego. O! nareszcie wychodzimy z tego złego powietrza. Rabi usłyszawszy to spytał się ich z którego kraju pochodzą? Z Masgi była odpowiedź. Mistrz na to do swych uczniów: Znam ten kraj, jest najbrzydszym i najnieszczęśliwszym, jaki tylko bywa, patrzcie więc jak silną jest tęsknota do ojczyzny.

* * *

Ołtarz.

Stół na którym owoce ziemi jako dary Boskie ze zwykłem błogosławieństwem spożywamy, stanowi ołtarz. (Berachot 45)

Tedy rzekł do mnie: Ten jest stół, który Bogu poświęcony został. (Ezechiel 41, 22)

* * *

Ołtarz i żelazo.

Święty ołtarz nie mógł być dotknięty żelazem, ołtarz bowiem daje życie, żelazo zaś odbiera je, żadnej więc styczności pomiędzy ołtarzem a żelazem nie ma. Ołtarz jest sługą pokoju, żelazo zaś wojny, żadnej więc styczności pomiędzy wojną a pokojem być nie może (Jałkut Jehoszna 56)

* * *

Opinia ogółu.

Idź pomiędzy ludzi i uważaj jak oni czynią. (Erubin 14—6)

* * *

Opieka.

Bóg rzekł do Izraela: *„Nosiłem was na skrzydłach orlich i przywiodłem was do siebie."* (Exodus 19—4)

Orzeł swoje młode na skrzydłach swych nosi, a tymczasem wszelkie inne ptaki biorą swe młode pomiędzy nogi, boją się bowiem, iż inny mógłby

wyżej latający ptak na nie spaść. Orzeł zaś przeciwnie, boi się tylko strzały ludzkiej, którąby mogła go dosięgnąć, gdy nawet najwyżej lata, a woli, aby strzał w niego aniżeli w jego młode trafił. Również Bóg wziął Izraela pod Swą osobliwą opiekę, wyswobodził go z Egiptu, a gdy nieprzyjaciel go ścigał anioł boski szedł przed obozem. (Exodus 14—19)

* * *

Opieka Boska.

Bóg ujmuje się za uciśnionymi. Abel był uciśnionym przez Kaina, a w obec Boga był wyższym od brata. Noe był ściganym a został przez Boga ocalonym. Abraham był przez Nimroda na śmierć skazany, a został przyjacielem Boga. Jakób był nienawidzony przez brata Ezawa a przez Boga umiłowanym. Józef był przez braci ściganym a do wysokiej godności podniesionym. Mojżesz został przez Faraona na śmierć skazany a został mężem Boskim. Dawid był przedmiotem gniewu Saula a na króla powołanym został. Naród izraelski był ciągle przez inne narody uciskanym a został przez Boga wybranym.

* * *

Opieka nad Izraelem.

Pewien książe, wzmiankuje talmud, bojąc się, aby nie zgubił klucza od kosztownego skarbca zawiesił go na łańcuchu, który nosił na sobie. Pan świata bojąc się, że mały ten naród izraelski, mógłby się w morzu narodów zgubić, utwierdził go przy Swojem świętem imieniu i tak nigdy się nie zgubi. (Midrasz)

* * *

Opieka nad wiedzą.

Dziękujcie Bogu, który roztropnych stróżów ustanowił, by świat w nieustannym porządku utrzymać. (Aboda Zara 40)

Mądra, sprawiedliwa i umiejętnie zastosowana opieka nad dobrem ziemskiem utrzymuje świat w porządku.

* * *

Opieka nad wiedzą.

Kto strzeże drzewa figowego, spożywa owoc jego. (Przypow. Salomona 27, 18) Jak drzewo to, dopóki się nim opiekują, daje owoc, tak też człowiek im więcej poświęca się studyom naukowym, tem więcej pożytku przynosi. Jak drzewo orzechowe mawiał inny mędrzec, gdy owoc jego dojrzały spada w glinę, błoto i nieczystość smaku nie

traci, tak też uczonego, gdy nawet w grzechy wpada, wiedza ratuje i droga powrotu jest dla niego otwarta. (Tamże)

* * *

Opieka nad zdrowiem.

Rabi Izmael i rabi Akiba spotkali razu pewnego człowieka przemawiającego do nich, by mu poradzili środki do wyzdrowienia. Czem się trudnisz — spytali się rabini chorego? — rolnikiem jestem i obecnie jestem zajęty sadzeniem latorośli. O twoim wszakże przemyśle mówi się: „*Życie człowieka podobne jest do trawy.*" (Psalm 103, 15) Tak więc jak latorośl, przy której się nie orze, nie piele, nie mierzwi, nic nie wyrasta i nie długo przy życiu zostaje tak samo dzieje się z ciałem człowieka, jego mierzwem są zioła i lekarstwa a jego rolnikiem jest lekarz. (Midrasz)

* * *

Opóźnienie.

Gdy dzień przeminął, na tenże dzień naznaczona ofiara nie może być przyniesioną i również nie może być czem innem wynagrodzoną. (Sypri)

* * *

Ostatnie polecenie.

Pewien mędrzec rzekł w godzinie śmierci do swego syna: Własne twoje postępowanie uczyni cię przyjemnym lub nieprzyjemnym. (Idiot 11b)

* * *

Ostrożność.

Przez szkodę i niebezpieczeństwo uczymy się ostrożności. (Emanuel)

W lustrze cudzem uczymy się lepiej siebie samych poznawać, niżeli w lustrze własnem.

* * *

Ostrożność.

Jeżeli wyznać coś, nie jest twoim obowiązkiem, odpowiadaj tylko „nie wiem", inaczej, ciąży na tobie odpowiedzialność i mógłbyś być karanym.

* * *

Ostrożność.

Bądźcie ostrożni w zachowaniu się względem możnych, którzy tylko dla własnego interesu przypuszczają do siebie pospolitego człowieka i dopóty okazują się przyjaznymi, dopóki korzyść ich tego wymaga, nigdy zaś człowiekowi pomocy nie udzielają, gdy jest w niedostatku. (Abot 2—3)

* * *

Ostrożność.

Rabi Jehuda nauczał w imieniu rabi Raw: Będąc w podróży trzeba zajechać do zajazdu na nocleg za dnia i takowy opuścić, gdy dzień nastał, aby zasadzki ze strony złych uniknąć. Pewien oberżysta, opisuje Midrasz, przyjmował swych gości z wielką delikatnością i gościnnością a przy odjeździe miał zwyczaj oświadczać się z chęcią odprowadzenia, jednakże nie z uprzejmości, lecz tylko dla tego, aby ich na drodze razem z swoimi towarzyszami ograbić. Gdy pewnego dnia do owej oberży uczony zajechał i na noc w podróż się zabierał, oberżysta najgrzeczniej obiecał go odprowadzić, uczony spostrzegł w tem coś podejrzanego i rzekł do oberżysty: Poczekam aż nadejdzie mój brat, z którym mam dalej podróżować. Twój brat przyjdzie—jak on nazywa się? gdzież on jest? On nazywa się כי טוב („Ki tow!") i nocuje w Synagodze. Oberżysta poszedł do Synagogi i wołał: Ki tow! Ki tow!, ale nikt się nie odezwał. Rozgniewany wrócił tedy do uczonego napowrót, dzień tymczasem zawitał i podróżny wziąwszy swój tłomoczek zaczął go żegnać. Jak to, już wychodzisz? a twój brat, którego oczekiwałeś. Mój brat wszakże już jest—gdzież on? Nie widzisz, odrzekł rabi: „*I Bóg widział światło*" *Ki tow*, *że dobre jest* (Genesis 1, 4), na tego brata właśnie czekałem.

* * *

Ostrożność.

Uczeni zalecają nam we wszystkich stosunkach życiowych kierować się mądrą ostrożnością, osobliwie wtedy gdy rzeczywiste niebezpieczeństwo nam grozi i w ogóle nie liczyć na cud. Pomiędzy wieloma i licznemi regułami ostrożności ważną jest następująca: Nie stawaj przed wołem przychodzącym z paszy, bo on wtedy jest bardzo swawolnym i niebezpiecznym stać się może, szatan pomiędzy rogami jego się kołysze, jest on wtedy dzikim, rozpustnym i nieszczęście może spowodować.

* * *

Ostrożność.

Oby on pierwej na kłódkę usta zamknął, nim to wymówił. (Sanhedrin 107)

Wprzódy czyniący a później się namyślający nieraz sprowadza nieszczęście na siebie.

* * *

Ostrożność w wyborze małżeńskim.

Obyczaje i ostrożność wymagają przed wypróżnieniem puhara zawartość jego skosztować. (Ksuboth 76)

Napomknienie na konieczność ostrożności przy zawarciu związku małżeńskiego.

* * *

Oszczędność.

Małe monety zwolna zaoszczędzone tworzą znaczne summy, dużo groszy tworzą złoty. (Sota 8)

* * *

Oszczędność.

Nikt nie chce pieniędzy swych z wiatrem puszczać (co znaczy na niepewny cel łożyć), albo pożyczone pieniądze w powietrzu zostawić. (Berachot 18)

* * *

Oszczerstwo.

Kto oszczerstwo głosi, ten niebu oznajmia zarazem swoje przewinienie. (Erubin 46)

* * *

Oszczerstwo.

Kto imię bliźniego kala, ten tyle zgrzeszy, jakby zasadniczym naukom wiary zaprzeczył. (Erubin 46)

* * *

Oszustwo.

Tak jak każde oszustwo w handlu zakazanem jest, również zakazanem jest, słowami kogobądź podejść, bo znajdujemy: *„Nikt z was nie ma bliźniego swego podejść, bój się Boga twego."* (Leviticus 25, 17)

* * *

Oszustwo.

Oszustwo przy mierze lub wadze jest karygodniejszem, aniżeli kazirodztwo. (Porów. Leviticus 18, 27 i Deuteronomium 25, 16) Kto niesumiennie postępuje przy wadze chleba, ten nie uznaje zakonu. (Pirka Abot 3, 15)

* * *

Oskarzenie.

Gdy spada żelazo na naczynie gliniane, biada temu naczyniu glinianemu, gdy zaś naczynie gliniane spada na żelazo, również biada naczyniu glinianemu, w każdym wypadku cierpi naczynie gliniane.

Napomknienie na nacisk Izraelitów w średnich wiekach, kiedy im tylko przewinienia przypisano i często ze słusznych odmówiono, tak jak nie-

czuły małżonek wszystkie w domu przytrafiające się, choćby mało znaczące, straty na karb swej połowicy kładzie, by tem kłótnie i poróżnienie spowodować.

*
* *

Oświecenie.

Mojżesz podobnym był (gdy najstarszych mężów Izraela blaskiem nauki swej oświecał) (Numeri 11, 17), do promienistego światła, od którego wszystko się zapala, a którego blask mimo to nie zmniejsza się.

Światło oswobodzenia czasu.
(Sypri)

*
* *

Obchód świąt.

Rabi Asza został zapytany, dla czego są święta u żydów babilońskich weselej i uroczyściej obchodzone aniżeli u innych? Tenże odpowiedział: dla tego, iż są biednymi.

*
* *

Owoc i łodyga.

Melon okazuje się już z łodygi, pączki pokazują owoc.
[Berachot]

Czem Hans ma być, pokazuje się już od Hanska.

*
* *

Owoc niedojrzały.

Kto delikatne niedojrzałe owoce z drzewa spożywa, bywa często rózgami z tegoż bitym. (Midrasz) Kto psuje drzewo już to, aby je zniszczyć, już to dla spożycia niedojrzałych owoców nie może ujść kary.

Zły owoc pochodzi od złego nasienia.

*
* *

Oznaka honoru.

Wola człowieka stanowi jego honor. Szanuje i czci się człowieka tylko wykonaniem jego woli. (Berachot 10)

*
* *

Oznaka honoru.

Przy studyach szanuj wiedzę, przy ucztach starość.
(Bababasra 120)

W zarządzie sprawiedliwości uczony miewa pierwszeństwo, w towarzystwie zajmuje pierwsze miejsce; starości zaś okazuje się cześć i odznaczenie przy gościnnych ucztach i t. p. przy uroczystościach religijnych. Cześć temu, komu cześć się należy. Kto na cześć zasługuje, ten ją często miewa, a kto ją posiada, ten często na nią nie zasługuje.

*
* *

Oznaka honoru.

Trzewika większego od mojej nogi, mawiał pewien mędrzec, nie potrzebuję. (Keduszyn 45)

Skromny człowiek zrzeka się chętnie błachych i niezasłużonych pochwał i uchyla się od wysokich oznak hołdu i godności, źródłem których są nieprawdziwe zasługi, lecz tylko chwilowe uniesienia.

* * *

Oznaka honoru.

Gdy rabi Tarfona w chorobie odwiedzali uczeni koledzy, matka jego rzekła do nich: Módlcie się za syna mego Tarfona, bo on okazuje mi więcej czci niż nawet należy—Mędrcy odrzekli jej: Gdyby syn twój dziesięć tysięcy razy więcej czci ci okazywał, nie dopełniłby jeszcze tego, co prawo nasze nakazuje. (Pea 77)

* * *

Oznaka honoru.

Gdy ojciec przynależnych sobie cześci i usługi zrzeka się to takowe syn przyjąć może—nieprzyjętej zaś przez nauczyciela cześci przyjmować nie można. (Keduszyn 32)

* * *

Ozdoba człowieka.

Nie miejsce zdobi człowieka, lecz człowiek miejsce.

P.

Patryarchowie.

Co pokazuje urodzenie Abrahama? *„W ucisku urodził się brat."* (Przypowieści Salomona 17—7) Gdzie konieczność wymagała wyswobodzenia ludzkości z marzenia błędów i ciemnoty. Urodzenie Izaaka mówi nam: *„Lepsi dwaj przyjaciele, aniżeli jeden."* (Kaznod Salomon 4—9) Lepiej cnotę wykonywać, aniżeli tylko o niej głosić. Urodzenie Jakóba wykazuje nam: *„Sznur troisty nie łatwo się przerwie"* (tamże 4, 12). Takie świat uszczęśliwiają nauki, które nasi przodkowie nam w serce wpajali, muszą stanowić nierozwiązalny związek, któryby całą ludzkość łączył i wzmacniał tym sposobem siły pojedyncze. (Sypri)

* * *

Parkan około mądrości.

Rabi Akiba nauczał: parkanem mądrości jest milczenie. Moje całe życie, rzekł

rabi Gamliel, przepędziłem pomiędzy uczonymi i nic zbawienniejszego dla człowieka nie znalazłem jak milczenie. (Abot 1—17) Milczenie przystoi mądrym, a tembardziej głupim. (Jeruszalmi Pesachim) (Porów. przypow. Salomona 17—28) Ściskaj usta twoje i nie odpowiadaj spieszuie. (Aboda Zara 29). Milczenie jest najlepszem ziołem lekarskiem. (Megilla 18)

*
* *

Perła.

On posiada perłę „Skład pereł z kosztownych słów", słowa jego są perłami. (Keduszyn 18]

*
* *

Perła.

Kosztowną perłę (drogi kamień) nosił patryarcha Abraham przy szyi swojej, która posiadała ową moc wyleczenia każdego chorego, który ją oglądał i gdy Abraham umarł, wziął ją Pan świata i zawiesił na brzeg słońca. (Bababasra 16)

Abraham bohater cnoty był jasną, promieniejącą perłą swego czasu, każdego człowieka chorego na duszy z braku uczucia religijnego, gdy go za wzór obrał, naukami zbawiennemi uzdrowił, podparł i posilił, bo on uczył jak ziemię z niebem łączyć, Bogu i ludziom być miłym, tu nieśmiertelnym, tam zbawionym się stać, wyleczenie i zbawienie wyprosić. I gdy Abraham zbliżający koniec swego doczesnego życia spostrzegł, wziął Bóg cnotliwą perłę, pokazał ją wszystkim dzieciom ludzkim, aby nauczyła ich miłości i życzliwości, aby nauczyła ich doczesne z przyszłem życiem zjednoczyć z Bogiem i ludźmi szczęśliwie żyć.

*
* *

Perła.

Midrasz czyni trafną uwagę, że pomiędzy innemi opowieściami pisma świętego, historya życia Ezawa krótką i przemijająco jest omówioną, o Jakóbie zaś Pismo obszernie się rozpisuje, bo ten przez Boga za godnego czci był uznanym, na co pierwszy nie zasłużył. (Midrasz Rabba)

*
* *

Pilność.

Kto w młodości swej wiedzę zbiera, temu ona przechodzi w krew.

Nauka w młodości jak znaki pieczęci głęboko się wrywa w umysł, w starości zaś jest jak pismo kreślone na piasku, które lada wiatr zasypie. (Porów. Pirkę Abot 4, 20)

*
* *

Pilność.

Kto swą rolę każdodziennie odwiedza, znajduje każdego dnia monetę. Najpewniejszy zysk przynosi pilność i mądry umysł. (Baba mecya)

* * *

Pismo święte.

Jak oliwa tylko po domięszaniu ziółka pachnącego balsamiczną woń wydaje, tak samo każdy wiersz pisma Tory musi się posiłkować wielorakiemi objaśnieniami i umiejętnemi wykładami. (Rabott)

* * *

Pismo święte.

Pismo święte winno być wyjaśnione nie tylko podług zewnętrznej formy, ale i według swej wewnętrznej treści znaczenia. Rabi Jehuda naucza zatem, kto biblię podług prostego dźwięku słów a nie podług wewnętrznej myśli tłómaczy, popada w błędy, mija się z prawdą i nie zgłębia prawdziwego ducha nauki Boskiej. W dziele Sypri znajdujemy: Mojżesz rzekł: Kto nauki nie pamięta, niech stanie przede mną, a ja mu ją powtórzę, kto chce objaśnienia temu dam. Tora znaczy „uczoność" ona więc ma nam dać naukowe oświecenie, nie zaś tłómaczenie formalne. (Keduszyn 49)

* * *

Piękność.

Bywają kobiety, które są od natury pięknością ciała obdarzone, ale nie pięknością duszy a znowu bywają kobiety, które pięknemi czynami starają się przypodobać jakkolwiek im zewnętrznych przymiotów brakuje. (Sypri)

Piękność jest dobrym polecającym listem. Piękność i dobre wychowanie rzadko łączą się z sobą. Pięknym jest ten, kto pięknie i dobrze czyni.

* * *

Piękność.

Jeżeli szyja jest giętką i piękną, wszelkie klejnoty na niej są zbyteczne.

Piękność duszy wyższą jest nad zewnętrzną okazałość.

* * *

Piękność.

Rabi Jachanan był nadzwyczaj pięknym. Talmud wyobraża jego rzadką piękność w następujący sposób: Oto wyobraź sobie srebrną filiżankę promieniejącą połyskującemi promieniami słońca, napełnij ją czerwonemi ziarnkami granatów, uwieńcz najjaśniej świecą, a będziesz

miał obraz rzadkiej piękności rabi Jachanana. (Traktat baba mecya)

*
* *

Piękność kobieca.

Cztery sławne piękności kobiece Judaizm w pamięci zachował jako to: Sarę, Rachelę, Abigaid i Esterę. (Megilla 15) Aczkolwiek wzmiankuje Mahersza: Biblia jeszcze inne głośne piękności kobiece wspomina jak naprzykład: Rachel, (Genesis 29, 18) Abiszag, Szumanith i inne, talmudyści jednakże wzmiankują, że cztery niewiasty wyżej wspomnione, nadzwyczajną pięknością od natury uposażone były.

*
* *

Piękność podoba się.

Piękne mieszkanie, piękna żona i piękne sprzęty radują serce człowieka. (Berachot 57)

*
* *

Pieniądz.

Posiadający pieniądze miewa powagę w całym świecie. (Baba mecya 4)

Pieniądz rządzi światem. Masz pieniądze idź dalej, nie masz zostań za drzwiami.

*
* *

Pieniądz.

Pieniądz, człowieka na nogi stawia. (Sanhedrin 110)

Pieniądz czyni bękarta szanowanym, pieniądz czyni murzyna białym.

*
* *

Pieniądz.

Pieniądz zjednywa człowiekowi sławę i zaszczyty, jest dla człowieka obroną i opieką, jest on dla niego wiernym sługą. (Baba mecya 66)

Pieniądz jest nie tylko duszą handlu, lecz stanowi także oliwę, która smaruje wszystkie koła i sprężyny wielkiej maszyny spraw społecznych, ogładza je i trzyma w ruchu. Na odgłos brzęczącej monety wszystko gotowem jest nam służyć.

*
* *

Pieniądz.

Dużo mamy pieniędzy, ale nie mamy wekslarza, któryby na będące w kursie monety je zamienił. (Sanhedrin 68)

Wielkie są skarby wiedzy, ale mało jest tych, którzyby dla każdego przystępnemi czynili. Gdybym miał twoje, a ty moją cnotę!

*
* *

Pieniądz.

Bywają ludzie, którym pieniądze milsze są niż życie, a

są inni, którym życie milsze jest aniżeli pieniądze. (Berachot 61)

Będziesz miłował Pana Boga twego całem twojem mieniem.

* * *

Pienia uroczyste dziewic izraelskich 15-go Aw.

Cztery klassy społeczne były w Jerozolimie: Najpiękniejsze dziewice śpiewały przy tańcach u winnic: Spójrzcie na piękność, kobietę przez piękność pojmujemy. Pochodzące ze szlachetnych rodzin śpiewały: Przez szlachetne pochodzenie bywają dzieci szlachetne! Bogate śpiewały: Spójrzcie na pieniądze! Ze średniego stanu mniej piękne i ubogie śpiewały: Nabywajcie dobra w uczciwym i dobrym zamiarze i obdarzcie nas różnemi klejnotami i przepychem.

* * *

Pielgrzymka.

Z domu do domu się przeprowadzić kosztuje koszulę, z miasta do miasta kosztuje życie. (Midrasz)

Trzy razy przeprowadzić kosztuje prawie tyle co raz się spalić. Jak ptak, który swoje gniazdo opuszcza, tak człowiek źle czyni, gdy oddala się od stałego miejsca pobytu. (Przypow. Salomona 27, 8) Dla człowieka nie ma nic przykrzejszego nad pielgrzymkę. Wciąż mnie rzucaj pomiędzy moimi. (Przysłowie żydowskie)

* * *

Pielgrzymka.

Emigracya patryarchy Abrahama podobną była do flaszki pełnej balsamu, która będąc zamkniętą odmawia woni, ale gdy z miejsca jest poruszona wnet woń szczodrze udziela. Jak zamknięta puszka kramarska szedł Abraham w świat, aby błogosławieństwo poznania Boga rozpowszechniać. (Genesis 112)
(Midrasz)

* * *

Piekło (*Gehinom*).

Rabi Lakisz mawiał: W życiu przyszłem nie ma piekła, lecz Bóg każe słońcu ze swych granic wystąpić, dla pobożnych staje się ono sprzyjającem i ożywiającem, dla bezbożnych zaś pochłaniającem ogniem. (Małachi 3—19, 3—20)

Gehinom oznacza straszne miejsce, w którem duszę chłosta za grzeszne życie spotyka, dopóki nie zostanie oczyszczoną i godną do bram raju. Podług powyższego zapatrywania Gehinom jest obrazowe przedstawienie męczarni sumienia.

* * *

Piekło.

Piekło, uważają jedni za miejsce kary w życiu przyszłem, według zaś zdania drugich piekło ma się jeszcze w tem życiu ukazać. (Teanith)

To samo ma się w raju, bo talmud wzmiankuje, że król Aleksander macedoński bram raju miał dosięgnąć.

* * *

Piekło.

Pewien mędrzec mawiał: Nie ma wcale piekła, lecz kara, jaką Bóg wymierza za grzechy stanowi piekło dla grzésznego. (Porównaj Małachi 3, 28) Wprost przeciwnie twierdzi Jezajasz, który powiada, iż piekło jest z ognia. Inny znowu uczony jest zdania, iż nie ma wcale piekła, lecz z grzesznika samego wychodzi ogień, który go pali i męczy.

* * *

Piekło.

Trzy bramy prowadzą do piekła: jedna w pustyni, druga w morzu, trzecia w Jerozolimie. Do upadku moralnego prowadzą trzy drogi: ubóstwo, ucisk w niedoli (obraz pustyni), bogactwo jako organ ruchu handlowego przez lądy i morza i wielkie miasta, gdzie rozpusta swoją rezydencyę miewa.

* * *

Płacz i śmiech.

Płacz przed nim nie zwraca jego uwagi, śmiej się nie zwraca również uwagi, biada więc temu, kto nie umie rozróżnić dobrego od złego.

(Sanhedrin 103)

I ja śmiałbym się, gdyby ów głupi nie moim był. (Przysłowie żydowskie).

* * *

Plotkarstwo.

Zwyczajem plotkarzy jest, iż o każdem dobrem zaczynają mówić, a o złem kończą.

* * *

Prawo.

Prawa władzy mają od Boga ustanowioną ważność.

(Bababasra 59)

Prawo państwa stanowi prawo.

* * *

Prawo.

Jeżeli chcesz prawo (albo wyrok) wydać, musisz je przeniknąć jasnym rozumem, któryby jasnym i czystym był jak firmament niebieski.

(Erubin 54)

* * *

Prawo.

Kto światła zakonu pragnie, tego światło zakonu ożywia, kto zaś nie żąda światła zakonu, tego światło zakonu nie ożywia. (Ksubot 111)

Bo przykazania są pochodnią, zakon światłem. (Przypow. Salomona) Kiedy idziesz, poprowadzi cię ona tu na ziemi; kiedy zaśniesz, strzedz cię będzie w grobie; kiedy się ocucisz, wstawi się za tobą w przyszłem życiu. (Pirka Abot)

* * *

Prawo i sprawiedliwość.

Miecz (kara) i księgi praw, obydwie pochodzą z nieba jako niezbędnie konieczne. (Kednszyn 22)

Sprawiedliwość miewa w jednej ręce szale, któremi sprawiedliwość waży, w drugiej miecz, którym karę wymierza. Miecz bez wagi jest jakby sama moc bez działania, waga bez miecza jest bezsilną. Sprawiedliwość potężnie panuje tam tylko, gdzie oba te czynniki działają.

* * *

Prawa natury.

Prawa natury pozostają niezmiennemi. Dla czego istnieje jeszcze bałwochwalstwo, gdy Bóg wasz nienawidzi go? Spytał się pewien filozof rzymski znakomitego uczonego Izraela. Dla czego Bóg nie zniszczy go na zawsze? Uczony odpowiedział: Dla tego, iż istoty te, które bałwochwalcy czczą, jako to: słońce, księżyc, gwiazdy, rośliny, dla innego zupełnie celu stworzone zostały: słońce dla oświetlenia ziemi, księżyc i gwiazdy gdyby nagle z ziemi znikły, coby się stało z okazałością i majestatycznością stworzeń. Jeżeli kto pszenicę kradnie, czyż ma ona dla tego nie rosnąć?

* * *

Prawo pierwszeństwa.

Pierwszą nadeszłą parę (świadkowie) spostrzeżonego księżyca wysłuchano najprzód. (Rozhaszana rozd. 2-gi)

Kto wprzódy do młyna przychodzi, ten wprzódy miele.

* * *

Prawda.

Prawda jest ciężką, i dla tego mało jest ludzi, którzy ją noszą. Mała jest liczba jej przyjaciół a jeszcze mniejszą jej wyznawców. (Bereszis Rabba)

Nie zważaj na to tylko, abyś sam prawdę mówił, lecz także na to, komu ją mówisz, czy on jej chętnie słucha. Prawda jest osobliwą rośliną, jeszcze bardziej osobliwszą dla tego, który ją dobrze trawi.

* * *

Prawda.

Prawda zostaje, kłamstwo przemija.

Prawda (אמת) stanowi pieczęć Boga. (Sabatt 10)

* * *

Prawda.

Przyjm chętnie prawdę od każdego, który ci ją donosi. (Abot rabi Natana)

Nie wstydź się prawdę przyjąć, gdy ci ją nawet zwyczajny człowiek donosi.

* * *

Prawda i pokój.

Miłować potrzeba prawdę, a również miłować potrzeba pokój. Uczniowie Szamaja i Hillela, lubo że jedni zakazywali to co drudzy pozwalali, jedni za skuteczne, co drudzy za nieskuteczne uznali, połączyli się jednakże węzłem braterskim, bywali razem na ucztach, miłość i przyjaźń jednoczyli ich wiecznie.

* * *

Prawdziwa przyjaźń.

Pokochaj lepiej tego, który ci błędy twoje wskazuje, aniżeli tego, który cię ciągle chwali. (Abot rabi Natana 29)

* * *

Prawdziwa cnota.

Nie dosyć jest niewinnym być przed Bogiem, trzeba także niewinność przed ludźmi okazać. (Jeruszalmi Szekalim)

* * *

Prawdziwy żywioł życia.

Pewien władzca pogański zabronił był Izraelitom studyować zakon pod karą śmierci. Nieustraszony rabi Akiba gromadzi w około siebie najodważniejszych uczniów i nie przestaje wykładać. Pewien Papus przychodzi do niego i rzecze: „Niebaczny!" narażasz się na śmierć, ocal się i daj pokój studyom! Przyjacielu! odrzekł rabi „nie dobrze mi radzisz" posłuchaj bajkę: Pewnego razu lis patrzał z brzegu rzeki na uwijające się w wodzie rybki.—Czemuż są tak niespokojne?—zapytał lis. Siecie tu i owdzie nas przestraszają. Biedne — rzekł lis:— Czemu nie wychodzicie na ląd? Opuśćcie niebezpieczne wody i wyjdźcie na suchy grunt a żyć będziemy z sobą jak nasi przodkowie.— Czyś to tym, którego mądrość wszyscy wysławiają? Piękna mi mądrość! Tu w wodzie żywiół naszego życia, żyjemy wprawdzie w ciągłej obawie, ale żyjemy, ty zaś

radzisz nam, byśmy na ląd się udały, gdziebyśmy pewnie pomarły?—Pomyśl więc Papusie. Zakon święty stanowi żywiołem życia naszego, a ty radzisz, abym go opuścił dla ocalenia życia! (Traktat Berachot 61)

* * *

Praktyka.

Życie praktyczne stanowi więcej aniżeli sucha teorya. (Berachot 7)

Teorya i praktyka muszą iść w parze. Wprawa czyli ćwiczenie czyni więcej niżeli nauka mistrza. Wprawa tworzy majstra.

* * *

Praca.

Jak dobroczynnie działa praca, ogrzewa ona tego, który się jej oddaje. (Gityn) Kto się z uczciwej pracy utrzymuje, zasługuje na pierwszeństwo przed pobożnym, który w bezczynności boi się Boga i kosztem innych żyje. (Berachot 8)

* * *

Praca.

Własną pracą zasługujemy się nawet, gdy zasługa przodków nie wystarcza. (Tanchuma 42)

Kto pracę miłuje i oszczędnie żyje, ten wszędzie wyżywić się może.

* * *

Praca.

Praca równie jak Tora (zakon) uświęconą jest zakonem świętym i objawieniem Boskiem, bo znajdujemy w piśmie: „*Sześć dni masz twoją robotę załatwiać i t. d.*" (Midrasz)

Kto nie pracuje, nie ma co jeść. Praca miewa gorzkie korzenie, ale słodkie owoce.

* * *

Praca.

Czy bywa gościnna uczta bez pracy? (Sabatt 153)

Żadna korzyść nie istnieje bez pracy.

* * *

Praca.

Nawet niebiańskie jadło (mannę) musiano zbierać, wymaganą więc była praca w polu. (Exodus 16—27) Dla tego znajdujemy w piśmie: „*I oni zbierali, ale nie znaleźli.*" (Sabatt)

* * *

Praca.

Obowiązkiem człowieka jest wszystkiemi siłami ducha i ciała swego czynnym być, a

wtedy dopiero ześle mu Bóg Swoje błogosławieństwo i pomoc. (Tanchuma)

Praca jest naszą, powodzenie od Boga pochodzi.

*
* *

Praca.

Nie jesteś wszakże obowiązanym całą pracę ukończyć, (jeżeli ta jest bardzo wielką), ale ci też nie wolno zupełnie, od niej się usunąć. (Pirka Abot 2)

*
* *

Praca.

Dopóki, rzekł rabi Szymon syn Johaja, Izrael wolę Boską wykonywa, błogosławieństwo Najwyższego wspomoże go w pracy. (Porównaj Jezajasza 1, 5), gdy zaś woli Boskiej sprzeciwia się, naówczas własnym siłom pozostawiony będzie. (Berachot 35)

*
* *

Praca.

Praca czyni honor. Wielką jest zasługa pracy, bo czyni honor swemu wykonawcy, (porównaj przypow. Salomona 6, 6, 11, 10, 5) wysławia swego posiadacza i utrzymuje swego właściciela. (Jeruszalmi Szekalim)

Tak też żył w swoim czasie sławny Hillel, z zarobku dziennego, z którego połowę dla odźwiernego zakładu naukowego, a drugą połową na własne utrzymanie obracał. Rabi Akiba nosił codziennie drzewo do miasta, z czego się utrzymywał.

*
* *

Praca stanowi powołanie człowieka.

Jest ona źródłem naszej doskonałości jak również szczęścia naszego. Gdy Bóg do Adama rzekł: Ciernie i oset, ziemia dla ciebie rodzić będzie (Genesis 3, 18), oczy jego zalały się łzami i rzekł: Panie Świata! Czy mam z jednego żłobu z moim osłem jadać? Bóg odrzekł: „*W pocie czoła masz chleb twój jeść*" i uspokoił się pierwszy człowiek. (Pesachim 115)

*
* *

Próba.

Idź, stuknij o swój dzban. (Sabatt 108)

Każdy niech siebie samego doświadcza, niech spojrzy we wnętrze swej duszy i niech się dowie, czy ocet czy wino w niem się znajduje. Nie zważaj na naczynie, ale na to, co ono zawiera, bywa nowe naczynie pełne starego wina, a dosyć jest starych naczyń, w których nie ma nawet i młodego wina. (Pirka Abot)

*
* *

Próba.

Kto ma dobre pakuły lniane uderza w nie bez bojaźni, gdy zaś ma kruche, nie odważa się ich dotknąć. Dla tego próbuje Bóg pobożnych i cnotliwych nie zaś bezbożnych. Opowiadanie Jecerhara (złego popędu) brzmi: Pewnego dnia byłem bardzo zatrudniony łowieniem ludzi, kolega spotkawszy mnie zapytał: Dokąd tak bardzo śpieszysz. Idę łowić dobrych ludzi—odrzekłem: — Dobrych? mówi kolega żdziwiony, a dla czego nie złych? Dla tego, iż źli sami za mną biegają.

* * *

Próba.

Bogactwo i ubóstwo najlepiej doświadczają człowieka, mawiali uczeni. Przez bogactwo Bóg próbuje, czy będą dobroczynni, przez ubóstwo, czy nie będą szemrać przeciw Niemu. Gdy ubodzy znoszą cierpliwie los swój przyszłość im wszystko wynagradza jak było z Hiobem który na ostatku za wszystko w dwójnasób wynagrodzonym został. (Midrasz Tanchuma

Ubóstwo nie dowodzi, aby Bóg nas nienawidził, lecz jest to znak zachęty, abyśmy w pokorze i żalu do Niego się zwracali.

* * *

Próba.

Często pobożniejsi i szlachetniejsi ludzie bywają ciężkiemi i twardemi próbami życia nawiedzani, by uwagę nieudolnych i zbłąkanych ludzi przy nieszczęśliwych wypadkach na siebie zwracać i takową im znośniejszą uczynić. Rabi Jachanan nosił przy sobie małą kostkę i pokazał ją swoim przyjaciołom, mówiąc boleśnie: Oto jest resztka moich dziesięciorga dzieci.

(Berachot 5)

* * *

Próba.

Zawsze człowiek uważać siebie powinien za pół czystego i za pół winnego. (Keduszyn 40)

* * *

Proroctwo.

Od czasu zburzenia świątyni Jerozolimskiej (jako siedliska Majestatu Boskiego), (Exodus 25, 8) duch proroczy (prawa i prawdy) nie tylko mądrych ale często także nierozsądnych i dzieci jest udziałem.

* * *

Proroctwo.

Niektórym Izraelitom (wskazówki na przykazania religijne) znać wypada, że aczkolwiek oni sami nie są, ale są synami proroków. (Pesachim 67)

Trzeba uszanować uczucia religijne każdego człowieka, niczyich zasadniczych przekonań nie należy znieważać, by go innemi zastąpić. *Pobożny niech żyje w swej wierze.* (Habakakt 2—4)

* * *

Proroctwo.

Od czasu zagłady świątyni przepowiednie proroków ustały a zastępuje je mądrość, która od poznania zależy.

Mądry jest większym aniżeli prorok.

* * *

Proroctwo.

Gdy nad ranem przy obudzeniu się, ustęp z pisma świętego wpada na myśl, stanowi to mały przedsmak proroctwa. (Tamże 54)

Ponieważ także prorocy przepowiedniami swemi i czystem życiem duchowem poranek świetnej przyszłości opiewali.

* * *

Prośba.

Księga Boska zakonu zawiera prośbę do Boga: Daj mi o Panie towarzystwo ubogich, którzyby się ze mną trudzili, bo jeżeli bogaci mają ze mną pracować, będą mi tylko pychę i dumę okazywać za wszystko co im dam, od ubogich zaś mogę oczekiwać tylko pokorę i skromność. (Jałkut)

Ubodzy znajdują tylko swoje bogactwo w nauce Boskiej.

* * *

Prośba.

Rabi Chanina syn Doza mawiał: Gdy mnie modlitwa płynnie i biegle z ust wychodzi, jestem przekonany, że jest przyjętą u Boga, gdy zaś przeciwnie płynie z ust leniwo, sądzę, iż jest nadaremną. (Berachot 5)

* * *

Prośba.

Człowiek powinien prosić Boga o pomoc, tak długo, dopóki przy życiu zostaje, a nawet po śmierci gdy już ostatnia garść ziemi na jego grób rzuconą będzie, (aby spokój przy jego pochowaniu był jego udziałem).

Ztąd pochodzi przysłowie żydowskie, iż umarły czuje blizkie otaczające go osoby, wszystko wie, dopóki nie zasypią go ziemią. (Berachot 8)

* * *

Prostota.

Lepiej święto (odnośnie do jadła) czynić podobnem do dnia powszedniego, aniżeli wsparcia ludzkiego potrzebować. (Sabatt 148)

* * *

Protekcya.

Gdyby cię nie tak wielki mąż chwalił, nie liczyłbyś się do wielkich. (Jebamot 92)

Po największej części, ci, którzy wstępują na wyżyny szczęścia byli i są dziećmi protekcyi.

* * *

Prozelici *(nowonawróceni)*.

Miłe mi są rzecze Bóg, imiona prozelitów jak wino, jako ofiara lane na ołtarzu. (Midrasz rabba Waikru 5)

Izrael podobnież poszedł pomiędzy inne narody, by prozelitów do siebie przyjmował. *Miłujcie przybysza jak siebie samych, bo przybyszami byliście w Egipcie.* (Leviticus 19, 34)

* * *

Próżniactwo.

Człowiek mawiał rabi Natan umiera po większej części w skutek próżniactwa. [Abot rabi Natana]

Praca i pomoc własna są najpiękniejszemi środkami do ocalenia ubóstwa i nędzy.

* * *

Próżniactwo.

Próżniactwo doprowadza do występku lub melancholii. (Ksubot 59)

Próżniactwo jest początkiem wszystkich występków.

* * *

Pokora.

Mądry Hillel zwykł był mawiać: Moja pokora jest moją wielkością, a moja wielkość stanowi moją pokorę. (Midrasz rabbot)

* * *

Pokora.

Jako wzór skromności prawdziwej i pokory istotnej, przytaczają nam mędrcy następujący przykład: Bóg obdarzył Abrahama zaszczytem i wielkością, on jednakże rzekł: *„Jestem tylko prochem i popiołem.”* (Genesis 18—27) Bracia Mojżesz i Aron rzekli: *„A my co znaczymy.”* (Exodus 16, 8) Król Dawid rzekł: *„Alem ja robak a nie człowiek.”* (Psalm 22, 7) Inaczej zaś mówili bałwochwalcy! Prześcigali się oni nawzajem w swojej ambi-

cyi i samolubstwie. Faraon rzekł: *„Któż jest waszym Bogiem?”* (Exodus 5, 2) Nabuchodonozor mawiał: *„Wstąpię na wysokość obłoków.”* (Jezajasz 14, 14) Hiram rzekł: *„Jak Bóg mieszka pośród morza.”* (Ezechiel 28, 2). (Traktat Chulin 88)

* * *

Pokora.

Jak wiele znaczy pokora przed Bogiem dowodzą słowa pewnego wielce uczonego Izraelity: Kto całą ofiarę przynosi, miewa zasługę za całą ofiarę i t. d., ale kto przynosi Bogu pokorę, miewa zasługę jakby wszystkie ofiary ziemi przyniósł, bo tylko pełne pokory i skruszone serce stanowią Bogu miłe ofiary. (Psalm 34, 29). (Traktat Sota 8)

* * *

Pokora.

Lepsza jedna pokora w głębi serca ludzkiego, aniżeli sto uderzeń na zewnątrz. (Porównaj przypow. Salomona 17, 10). [Berachot 6]

* * *

Pokora.

Człowiek powinien naśladować Boga, który okazał się oczom ziemskim nie na wysokiej górze a na nieznacznej górze Synai.

* * *

Pokora.

Bądź lepiej ogonem lwa aniżeli naczelnikiem lisów.

* * *

Pokora.

Człowiek został stworzonym w dniu szóstym, by nie był dumnym, pomnąc, że nawet komar przed nim został stworzonym.

* * *

Pokora.

Pokora jest cnotą tak wysoką, że przewyższa wszystkie ofiary.

* * *

Pokora.

Bądź w każdym względzie pokornym, bo koniec człowieka stanowi robak.

* * *

Pokora.

Rabini w Jamnie zwykli mawiać: Ja jestem tworem Boga i moi bliźni także, moja praca w mieście, jego w polu, ja rano udaję się do mojej pracy, on do swojej. Jak on od swej pracy uwol-

nić się nie może, tak samo ja od mojej. Miałbym ja unosić się dumą, iż więcej dla ogółu czynię? Nie. Czy kto bowiem dużo czy mało czyni, jeżeli tylko z dobrym zamiarem jednakową ma zasługę.

* * *

Pokuta.

Nic nie pomaga, gdy żałobne worki przyodziewasz, gdy męczysz ciało, lecz prawdziwa pokuta stanowi dobre uczynki twoje. (Teanith 15)

* * *

Pokuta.

Wielką siłę miewa pokuta, bo ona niweczy złe przeznaczenie człowieka. (Rozhaszana 17) *„Kto do grzechu się przyznaje i wyrzeka się go, nad tym Bóg się ulituje."* (Przypow. Salomona 28, 13)

* * *

Pokuta.

Błogo temu mężowi, który boi się Boga. Dla czego mężowi a nie żonie? Nie! Błogo temu, który pokutuje będąc mężem!

Człowiek pełen sił, świeżości i ruchliwości! Cóż dziwnego, że świętoszkiem się stajesz, kiedy sił ci już nie staje do grzechu? Cóż że się pokusom opierasz, gdy zmysłowy pociąg w tobie już odumarł. Błogo więc temu, kto będąc mężem w pełni sił umie nad popędem swym panować.

* * *

Pokuta.

Kto pokutuje, temu bywa to policzonem jakby do Jerozolimy pielgrzymkę odbył, świątynię tam odbudował, ołtarz na nowo wzniósł i wszystkie ofiary przynosił. *„Ofiarami Bogu miłemi są ułomne dusze ludzkie."* (Psalm 51, 19, 21). (Midrasz)

* * *

Pokuta.

Rozdzierajcie wasze serca pokutą i upokorzeniem, a wasi synowie i córki rozpaczą, serca wam nie zakrwawią. (Teanith 82)

* * *

Pokuta.

Temu kto gotów do pokuty nie mówi się: „Pamiętaj o poprzednich czynach!" Gdy kto przez całe życie był bezbożnym a na ostatku zaś pokutuje, nie trzeba mu poprzednich błędów przypominać.

* * *

Pokuta.

Tam, gdzie pokutujący (żałujący) stoją, pobożni nawet znajdować się nie mogą. Do stanowiska, jakie pokutujący zdobywają, prawdziwi pobożni nie mogą nawet rościć pretensyi. Grzesznik, który się poprawił, ma większą zasługę, aniżeli ten kto nigdy pokusie nie ulegał, któremu żaden niedźwiedź w drogę nie wszedł, jak rabini się wyrażają. (Traktat Tauchuma]

* * *

Pokuta.

Gdy pociąg do grzechu tak jest silnym, że nie można go opanować, grzesznik winien się udać do miejsca, gdzie go nie znają, przywdziać czarną suknię pokutną i czynić czego żądze pragną, tylko nie znieważać imienia Boga publicznie przez ów grzech. (Moed. Katan 17)

* * *

Pokusa.

Człowiek nigdy nie powinien siebie do pokusy doprowadzać w oczekiwaniu, że Bóg dla niego cud okaże, bo znajdujemy w piśmie: *„Nie będziesz kusić Pana Boga, jakieście Go kusili w Massa."* (Deuteronomium 6, 16) Nie daj nam popadać w grzechy, zbrodnie, pokuszenia i sromoty. (Modlitwa poranna)

* * *

Pobłażanie.

Kto czyny bliźnich swoich względnie i łagodnie osądza, tego postępowanie będzie również w niebie względnie i pobłażliwie ocenione. Sądź o ludziach z lepszej strony. (Abot 1, 6)

* * *

Pobłażanie.

Słowa znakomitego uczonego trzeba zawsze z należytym szacunkiem przyjmować, nawet wtedy gdy wydają się niezupełnie stosownemi, nie można mu zaraz urągać, lecz należy pomyśleć i zastanowić się nad niemi aż zostanie usprawiedliwionym. (Berachot 19)

* * *

Pobożność.

Cnotliwe czyny pobożnych u Boga są ważniejszemi, aniżeli wszelkie twory nieba i ziemi. (Ksuboth 5)

Niebo i ziemia były tylko z woli Boga stworzone, każde dla oddzielnego bytu; człowiek zaś przeciwnie, pomimo bezsilności i niestałości swej jest panem dwóch światów! Ziemskiem

życiem usiłuje on osięgnąć królestwo niebiańskie, włada bogactwem natury, obejmuje badawczym niezmordowanym duchem, długość, szerokość i wysokość ziemi, mierzy rozległość nieba, bieg gwiazd na przyszłe stulecie oblicza.

* * *

Pobożność.

Pobożny podobny jest do dzwonka ze złota z języczkiem z kosztownego klejnotu sporządzonym. (Jałkut)

Pobożny niech jawnie nie pokazuje swej pobożności na podobieństwo dzwonka daleko głos roznoszącego, lecz niech uważa raczej, by wewnątrz dobry ton wydawał, aby serce klejnotem miłości ludzkiej ciągle biło. (Twierdzenie rabina Polaka)

* * *

Pobożność.

Większą zasługę miewa ten, kto swoje obowiązki religijne i dobroczynne z miłości wykonywa, aniżeli ten, kto z bojaźni kary je wypełnia.

Tylko cnotliwi stronią od błędów z miłości dla cnoty, źli zaś boją się grzechu z bojaźni kary.

* * *

Pobożność.

„Chwalcie pobożnego, bo on jest dobry." (Jezajasz 3, 10) Rabba spytał się: Czy pobożny może być niedobry? Rabi Ida odrzekł: Kto jest sprawiedliwym względem Boga i względem ludzi, ten jest dobrym i pobożnym, kto zaś przeciwnie, pobożnym względem Boga a niesprawiedliwym względem ludzi, ten jest złym, choć pobożnym.

* * *

Pobożność.

W starożytności, pobożni ludzie zwlekali godzinę nim do modlitwy przystąpili dla zebrania ducha do pobożności. (Berachot 30)

Modlitwa bez wewnętrznego usposobienia jest jakby ciało bez życia. (Ebenezra o psalmie 78)

* * *

Pobożność i dobre czyny.

Rabba zwykł mawiać: Pobożność i dobre czyny muszą być owocami mądrości.

* * *

Pobożność udana (*świętoszek*).

Gdy światowiec udaje świętoszka stroń od jego towarzystwa. (Sabatt 63) Człowiek surowy nie stroni od błędu i nieuk nie może być prawdziwie pobożnym. (Abot 2, 6)

* * *

Pobożni.

Pobożni na tem padolu są podobni w swem życiu do gwiazd na niebie świecących. (Bereszis rabba)

* * *

Pobożni.

Pobożnym przytrafiają się cierpienia w tem życiu, lecz potem będzie kwitnąć ich szczęście, złym i bezbożnym zaś przeciwnie się dzieje, pierwej następuje ich radość potem nieszczęście (potępienie).

* * *

Pobożni.

Prawdziwie pobożni nie doznają prawdziwego spokoju duszy, tak w doczesnem życiu, (które oni jako miejsce przeciwności i nieprzerwanej walki uważają), jako też i w przyszłem życiu (gdzie oni uszczęśliwiony spokój i niebiańską zasługę zdobyć zapragną), bo od jednej do drugiej walki bezustannie kroczą. (Berachot 64)

Godziny spoczynku w życiu stanowią jedynie zawieszenie dla nabrania sił do walki bezustannie trwającej.

* * *

Pobożni.

Pobożni i szlachetni przebywający w mieście stanowią jego ozdobę blask i chwałę, gdy zaś to miejsce opuszczają, znika razem z niemi ozdoba, blask i chwała. (Bereszis rabba)

* * *

Pobożni.

Pobożni przedstawiają się po śmierci większymi aniżeli przy życiu. (Chulin 7)

* * *

Pobożni.

Gdy umiera pobożny, odumiera swemu wiekowi. (Berachot 15)

Nie tak jak zgubiona perła, którą tylko posiadacz traci, ale ma tę samą wartość co pierwej, wartość dla tego, kto ją znajduje.

* * *

Pociecha.

Prorocy kończyli zwykle swoje napomnienia formułą pociechy i dobrem przyrzeczeniem. (Berachot 58) Dla tego zbawienne słowa pociechy proroków umieszczone bywają przy końcu kazań strofujących. Dla tego też istnieje zwyczaj, aby przy odczytywaniu Tory, nigdy od złego zdarzenia nie rozpoczynać i

nigdy na złem nie kończyć. Dla tego również istnieje pobożny zwyczaj, w smutnych okolicznościach życia, cierpiących pocieszać, aby słowami pociechy ból ich złagodzić. Po złem, dobre następuje.

* * *

Pociecha.

Co ziemia zakrywa, tego człowiek nie zbudzi. (Moed. Katan 25)

Co ziemia zakrywa, musi człowiek zapomnieć.

* * *

Pociecha.

Rabi Abahn rzekł: Gdy my wyrok władzy Boskiej za sprawiedliwy uznajemy, nie miałożby zrządzenie Boskie w wypadkach chorób i śmierci być sprawiedliwem! (Jeruszalmi Sanhedrin) Abahn przytoczył to pocieszające zdanie swoim przyjaciołom, którzy go po śmierci dziecka pocieszali.

* * *

Pociecha Izraela.

Pewien król zaręczył się z piękną dziewicą, poczem udał się w daleką podróż. Miesiące i lata upłynęły a król nie wrócił, przyjaciółki narzeczonej ze złością ciągle mawiały do niej: „Biedna opuszczona! Król do ciebie nigdy nie wroci.” Biedna dziewica martwiąc i troszcząc się z powodu tych słów zamknęła się w swoim pokoju i rzewnie płakała, potem wydobyła pismo królewskie, w którem przyrzekał jej koronę i królestwo i pocieszona tem przyrzeczeniem piśmiennem odrzuciła wszelkie podejrzenia i czuła się znowu wesołą i zadowoloną. Po niejakim czasie, król wrócił i rzekł do niej: Jakżeś mogła mi zostać wierną przez tyle lat? „Panie! odpowiedziała dziewica, miałam twoje pismo jako zastaw, a słowo królewskie nigdy nie myli.” Tak też inne narody ziemi mawiały tonem szyderczym do Izraela: Wasz Bóg opuścił was! Izrael jednakże zgromadzony, modląc się i płacząc w swych świątyniach i szkołach zakonu, czytając w świętych księgach przyrzeczenia Boskiego wybawienia wzmacniał się na nowo.

[Midrasz]

* * *

Pociąg do wiedzy.

Ponieważ ja do tej wiedzy szczególne upodobanie żywię, pragnę ten temat przedewszystkiem opracować. (Jebamot 32)

Słusznie ważniejsze nad mniej ważne przekładamy.

* * *

Pochwała.

Gospodarz wino daje gościom, za dobroć atoli tego napoju chwalimy sprzedającego! Oto jak naucza nas wielki nauczyciel gościnności: Gdy Abraham swoich gości potrawami i napojami uraczył i ci podziękować mu chcieli, rzekł do nich: Chwalcie Tego, którego jedzenie spożyliście. Myślicie może, żeście z moich darów co spożyli? Nie! lecz z dobroci Tego, który świat słowem do bytu powołał. (Baba mecya 92)

* * *

Pochwała i nagana.

Należy mówić o własnych przymiotach zawsze bardzo kromnie i cicho a do własych błędów głośno się przynawać.

* * *

Pochodzenie.

Wszystko zależy od pochodzenia, ze słodkiego słodkie, z gorzkiego gorzkie się tworzy. (Pirka rabi Eleazara)

Jabłko nie daleko pada od jabłoni.

* * *

Pochodzenie.

Ze sposobu wyrażania się człowieka, można poznać jego charakter i pochodzenie. Milczenie jest srebrem a mowa jest złotem.

* * *

Pochlebstwo.

Rabi Szymon mawiał: Odkąd pochlebstwo rozpowszechniło się, prawo zostało obalonem, postępki ludzkie znikczemniały, nikt nie może powiedzieć do drugiego: Czyny moje są lepsze aniżeli twoje. (Sota 41)

Pomimo tego pozwalają uczeni źle usposobionym ludziom pochlebiać, by nie godzili na życie nasze. Przykład tego sposobu postępowania widzimy w pokorze patryarchy Jakóba przed bratem Ezawem. (Genesis 32, 5)

* * *

Pochlebstwo.

Talmud przytacza nam przykłady obłudy i pochlebstwa nawet z życia zwierząt domowych: Kogut mówi pochlebnie do kury: „Kupię ci płaszczyk sięgający do ziemi”, później zaś mówi: „tamtemu kogutowi będzie grzebień wyrwany, jeżeli ci nie kupię, gdy będę mógł.” (Erubin 100)

* * *

Początek.

Każdy początek jest trudnym. (Słowa mędrca)

Przysłowie to nie zawsze bywa trafnem, bo nieraz można łatwo coś rozpocząć a nie tak łatwo dokończyć.

*
* *

Początek i koniec.

Chociaż ranek oglądałeś, nie doczekałeś jeszcze wieczora. (Rabbot)

Nie chwal się jutrzejszym dniem, bo nie wiesz co cię dziś spotkać może. (Przypow Salomona 27, 1) Nikt nie jest przed zgonem uwielbienia godnym.

*
* *

Początek i koniec.

Jeżeli cnotliwy czyn rozpocząłeś, postaraj się go dokończyć. (Tanchuma)

Szczęśliwie rozpocząć, jest dobrze, szczęśliwie dokończyć, stokroć lepiej.

*
* *

Pocałunek złodzieja.

Gdy cię złodziej pocałuje, przelicz potem zęby swoje. [Chulin 127a]

*
* *

Podarunek.

Gdy dajesz któremu dziecku chleba, musisz jego matce o tem donieść. (Sabatt 10)

Mowa tu o Mojżeszu, który ze zlecenia Boga Izraelitom dzień odpoczynku i spokoju (Sabatu) oznajmić zamyślał. Człowiek otrzymujący datek zadowolonym jest gdy poznaje swego dawcę lub dobroczyńcę, by wiedzieć komu być wdzięcznym. Więcej się uważa na dawcę, aniżeli na datek.

*
* *

Podarunek.

Podarunek kapłanowi świętej wiedzy dany jest przyjemnym Bogu tak, jak pierwsze płody na ołtarzu złożone.

*
* *

Podatek celny.

Nie chciej nigdy się uwalniać od opłaty celnej, bo możesz być pojmanym i przez to cały majątek stracić. Okradzenie władzy stanowi taki sam grzech jakbyś bliźniego okradał. (Nedarim 57)

*
* *

Podejrzenie.

Rzadko kiedy bywa człowiek podejrzanym o spełnienie jakiego przestępstwa nie będąc choć w części winnym. Żadne podejrzenie nie jest zupełnie bezzasadne, rzadko

kiedy podejrzenie jest kłamstwem.

* * *

Podpora.

Błogo temu kto ma gwoźdź, na którym może coś zawiesić. (Teanith 11) Błogo temu człowiekowi, którego zasługa rodziców wspiera. (Talmud Jeruszalmi)

Jest to podpora, na której on budować i której zaufać może.

* * *

Podpora.

Bądź dla upadającego bliźniego kotwicą ratunku, aniołem zbawienia w nieszczęściu. Nie dawaj tylko temu, kto już zbiedniał ale także temu daj i to chętniej jeszcze pod którym fundament szczęścia chwiać się zaczyna, by do zupełnego upadku nie doszedł, bo mawiali uczeni, gdy bydlę ciągnące ciężary dopiero chwiać się zagraża, najmniejsza siła może je jeszcze podeprzeć, jeżeli zaś pod ciężarem już pada martwe, pięciu mężów nie zdoła go podnieść. (Jałkut)

* * *

Podróż.

Nieustanne podróżowanie pociąga za sobą trzy złe skutki: Siły osłabiają się, sakiewka wyczerpuje się i traci się reputacyę na świecie. (Bereszis rabba)

Z miejsca, w którem przemieszkujesz, nie oddalaj się. Kto podróżuje w cudzym kraju musi worek otworzyć a usta zamknąć.

* * *

Podróż szczęśliwym powrotem.

Bardzo trafnie wyraża się Midrasz: Do czego Bóg polecił wszystkie podróże (od wyjścia z Egiptu do czasu zajęcia Palestyny) w piśmie świętem notować? (4-ta Księga Mojżeszowa 33) Król, wzmiankuje Midrasz, który dla swego chorego syna daleką podróż przedsięwziął, by go z choroby wyleczyć, po powrocie przygody podróży przypominając wielokrotnie, synowi w pamięci je utwierdza. Przypomina mu tedy, że w tem miejscu brak mieli, w drugiem — nieprzyjemne spotkanie, dalej — byli w niebezpieczeństwie i t. p. Tak samo gdy Mojżesz wszelkie podróże i kierunki w pustyni do pamięci przywołał i pokazał Izraelowi jak często nadmierne ich żądanie gniewały Boga, jak Jego miłość ojcowską nie poznali a Bóg jednakże jako najmiło-

ściwszy Ojciec ciągle ich dobrodziejstwami obsypywał.

Każdy człowiek uważać siebie winien za podróżnika na tym świecie.

*
* *

Pogarda.

Kto z bogobojnym pogardliwie postępuje, tego niepowetowane kary czekają, bo on nie tylko bliźniego zawstydził, którego honor jak własny drogim mu być winien, ale nadto głosiciela nauk Boskich zatem ojca swego nauczyciela bardzo obraził. (Sabatt 119)

*
* *

Pogrzeb.

Rabi Jozua zażądał przed śmiercią: Pochowajcie mnie w biały dzień, bo moich czynów się nie wstydzę. Rabi Jeremia znowu rozkazał, by go odnieść do grobu w białe czysto uprane suknie, w piękne trzewiki i pończochy, także kij przy nim położyć, aby miał do zmartwychwstania wszystko gotowe. (Midrasz Rabba)

*
* *

Pojednanie.

Odnośnie do nagrody i kary Boskiej znajdujemy w Midraszu: Zwyczajem świata człowiek grzeszy przed Bogiem, jak więc dosięga przebaczenia? Zdycha mu wół, ginie kogut, tłucze mu się szklanka, kaleczy palec i traci kilka kropel krwi, tu cokolwiek życia, tam cokolwiek życia i rachunek za grzechy skończony. (Midrasz Jałkut) Od tego powstało znane pocieszające zdanie żydowskie: On swoje odpokutował, (przy spotkaniu jakiego nieszczęścia).

*
* *

Pojednanie.

Nie jeden nieszczęśliwy woła w swych cierpieniach szemrząc i rozpaczając: Dla czego tak wielka różnica istnieje pomiędzy mną biednym a owym bogaczem? On śpi w swym własnym domu, wolny od wszelkich trosk, ja zaś w ubogiej chatce, która nie jest moją własnością, on na miękkiem posłaniu, a ja na nagiej podłodze? Dobroczynny człowiek uspakaja go szczodrością swoją i ucisza skargi ubogiego. Bóg mówi do owego dobroczyńcy: Ty pojednałeś ubogiego ze Mną i czynisz pokój pomiędzy nami.

(Midrasz Jałkut)

*
* *

Pojednanie.

Arcy kapłan Aron był uprzedzająco uprzejmym względem każdego, i pozdrawiał nawet bezbożnego, co wywierało ten skutek, że niektóre czyny zbrodnicze nieraz zaniechane zostały. Jak mógłbym ja inaczej oczy na mojego przyjaciela i nauczyciela podnieść spotkawszy go! Tak mawiali grzesznicy i poprawiali się. (Abot rabi Natana)

* * *

Pokazanie się.

Znawcę zakonu, którego usposobienie wewnętrzne objawom zewnętrznym nie odpowiada, nie można nazwać rzeczywistym znawcą zakonu. Co znajdujemy w piśmie: *Na zewnątrz i wewnątrz musi być arka święta złotem okryta.* (Exodus 25, 2) Wewnętrznie usposobieni winni pozostawać w zupełnej zgodzie z myślami. (Joma 72)

* * *

Pokrewieństwo.

Każdy człowiek jest sobie samemu najbliższym krewnym. (Sanhedrin 9)

Każdy jest sobie najlepszym przyjacielem.

* * *

Pokrewieństwo.

Człowiek mający krewnego głosi swoje z nim pokrewieństwo jeżeli ten jest bogatym, gdy zaś biednym jest, ukrywa się z pokrewieństwem. (Megilla 31)

Najlepsi przyjaciele są w worku.

* * *

Pokój i prawda.

Błogosławieństwo Pana stanowi pokój. Znamię Pańskie stanowi prawda.

* * *

Połowica.

Prawdziwie serdeczna miłość i ścisły związek duchowy może być tylko w pierwszem małżeństwie. Pierwsze ożenienie się jest małżeństwem, drugie cierpieniem. (Sanhedrin 22)

* * *

Połowica.

Gdy pierwsza odumiera, to jakby w obecności kapłana świątynia zburzoną została. (Tamże)

* * *

Pomoc.

Jak mało potrzeba się troszczyć i kłopotać temu, komu Bóg jest pomocą. (Joma 22)

Jako dowód talmud. przytacza Saula i Dawida, że pierwszy nie był szczęśliwym i za jeden grzech w wojnie umrzeć musiał, ostatni zaś dwa ciężkie grzechy popełnił a jednakże nie spotkała go kara. (Patrz Samuela 2, 12, 14)

* * *

Pomoc.

Jeżeli ty pomagasz mi w moim kłopocie, to i ja tobie chętnie udzielę pomocy w potrzebie, a gdy ty odmawiasz mi pomocy to i ja tobie nie będę pomocnym. (Bababasra)

Ludzie muszą sobie wzajemnie dopomagać i chętnie ręce sobie podawać. Ręka rękę myje.

* * *

Pomoc.

Poradź się wprzódy twego Stwórcy a wtedy dopiero szykuj się do wykonania tego, co przedsięwziąłeś. (Berachot 29)

Przedewszystkiem wybłagaj sobie pomoc Boską, bo znajdujemy w piśmie: *Nie masz mądrości, rozumu ani rady przeciw Panu.* (Przypowieści Salomona 21—30) Każdy początek z Bogiem być winien.

* * *

Pomoc potrzebującym.

Gdy kto do pomocy ludzkiej uciekać się musi, maluje się bolesne położenie na jego twarzy. (Berachot 6)

* * *

Ponoszący straty.

Ten co coś zgubił, szuka swej zguby. (Kedusżyn 2)

Mąż ubiega się o żonę, niby szukając swego żebra, które pierwszemu człowiekowi odjęte zostało, a nie żona ubiega się o męża, stosownie do zwyczaju, że gubiący szuka swej zguby.

* * *

Ponure usposobienie.

Bywają ludzie, którzy z przyczyny tempramentu albo z powodu niepowodzenia ponurymi zawsze bywają, przez co tracą chęć do życia. Gdy prorocy smutno byli usposobieni duch proroczy im znikł i najgodniejsze natchnienie swe i błogosławieństwo Boskie stracili. (Berachot 31)

* * *

Poprawa.

Wprzódy poprawiaj siebie samego, a później dopiero staraj się innych poprawiać. (Baba meoya 107)

* * *

Poprawa.

Popraw się na jeden dzień przed śmiercią, to jest po-

prawiaj się codziennie, bo nie możesz dnia śmierci oznaczyć. (Abot 2, 15)

* * *

Poprawa.

Rabi Meyer pewnego razu gdy przez jednego człowieka bardzo był drażniony, zamierzał modlić się, by grzesznicy wytępieni zostali, a w tem rzekła do niego sławna w nauce żona Beruria: Wszak nie jest napisane (psalm 104), grzesznicy mają zniknąć, חוטאים lecz grzechy חטאים a wtedy i grzeszników nie będzie. Módl się więc, aby grzeszni ludzie się poprawili. (Berachot 210)

* * *

Popularność.

Człowiek tak się zachować winien, aby był w towarzystwach lubianym. (Ksuboth 17)

Do kogo serca ludzkie czują pociąg, temu i Bóstwo jest przychylne. (Abot)

* * *

Popsucie.

„Zgrzeszył ten naród" skarżył się Mojżesz przed Bogiem, wielki grzech popełnił, zrobił bożka ze złota. (Exodus 32, 31) Uczeni dodają jeszcze Mojżeszowi: O Panie! dałeś im sposobność do tego dając im złoto i doczesne dobra w obfitości, cóż więc mieli zrobić? musieli w grzech wpaść! Co porównać można do księcia, któremu ojciec królewski jego kosztowne potrawy i napoje stawić kazał, kosztownemi klejnotami szyję ozdobić i do rozkoszy dawał mu wszelką sposobność, cóż naówczas młody książę miał zrobić?

* * *

Poręczyciele.

Przy objawieniu zakonu rzekł Bóg: Stawiajcie mi poręczycieli, że spełnicie moje rozkazy! Izrael odpowiedział: Ojcowie nasi będą poręczycielami. Waszych ojców nie przyjmuje za poręczycieli, bo oni sami mieli swoje błędy. Niech będą nimi nasi prorocy. I oni nie mogą być, bo Moim słowom sprzeciwiali się. Poręczycielami niech będą nasze dzieci — rzekł nareszcie Izrael. Ci poręczyciele są mi przyjemnymi—rzekł Pan—chcę, aby usta niewinnych dzieci chwałę Królestwa Mego głosiły.

* * *

Porozumienie.

Dla zaznaczenia ważności kobiety w najważniejszych

sprawach mawiali mędrcy: Gdy Bóg zakon objawić zamyślał, rzekł do Mojżesza: Idź! zobacz czy córy Izraela Torę (zakon) przyjąć chcą, bo mężowie zwykli stosować się do zdań swych żon. (Pirka rabi Eleazara) Odmawiać jest zwyczajem kobiet, gdy kto z prośbą do nich się udaje.

*
* *

Pory roku.

Błogosławiony rok przynosi ziemia, gdy miesiąc Tewet pozostaje w stanie wdowim, to jest gdy w Styczniu (Tewet) deszcz nie pada, jest to dobrą wróżbą dla uprawy roli. (Teanith)

*
* *

Porównanie.

„Czyń Twój świat wszędzie równym", błagał król Dawid Boga, albo daj każdemu bogactwo, albo wszystkim ubóstwo. Lecz Bóg rzekł: Gdybym to uczynił, któżby miłość i dobroczynność wykonywał? (Berachot) Świat moralny, tylko na niezachwianych filarach dobroczynności i wzajemnej miłości spoczywa. (Abot)

*
* *

Porządek.

Porządny rozsądek, ład i skromność przynoszą pomyślność. (Miwchar hapninim)

Cennym przymiotem jest nie mieć pociągu do kupna wszystkiego, przymiot ten dochód stanowi Ucz się porządku, on się każdemu podoba, oszczędzi ci trudu i pieniędzy. Nagromadzaj szaflikami a wydawaj łyżkami.

*
* *

Porządek w opowiadaniu.

Opowiadaj co do pierwszego wprzódy, a co do ostatniego na ostatku. (Abot 5, 7)

Podług porządku mówi się wprzódy o ważniejszym przedmiocie, a później o mniej ważnych okolicznościach.

*
* *

Porządek szkolny.

Dla dwudziestu pięciu uczni potrzebny jest jeden nauczyciel, dwóch dla pięćdziesięciu, dla czterdziestu — jeden nauczyciel i jeden pomocnik. (Bababasra)

*
* *

Postęp.

Bóg rzekł do Izraela, Midrasz wzmiankuje: Postawiliście mi świecznik (w arce przymierza), Ja chcę wam w przyszłości siedm razy wię-

ksze światło (światło rozumu i ogólnej oświaty) zapalić. Prorok pisze o tem (Jezajasz 30, 26): *„Światło słoneczne będzie siedmiokrotne na podobieństwo światła w 7-miu dniach stworzenia świata."* (Midrasz)

* * *

Postęp.

Kto wiedzę zbogaca, temu się jeszcze dodaje, lecz kto ją zuboża, temu więcej się ujmuje. *„Daj mądremu a on mędrszym się stanie."* (Przypowieści Salomona 9, 9) *„Mądrość daje Bóg mądrym."* (Daniel 2, 21) *„W serce każdego roztropnego wlałeś mądrość."* [Exodus 31, 6]

Gdzie są gołębie, tam gołębie latają.

* * *

Postępy w dobrem.

W świętym celu postępuj w górę, nigdy zaś ku dołowi. (Sabatt 21b)

* * *

Postanowienie.

Postanowienie dopiero w duszy będące nie uważa się za postanowienie i nie ma znaczenia. (Berachot)

Myśli pragną być czemprędzej w czyn wcielone.

* * *

Posłannictwo.

Jeden posłaniec nie może dwojakiego poselstwa razem wykonywać. (Jałkut)

* * *

Posłannictwo *(szczęśliwe lub nieszczęśliwe).*

Nieraz noga ludzka wnosi troski do domu, do którego wstępuje, a nawet zburzenie przynosi. (Patrz Genesis 30, 31) (Pirka rabi Eleazara)

* * *

Posłannictwo do małżeństwa.

Pewna matrona rzymska spytała się rabi Jozuego: W ilu dniach Bóg świat stworzył. „W sześciu" była odpowiedź. I na czem spędza czas, czem się zatrudnia? On się trudni—odrzekł mędrzec—kojarzeniem małżeństw. On kojarzy, co daje się kojarzyć.

* * *

Poselstwo.

Dopóki człowiek swego posłannictwa (przeznaczenia), do którego go Opatrzność wybrała nie dopełnił, przechadza się tylko jako człowiek pod słońcem, a później zaś gdy swoje zadanie wykonywa, bywa jako anioł do wyżyn podniesionym. (Jałkut)

Murzyn dopełnił swego obowiązku, murzyn może odejść.

*
* *

Posłuszeństwo.

Gdy nauczyciel i uczeń jednocześnie rozkazują, komu wypada być posłusznym? Gdy każdy pojedynczy człowiek w państwie prawo i porządek przepisywać zechce, czyjaż wola ma mieć znaczenie i ważność? (Keduszyn 42)

*
* *

Posłuszeństwo.

Każde zatrudnienie, które pan od swego podanego wymagać może, jest także obowiązany uczeń zakonu dla swego nauczyciela wykonać.

Poszanowanie dla nauczyciela niech będzie podobnem do czci naszej względem Ojca niebieskiego. (Abot)

*
* *

Posiadanie.

To co posiadał, zmarnotrawił, teraz chce u drugich szukać. (Midrasz Tanchuma)

*
* *

Posiadanie.

Jeżeli sam sobie nie wystarczam, któżby mógł mi nastarczyć. (Abot 1, 14)

*
* *

Posiadanie.

Wszystko co niewolnik posiada należy do pana.

Ludzie wszyscy powinni być tylko wiernymi i prawymi zawiadowcami dóbr Boga, które ich rękom zawierzył, tak samo jak zarobek sługi jest własnością pana, u którego w usługach pozostaje.

*
* *

Posiadłość.

Dla czego pytali się mędrcy, nazywamy posiadłości „Nechasim" (נכסים). Odpowiedź: dla tego, iż z rąk do rąk przechodzą (Nechasym) znaczy: „przejść" jak יוצא ונכנס. Dla czego nazywamy monety „Zuzym" (zus talmudycznie) „ustępujące" dalej poruszające się. Bo one prędko się poruszają i do innych rąk przechodzą. Dla czego nazywamy pieniądze „Mamon" liczące się? Bo to co liczysz, stanowi małą wartość. Dla czego także zowiemy „Maos" (מעות), bo posiadanie onych na tym świecie ulotnem jest jak czas (מה לעת).

Przysłowie ludowe powiada: Czas jest pieniądz.

* * *

Posiadłość.

Komu gruntu i ziemi brakuje, temu brakuje część ludzkiego przeznaczenia.

Talmudyści objaśniają, iż człowiek nieposiadający ziemi, na nazwę człowieka nie zasługuje, bo znajdujemy w piśmie: *Niebo jest niebem Przedwiecznego, a ziemię oddał synom ludzkim.* (Psalm 14, 7, 15)

* * *

Posilne źródło.

Jak niemowlę, każdego czasu przy piersi matki swej słodki i posilny napój znajduje, tak każdy gorliwy młodzian w wiedzy nabiera sił i pokrzepia się przy wiecznie świeżem i nigdy niewysychającem źródle nauki Boskiej. (Erubin 54)

Pożądliwsze jest niżeli złoto, słodsze nad miód i nad plaster miodowy. (Psalm 19, 11)

* * *

Pośrednicy.

Serce i oczy są pośrednikami do grzechu. *„Abyście śledzili za sercem waszem i za oczyma waszemi, za któremi idąc cudzołożylibyście."* (Odnośnie do Numeri 15, 39)

* * *

Pośrednicy dobrych uczynków.

Kto w dobrych uczynkach pośredniczy, miewa większą zasługę aniżeli sam wykonywający. (Bababasra 9a)

* * *

Poświęcenie.

Lepiej mało czynić a ze serca, aniżeli dużo od niechcenia. (Joma 71)

To piękne zdanie uczonych może nam jako przewodnik życia we wszystkich stanach i okolicznościach służyć, a wykonanie tego zdania zapewni nam doczesne zbawienie po śmierci.

* * *

Potrzeby miejscowe.

Obyczajów miejscowych nie powinno się zmieniać, aby zamięszania nie czynić. (Pesachim 84)

Okoliczności miejscowe stanowią bardzo wiele i wielki wpływ na stosunki życiowe wywierają. (Sanhedrin 87)

* * *

Powołanie.

Gdy ja, rzekł pewnego razu pobożny Hillel, tu jestem, jest tu wszystko, gdy zaś mnie tu nie ma, któżby był tu za mnie? (Sukot 53)

Cały świat morlny znajduje się w sercu ludzkiem, bez czło-

wieka zaś, natura stałaby się chaotyczną pustynią. Gdy więc ja tu jestem, wszystko tu jest, i t. d. Tenże Hillel mawiał także: Jeżeli ja dla siebie nic nie czynię, któż dla mnie cokolwiek uczyni, jeżeli zaś się ograniczam na samym sobie na cóż się zdam. Jeżeli teraz nie działam, kiedyż więc to nastąpi?

* * *

Powołanie.

Powołanie Mojżesza nieśmiertelnego nauczyciela określone zostało przez następującą allegoryę: Jagniątko uciekło od trzody, gdy Mojżesz trzodę Itry w pustyni pasł. Biegł on za niem, lecz napróżno, bo szybko uciekało, aż nareszcie przy strumyku stanęło i pragnienie w nim ugasiło. Biedna delikatna istotko! rzekł Mojżesz więc to ta jest przyczyna twego oddalenia się od trzody. Zaprawdę! Gdybym wiedział, zaniosłbym cię tam! Wziął też Mojżesz na barki swe jagniątko i zaniósł je do trzody. Wtem dał się słyszeć głos Boski. Gdy ty przyczyny zabłąkania się zwierząt wynajdujesz, cóż dopiero ludzi! Stałeś się więc godnym przewodnictwa całego narodu izraelskiego, do którego cię powołuję. (Porównaj psalm 77, 21)

Pasterz musi swoją trzodę znać.

* * *

Powołanie żony.

Usiłowanie i trudy żony winny być skierowane ku wychowaniu potomków. (Ksuboth 59)

Niebu jego aniołów i mocarstwu jego obywateli stworzyć kobieta powinna. *Pobożnej i cnotliwej kobiety za złoto nie można kupić.* (Przypow Salomona)

* * *

Powołanie moralne.

Tak ja jak i moi bliźni jesteśmy do jednego pięknego powołania Boskiego stworzeni, podczas gdy ja w mieście posłannictwo swe spełniam, przyjaciel mój za obrębem miasta troszczy się o osiągnięcie celu życia, oba dążymy do tego, aby życiu prawdziwą wartość nadać, ty zewnętrznie w życiu, ja wewnętrznie w sercu. (Berachot 17)

* * *

Powinność.

Człowiek musi swój obowiązek wypełnić, nie powinien rąk zakładać i Bogu wszystko zostawić. Pracuj, mawiali rabini, spełniaj do czego jesteś obowiązany, a

zostawiaj Przedwiecznemu aby czynił co za dobre uznaje. (Berachot 9)

* * *

Powinność pracy.

Każdy ojciec powinien syna swego nie tylko zakonu nauczyć, ale również i do rzemiosła wprawić. (Keduszyn 30b)

* * *

Poważanie.

Dama syn Netyta był bałwochwalcą. Pewnego razu przyszli do niego kupcy dla kupna towaru, za który dziesięciokrotną cenę mu przyrzekli. Przyjaciele odrzekł im: Klucz od magazynu leży pod głową mego ojca, który śpi, obecnie nie mogę go ze snu obudzić. (Keduszyn 31)

* * *

Poważanie.

Słowa człowieka, prawdziwą bojaźnią Boską przejętego znajdą posłuchanie w świecie słuchu. (*„Coś słyszał, Boga się bój i przykazań Jego przestrzegaj).“* (Kohelet) (Berachot)

* * *

Poważanie.

Każdego czasu winniśmy czuć wysokie poważanie dla gromady. Dla tego też kapłani w świątyni udzielając błogosławieństwo gromadzie, twarzą do ludu, a tyłem do świętej arki się zwracają. (Sota 40)

* * *

Poważanie.

„Przedwiecznego Boga twego masz się pokornie bać.“ (Deutoronomium 6, 13) Tę miłość ku Najwyższemu możesz wykonać okazywaniem poważania i czci dla nauczycieli wiedzy religijnej. Miłujesz Boga twego, gdy okazujesz miłość uczonym i mądrym.

* * *

Poważanie dla starych.

Na osobliwe poważanie i opiekę zasługuje starzec, który w skutek starości lub innych jakich wypadków nie może pracować, bo jak mówią uczeni: Nawet skorupy, od połamanych przez Mojżesza tablic przymierza, do świętej arki włożone i zachowane zostały.

* * *

Poważanie wzajemne.

Poważajcie się wzajemnie, każdy niech miewa honor drugiego w swojem sercu.

Błogosławieństwo rabi Eleazara syna Azariasa dane uczniom na łożu śmiertelnem.

* * *

Powaga.

Kto swoim twierdzeniom wiarogodność zjednać chce, niech zawiesza je na dużem drzewie.

To znaczy, niech ogłasza je w imieniu znacznego męża. (Pesachim)

* * *

Powaga.

Nawet w niedoli człowiek powinien zachować powagę.

* * *

Powtórzenie.

Kto się czego nauczył i nie powtarza tego porównać go można z tym, który siał i nie zbiera.

* * *

Poznanie charakteru Judaizmu.

Trzy zalety znamionują charakter Judaizmu jako to: Miłosierdzie, wstydliwość i dobroczynność. Kto owe piętno u siebie nosi, staje godnym, by się z nim łączył, od tego zaś, kto te przymioty odrzucił, trzymać się zdala wypada. (Jebamot 75)

* * *

Pożyczka.

Kto pożyczką potrzebującego wspiera jest wspaniałomyślniejszym i delikatniejszym aniżeli wspierający jałmużną. (Sabatt 63)

Pożyczka stanowi więcej niż darowizna. Na długo pożyczone nie jest jeszcze darowane.

* * *

Pożegnanie.

Gdy się rozstaje jeden przyjaciel z drugim powinni rozmowę swą dysputą religijną zakończyć, bo tylko przez to będą się miłośnie wspominać. (Berachot 31)

Każde „teraz" ma skrzydło, wspomnienie wstrzymuje cugle, każdy moment ulatuje, błogie wspomnienie rozwesela.

* * *

Pożegnalne słowa.

Rabi Jehuda rzekł do mieszkańców Uszpy przybyłych z dalekich stron dla słuchania jego wykładów: Znajdujemy, iż Mojżesz wziął swój namiot i rozbił go w oddaleniu od obozu Izraela o 2,000 łokci i każdy kto pożądał nauki, udawał się do niego. (Exodus 23, 9) Gdy więc o przy-

bywaniu z odległości 2,000 łokci dla nauki religijnej, chwalebnie Pismo to wspomina, o ile zasługa wasza wyższą będzie, gdy wy przyjaciele moi przybywacie o 10 do 30 mil dla słuchania nauki Boskiej.

*
* *

Pożywanie.

Kto ciągle jada według zachcenia, temu pokarm nareszcie zaszkodzić musi. (Beca 15)

Pełen brzuch zawiera zwykle różne występki w sobie.

*
* *

Pożywanie.

Jak nierozsądni są Babilończycy, jedzą chleb na chleb! To znaczy, gromadzą pożytek na pożytek, są chciwi przyjemności.

Trzeba jeść, aby żyć, nie żyć, aby jeść.

*
* *

Pożywanie.

Doświadczenie naucza nas i potwierdza, iż człowiek do 40 roku życia więcej o jedzenie aniżeli o picie się ubiega, odtąd zaś więcej do picia miewa skłonności.

*
* *

Pożywanie.

Spożywaj dozwolone pożywienie umiarkowanie, abyś je mógł dłużej spożywać. Spożywaj, lecz zachowaj miarę. (Jebamot 20)

*
* *

Pożywanie.

Dla łakoci zawsze w człowieku jest miejsce. (Erubin 83)

Apetyt przychodzi przy jedzeniu, pragnienie przy piciu.

*
* *

Prowadzenie skromne.

Człowiek powinien lekkomyślności i wywyższenia się unikać, nie chodzić w prostej postawie z głową do góry wzniesioną, bo dumna postawa dworska jest nie miłą Bogu, którego wspaniałość całą ziemię zapełnia. (Jezajasz 6—3)

Z myślą tą zgadza się surowy zwyczaj prawowiernych, modlitwę w cokolwiek pochyłej postawie odbyć, aby tem skromność i pokorę okazać.

*
* *

Przebaczenie.

Mar Zytra zwykł był przed udaniem się na spoczynek nocny mówić: Przebacz o Panie wszystkim tym, co mi dziś złe wyrządzili. (Megilla 28)

Nasza księga przewinień, oby była zniszczoną, oby w tym świecie królowała zgoda! Przyjdź pokrzepiający śnie, geniuszu przyjaźni z palmą pokoju i zgody z kielichem zapomnienia.

* * *

Przebaczenie.

Kto przebacza, temu który jego zelżył za tym, Najwyższy Sędzia się ujmie. (Gityn 7)

Lepiej niesprawiedliwość ścierpieć, niżeli ją czynić.

* * *

Przebaczenie grzechów.

Jak wiadomo przebaczenie grzechów w dniu odpustnym ujawniło się arcy kapłanowi tym znakiem, że w najświętszem miejscu świątyni czerwona nitka biało się stała, zawiera się w tem bardzo trafna myśl: Co na zewnątrz białem jest, jak wydaje się Przenajświętszemu farbą krwistą grzechu. Nie jedną cnotą, którą przed światem błyszczymy, okrywa nas czerwoną barwą wstydu przed wzrokiem Najwyższego. (Joma)

* * *

Przebranie się.

„*Głos jest głosem Jakóba, ale ręce są rękami Ezawa.*" (Genesis 27, 22) O tem wzmiankuje Midrasz Jałkut: Głos jest często głosem mądrego, lecz ręce w czynnościach są rękami Ezawa.

W słowach delikatny, w czynach twardy.

* * *

Przebiegłość i rozsądek.

Człowiek z cienką brodą jest przebiegłym, z grubą nierozsądnym. (Sanhedrin 100)

Myśl tę objaśnia Kandya w swem dziele „Elim": Umiarkowany w mierze jest mądrym, zbyt gorliwy jest nierozsądnym, jak broda, gdy małą jest ozdabia, a gdy jest zbyt dużą służy za materyał do płomienia.

* * *

Przedłużenie życia.

Trzy rzeczy przyczyniają się istotnie do przedłużenia życia: Szczera modlitwa, wstrzemięźliwość w pokarmach i napojach i częste czyszczenie ciała. (Berachot 54)

Pierwsza tworzy podniosły nastrój ducha, i zbliża nas do Stwórcy, drugie dobre trawienie, trzecie wzmacnia zdrowia ciała. Tylko w zdrowem ciele może zdrowa dusza mieszkać.

* * *

Przedłużenie życia.

Rabi dosięgnął późnej starości. Gdy więc był zapyta-

ny przez swoich uczniów o przyczynę tego szczęścia, odpowiedział im: Dla tego dosięgnąłem tak późnej starości, żem nigdy z domownikami mojemi się nie kłócił, nigdym z godniejszym ode mnie o rangę się nie sporzył, nigdy się nie cieszyłem z cudzego wstydu i nareszcie nigdy nie nazwałem nikogo szyderczem jego nazwaniem.

* * *

Przedsięwzięcie.

Przedsięwzięcie, którego z pilnością i gorliwością nie uskuteczniamy, nie bywa szczęśliwym rezultatem uwieńczone. (Szebnot 41)

Bez pilności nie ma nagrody.

* * *

Przekupstwo.

Do czego przekupstwo porównać można? W Midraszu znajdujemy bardzo rozumną i dowcipną wzmiankę: Gdy człowiek nasadzi robaka na wędkę i do morza wpuści zaraz przypływa duża ryba chwyta wędkę i trzyma mocno. Tak samo najsprawiedliwszy sędzia przez małe przekupstwo bywa ujęty, bo przekupstwo, mówi pismo święte, czyni go ślepym przeciw niesprawiedliwościom tego, który przekupił i za karę kiedyś ślepym stanie, tam, gdzie cnotliwi ujrzą odblask boskości. (Deuteronomium 48, 19)

* * *

Przekleństwo.

Gbur nieobyczajny przeklina własne swoje lata. (Aboda Zara 26]

Przekleństwa ludzkie nie szkodzą. Kosze modlitwy nie sięgają do nieba. Jak ptak ulatuje i gniew przestwarza tak samo niezasłużone przekleństwo się nie ziści. (Przypowieści Salomona 26—2)

* * *

Przekleństwo.

Często człowiekowi chce się nad sobą samym (w oburzeniu gniewu) przekleństwo wyrzec, a zwraca je na innych. (Rabbot)

Nawet przekleństwo gbura, niech ci nie będzie obojętnem.

* * *

Przeniewierzenie.

Kto swego bliźniego tylko z jednej monety rabuje, uważany być winien jakby mu życie odebrał. Wszystko jednoczy dużo czy mało zdobyczy rabunek ma na celu, zarówno bowiem zamierza morderstwo spełnić.

* * *

Przemijająca bytność człowieka.

„Życie człowieka jak cień, który przemija, mówi pismo święte." Gdyby to życie było jak cień wieży, drzewa, nie! Ono jest jak cień ptaka przelatującego, ptak przelatuje i nie ma ptaka, ani cienia jego. (Midrasz rabba)

* * *

Przepisy.

Przykazania wtedy tylko zupełnie są wykonywane, gdy je wykonywamy w całości t. j. tak jak są nam przepisane.

* * *

Przeproszenie.

Błędu nigdy więcej nie popełniać, to najlepsze przeproszenie. Nigdy nie zgrzeszyć jest także już pokutą. (Majmonides)

* * *

Przeproszenie.

Gdy kto swego przyjaciela trzykrotnie z powodu wyrządzonego mu zelżenia publicznie przeprosił, a ten do przebaczenia nakłonić się nie dał, przyjaciel ów okazał się niezasługującym na przeproszenie i zasługuje na nazwę okrutnego. (Joma 87)

* * *

Przestrzeganie.

Uczony człowiek nie potrzebuje napomnień i przestrzegania. (Sanhedrin 8)

Ponieważ on sam jest prawoznawcą i nie może z obrazy prawa niewiadomością lub innemi powodami się tłómaczyć.

* * *

Przestrzeganie.

Przestrzeganie skutkuje tylko na tym, kto jest skłonny do przyjęcia napomnień. (Makot 23)

Mądrość otrzymuje zdolny do jej przyjęcia.

* * *

Przestrzeganie.

Pięć czynów osłabia człowieka i zbliża go do śmierci. Gdy je stojąc, pije stojąc, śpi stojąc, używa miłości małżeńskiej i puszcza krew stojąc. (Gityn 70)

* * *

Przestępstwo.

Kto przestępstwo spełnił, ten ukrywa się i drży przed sobą samym. (Nedarim 91)

Na złodzieja czapka gore.
(Przysłowie)

* * *

Przeszłość.

Co się już stało, nieodstanie. (Jebamot 106)

O wydarzonych rzeczach należy tylko dobrze mówić. Niech przeszłość przejdzie w przeszłość. Co się stało, to się stało.

* * *

Przewodnik.

W miejscu, gdzie brak jest przewodnika, okaż się ty jako mąż, (jeżeli się czujesz zdolnym). (Berachot 63) Gdzie zbywa na mężach, staraj się ty jako mąż odznaczyć.
(Abot 7, 5)

Kto ku lepszemu w swoim czasie umysł skierował, ożywił go na wszystkie czasy.

* * *

Przeznaczenie.

Człowiek nie poruszy palcem (do jakiegobądź przedsięwzięcia), gdy to w niebie przeznaczonem i postanowionem nie zostało.

Przedwieczny krokami ludzkiemi kieruje a droga ich podoba mu się.

* * *

Przeznaczenie.

Wszystko pochodzi od Boga. Bog jest sprawcą każdej rzeczy z wyjątkiem bojaźni Boga. (Megilla 25)

Moralno-religijne postępki swobodnej woli człowieka są pozostawione.

* * *

Przeznaczenie.

Gdy przeznaczenie nie jest przychylne, wszelkie trudy są daremnemi. (Emanuel 6)

Z siłą przeznaczenia nie można wiecznego związku utrzymać. Postanowienie w niebie jest plagą lub szczęściem na ziemi. (Przysłowie żydowskie)

* * *

Przeznaczenie.

Bywają przeznaczenia, które są dobroczynnemi, a bywają też także, które dolegliwość czynią. (Bereszis rabba)

Przy Opatrzności boskiej nie ma przykrości. W złym czasie nie ma godziny dobrej, a w dobrym każda dobra, trzeba przyjąć jak przychodzi.

* * *

Przeznaczenie.

Bardzo często się zdarza, iż służący siedzi na rumaku, a pan idzie pieszo obok niego.
(Sabatt)

Często bywają panowie przez niesumienne sługi oszukiwani i rujnowani, naówczas sługi żyją w dostatkach i zbytku a ich panowie w niedoli.

* * *

Przeznaczenie Izraela.

Gdy Bóg pierwotnego człowieka w rajskim ogrodzie Eden osadził, rozkazy mu dawał; człowiek nie słuchał rozkazu Boskiego, za karę więc został wydalony z Raju. Tak też gdy Izrael do Kanaana (wychwalonego kraju) wkroczył, otrzymał prawa a gdy takowe przekroczył, musiał opuścić kraj.

[Midrasz]

* * *

Przezorność.

Przy pewnym stanie majątkowym gdy człowiek nie zaopatrzy się w potrzeby do podróży jak mu się powiedzie przy niebezpieczeństwie morskiem? (Aboda Zara 3)

Niebezpiecznym jest ocean życia, szczęśliwy ten, kto steru rozsądku i cnoty nigdy z rąk nie wypuścił.

* * *

Przyszłość.

Następujące siedm rzeczy bywają ukryte dla człowieka: 1) Dzień, w którym ten świat ma pożegnać. 2) Kiedy pociechę w cierpieniach znajdzie. 3) Jak długo gdzie ma przebywać. 4) Jak słusznie ma sądzić o sobie samym. 5) Jak nasze trudy będą nagrodzone. 6) Jak utrzymanie sobie zapewnić. 7) Co kto w myśli miewa i kiedy godzina zbawienna wybije.

(Pesachim 54)

* * *

Przyszłość.

Przyszłość jest i pozostaje dla wszystkich ludzi zasłoniętą i ukrytą, dopóki im Bóg oczu duszy nie otworzy.

(Rabbot)

Przez co ludzie Boską i ojcowską pieczołowitość nauczą się pojmować.

* * *

Przyszłość czyli czas messyaszowy.

Dziesięcioma rzeczami będzie się różnić czas messyaszowy od czasu obecnego: 1) Światło słoneczne o sto razy będzie powiększonem. 2) Bezustannie bystro będzie płynąć czysta woda. (Źródła zdrowia i sił dla wszystkich będą otwarte. 3) Rośliny stokrotne plony będą wydawać. (Błogosławieństwo i obfitość). 4) Wszelkie ruiny świata z gruzów powstaną. (Trwałe zdrowie duchowe i doskona-

łość). 5) Jerozolima będzie odbudowaną szafirowemi kamieniami drogiemi (wybrane miasto Boskie w jego dawnym blasku błyszczeć będzie. 6) Spokój pomiędzy dzikiemi zwierzętami zapanuje. (Spełnienie słów proroka Jezajasza 11, 6 i 7) 7) Harmonija pomiędzy wszystkiemi ludami a Izraelem, (ustalone będzie braterstwo narodowe). 8) Jęki i łzy na świecie ustaną. 9) Śmierć zostanie zwyciężoną. (Jezajasz 25, 8) 10) Wesołość i radość wszędzie zapanuje. (Rabbot)

* * *

Przywrócenie.

Przymiotów ludzkich nie można porównać z przymiotami Boskiemi. Człowiekowi przynosi wstyd, użycie połamanego naczynia, gdy tymczasem Bóg chętnie przysługuje się połamanem naczyniem, bo znajdujemy: *„Bliskim jest Pan tych, którzy są skruszonego serca."* (Psalm 34, 19) *„On uzdrawia tych, którzy skruszeni są sercem i goi ich rany."* (Psalm 147, 3) (Midrasz)

* * *

Przykład.

Historya Hioba nie powstała w żadnym innym celu jak tylko, aby ludziom za przykład służyła. (Bababasra 16)

W szczęściu nie być zarozumiałym, w smutku w zaufaniu w Bogu nie chwiać się i nie rozpaczać.

* * *

Przykład.

W młodocianym moim wieku mawiał pewien mędrzec: Byłem zuchwałym w obejściu i nie zawstydziłem się wbrew prawu postępować, aż nareszcie skromne i porządne zachowanie się moich kolegów zwróciło moją uwagę i przedsięwziąłem ich śladem postępować, co z początku szło mi nieco za trudno, lecz powoli przyzwyczaiłem się i znalazłem w tem upodobanie. Pociąg do uznania i naśladowania dobrego jest ludziom wrodzony.

Dobre przykłady pociągają za sobą.

* * *

Przykład.

Strój siebie samego (moralnie) a potem drugich. (Baba mecya 107b)

* * *

Przykłady.

Przedmiot nowy ocenić należy podług nowego a nie podług starego systemu. (Miszna)

Czyny współczesne pociągają nas bardziej ku sobie i większą budzą chęć do naśladowania.

* * *

Przykłady dla poprawy.

Swej żonie przytaczaj zwykle godne naśladowania przykłady z życia jej przyjaciółek, dla uniknienia sporu i utrzymania domowego pokoju, lecz nigdy w karceniu nie uciekaj się do surowych środków. (Jebamot 63)

* * *

Przyjaźń.

Trzymaj się zdala od licznych znajomości i nie dozwalaj każdemu wstępu do domu twego. (Baba mecya 59)

* * *

Przyjaźń.

Wystaraj się o przyjaciela i pozyskaj sobie szczerego przyjaciela. (Abot 1, 6)

* * *

Przyjaźń.

Kochaj tego, który ci twoje czyny gani, więcej aniżeli tego, który cię chwali.

* * *

Przyjaźń.

Dwóch może trzy razy tyle nosić, co jeden.

* * *

Przyjaźń.

U drzwi traktyerni wszyscy są przyjaciółmi, od drzwi ubóstwa zaś przyjaźń ucieka.

* * *

Przyjaźń.

Każda przyjaźń zależna od pewnego interesu gaśnie z ustaniem takowego, czysta zaś i bezinteresowna miłość nie ustaje nigdy. (Abot 5, 19)

* * *

Przyjaźń.

Nie wybieraj występnego za przyjaciela.

* * *

Przyjaźń.

Nie ściągaj zbyt wielu przyjaciół do domu swego.

Bo mogłoby to być dla ciebie szkodliwem.

* * *

Przyjaźń.

Wiązki rózg nikt nie może złamać, jedną zaś rózgę i dziecko może połamać.

* * *

Przyjaźń.

Nie rozrywaj węzłów przyjaźni, bo choć je rozwiążesz zawsze supeł pozostanie.

(Tamże)

* * *

Przyjaciele.

Trzy są rodzaje przyjaciół, jeden jak pokarm, bez którego obejść się nie można, drugi jak lekarz, który tylko niekiedy lekarstwo przepisuje, trzeci nareszcie jak złe, które nigdy nie powinieneś próbować. Doświadczaj i roztrząsaj w wyborze twoich przyjaciół przez obcowanie z nimi.

* * *

Przyjaciele.

Za przyjaciela ten tylko może być uważany, kto cię karze w cztery oczy. Kto cię strofuje ten jest twoim najlepszym przyjacielem. (Miwchar hapninim)

* * *

Przyjaciel i nieprzyjaciel.

Kochaj tego, który cię na dobrą drogę naprowadza a pogardzaj tym, który cię oznakiem hołdu obsypuje. (Derech erec)

Przyjaciel, który ci lustro pokazuje, o najmniejszym błędzie twoim nie zamilcza, przyjaźnie ostrzega przed niebezpieczeństwem złego, serdecznie skłania do poprawy, jest twoim prawdziwym przyjacielem, ten zaś kto pochlebstwem karmi, ciągle chwali niczego nie zakazując, do występku pomaga, przebacza złe czyny wcześniej niż ty sam je żałujesz—jest twoim nieprzyjacielem, chociaż za najlepszego druha się wydaje.

* * *

Przyjaciel i nieprzyjaciel.

Jeżeli chcesz z kim przymierze zawrzeć, rozgniewaj go, gdy przyzna ci w gniewie słuszność, wejdź z nim w stosunki przyjacielskie, w przeciwnym razie opuść go niezwłocznie. (Miwchar hapninim)

* * *

Przyjaciel i nieprzyjaciel.

W uchu od igły znajdą dwaj przyjaciele dosyć miejsca dla siebie, dla nieprzyjaciół zaś, cały świat jest za szczupłym. (Tamże)

* * *

Przyjaciel i nieprzyjaciel.

Jednego nawet nieprzyjaciela nie lekceważ, a tysiąc przyjaciół niech ci się zbyt wielką nie wydaje liczbą.

(Tamże)

Drogim mi jest przyjaciel, ale i nieprzyjaciołom mogę być

użytecznym. Rozkazuje mi przyjaciel co mogę, nieprzyjaciel zaś naucza mnie co mam czynić.

* * *

Przychód i rozchód.

.Gdzie korzyść na widoku jest, tam konieczne wydatki nie przynoszą szkody. (Baba Kama 96)

Nie ma dochodu bez wydatków.

* * *

Przyczyna i skutek.

Często wiele znacząca rzecz od małoznaczącej jest zawisłą. (Jałkut)

Małe przyczyny pociągają często znaczne skutki za sobą.

* * *

Przyczyna i skutek.

Gdybym skorupy nie podniósł, nie znalazłbyś pod nią perły. (Jebamot 94)

Często musimy znaczną część powodzenia w pewnem przedsięwzięciu temu przypisać, kto bardzo mały impuls takowemu dał.

* * *

Przygotowanie.

Kto w przeddzień Sabatu (przed śmiercią) pracuje, w sobotę spożywać będzie, a kto nie pracuje, w sobotę głód cierpieć będzie. Dziś za życia powinniśmy pracować, jutro (po śmierci) wynagrodzeni będziemy. Sobota przedstawia, jak wiadomo, u uczonych talmudystów obraz szczęścia życiowego i zasługi niebiańskiej w życiu przyszłem. (Aboda Zara) Obecny świat, jak znajdujemy w (Pirka Abot 4, 16), jest tylko przedsionek do przyszłego świata, musimy się więc w przedsionku przygotować i uzbrajać, by być wpuszczonym do wnętrza.

* * *

Przygotowanie.

Pewien król zaprosił swoich poddanych na ucztę nie wyznaczając im czasu. Roztropniejsi z nich włożyli spiesznie najpiękniejsze i najlepsze szaty i oczekiwali wpuszczenia ich do pałacu królewskiego, nieroztropni zaś pomyśleli sobie, jeszcze mamy dosyć czasu i rozeszli się. Nagle bije godzina uczty, tak jedni jak i drudzy rzucili się do pałacu. Król wyszedł wtedy naprzeciw roztropnych, przyjął ich uprzejmie, na nieroztropnych zaś i nieporządnie ubranych spojrzał z gniewem i kazał ich wygnać. (Sabatt 153a)

Nie mów jak będę miał czas, (moje złe postępowanie zmie-

nię), bo może do tego czasu mieć nie będziesz. (Pirka Abot 2, 4)

*
* *

Przylgnienie.

Kto się z nieczystym łączy, sam staje się nieczystym. Kto zaś z czystym się kojarzy, bywa oczyszczonym.
(Bababasra 92)

*
* *

Przylgnienie.

Oddalaj się od złego sąsiada i nie łącz się z bezbożnymi. (Pirka Abot)

Powiedz mi z kim idziesz, a ja ci powiem kim jesteś.

*
* *

Przylgnienie.

Kto się z bezbożnikiem łączy chociażby nawet w czynach jego nie miał udziału, odczuje jednakże złe skutki obcowania z nim. (Odnośnie do psalmów rozdz. I-go]

*
* *

Przylgnienie do przyjaciół.

Człowiek bez przyjaciela, jakby lewa ręka bez prawej.
(Abarbanel)

Przyjaciela może mieć każdy, kto może być przyjacielem.

*
* *

Przyjemności życia.

Trzy rzeczy uprzyjemniają życie człowieka: Piękna żona, piękne mieszkanie i piękne sprzęty.

*
* *

Przymioty.

Siedm przymiotów ozdabiają mędrca: Nie wyprzedza on słowa przed wyższym w jego obecności, nie przeszkadza nikomu w rozmowie, nie odpowiada bez namysłu, pyta się i odpowiada zasadnie, jedno po drugiem odpowiada podług porządku, przyznaje się do tego, czego nie wie, przyznaje swoje błędy. Przeciwnie zaś dzieje się u nieuka.
(Abot)

*
* *

Przymioty umysłowe.

Kto jest skorym do gniewu, ten łatwym jest do ułagodzenia, kogo zaś trudno rozgniewać, trudno też przeprosić.

*
* *

Przywileje rzemieślników.

Rzemieślnicy zatrudnieni przy swoich robotach nie mają obowiązku podnosić się nawet przed starcami. (Keduszyn 33a) Robotnicy zatrudnieni na drzewach mogą swoją

modlitwę Szema (wyznanie) tamże zmówić i nie potrzebują schodzić. (Berachot 16a)

* * *

Przystawanie.

Bądź giętkim i miękkim jak trzcina a silnym i nieugiętym jak ceder. (Teanith 20)

* * *

Przystawanie.

Kto falom się opiera, tego one porywają, kto zaś im się nie opiera, tego nie oblewają. (Sabatt 127)

Przeciw prądowi nie można pływać.

* * *

Przymus.

Co się często z początku czyni przymusowo, czyni się później dobrowolnie. (Ksuboth)

Dobra Opatrzność musi nas często do przedsiębierczości popychać.

* * *

Przysięga.

Pewien dobry człowiek dał Bar Talmionowi 100 monet do schowania i o takowe w krótkim czasie upomniał się. Bar Talmion utrzymywał, iż dawno mu je zwrócił. Wierzyciel naglił tedy Bar Talmiona do wykonania przysięgi. Bar Talmion wziął trzcinę, wydrążył ją, włożył w wydrożenie monety i poszedł do domu Bożego dla wykonania przysięgi. Tam oddał laskę wierzycielowi do trzymania podczas przysięgi i zawołał: Przysięgam przed Bogiem, że monety, które miałeś u mnie, oddałem w twoje ręce. Biedny wierzyciel usłyszawszy fałszywą przysięgę zadrżał z gniewu i uderzył laską o ziemię. Laska połamała się w kawałki i monety z niej wypadły. Bar Talmion podniósł takowe i rzekł: Weź mój przyjacielu monety, one są twoje, ale biada mi, biada! pozostaje mi tylko wstyd i kara.

* * *

Przysięga.

Fałszywa przysięga może zburzyć to, czego żelazo i woda zburzyć nie zdoła. (Szebnot 39a)

* * *

Przysięga fałszywa.

Więcej niż ogień i woda karze—przysięga fałszywa. Jak ogień i woda jako żywioły niszczące straszną swą potęgą okropne spustoszenia sprawiają, tak samo przysięga fałszywa całą duszą człowieka gwałtownie wstrząsa, na

całe rodziny i pokolenia sprowadza ciężkie nieszczęście. (Tamże)

*
* *

Przyszłe życie.

Przyszłe życie jest wcale inne niż obecne: Tam żadne pożywienie, żadne trunki, żadne małżeństwo, żadne interesa, żadna zazdrość, żaden gniew nie istnieje, tam cnotliwi nasycają się widokiem Boga. (Berachot 17a)

*
* *

Przywiązanie.

Towarzystwo albo śmierć. Ojczyzna, przyjaźń i miłość. Kto temu hasłu nie daje przystępu do serca swego, ten lepiejby uczynił, gdyby sam żywcem w grobie się zagrzebał:

Nie dobrze jest człowiekowi być samotnym. (Genesis 2, 18)

*
* *

Przywiązanie.

Używaj do siewu tylko pszenicy swojej ojczyzny, chociażby wady posiadała a cudzej nie bierz.

Pismo napomina tu o obowiązku zawierania związków małżeńskich z córkami ojczystej ziemi. (Porównaj Genesis 24, 4) Do drogiego ci kraju ojczystego przystawaj i przyłącz się i trzymaj się go mocno całem twojem sercem.

*
* *

Przywiązanie.

Pismo święte porównywa Izraela do gołębia: Jak gołąb bowiem, powinien być zawsze czystym i skromnym. Gołąb pod noż głowę oddaje, tak też Izrael poddaje się męczeństwu. Gołębie zmywały na ołtarzu grzechy innych, Izrael odkupuje grzechy całego świata, (bo 70 ofiar we święto szałasowe do świątyni Jerozolimskiej przyniesiono dla zmazania grzechów 70-ciu narodów). Gołąb nigdy nie opuszcza swych towarzyszów, Izrael również nie opuszcza swego Boga. Gołąb choćby mu jego młode zagrabiono, nie oddala się od gniazda swego, Izrael też nawet po zburzeniu świątyni, religii swej nie zaniedbuje. (Midrasz)

*
* *

Przyznanie.

Poznaj siebie samego! Tak napisał Chilon ze Sparty na świątyni bożka muz. (Miwchar hapninim)

Ponieważ poznanie siebie samego jest celem całego badania i wiedzy. Poznanie siebie

samego stanowi największą zdolność.

* * *

Przyznanie.

Milczenie stanowi zupełne przyznanie. (Jebamot 87)

Milczenie znaczy tyle co zgodzenie się na zamiar człowieka zezwolenie, ugruntowanie i uzasadnienie pewnej idei lub poglądu.

* * *

Przyzwyczajenie.

Gdy wieśniak zostaje królem, nie opuszcza on swego poprzedniego zatrudnienia, do którego przywykł. Kosza nie spuszcza się z szyi. (Megilla 7)

Stara odzież odkłada się, stare zaś przyzwyczajenie—nigdy. Stary furman chętnie słucha jeszcze trzaskania z bicia.

* * *

Przyzwyczajenie.

Przyzwyczajenie tworzy regułę. Przyzwyczajenie stanowi drugą naturę.

Do czego się młody przyzwyczaił, to stary wykonywa. Stare przyzwyczajenie jest trwalszem niż pismo i pieczęć.

* * *

Przyzwyczajenie.

Reguła talmudyczna brzmi: To co rzadko się przytrafia mniej znaczy od tego, co częściej się zdarza.

Miłość przez przyzwyczajenie się utrwala, podtrzymuje swą moc i staje drugą naturą.

* * *

Przyzwyczajenie.

Kobieta przywykła do poronienia nie lęka się więcej takowego, przyzwyczajenie przyrasta z latami.

* * *

Przyzwyczajenie.

Gdy stare przyzwyczajenie (po hebrajsku „Minhag”) jest zbawiennem, utrwala się i staje się prawem, jeżeli zaś zaprowadzony zwyczaj ma tylko na celu poróżnienie i spory naówczas przyczynia się on do biedy i zguby, zamienia się bowiem מנהג na גהנם (te same litery inaczej złączone), strąca ludzi do piekła. (Symchas Nefesz)

* * *

Przyzwoitość.

Nigdy nie wymawiaj niczego, coby przyzwoitość obrażało. (Pesachim 3) Samo Pismo święte przy wspomnieniu niedozwolonych (nieczystych zwierząt), zamiast powiedzieć „od nieczystych zwierząt”, przyzwoitsze wyraże-

nie wybrało: „od zwierząt, które są nieczyste.” (Genesis 7, 2)

*
* *

Przyzwoitość.

Nie wstępuj nagle do domu twego z przyzwoitości i szacunku, tembardziej—do domu cudzego. (Sabatt 10)

Jak kto się kłania, tak mu się też kłaniają.

*
* *

Przyzwoitość.

Jest to zwyczajem, że w odzieży, w której się jest przy gotowaniu jedzenia dla swego pana, puharu się mu nie podaje (Rabbot)

Uczeni zalecają silnie przyzwoitość i czystość w odzieży i zachowaniu się.

*
* *

Przyzwoitość.

W ojczyźnie dostatecznem jest dobre imię, za obrębem jej zaś, przyzwoita odzież jest konieczną. (Sabatt 145)

W ojczyźnie dostatecznem jest dobra opinija, którą sobie człowiek nabył, w cudzem miejscu zaś musi dobry ton przyzwoitości i ładna odzież wejście mu zjednać.

*
* *

Przyzwoitość.

Uczony, który w różnych miejscach ucztuje, wiele też przeciwności strat i cierpień doznawać musi. (Pesachim 49)

On znieważa imię Boga, osłabia swoją powagę, imię swego ojca i nauczyciela, nawet imię swoich dzieci, bo i syn jego będzie nazwany synem pieczeniarza, synem tancerza, synem oblizywacza talerzy i tym podob. Jak kto się trzyma, tak się starzeje. (Przysłowie żydowskie)

*
* *

Przyzwoitość.

Zwyczaje uczą nas, że się w swoim domu małżonka o zdrowie małżonki, a małżonkę o zdrowie małżonka zapytuje. (Bereszis rabba)

Ponieważ aniołowie odwiedzający Abrahama się pytali: „*Gdzie twoja żona.*“ Pozdrowienie i podziękowanie nic nie kosztuje pieniędzy, a podoba się Bogu i całemu światu. (Genesis 18, 9)

*
* *

Przyzwoitość.

Chwalebną jest wiedza z przyzwoitością.

*
* *

Przyzwoitość.

Gdy słyszycie nieprzyzwoite wyrażenia, palcami uszy zatykajcie.

*
* *

Przyzwoitość.

Przy spotkaniu osoby, która zwykła się kłaniać, wypada ją ukłonem wyprzedzić. O rabinie Jachananie ben Zakaja opowiadano: iż każdemu wprzódy się kłaniał przy spotkaniu na ulicy, nawet bałwochwalcom.

* * *

Przyzwoitość.

Jedz i pij podług mienia, ubieraj się zaś nad stan.

* * *

Przyzweitość.

Rabi Jachanan nazwał odzież czci godną (ironicznie).

* * *

Przyzwoitość.

Rabi Gamliel chwalił Persyjan za umiarkowanie w jedzeniu i piciu oraz w zaspokojeniu innych potrzeb.

* * *

Przyzwoitość.

Każdy człowiek powinien się stosować do miejscowych obyczajów. Prawodawca Mojżesz będąc w niebie nie jadł, aniołowie będąc na ziemi jedli.

* * *

Przyzwoitość.

Nie płacz pomiędzy śmiejącymi się i nie śmiej się pomiędzy płaczącymi, również nie czuwaj pomiędzy śpiącymi i nie śpi pomiędzy czuwającymi! Nie stój pomiędzy siedzącymi i nie siadaj pomiędzy stojącymi.

* * *

Przyzwoitość.

Gdy wchodzisz do sali jadalnej nie siadaj wprzódy dopóki gospodarz o to nie poprosi. Najznaczniejsi mężowie Jerozolimy nie przyjmowali zaproszenia nie wiedząc jakich będą mieli współbiesiadników. (Derech erec rozd. 3-ci)

Gość w ogóle zastosować się winien do porządku, jaki gospodarz ustanowi. Gość, któremu puhar podają, nie powinien chciwie go chwytać, lecz ociągnąć się cokolwiek i następnie z wolna pić, by nie wydawać się za pijaka. Puhar od razu wypróżnić jest rzeczą nieprzyzwoitą, w trzech razach przesadną, we dwóch w samej mierze.

R.

Rada.

Przed czynem jest dobrze rady zasięgnąć, podczas spełnienia czynu bądź odważnym, a po uskutecznionym czynie nie żałuj, iż spełniłeś go. (Midrasz)

Źle wprzódy czynić a później się namyślić, ten sposób postępowania nieraz był powodem cierpienia.

* * *

Rada.

Gdy ci starzy radzą rozebrać, a młodzi budować, rozbieraj podług rady starych, bo rozebranie starych stanowi wybudowanie, a budowa młodych jest zwaleniem. (Megilla 31)

* * *

Radość.

W życiu tem nie może istnieć zupełna radość. (Porównaj przypow. Salomona 14, 13) Człowiek do radości nie jest stworzony, dla tego oko jego płacze gdy serdecznie się śmieje. (Psykte)

* * *

Radość.

Radość w swoim czasie, i smutek w swoim czasie, wszystko jest w swoim czasie. (Midrasz)

* * *

Radość.

Pewien poważny i uczony nauczyciel mawiał gdy go o przyczynę radości się spytano: Radowałem się z błogosławieństwa niebios, które na mnie spłynęło i także innych tem uradowałem.

Podzielona radość stanowi podwójną radość.

* * *

Radość i smutek.

Radość nie jest stałą u ludzi i nie każdy kto dziś się raduje, raduje się także jutro, tak jak każdy, który w cierpieniach żyje także i jutro w nich żyć będzie. Nawet u Boga jeżeli rzec można, radość nie jest trwałą. Gdy Bóg stworzył Adama, cieszył się ze Swego dzieła. (Psalm 107, 31) Chełpił się prawie stworzeniem Swojem: „*I widział co uczynił a było bardzo dobre.*“ (Genesis 1, 31) Później gdy Adam lekkomyślnie przykazanie przekroczył, Bóg rzekł: „*Z prochu powstałeś i w proch się obrócisz.*“ Żałował tedy Bóg, że stworzył człowieka na ziemi i bolał w Swem sercu. (Ge-

nesis 6—6, 7) Gdy tak jest u Boga tembardziej u ludzi. (Midrasz Tanchuma)

* * *

Radosne godziny.

Tylko we właściwym czasie można się oddawać uciechom radosnym. O godziny radości! dobre godziny! rzadko jednak radość bez cierpień obejść się może. (Megilla 5)

* * *

Rabuś.

Rabuś zna dobrze narzędzia rabunku, jakich używa. (Baba mecya 34)

* * *

Rabusie.

Wspólnik rabusia powinien być również za rabusia uważany. (Sanhedrin 4)

Ukrywający kradzież jest gorszym niż złodziej sam.

* * *

Raj i piekło.

Nie ma większej odległości pomiędzy rajem a piekłem nad szerokości nitki. To znaczy, że obadwa światy są ściśle ze sobą związane. Człowiek jest tragarzem obydwóch światów. (Midrasz)

* * *

Raj i piekło.

Pewna kobieta ściągnęła na siebie uwagę wszystkich osobliwym i wykwintnym ubiorem, nosiła mianowicie w jednym ręku wiązkę gałązek, w drugiej dzban wody i wołała: Oto tą wiązką mogłabym raj podpalić, a tym dzbanem ogień piekielny zagasić, aby nikt nic dobrego nie czynił w nadziei otrzymania nagrody, a od czynienia złego się nie chronił jedynie z bojaźni piekła, lecz aby dobrze czynił z dobrych chęci, a złego się chronił ze wstrętu od niego. (Jalkut)

* * *

Rajskie jabłko. (אתרוג)

Jak jabłko rajskie ma zapach i miły smak, tak również i Izrael winien w sobie uczoność i dobroczynność jednoczyć. Liście palmowe są obrazem Izraela. Jak daktyle niekiedy tylko smak bez zapachu posiadają, tak samo bywają ludzie posiadający wiedzę bez moralnej wartości i t. d. Bóg rzekł: Oby te cztery gatunki roślin, a mianowicie: jabłko rajskie, bukiet palmowy, mirta i wierzba rzeczna (obraz 4-ch klas ludzi, (patrz Leviticus 23, 40) wspólnie się łączyły i jedni dla drugich przez czyny swe

przebaczenia grzechów zjednywali. (Midrasz Rabbot)

*
* *

Reforma.

Do wyżej wspomnionych orzeczeń o reformie religijnej dodają uczeni talmudyści jeszcze co następuje: Słusznie twierdzą mędrcy: Że przez tymczasowe zniesienie przykazania Tory, całość prawa religijnego utwierdza się. (Menachot 109)

*
* *

Reformy.

Aby całości zakonu nie utracić, jest często chwalebnem część onego tymczasowo (w razie koniecznej potrzeby) w wykonaniu zawiesić. (Temiro 14)

Tembardziej jest to dopuszczalnem, gdy jedynie o ceremoniał dla upiększenia służby Bożej idzie i gdy reforma jest konieczną dla usunięcia nieporozumienia ustalenia pokoju i zgody.

*
* *

Reforma religijna.

Lepiej jest w każdym czasie czynić ulgi i zmiany w zakresie przepisów religijnych niż zaprowadzać utrudnienia. (Erubin 72)

*
* *

Reforma w przedmiotach religijnych.

Jeżeli władza duchowna uznaje za stosowne nawet przykazanie Mojżeszowe tymczasowo znieść, by tem wielu do zajmowania się religją skłonnymi uczynić, albo też od błędów ochronić, to znaczy, że ona jest powołaną do tego, aby z duchem czasu iść w parze. Jak lekarz w razie potrzeby choremu rękę lub nogę odejmuje, aby pozostałe ciało tem przy życiu utrzymać, tak również władza duchowna może czasami religją się rozporządzać, niektóre przepisy ceremonialne znosić, aby pozostałe tem lepiej było przestrzegane. (Majmonides o uległości przeciw władzy 2, 4)

*
* *

Reguły zdrowia.

Strzeż się gniewu i zmartwienia a zaoszczędzisz lekarstwa i balsamu. Nie pożądaj łakoci a dłużej żyć będziesz. (Miwchar hapninim)

*
* *

Reguły życia.

Pewien mądry nauczyciel sprzedawał reguły życia za denary (monety). Będąc głodnym jedz, (bo gdy poczekasz aż ci apetyt przejdzie,

nie będziesz miał korzyści z jedzenia), będąc spragnionym pij podczas warzenia twego garnka (napomnienie na konieczność nieodwlekania zaspokojenia potrzeb cielesnych. (Berachot 62)

Kto w miarę je i pije, ten się prędko nie zestarzeje i też rzadko kiedy choruje.

* * *

Reguła kupiecka.

Kupcy trzymają się zasady, aby wprzódy gorsze a później dopiero lepsze towary przedstawiać. (Bereszis rabba)

Tak samo w opowiadaniu, wprzód mniej ważne a następnie donioślejsze okoliczności przedstawiać trzeba.

* * *

Rekonwalescent.

Przepisy sposobu dyetycznego życia rekonwalescenta określa napomnienie: Kto lekkomyślnie i nieostrożnie używa pokarmów po upływie krwi, z tym także w niebie lekkomyślnie się obchodzić będą, bo gdy sam nie ochraniał swego własnego życia, jak może któż nad nim się litować? *„Strzeżcie pilnie dusz waszych."* (Deuteronomium 4, 15)

* * *

Religja.

Człowiek nie może się prędzej wzmocnić w pobożności i cnocie dopóki poprzednio dla wiary i cnoty nie cierpiał. Religja nie może w sercu jego się utrwalić i stałej wartości nabrać dopóki przez nią nie ucierpiał, dopóki nie wypróbowała jego cierpliwości, dopóki za drogą cenę jej nie nabył. (Gityn 59)

* * *

Religja.

Tora (zakon) ludziom tylko, nie zaś aniołom jest dana. (Berachot 25)

Na bożków nie stworzeni są ludzie.

* * *

Religja i interes.

Nie chciej Bogu służyć jak człowiek człowiekowi dla nagrody, lecz służyć Mu winieneś nie bacząc na nagrodę. (Abot)

* * *

Rodzice i dzieci.

Kto dorosłego syna swego bije, podnieca go do grzechu.

* * *

Rodzice i dzieci.

Niech nigdy rodzice nie dają pierwszeństwa jednemu

z dzieci, kilka bowiem łokci pstrokatej materyi, było przyczyną niewoli Izraelitów w Egipcie.

*
* *

Rodzinne szlachectwo i uczoność.

Gdy kto jest uczonym, piękną to jest rzeczą, a jeżeli jest szlachetnego pochodzenia i zarazem uczonym, to podwójnie celuje. (Menachot 53)

Szlachetność duszy i wykształcenie są przymiotami wyższemi nad szlachetne pochodzenie, twierdził sławny rabi, któremu przedstawiono człowieka wysokiego rodu.

*
* *

Rolnictwo.

Kto chce się zbogacić, niech zajmie się hodowlą bydła. (Erubin 84)

W przyszłości rolnictwo stanowić będzie znakomite zatrudnienie.

*
* *

Rolnictwo.

Lepiej siać aniżeli owoce kupować, spiesz się i nabywaj grunta. Kto się czyni sługą ziemi (uprawia ją), spożywa plon w obfitości. (Sanhedrin 58)

Gdy nawet zboże i owoce są tanie, rolnictwo od handlu jest korzystniejszem, bo ono obiecuje trwałe i pewne utrzymanie.

*
* *

Rozmyślanie.

Idź i zjedz wprzódy beczkę soli nad tem. (Erubin 36)

Sprawa ta jest tak ważną i trudną, że nad nią długo namyślić się wypada, potrzebuje dobrej siły trawienia, a póki skonsumujesz beczkę soli, długo czekać musisz.

*
* *

Rozmyślanie.

Myśl, jest żelaznem jarzmem człowieka. (Baba mecya)

*
* *

Rozmowa.

I zwykłe rozmowy uczonych zawierają dużo treści naukowej. (Aboda Zara 26)

Słowa, które wymawiasz, winny pochodzić ze źródła rozsądku i wiedzy.

*
* *

Rozmowa.

Każda niepoświęcona rozmowa może spowodować zły skutek, oprócz rozmowy, której przedmiotem jest wiedza.

*
* *

Rozmowa.

W rozmowie kobieta może zająć i oczarować. (Megilla 14)

*
* *

Rozmowa.

Każdy winien usilnie trzymać się od zbytecznego mówienia przy jedzeniu, by nie narazić się na zadławienie. (Teanith 5)

Godzina jadła powinna być tylko żołądkowi poświęcona.

*
* *

Rozum.

Wszystko zawisło tylko od rozumu. (Megilla)

*
* *

Rozum.

Czy przedmiot ten zależy od wieku? On więcej od rozumu zależy. Zwyczaj, choćby najstarszy, o tyle ma znaczenia, o ile z rozumem w zgodzie zostaje. (Bereszis rabba 142)

*
* *

Rozum.

Wino i korzenie otwierają rozum! (Joma 76)

Wino wyciąga słowa z człowieka, w winie znajduje się mądrość. Rozum trzeba ze sobą przynieść, nie znajduje się go wcale na rynku.

*
* *

Rozum.

Każdy człowiek, którego sposób myślenia środek drogi wybiera, za mądrego uważanym bywa. (Majmonides)

*
* *

Rozum.

Jeżeliś w czterdziestym roku nie doszedł do należnej dojrzałości (pojęcia), nie dosięgniesz jej już w życiu. (Aboda Zara 5) W 40-tym roku wieku nabywamy pełnego doświadczenia. (Abot 4)

*
* *

Rozum.

Wszystko zawisło od poprzedniego przeznaczenia postanowienia Boskiego tak w cielesnem jak i w duchownem życiu człowieka. Jeden odznacza się w rozumie, drugi mało go posiada, trzeci w średniej mierze a to wedle miary, w jakiej mu Bóg użyczył. (Midrasz Jałkut)

*
* *

Rozum.

Ten, kto od nas pochodzi, czyni nas mądrym. Raw bardzo cierpiał od swej złośli-

wej żony. Gdy ją prosił o soczewicę, ona na przekorę ugotowała mu grochu szablastego, a gdy żądał grochu, ona mu soczewicę ugotowała. Gdy syn ich podrósł, zmieniał on zawsze żądania ojca (tyczące się kuchni) na wprost przeciwne, w skutek czego Raw rzekł do niego: Matka twoja poprawiła się, gotuje to czego ja pragnę! Nie mój ojcze! odrzekł syn, to ztąd pochodzi, iż twoje żądanie nawprost przeciwne zmieniłem. Raw tedy rzekł: Ten co od nas pochodzi, czyni nas mądrym. (Jebamot 63)

* * *

Rozrywka.

Sześćdziesięcio-letnia niewiasta leci tak chętnie do muzyki jak sześcio-letnia. (Moed. Katan)

Kobiety znajdują przyjemność w swych młodocianych rozrywkach jeszcze w późnym wieku.

* * *

Rozsądek.

Odnośnie do psalmów 32, 8, 9 znajdujemy w Psykte: Izraelu! Okazuj się jako rozsądny naród rozumem i pojęciem. Dla ludzi niepohamowanej chciwości i dzikiej namiętności, religja stanowi w rzeczywistości wędzidło i cugle, dla dobrych zaś jest ono jedynie koroną i berłem, klejnotem i ozdobą, bez której dobrzy i źli obejść się nie mogą. (Psykte 12)

* * *

Rozstanie się człowieka z tym światem.

Lis chciał się do winnicy dostać, ale wysoki mur, który winnicę otaczał, stał mu na przeszkodzie. Wprawdzie był ciasnym otwór w murze, ale lis był za tłusty i dla tego nie mógł się przecisnąć. Cóż więc uczynił przebiegły lis? Przepościł trzy dni dla schudnięcia i gdy był już cienki przedostał się do winnicy. Najadłszy się wina do syta znowu napowrót wydostać się nie mógł i był zmuszony powtórny trzydniowy post odbyć. Będąc już na wolności zawołał: O! Winnico! Winnico! Jak piękną jesteś i jak wyborne są twe owoce! Ale jak chudym wszedłem do ciebie takim znowu wyszedłem. Takim też jest świat ten i dla tego słusznie się mówi: „Nago przyszedłem z żywota matki i nago napowrót wracam.”

* * *

Rozkosze i cierpienia.

Biada temu, który we wspólnych rozkoszach i cierpieniach nie bierze udziału. Gdy wśród cierpień Izraela jeden odłącza się, myśląc tylko o samym sobie, wtedy aniołowie z nieba wołają: Ten, który swoich opuszcza nigdy nie dozna wspólnej radości. Zarówno, gdy całe towarzystwo cierpi, biada temu, który mówi: Pozostanę spokojnym w domu, nie pozbawię się przyjemności i nie zakłócę spokoju swojego. Podobne postępowanie również nigdy przebaczonem nie będzie. Mojżesz zawsze brał udział zarówno w rozkoszach i radościach Izraela jako też i w cierpieniach jego. Niepostępujący w tej myśli niech nie sądzi, iż nikt do odpowiedzialności go nie pociągnie, nikt go nie zaskarży, przeciwnie, aniołowie, którzy towarzyszą ludziom dobrze czyniącym, zaskarżą go.

* * *

Rozproszenia Izraela.

Bóg, wielki czyn łaski wykonał, rozpraszając Izraela po wsze strony świata, powołał go bowiem tym sposobem do rozgłoszenia i rozpowszechnienia idei Boskiej po całej kuli ziemskiej. (Pesachim 43)

* * *

Róża Izraela.

Jak róża białemi i krasnemi barwami ozdobna, tak Izrael przed Bogiem w szacie sprawiedliwości i miłosierdzia stojąc przez trzynaście wzniosłych przymiotów miłości, wspaniałości i miłosierdzia staje się przed Bogiem podobnym do trzynastolistnej róży. (Zohar beresziś)

* * *

Różny koniec życia.

Przybywając do granicy ziemskiej podróży, człowiek poddaje się różnym wrażeniom: Sprawiedliwi wołają: O jak szczęśliwą jest nasza młodość, która naszą starość nie zarumieniła wstydem. Przejęci skruchą mówią: Szczęśliwa jest nasza starość, gdyż zjedna nam przebaczenie błędów młodości. Inni wreszcie wołają: Szczęśliwy ten, który nie zgrzeszył, albo kto zgrzeszył, niech pokutuje a przebaczenie otrzyma. (Jałkut)

* * *

Różne usposobienia w dawaniu jałmużny.

Kto sam chętnie daje i nie lubi żeby go w tem kto naśladował, tego można nazwać zazdrosnym o zasługę drugich. Kto chce, aby drudzy dawali, sam zaś nie daje, jest skąpym, ten zaś jest pobożnym, kto sam daje i drugich do tego nakłania. (Abot)

* * *

Ruina Świata.

Do głupoty pobożny a podstępny złoczyńca, nierządna dziewica, wdowa ciągle w odwiedziny chodząca i zuchwały młodzieniec—oto najszkodliwsi niszczyciele porządku moralnego. (Sota 22)

* * *

Rytualne rekwizyty.

„*Ten jest moim Bogiem, którego chcę wielbić*" (Exodus 15, 2) i czem? Uczcisz najlepiej Boga wykonaniem Jego przykazań, gdy się zaopatrzysz w potrzebne do tego rekwizyta, jako to: Talis (szata do modlitwy porannej), Mezyzos (przy drzwiach wchodowych) i t. d., dla czci Boskiej nie skąpym, lecz podniosłem życiem o ile sił ci stanie. (Sabatt 33)

* * *

Rzemiosło.

Rabi Meyer nauczał: Powinnością każdego człowieka jest wyuczyć swego syna szlachetnego i lekkiego rzemiosła, a przytem błagać o litość Tego, w którego ręku są bogactwa i wszelkie dary ziemskie. Rzemieślnik bowiem nie ubożeje przy rzemiośle i nie bogaci się bez woli Tego, którego własnością są bogactwa, znajdujemy bowiem w piśmie świętem: „*Moje jest złoto i srebro, mówi Pan zastępów.*" (Agjasz 2, 9). (Keduszyn rozd. 5-ty)

* * *

Rzemiosło.

Drożyzna panowała siedm lat a nigdy bieda nie zakołatała do drzwi rzemieślnika. [Sanhedrin 29]

Rzemiosło ma złote dno.

* * *

Rzemiosło.

Ojciec winien syna swego zarówno przepisów religijnych jak i rzemiosła wyuczyć. (Keduszyn 30)

Podług innych uczonych, ojciec powinien także syna w

pływaniu ćwiczyć. Kto umie pływać, ten pływa, a kto nie umie—niezgrabny utonie.

*
* *

Rzut oka.

Ze względu na uzewnętrznienie stanu duszy wypowiadali rabini niektóre bardzo trafne zdania: „Ze ściągnięcia ust twoich można poznać, że jesteś uczonym.” „Z rzęsów twoich można poznać, że jesteś synem wdowy, który nie ma potrzeby bać się ojca.” Znaną też jest opinja o przenikliwości wzroku uczonych.

Z przodu i z tyłu ma oczy.

S.

Świat.

Na trzech rzeczach świat spoczywa: Na wiedzę religijną, służbie Bożej i dobroczynność. (Abot)

*
* *

Świat.

Na trzech rzeczach ustanowiony świat: Na sprawiedliwości, prawdzie i zgodzie. [Tamże]

*
* *

Świat.

Ten świat jest przedsionkiem przyszłego. Uzbrajaj się tedy w przedsionku, byś mógł wejść do pałacu. (tamże)

*
* *

Starość.

Doskonałą starością odznaczają się ci, mawiali mędrcy, u których dni starości i starość dni uzupełniają się, bywają bowiem starości bez bogactwa dni, a dnie bez bogactwa starości. (Midrasz rabba 59)

*
* *

Starość.

Zgrzybiała starość mówi: Nic nie zgubiłem a ciągle muszę szukać. (Sabatt 152)

*
* *

Starość.

Ach! Góra śniegowa błyszczy tak biało okryta lodem i mrozem, wszystko milczy, żaden głos nie daje się słyszeć! Cesarz rzymski spytał rabi Jożuego syna Chaniny: Dla czego przestał akademię odwiedzać i tam wykładać? Na to rabi wyżej wspomnioną dał odpowiedź.

*
* *

Starość.

Stary mąż sprawia strach w domu—stara kobieta stanowi skarb w domu. (Erubin 19)

Stara kobieta wyobraża zawsze w kole jej młodych dzieci i wnuków ozdobę w domu, bo jej umysł w gospodarstwie działa ciągle, stara się i utrzymuje dom i stanowi skarb dla dzieci. Ojciec zaś zgrzybiały ze starości, opuszczony ze sił łażąc sprawia tylko strach i trwogę swoim dzieciom w domu, które się obawiają śmierci.

* * *

Starość.

W późnym wieku małe kamienie wydają się wielkiemi skałami, blizcy krewni stronią z daleka. z dwóch nóg stają się trzy, a mianowicie: kij, który za podporę niezbędnie się w starości potrzebuje, tworzy trzecią nogę. (Sabatt 152)

* * *

Starość.

Można uważać za starego, tego tylko, kto wiedzę nabył. (Keduszyn 32)

Gdy nie ma wiedzy, nie ma starości. Sama starość nie ochrania od głupoty.

* * *

Starość.

Wiedza uczonego wzrasta ze starością, głupota nieuka również z wiekiem coraz bardziej się zwiększa. (Sabatt 152)

Wszystkiego ze starością ubywa, tylko nie głupoty.

* * *

Starość.

Smak (sposób myślenia) starych jest zmiennym. (Tamże)

Najnieznaczniejszym przeciwnościom starzec oprzeć się nie umie. Stary człowiek czuje najprzód, zbliżającą się pogodę tak prawie jak barometr. Każda zmiana wiatru, prędko w jego kościach czuć się daje.

* * *

Starość.

Jeden paznogieć starych, (uczonych) więcej wart aniželi całe ciało młodych. W starych mądrość, w długiej starości pojęcie. (Hiob 12, 12). (Joma 9)

Starych rada, młodych czyn.

* * *

Starość.

Starym jest ten, kto mądrość posiada.

* * *

Starość.

Stary do rady, młody do boju.

* * *

Starość i młodość.

Zburzenie starych stanowi budować, budowanie młodych—stanowi zburzenie.

* * *

Skarga starych.

Będąc małymi byliśmy uważani jako mężowie, gdy zostaliśmy starcami uważają nas jako chłopców szkolnych. (Baba basra 87)

* * *

Skromność.

Słoma, rżysko i plewy rozpoczęły kłótnię pomiędzy sobą. Tylko dla mnie włościanin pracuje, dla mnie on orze i sieje, mówiło jedno, inne znowu przeciwnie dowodziły, że dla nich się sieje i zbiera, ziarnko tylko zostało skromnie w tyle i zawołało: Czegóż krzyczycie, poczekajcie lepiej aż przyjdzie gospodarz domu i swoje bramy i stodoły otworzy, wtedy zobaczymy dla którego z nas pole zorane zostało. Czas nadszedł, gospodarz przybył, zboże zostało omłócone i przewiane, słomę w miejscu zostawiono, plewy z wiatrem uleciały, rżysko ogniem wyniszczono i skromne tylko ziarnko zebrano i schowano. (Midrasz)

* * *

Skromność.

Kobiety winny nawet wobec swych mężów skromnie się zachować. (Sabat 140)

Tylko skromnością może delikatna, moralna i obyczajna żona swego małżonka sobie zjednać, święta miłość naówczas nietylko w wiośnie życia małżonka uszczęśliwi, ale jeszcze w późnej jesieni życia nie ostygnie i swem ożywczem tchnieniem ożywi.

* * *

Skromność.

Drzewo cedrowe jest najwyższem z drzew, hyrop zaś najmniejszą z roślin. W słowach tych zawiera się wskazówka, iż kto dumą i pychą grzeszy będzie upokorzony jak hyrop i robak i tylko w poniżeniu przebaczenie uzyska. (Sypri Chykas) „Koroną rozumnego i roztropnego jest skromność, koroną nierozumnego i nieroztropnego jest zuchwałość”.

* * *

Skromność.

Człowiek od Boga nauczyć się winien skromności. Bóg bowiem na dumnie sterczące góry nie zwracał uwagi i wybrał do objawienia Swojej woli najmniejszą górę Synaj, nie zwracał uwagi na wspaniałe drzewa owocowe i ukazał się Mojżeszowi w krzaku cierni. (Sota 8)

* * *

Skromność.

Człowiek każdego czasu przyzwyczajać się winien do skromności jak Hillel. Hillela cierpliwość i skromność była tak sławną, że weszła u wszystkich w przysłowie. Pewnego razu gdy Hillela cierpliwość chwalono, któś z obecnych założył się o 400 sus (złote monety z obrazem Jupitera), że mu się uda Hillela, księcia Izraelskiego, do gniewu doprowadzić. W Piątek, w czasie gdy Hillel się kąpał, przyszedł do niego mąż ów i zawołał po kilka razy: Hillelu! Hillelu! Hillel też niezwłocznie wyszedł z kąpieli ze zwykłem łagodnem usposobieniem ducha, odział się płaszczem i odpowiadał na zadane mu błahe zapytanie; gdy zaś pytający znużył się wreszcie bardziej aniżeli Hillel, zawołał wreszcie: Czy ciebie mienią księciem Izraela? Hillel potwierdził skinieniem głowy: Oby Bóg dał aby się więcej tobie podobnych nie znajdowało w Izraelu, rzekł ów mąż. I dlaczego mój synu? spytał Hillel. Bo ja, rzekł nieznajomy, dziś przez ciebie 400 sus straciłem, o tyle bowiem założyłem się, że ciebie do gniewu doprowadzę.—Lepiej jest, iż straciłeś przezemnie 400 sus, aniżeliby Hillel miał cierpliwość stracić.

* * *

Skromność.

Wiedza podobną jest do wody, która z wyższego w niższe miejsce spływa (Jezajasz 53, 1). Wiedza również spływa tylko na skromnych ludzi. Jak woda z gór do dołu spływa, tak też wiedza prawdziwa uznanie może znaleźć tylko w skromnej duszy. (Teanith 7)

* * *

Skromność.

Dlatego żeś swej wielkości zaprzeczył, Tora (zakon) godnie twoje imię nosić będzie Exodus 3, 11). Pamiętajcie nauki Mojżesza, sługi Mego i t. d. (Małachi 3, 22. Sabat 89)

Roztropny umysł przynosi korzyść.

*
* *

Skromność.

Wyobrażam siebie (mawiał pewien uczony do swego syna) karłem jeżdżącym na barkach olbrzyma. (Midot)

Tak dalece siebie lekceważył wobec swego mistrza i nauczyciela.

*
* *

Skromność.

Bądź lepiej przeklinanym aniżeli przeklinającym.

Lepiej cierpieć niesprawiedliwość, aniżeli niesprawiedliwość czynić.

*
* *

Skromność.

Poniżaj się aby cię Bóg wywyższył. (Majmonides)

Treść listu Majmonidesa do swego syna.

*
* *

Słowa.

Słowa religii są jak góry wiszące na włosku. (Miszna Chagiga)

Gdyż są zasady religijne, które się nam na pozór małoznaczącemi wydają, a tymczasem mieszczą w sobie ważne nauki i najwznioślejsze prawdy.

*
* *

Słowo i czyn.

Niejeden mówi pięknie i wykonywa co mówi, inny zaś postępuje pięknie ale nie umie mówić pięknie; ale ty, (słowa te do Ben Azaj są skierowane) który życie małżeńskie gorąco zalecasz, sam nie będąc żonatym, wykładasz pięknie a nie uskuteczniasz tego do czego drugich zachęcasz. [Jebamot 63)

Dobry kaznodzieja sam się do własnych nauk stosuje.

*
* *

Szacunek.

Jedną miarę swego zboża ceni człowiek więcej aniżeli dziesięć miar bliźniego. (Baba meoya 38)

Aczkolwiek pożądaną jest rzeczą abyśmy kierując się tą myślą w tych słowach wyrażoną na małem poprzestawali, najczęściej jednak potwierdza się niemieckie orzeczenie, pogardzamy własnem a miłujemy cudzem.

*
* *

Szacunek względem żony.

Przedwieczny jest świadkiem pomiędzy tobą a żoną twoją, przeciw której niewia-

rą grzeszysz, gdy ona jest towarzyszką twoją i żoną twej miłości. (Małachi 2, 14)

Kto śmierci swej żony oczekuje aby spadek po niej odziedziczyć, lub inną pojąć, prędzej umiera i przez żony bywa pochowanym.

* * *

Szacunek.

Człowiek przejęty prawdziwą bojaźnią Boską znajduje wszędzie posłuchanie.

* * *

Szachy.

Najsławniejszą i najznakomitszą grą, we wszystkich ucywilizowanych krajach, są szachy w dojrzałym wieku, bo jest najtrudniejszą i najdowcipniejszą. W Judei miała ona być wynalezioną i jej nazwanie pochodzi też od perskiego imienia „Szach" czyli też „Szah" to jest król. W roku 1694 ukazało się dziełko pióra nieśmiertelnego Aben Ezra o grze w szachy pod tytułem „Pociecha królewska" „מעדני מלך" w którem autor wykazuje że pewien perski mędrzec tę grę wynalazł. Jak inna tradycya podaje, gra ta przez pewnego bramenczyka, imieniem Sysa, wynalezioną być miała. Chciał on swemu księciu nadętemu pychą i pogardzającemu ludźmi skuteczną naukę udzielić wykazaniem losów króla, który jakkolwiek główną figurę w grze przedstawia, nie może ani napadać ani też bronić się, gdy go poddani nie wspierają. Książe indyjski kazał przywołać do siebie owego bremenczyka, by go reguły i biegu całej tej gry nauczył. Naówczas filozof pokazał monarsze, co na szachownicy zarówno jak na polu bitwy, umiejętność dobrego wodza dokazać może. Król zachwycony tym pięknym wynalazkiem, spytał się kapłana Sysa czem ma wynalazcę za to wynagrodzić. Sysa odrzekł: aby tyle ziarn mu dać ile się na szachownicy zmieści, tak jednak aby na pierwszem polu jedno, na drugiem dwa i tak dalej dublować aż do 64 pola. Król ten projekt przyjął bez namysłu i rozpoznawania, lecz jak zdziwionym został nad wiedzą Sysesa, gdy jego podskarbi mu doniósł, że dał się namówić do przyrzeczenia, którego wypełnić nie jest w stanie, bo w całem jego państwie nie znajduje się tyle zboża ile bremenczyk zażądał.

* * *

Szatan i wino.

Przy szczepieniu winnej macicy szatan praojcu Noemu, jako wynalazcy delikatnego soku winnego, pomoc swą zaproponował i wino krwią jagnięcia, lwa i świni oblał. Gdy go zapytał Noe dlaczego to czyni? odrzekł: gdy wypijesz puhar tego wina, stajesz się zadowolonym ze swego życia, pełen pobożności i niewinności jak jagnię (patrz psalm 104, 15), gdy wypijesz dwa, stajesz się odważnym i silnym jak lew, gdy zaś wypijesz trzy lub cztery, będziesz się jak świnia w błocie tarzał.

* * *

Schronienie.

Często w życiu się zdarza że człowiek w wielkim mężu opiekuna znajduje. Będąc tedy w potrzebie spieszy on do swego opiekuna, każe się służącemu meldować, nie będąc pewnym czy znajdzie przyjęcie. Jakże przeciwnie dzieje się u naszego niebiańskiego opiekuna. Człowiek nieszczęściem przyciśniony nie potrzebuje się polecać przez anioła Gabryela lub anioła Michaela, lecz udaje się wprost do Boga który rzekł: „*Będzie Mnie wzywał, a wysłucham go*". „*Ja z nim będę w utrapieniu, wyrwę go z niedoli i uczczę go długością dni, nasycę go i okaże mu zbawienie Moje*". (psalm 91. Beraehot 9)

* * *

Sambation (strumień).

Księgi talmudyczne wielokrotnie wspominają o strumieniu, który ma się w sześciu dniach powszednich gwałtownie burzyć, piasek i kamienie wznosić i w górę rzucać, tak, iż żaden człowiek przez niego przedostać się nie może, z nadejściem zaś Sabatu staje się niespodziewanie spokojnym i jest takim aż do końca dnia sobotniego. (Sanhedrin 65) Również rabi Menasse syn Izraela, w dziele swem „Mikwę Izrael" wspomina: że w Lizbonie, pewien murzyn flaszkę pełną piasku ze strumienia Sambation pokazał, przez cały tydzień piasek w flaszce nieprzerwanie się przesypywał tam i napowrót w sobotę zaś—zawsze odpoczywał.

Obecnie ten starodawny strumień jest dla nas symbolicznym obrazem burzliwych namiętności i srożących się zachcianek, które, na podobieństwo jego, przez całe życie burzą się, pienią i szumią, a wtedy dopiero cichną, gdy udręczenia sumienia, hańba i żal, duszę do mil-

czenia zmuszają nakazując najwyższy sabat (Jom kipur Sabat Sabatów) שבת שבתון t. j. nieczynność czyli odpoczynek, gdy dusza jak Sambatian w człowieku odpoczywa i milczy.

* * *

Salamandra czyli obrona uczonych.

Salamandra jest z ziemskiego ognia stworzoną i kto cóśkolwiek jej krwią smaruje nie ulega spaleniu. Tak samo duch wiedzą umocniony nie zginie w ogniach piekielnych. Dokładne wyobrażenie znajdujemy w talmudzie: Salamandra czyli ogniowa Salamandra, jest to gatunek jaszczurki. Olbrzymia Salamandra, w wilgotnych górzystych lasach przebywająca, uważaną była za jadowitą, nieulegającą spaleniu i służyła alchemikom do produkcyi złotych tinktur.

* * *

Samochwalstwo.

Niepłodne drzewo czyni więcej szelestu, aniżeli pełne owoców. (Rasza Jesajasz)

Obraz cnotliwego i bohatera cnoty. „Próżne naczynie sprawia najwięcej hałasu“

* * *

Samouctwo.

Gdyby Tora (zakon) nie została objawioną, moglibyśmy niektórych zasad moralności i obyczajów nauczyć się od zwierząt: Wstydliwości od natury kota, unikania grabieży od mrówki, niewinności od gołębia i t. d. (Erubin 100)

* * *

Samobójstwo.

Samobójca niech nie oczekuje udziału w życiu przyszłem (Rabbot). *„Miej się na pieczy a strzeż duszy twej"*. (Deuteronomium 4, 9) Religja nakazuje nam zatem: Żaden człowiek nie ma prawa szkodzić sobie na zdrowiu, a tymbardziej życie sobie odbierać. Każdy ma obowiązek strzedz całość swego ciała, nie powinien się osłabiać bo nie może wiedzieć na co świat potrzebować go będzie. Choć sędziowie ziemscy samobójcy nie sądzą, Bóg go sądzić będzie bo jest mordercą, albowiem wszystko jedno czy siebie samego czy brata swego zabija. Bóg żąda rachunku za każdą krew ludzką (Genesis 9, 5)

Osobliwie winna pamiętać o tej zasadzie młodzież męzka naszego wieku, bo moralne i naturalne prawo mówi: „Nie atakujcie waszego zdrowia, waszej siły, waszego życia! Omi-

jajcie namiętności, omijajcie lubieżność! Omijajcie lekkomyślność, omijajcie szaleństwa! Nie trwońcie w przedsionku waszego życia sił, brak których w późniejszem życiu poczujecie.

*
* *

Sobotnia rozkosz.

Sobota stanowi przedsmak wyższego i wiecznego zbawienia i rozkoszy niebiańskiej. (Berachot 59)

*
* *

Sobotnia radość.

Prawowierny Izraelita zaciąga zwykle dla uczczenia sabatu małe długi: u piekarza, kramarza, szynkarza etc. pomny na zdanie talmudyczne: „Kto sobocie pożycza, temu sobota odpłaca się". Również w pieśniach sobotnich znajdujemy o tem: „Sobotni dzień. Święty dzień! błogo temu kto go święci. Bądź przy winie wesołym i troskami się nie smuć, jeżeli nawet masz worek próżny raduj się serdecznie, a jeżeli ci gotówki brak zapożycz się, Bóg dług twój zapłaci.

Jest to wprawdzie słusznem, aby człowiek który przez cały tydzień pilnie i nieustannie pracował jeden dzień radośnie i przyjemnie przepędził, jednakże owa przyjemność nie powinna pewnych granic przekraczać, aby nie doprowadziła do rozrzutności, źle bowiem jest gdy człowiek to co w sześciu dniach pracą zarobił, w siódmym lekkomyślnie stracił. (Sabat 119).

*
* *

Sobotni duch.

Odpoczynek duszy w sobotę, mędrcy alegorycznie określają: każdy prawowierny posiada w sobotę dodaną duszę (wyższe poświęcone życie, czyli osobliwą moc duszy) i dusza ta z końcem sabatu wychodzi z człowieka. Dla rozweselenia onej siostry narzeczonej (duszy sabatu) prócz wina i światła, pachnących korzeni, aż do końca sabatu, (hebdała) należy używać.

*
* *

Sabatowy odpoczynek.

Dałem kosztowny podarunek Izraelowi na pamiątkę— Jemu samemu jest to znanem — co sabatowym odpoczynkiem się nazywa. Z dniem sobotnim nadchodzi odpoczynek. Po ciągłej pracy smakuje odpoczynek (Sabat 81)

*
* *

Sobotnie znaczenie.

Pewien książę spytał się rabi Akiby szyderczym to-

nem:—Co za różnica między sobotnim a innym dniem? Rabi odrzekł:—Co za różnica między tobą a innym człowiekiem? — Jakto, zawołał książe, tak się podoba memu królowi, abym był wywyższonym od innych. Rabi Akiba odpowiedział:—I tak się podobało memu Bogu, aby sobota była od innych dni odróżnioną.

* * *

Sobotnie potrawy.

Pewien książę spytał rabi Jozuego syna Chanaini: Zkąd pochodzi, że wasze potrawy sobotnie lepiej i słodziej smakują aniżeli powszednie? Ten odpowiedział: My mamy pewien korzeń „Sabat" nazwany, który do potraw dodajemy i dla tego są tak smaczne.

(Sabat 81)

* * *

Sobotnie święcenie.

Przy nastaniu uroczystości sobotniej, gdy prawowierny z świątyni do domu wraca, stoją u boku jego dwaj aniołowie: jeden dobry, drugi zły i odprowadzają go! W domu czeka ich uroczystość. Światło sabatowe jaśnieje wesołym płomieniem, stół i dom cały uroczyście jest ozdobiony, anioł dobroci tedy woła radośnie: „Obyś wiele robót tak mile i błogo święcił!" Anioł złego zaś pomimo niechęci odpowiada „amen". Gdy zaś świąteczne światło nie świeci, stół i cały dom nie jest uroczyście przystrojony, naówczas anioł złego radośnie woła: „Oby zawsze twoje soboty tak przeszły". Anioł dobroci wzdychając i płacząc odpowiada niechętnie „Amen!"

(Tamże)

* * *

Szchina.

Cztery klassy ludzi nie będą dopuszczone do oglądania jasności Boskiej (jako niegodni), a mianowicie: szydercy, pochlebcy, kłamcy i potwarcy.

(Sota 42)

* * *

Szchina.

Blizkość Boga—natchniony od Boga, życzliwość u Boga—sława Boska. Szchina nie spoczywa na człowieku leniwym, zajmującym się próżną gadaniną, lecz tylko w chwili cnotliwej wesołości. To samo znajdujemy u króla Saula: Gdy on grał była nad nim ręka Pańska (natchnienie Boskie) (2 królewskie 3, 15, porówn. także psalm 100, 2) „*Służcie Panu wesoło, przychodźcie przed obli-*

cze Jego z radością". „Sława i zacność przed Nim. Moc i radość w miejscu gdzie On włada". (1 kronika 16, 27. Pesachim 117)

* * *

Szchina bliskość Boga.

Gdy mąż i żona pobożne i zgodne życie prowadzą, Bóg pomiędzy niemi przebywa, a gdy źle ze sobą żyją, Bóg ich opuszcza i płomień nieszczęścia ich niszczy. Słowo איש znaczące mąż, zawiera jedną literę imienia Boga a mianowicie id י i słowo אשה znaczące żona ma także literę he ה również z imienia Boga. Tak długo tedy, gdy pomiędzy niemi miłość i zgoda włada, panuje także śród nich, lecz gdy odlatuje anioł zgody z ich domu, znika też znak Boski z pośród nich i nazywają się tedy zamiast איש אשה tylko אש i אש pustoszący i niszczący ogień. (Sota 117)

* * *

Szczęśliwe małżeństwo.

Jeżeli szczęście ci sprzyja żona bywa twą pomocnicą, jeżeli ci się źle wiedzie i ona ci jest nieprzyjazną, to wtedy małżonkowie wzajemnie sobie przeszkadzają i spokój zakłócają. (Jebamot 63) Oto co mawiał pewien uczony żydowski: Żona mężowi, czasami królewską a czasami ciernistą, koroną bywa, czasami aniołem światłości który drogę jego życia kwiatami ściele, a czasami szatanem zaguby, który płomienistym mieczem złości z raju szczęścia go wypędza. Jednakże charakter męża samego, do poprawy lub do pogorszenia żony, dopomaga. Żona z samej natury swej do słabszej płci należąca, koniecznie podpory potrzebuje. Taką podporą bywa mąż, który może ją w anioła lub też w szatana zamienić. Dla tego też mawiali mędrcy: Jeżeli mąż zdoła przez czyny szlachetne i godne naśladowania, swoją małżonkę udoskonalić, według swego ideału przekształcić, naówczas ona staje się dlań prawdziwą pomocnicą, jeżeli zaś przeciwnie wpływ zły na niej wywrze, staje się ona dlań szatanem walki i niepokoju.

* * *

Szczęście w małżeństwie.

Dostatecznem jest szczęściem, że żony nam dzieci wychowują i od grzechów nas odwodzą. (Jebamot 63)

Już z tej samej przyczyny zasługują one zawsze na miłość i poważanie.

* * *

Szczęście rodziców.

Kto się studyom religijnym oddaje, kto z mędrcami zwykł obcować, kto jest łagodnym w usposobieniu, sumiennym w interesach i obrotach handlowych, o takim mówią mędrcy: Szczęśliwym on jest że prawo religijne studyował, szczęśliwi są jego rodzice, szczęśliwi jego nauczyciele, jak miłe są jego obyczaje, jak przyjemne i miłe Bogu jego czyny! Gdy zaś człowiek studyuje zakon a mimo to ma złe obyczaje, jest nieuczciwym w interesach i obrotach handlowych, o takim mówi się: Nieszczęśliwym on jest że zakon studyował, nieszczęśliwi jego rodzice, nieszczęśliwi jego nauczyciele. Oto patrzcie, mądrym jest a ma niedobre obyczaje i czyny niedobre spełnia. (Porów. Psalm 127, 4, Joma 86]

* * *

Szczęście w nieszczęściu.

Nie ma nieszczęścia z którem nie łączyłaby się odrobina szczęścia. (Bereszis rabba) Nie ma szkody bez pożytku. To nam przypomina pocieszające żydowskie przysłowie: „Gam zu letowa” i to do dobrego doprowadza.

W szczęściu obawiaj się złego, w nieszczęściu spodziewaj się lepszego.

* * *

Szczęście w nieszczęściu.

Jeszcze przed nastaniem chorób i cierpień Bóg stworzył środki łagodzące. Bóg przysposobił leczenie przed plagą. (Megilla 13)

Każdy pęcherzyk znajduje swoje ziółko.

* * *

Szczęście.

Potomstwo, życie i utrzymanie nie zależą od zasług człowieka, lecz od szczęścia. (Moed Katan 29)

Im więcej dzieci, tem większe szczęście.

* * *

Szczęście.

Człowiek udarowany szczęściem staje się także mądrym i bogatym. (Sabatt 157)

Ma więcej szczęścia aniżeli rozumu mówi przysłowie. Kto posiada szczęście i dowcip, ten może połową świata rządzić.

* * *

Szczęście.

Nieraz człowiek buduje swoje szczęście w jednem oka mgnieniu. (Rozhaszana 17)

Jedna chwila, jedno oka

mgnienie, zakłada często kamień węgielny naszego szczęścia.

* * *

Szczęście (Mazel).

Kto w jednem miejscu nie doznaje szczęścia, niech się uda w inne, niech się stara a wynajdzie szczęście. (Zohar)

Gdy się drzewo rozpala a płomień niechce wydobyć i jaśnieć, trzeba je tylko poruszyć, a wnet płomień ukaże się i zajaśnieje.

* * *

Szczęście.

Przyłącz się do tego, któremu się szczęście uśmiecha. (Pesachim 113)

Ze złotego koła złote gwoździe spadają.

* * *

Szczęście.

Nawet one (w świętej arce zamknięte rodały, Tora) zależą od szczęścia, bo wyjmują się tylko dla czytania potrzebnego ustępu. Muszą w świętej arce pozostawać aż kolej na nie przychodzi. To samo dzieje się z ludźmi uczonymi i wykształconymi.

* * *

Szczęście.

Ze zmianą mieszkania szczęście przybiera pomyślniejsze obroty. Komu w jednem miejscu źle się wiedzie, ten niech probuje swoje miejsce zamieszkania zmienić, w przeciwnym razie napróżno narzekać będzie.

* * *

Szczęście.

Nawet złodziej prosi Boga o opiekę i pomoc przy dokonaniu czynu złodziejskiego. [Berachot 69]

* * *

Szczęście.

Szczęśliwy jest ten, kto Boga poważać i czcić się nauczył, kto pobożnemi czynami zbawienia i szczęścia swego żywota, dostąpić usiłuje jeszcze w sile swej męzkości, nie zaś dopiero w zgrzybiałej starości, gdy władze ducha osłabną i chęć do życia gaśnie, naówczas człowiek bowiem boi się bardziej zbliżającego się końca życia i sądu niebiańskiego, aniżeli Boga.

* * *

Szczęście.

Koło szczęścia toczy się po całym świecie, jak koło toczy się, będąc raz w górze drugi raz na dole i t. d. Szczęście jest jak zmiana pogody. Koło szczęścia ciągle się obraca, nigdy zaś się nie zatrzymuje.

* * *

Szczęście.

Oby się pomnożyło moje szczęście i nie zmąciło się. [Talmudyczna forma powinszowania. Sabat 69]

* * *

Szczęście.

Szczęście odpycha tego, który je gwałtem chce zdobyć, wynajduje zaś tego, który na nie oczekuje cierpliwie. (Berachot 64)

* * *

Szczęśliwa godzina.

Oby mu szczęśliwa godzina sprzyjała (Pesachim 111) Oby się objawiło w dobrej godzinie. (żydowskie przysłowie)

* * *

Strata czasu.

Człowiek martwi się utratą pieniędzy, a nie troszczy się o utratę dni żywota, pieniądze nie uszczęśliwiają go, a dnie żywota nie wracają. (Chachma Misor)

* * *

Stosunek czasu.

Znany uczony rabi Lewi wzmiankował bardzo trafnie: Nie ludzie, lecz zmiana stosunków czasowych, są podstawą rozszerzenia agadycznej (moralnej religijnej) literatury. Poprzednio, rzekł tenże uczony, pieniądze były wszystkiem pomiędzy ludźmi (Miszna i hałacha), lecz teraz przy ubóstwie i jarzmie politycznem, chciałoby się raczej słodkie obietnice lepszej doli usłyszeć. (Midrasz)

* * *

Stosowność czasu.

„Jak miłem jest słowo w swoim czasie wyrzeczone”. [Przyp. Salomona 15, 23]

Uroczystości rodzinne należy odpowiednią mową uczcić.

* * *

Stosowny podział czasu.

Połowa dla Boga a połowa dla nas. (Pesachim 62) Ponieważ Bóg życie ludzkie fizycznie i duchowo stworzył, należy nietylko o swem fizycznem

istnieniu myśleć ale i o duchowem przeznaczeniu nie zapominać i żyć dla Boga i świata, życie doczesne z niebiańskiem łączyć, aby kiedyś przejść łatwo z pierwszego do drugiego.

*
* *

Stan wdowi.

Lepiej kobiecie z karłem ślubnie żyć (tylko w parze), aniżeli we wdowim stanie samotnie żyć. (Keduszyn 41)

Kto się zrzeka życia małżeńskiego, ten ani dobrego ani złego w życiu nie pozna.

*
* *

Sztuka udawania.

Kobiecie nie wolno męzkich ubiorów wdziewać. Bielizny męzkiej nie może mieć kobieta na swojem ciele.
(Deutoronomium 22, 5)

Talmudyści rozumieją w tem orzeczeniu myśl, by mąż niewieściej miękkości, a żona hartu męzkiego nie nabywała.

*
* *

Strata.

Kto jaki przedmiot zgubił, szuka swej zguby. Mąż stara się o żonę, szukając niby zgubionego żebra, które pierwszemu człowiekowi wzięto, a nie żona o męża się ubiega. Sprawdza się więc zwyczaj, że ten kto cóś zgubił szuka swej zguby.

*
* *

Strata.

Gdy dla kogoś drzwi domu zamknięte, temu je nie tak łatwo (przyjaźnie) się otwierają. (Baba Kama)

Bardzo trudno względy i miłość bliźnich uzyskać, trzeba więc raz uzyskane utrzymać. Jeżeli kto nie posiada miłośći i względów ludzkich, nic nie pomoże słodka mowa i zręczność objawów.

*
* *

Strata.

Zgubiony klejnot, gdziekolwiek się znajduje, zawsze zostaje klejnotem, tylko właściciel który go stracił płacze.
(Megila 15)

*
* *

Strata.

Oby ci Bóg twą stratę wynagrodził. (Berachot 16)

Jest to perswazya zwykle używana względem ludzi, którym nieszczęśliwy wypadek się zdarzył. W talmudzie, odnosiło się to orzeczenie do pana, któremu służący lub służąca odumarła.

*
* *

Strata niewynagrodzona.

Często dowiadujemy się, iż bogaci ludzie którzy złote naczynia w użyciu mieli, sprzedają takowe gdy się pogorsza ich stan majątkowy, a kupują na miejsce ich srebrne, gdy się im gorzej powodzić zaczyna przemieniają na żelazne, następnie, wpadając w gorszą jeszcze biedę, żelazne przemieniają na gliniane lub drewniane. Rozumie się że przez takie zmiany cała parada i okazałość znika, lecz użytek ten sam zostaje co z naczyń srebrnych i złotych, strata więc bywa choć w części wynagrodzoną. Przy zejściu z tego świata uczonych i mądrych, czy to samo bywa? Bynajmniej! Niepowetowaną stratą jest tych u których wykształcenie z dobremi obyczajami w sobie łączą.
(Midrasz)

* * *

Strata.

Gdy oddzielimy liście, psuje się prawie cała kapusta. (Baba Kama) Chwast, który dokoła rośnie, niszczy całą kapustę.

Orzeczenia te zawierają tę myśl, iż przez złych często i niewinni cierpią.

* * *

Skarga.

Biada skarżącemu jeszcze większa, aniżeli oskarżonemu.
(Jebamot 19)

Bo ten skarży po większej części o wyrządzoną mu niesprawiedliwość, którą własnej swej nieostrożności przypisać winien.

* * *

Skarga.

Kto narzeka na nieszczęścia, które się już stały, ten napróżno narzeka.

Najlepsze myśli przychodzą później. „Przed czynem poradź się.“

* * *

Skarga (nadaremna).

Trzy są klassy ludzi którzy się skarżą a nie mają posłuchania (gdyż w poniesionej stracie sami sobie winni): 1) Kto pożycza pieniędzy bez dowodu lub świadków; 2) Kto daje żonie swej nad sobą zapanować; 3) Komu na jednem miejscu źle się wiedzie a nie udaje się w drugie.
(Baba Mecya 75)

Kto pożycza bez poręczycieli i zastawu, temu robak siedzi w rozumie. Mąż ma panować nad żoną. (Genezis 3—16) Spróbuj szczęścia przy zmianie miejsca zamieszkania.

* * *

Skarby nieznikome.

Moi poprzednicy, rzekł król Monaboz syn królowej Heleny (potomek Hasmonejczyków, zbierali skarby dla życia doczesnego, a ja zbieram dla wieczności (niebiańskie nieznikome skarby). Moi ojcowie złożyli swe skarby w miejscu, gdzie ręka ludzka dosięgnąć może, ja zaś składam tam, gdzie ręka ludzka dosięgnąć nie zdoła. Moi ojcowie zbierali skarby ze srebra i złota, ja zaś zbieram skarby z ludzi. Monaboz bowiem, w latach nieurodzajnych, wszystkie swe skarby głodnym rozdawał i gdy bracia jego i przyjaciele gniewali się na niego za to, rzekł do nich słowa powyższe. [Baba beca 16]

* * *

Skąpstwo.

Bogacze bywają zwykle skąpymi. (Zewaehim 86)

Z bogactwem rośnie zwykle skąpstwo.

* * *

Skąpstwo.

Nawet ptaki w powietrzu nienawidzą skąpego.

* * *

Skrócenie życia.

Dwie rzeczy skracają życie człowieka: zła żona i uciemiężliwość wojny. Przykładami to stwierdzone. (Kronika 1 Ks. 21, 31. Jozue 23. Królewskie 1. Midrasz tanchuma.)

* * *

Skrócenie życia.

Zazdrość, rozkosz i chciwość zaszczytu, skracają życie człowieka.

* * *

Skrócenie życia.

Nieżyczliwość, namiętność i nienawiść ludzi, przyspieszają śmierć.

* * *

Skojarzenie.

Cnotliwe przykazania są Izraelowi dane aby ludzi ze sobą zespoliły. (Makot 10)

Cała nauka biblijna przejętą jest duchem humanitarnym, ideą zbratania wszystkich ludzi: „Dziećmi jesteście Przedwiecznego Boga, nierozbijajcie się na gromady.“ Podług talmudu pozostańcie zjednoczonym narodem Boga poświęconym, nie czyńcie rozdwajania pomiędzy sobą (Deuteronomium 14, 1.)

* * *

Sprzykrzenie się życia.

Życie trojakiego rodzaju ludzi nie można nazwać życiem. 1) zanadto czułego; 2) popędliwego i 3) ponurego.

[Pesachim 112]

Kto zanadto jest dobroduszným pozostaje wprawdzie uczciwym, lecz pozostaje jakim jest i rzadko kiedy wyżej postępuje.

* * *

Sposób życia.

Kto się wiedzą religijną zajmuje, ten nie może mieć grubej szyi i tłustego ciała (porów. Pirka Abot 6—4) W tłustym rabinie nie ma (bruche) błogosławieństwa. (Żydowskie przysłowie)

* * *

Skutek.

Oby Bóg zechciał aby wyjście do wejścia było podobnem. (Joma 86)

Dobrze rozpocząć, jest łatwo, dobrze dokończyć, jest trudniej.

* * *

Słaba pamięć.

W pośpiechu wiedza twoja znikła. (Sabat 130)

Pewna klassa mniemanych mędrców słabą pamięcią się usprawiedliwiają, nie chcąc przyznać się do nieumiejętności.

* * *

Słodycze.

Słodkie jak miód potrawy oświecają człowieka (patrz Samuela 1, 14, 29. Tamże 27). Przytoczymy tu nawiasowo dowcipne orzeczenie filozofa niemieckiego Mojżesza Mendelsohna. Mendelsohn używał jak wiadomo dużo cukru. Nawet hrabiowie i książęta, którzy go do dysput często zapraszali, znając już tę jego słabostkę, stawiali na stół cukiernice. Pewien przyjaciel filozofa, pozwolił sobie pewnego razu żartu i rzekł do namiętnego łakotnika: Tylko głupcy zjadają chętnie cukier!—To mówią mędrcy, by głupcy im wszystek cukier zostawili — odrzekł Mendelsohn.

* * *

Śledzenie.

Gdy spotka kogo przykrość niech śledzi swoje czyny by znaleźć czem przewinił. Jeżeli szuka daremnie jest to znakiem braku wiedzy, która mu przeszkadza głębiej przenikać w wynajdywaniu przyczyny i skutku. „Dlatego błogo temu które-

go Bóg chłostaniem napomina i w Swoich naukach badał. (Psalm 94, 12. Berachot 5)

* * *

Służba Boża.

Niech się nikt nie wstydzi wykonywać przepisy religijne, gdyby nawet przez to szyderczo go wyśmiewano (Midrasz). *„Będę głosił słowa Twoje przed królem i nie będę zawstydzony"*. (Psalm 119, 46)

* * *

Sława.

Pobożnemu uczonemu błogo nawet jest w grobie, gdyż nauki jego w jego imieniu bywają powtarzane. (Szekalim 4)

* * *

Sława.

Świat pełen piękności zastałem i jeszcze piękniejszym chcę swoim następcom zostawić. (Midrasz)

* * *

Sława.

Gdy Adarkan umarł, rabi zawołał: Nasze piękne przymierze jest niestety rozwiązanem (Aboda Zara 10). „Z potęgą przeznaczenia nie można wiecznego przymierza zawierać". (Schiller)

* * *

Sława pośmiertna.

Kto naukę jaką, innym w imieniu tego, od którego słyszał, wiernie przekazuje, ten widzi twórcę tej nauki przed sobą w duszy zmartwychwstałym, żyje z nim w miłem wspomnieniu, czyni jego i siebie samego nieśmiertelnym. (Szekalim 22)

* * *

Słowność.

Kto dane słowo dotrzymuje, zaskarbia sobie zadowolenie mędrców. (Szebnot)

Bo przymiot tem dowodzi w wysokim stopniu wykształconego charakteru.

* * *

Słowność.

„Sprawiedliwe miary mieć będziecie." (Leviticus 19, 36)

* * *

Śmiałość.

Gdyby Izrael był tchórzem, gdyby nie okazał odwagi i śmiałości w wykonaniu dogmatów wiary Boskiej,

nie byłoby mu prawo nadanem w płomieniach na górze Synaj.

Nie wzbraniaj kogutowi aby głośno piał, bo on budzi ze snu tylko leniwych ludzi.

*
* *

Śmiertelność.

Dziś tu, jutro w grobie! Dziś śmierć puka do tych wrót, jutro do tamtych, ale żadnych nie ominie. (Berachot 5)

*
* *

Śmierć cnotliwych.

Śmierć cnotliwego i pobożnego męża jest tak wielkiem nieszczęściem jak pożar świątyni. (Rozhaszana 18)

Na podobieństwo świętych którzy giną w płomieniach, śmierć męża cnotliwego, Bogu poświęconego, jest zburzeniem świątyni ducha, w której światło płomienia Boskiego, gaśnie.

*
* *

Śmierć.

Gdy kto 80 roku dożył, śmierć dotyka go pocałunkiem.

*
* *

Śmierć.

Smierć w młodości podobną jest do gasnącej świecy przed wypaleniem, strąconej figi przed dojrzeniem, śmierć zaś w starości podobną jest do gasnącej świecy po zupełnem wypaleniu, lub strąconej figi po zupełnem dojrzeniu.

*
* *

Śmierć.

Żadna śmierć nie jest bez winy, żadna boleść bez przewinienia. (Sabat 55)

Nikt jeszcze bez grzechu nie umarł i bez własnej winy nie doznał boleści. Każda śmierć z winy pochodzi.

*
* *

Śmierć.

Opłakujcie cierpiącego a nie umierającego, umierający bowiem udaje się na spoczynek wieczny, a cierpiący zostaje przy swoich cierpieniach.

*
* *

Śmierć.

Cnotliwy umierając, umiera dla swego stulecia.

*
* *

Śmierć.

Komu odumiera mąż? Żonie. Komu odumiera żona? Mężowi.

*
* *

Śmierć.

Cnotliwemu nie potrzeba pomnika stawiać, jego czyny bowiem stanowią pomnik dla niego.

* * *

Śmierć.

Wielkość cnotliwego ukazuje się po jego śmierci.

* * *

Śmierć.

Zawczasu troszcz się o to aby cię przy grobie chwalono.

* * *

Sąd.

Jeżeli człowiek szanuje sąd ludzi i poddaje się jego wyrokom, nie ma potrzeby bać się sądu niebiańskiego. Kto nie ulega sądowi ludu, niech się przynajmniej boi wyższego sądu nieba. (Rozhaszana)

Sądźcie sami siebie, a nie będziecie sądzeni.

* * *

Sędzia.

Tylko wyrok ustanowionego sędziego należy wykonać. Jerabaała wyrok, w swoim czasie, miał tyle ważności co wyrok Mojżesza.

Narody miewają swoje niebo, człowiek swoją godzinę.
(Rozhaszana)

* * *

Sędzia.

Gdy pastuch na swoją trzodę się gniewa, czyni skopa wiodącego trzodę ślepym, co znaczy: gdy Bóg chce gromadę ukarać zsyła jej złego pastucha na przewodnika. Gdy Bóg chce kogo ukarać oślepia go. (Baba Kama 52)

* * *

Sędzia.

Sędzia przy wyrokowaniu powinien tak być przejętym bojaźnią Boską, jak gdyby grożący miecz przy nim leżał i piekło przed nim szeroko wrota swe roztwierało. (Sanhedrin 7)

Miejcie szczególną ostrożność przy wyrokowaniu (Abot 1). Ten, który o szczęściu i niedoli, o życiu i śmierci wyrok orzeka, niech będzie tak ostrożnym jak gdyby jego samego wyrok miał dotknąć. Za złe wyrokowanie sąd Boży go do odpowiedzialności pociągnie.

* * *

Sędzia.

Gdy sędzia jest niezależnym jak król, może utrzymać powagę sądu, jeżeli zaś podo-

bny jest do kapłanów, dary zbierających dla siebie, obniża władzę swoją. (Ksubot 105)

Król sprawiedliwym sądem utwierdza ziemię, ale mąż który dary przyjmuje burzy porządek społeczny. (przypow. Salomona 29, 4.)

* * *

Sędzia.

Sędziemu, który niesprawiedliwym wyrokiem jednemu rzecz drugiego na własność przyznaje, Bóg za to karę odpłaci. Sędzia nie powinien na jedną stronę zwracać więcej uwagi aniżeli na drugą. Sędzia nie powinien pozwolić, jednej stronie siedzieć a drugiej stać. Gdy z dwóch prawujących się, jeden dla pokazania się stanie przed sędzią w wykwintnym ubiorze, a drugi w ubogim stroju do sądu przychodzi, powinien sędzia do pierwszego powiedzieć: Albo przeciwnika twego ubierz jak siebie, albo sam się ubieraj jak on, to jest zdejm wykwintny ubiór i ukaż się w prostym stroju.

* * *

Sędzia.

Sędzia przy wyrokowaniu powinien tylko to mieć na względzie, o czem się dokładnie i gruntownie przekonał. [Nida 20]

* * *

Serce narodów.

Wy mówicie, rzekł pewien bałwochwalca do rabi Eleazara, iż jesteście bliżej Boga aniżeli wszyscy inni, a jednakże większe cierpienia was nawiedzają aniżeli innych. — Właśnie dla tego, odrzekł rabi, że my jesteśmy bliżej Boga, On nas cierpieniami nawiedza. Izrael stanowi serce narodów, a pomiędzy członkami ciała ludzkiego jest serce, które cierpienie więcej odczuwa.

* * *

Spotkanie.

Góry leżą od siebie rozłączone i nigdy się ze sobą nie schodzą, ludzie zaś rozłączają się i znowu się schodzą. (Tanchuma)

Będziemy nawet gdy morze nas rozłączy, widzieć się, mówić z sobą i kochać się. Góry i doliny nie schodzą się, alę ludzie się schodzą.

* * *

Spór naukowy.

Trzy lata wiedli spór słuchacze szkoły Szamai ze słu-

chaczami szkoły Hillela, (każda partya chciała słuszności swych zasad dowieść) wtem dał się słyszeć głos Boski, czyli też głos publicznego zdania, który wyrzekł: Tak ci, jakoteż i owi słowo wiecznie żyjącego Boga usprawiedliwić się starają. (Erubin 3)

Każdy spór naukowy, w pobożnym celu, przynosi w końcu stałą korzyść. (Abot 5, 20.)

* * *

Spór o znaczenie.

Jeftah nie miał obowiązku danego ślubu dotrzymać, albowiem w pośpiechu dane słowo (przy ofierze) nie ma znaczenia i kapłan Pnichas mógłby ślub jego rozwiązać, Pnichas jednakże czekał aż po to do niego przyjdzie, czego Jeftah jako głowa książąt ówczesnych uczynić nie chciał i w tym sporze biedna dziewczyna straconą została. Ludzie też zwykle mówią: „Pomiędzy akuszerką a położnicą dziecko idzie w przepaść.” Obadwa zostali za to ukarani.

* * *

Spełnienie przyrzeczenia.

Cnotliwi ludzie, mówią mędrcy, mało obiecują a dużo czynią, źli zaś ludzie przeciwnie, obiecują dużo, a mało czynią lub nawet wcale Jako przykład służyć mogą Abraham, Mojżesz i Efron (Baba mecya 87). Przyrzekaj mało a spełniaj wiele (Abot 1, 15).

* * *

Szperanie.

Nie staraj się badać tego co w oddaleniu od ciebie leży, o tem co przed tobą utajonem było nie wywiaduj się, lecz ku temu co tobie dozwolonem jest, kieruj swoje badanie. Niech tajemnice wszechrzeczy nie będą przedmiotem twoich zatrudnień.

* * *

Szperanie.

Nie wolno ci rozmyślać nad tem co nad tobą się znajduje, co jest pod tobą, co było przed stworzeniem świata i co później nastąpi. (Chagiga 13) Chcesz li tajemnice Boże zbadać, lub do granic Wszechmocnego dosięgnąć? W wyżynach niebios co chcesz uczynić? O głębiach podziemnych co możesz wiedzieć? (Hiob 11, 7, 8, 9) *„Bóg jest wspaniałym w niebie, ty zaś na nizkiej ziemi, dla tego też niech słowa twoje będą umiarkowane”*.

(Przypow. Salomona 5, 2)

* * *

Szperanie.

Nie wiesz co na ziemi się znajduje, odrzekł rabi Gamliel pewnemu pozornie rozumnemu bałwochwalczemu księciu, a chcesz zbadać co się w niebie dzieje? „Zaledwie rozstał się z kolebką a już chce gwiazdy zbadać!"

*
* *

Szpetność.

Ach! Jakże mądrość w tak brzydkiem mieścić się może naczyniu? spytała córka króla rabi Jozuego syna Chanina, który był brzydkim i niekształtnym. Mędrzec nie obraził się lecz zapytał księżnej, dla czego jej ojciec kosztowne wina w drewnianych i glinianych naczyniach zachowuje? Król powinien je mieć w złotych naczyniach. Księżna też zaraz poleciła wino przelać do złotych naczyń. Wino się też popsuło. Rabi tedy jej rzekł: Mądrość nie zgadza się z wewnętrzną pięknością. (Teanith 7)

*
* *

Sposób mówienia.

Kto nieobyczajne rozmowy prowadzi, nawet rabi Katuń, na piekło zasługuje. (Aboda Zara 18)

Człowiek taki wyrzeka się przez to wszelkiej ludzkiej godności, wstydu i spada w otchłań poniżenia i upadku.

*
* *

Spór.

Sporu nie należy popierać. (Sanhedrin 110)

Starać się raczej potrzeba jak najprędzej go osunąć.

*
* *

Spór.

Ze sporów nigdy nic zbawiennego nie powstaje (Sypri 25)

Kto bije nie całuje.

*
* *

Spór.

Spór ma podobieństwo do wązkiej szczeliny wodnej, która im się dalej rozpościera tem szerszą się staje. (Sanhedrin 7)

*
* *

Spór.

Gdy spór przenocował, sam przez się ustaje. (Tamże 94)

Gdy bowiem pierwsza gorączka przeminęła łatwo jest spór zażegnać.

*
* *

Sprawiedliwość.

Wielką potęgą jest sprawiedliwość, bo ona wyobraża prawo Boskie (porów. Psalm 48, 11) Wzniosłe i wspaniałe są skutki sprawiedliwości, bo przez nią tylko Bóg bywa uwielbiany. (patrz Jezajasz 5, 16) *„Pan zastępów wywyższonym będzie w sądzie i okaże się świętym w sprawiedliwości."*

(Midrasz Myszle)

* * *

Sprawiedliwość.

Sprawiedliwości domagać się trzeba z całą siłą. Udaj się mianowicie o twą sprawiedliwą sprawę tam, gdzie intryg twego przeciwnika nie potrzeba ci się obawiać. (Sanhedrin 32) Świat opiera się na trzech rzeczach: na sprawiedliwości, prawdzie i jedności (Zacharjasz 8, 16) Wprowadzajcie prawdę i bezstronną sprawiedliwość do waszych sądów.

(Pirka Abot 1, 18)

* * *

Sprawiedliwość.

Sprawiedliwość niech górę przełamie. Sprawiedliwość powinna iść swoją drogą, nie troszcząc się jaką przeszkodę napotka. Dopóki świat istnieć będzie, sprawiedliwość prześladowaną będzie przez nieprawość. Świat niech ginie a sprawiedliwość niech pozostanie. Takie wygłosił zdanie przeciwko surowości religijnej nieugiętego Mojżesza, brat jego Aron, który na fundamencie prawdziwego humanitaryzmu i miłości religii chciał oprzeć sprawiedliwość (o czem znajdujemy w Małachii 2, 6). „Zakon prawdy był w ustach jego i fałszywie było na wargach jego. W pokoju i prawości szedł on ze mną i wiele odwrócił od nieprawości".

* * *

Sprawiedliwość.

Ze sprawiedliwością połączone są: prawda i spokój.

(Sota)

* * *

Sprawiedliwość jest dziedziczką wszystkiego.

Sprawiedliwość nie jest owocem dziedzictwa, nie zależy od pochodzenia. Kapłani są kapłanami. Lewici są lewitami. Kto chciał być kapłanem lub lewitą, nie mógł nim być nie pochodząc od właściwego plemienia, a wszyscy którzy chcą być sprawie-

dliwymi, mogą być takimi, nawet bałwochwalcy. (Rabott 225 a]

* * *

Śpiew żałosny.

Wielu z kielicha pociechy już piło, wielu bywa on ciągle podany, wielu ludzi dawno już orzeźwiającą ucztę strawili, ucztę poprzedników podobną późniejszym ucztom. Te słowa pociechy wygłosił rabi Jehuda do rabi Łakisza, gdy był wezwany na ucztę żałobną. (Ksubot 8)

* * *

Sposobność.

Moi poprzednicy zostawili mi miejsce, abym mógł się na niem odznaczyć. (Chułyn 7)

Każdy człowiek może znaleźć sposobność do odznaczenia się na polu zasług obywatelskich, w zakres wiedzy, sztuk i wynalazków.

* * *

Sposobność.

Nie trzeba uczciwemu człowiekowi dawać sposobności do przeniewierzenia się, a tembardziej złodziejowi. (Jałkut Hiob)

Sposobność czyni człowieka złodziejem.

* * *

Sposobność.

Nie mysz, lecz nora jest złodziejką. (Keduszyn 56)

Ukrywacz jest gorszym od złodzieja, Mysz ma więcej niż jedną norę.

* * *

Sposobność.

Wyłom przywołuje złodzieja. (Sukot 36)

Nie trzeba nikogo do pokusy doprowadzić.

* * *

Sposobność.

Dynię pokraj i upiecz prędko, dopóki ogień jest silny. (Sanhedrin 33)

Trzeba żelazo kuć póki gorące. Trzeba sposobność za czub chwytać.

* * *

Sprawca pokoju.

Tobie Wszechmocny wiadomo, żawołał rabi Gamliel, że ja surowość zakonu spełniam, nie dla czci mego domu lub domu ojcowskiego, lecz dla wykonania nauki

Twojej, by nieporozumienia i spory w Izraelu ustały.

* * *

Szlachectwo.

Kto swego własnego szlachectwa nie ma, temu cudze nadane nie pomaga. Szlachectwo jest także w moralnym świecie, prości ludzie płacą tem co czynią, szlachetni tem czem są. (Nedarim)

Piękną i szlachetną jest cześć dla sławnych imion, ale sławne imię bez własnej zasługi jest zerem, które tylko przez dodanie liczby znaczenie zyskuje, a bez niej żadnej wartości nie ma. Zasługi poprzedników nie wiele znaczą, bo dalikatne drzewa miewają często owoce. „Najwyższem szlachectwem jest szlachectwo duszy.“

* * *

Szlachectwo.

Z dwóch kłócących się, pierwszy który zamilknie pochodzi ze szlachetnej rodziny. Szlachetny umysł lepszy jest aniżeli szlachetny ród. Mowa jest dla rozumu tem, czem sól dla potrawy, jak dużo soli potrawie szkodzi, a w mierze smak jej poprawia, tak mowa tylko w miarę użyta dobrze i korzystnie rozum człowieka przedstawia. Gdy mówię, opanuje mnie przedmiot, gdy nie mówię, to ja jego opanuję.

* * *

Służba.

Niektóre sługi nie warte są chleba, który spożywają. (Baba Kama 97)

* * *

Służba.

Zła służba zwykła dopiero wtedy o radę lub rozkaz się pytać, gdy już to o co się pyta wykonała.

Ci co wprzódy czynią, a potem dopiero się namyślają, już nie jednemu cierpienie sprawili.

* * *

Sen.

Sen stanowi sześćdziesiątą część proroctwa. (Berachot 57)

Tak niższe jak wyższe siły duszy są we śnie czynnemi. Sen sam powstaje z łączenia się szeregu zjawisk i wypadków. Płód tych postaci, korzeni się w duszy człowieka. Pod wpływem fantazyi tworzą się sny w postaci strachów i zjawisk natchnienia, przeczucia i przepowiedni.

* * *

Sny.

Nie ma snu któryby nie zawierał w sobie cokolwiek prawdy. (Berachot 55)

Sny są piany.

*
* *

Sny.

Śni ci się to czego pragniesz, módl się więc serdecznie, aby sen twój się sprawdził.

*
* *

Sny.

Sny nie przynoszą nam ani pożytku ani też uszczerbku. (Horios 13)

Sny są po dziś dzień tak prawdziwe jak przed stu laty.

*
* *

Sny.

Co się zwykle przez cały dzień w myśli miewa, to się śni w nocy.

*
* *

Sny.

Sen, mawiał rabin Chisda, którego się nie wykłada, jest jak list którego się nie czyta. Nie jest on dobrym ani złym, bo wszystko zależy od tego wykładu. (Berachot 57)

*
* *

Sny.

Jak zboże od słomy, tak rzadko sny bywają wolne od niedorzeczności. (Tamże)

*
* *

Sny dobrych i złych ludzi.

Dobry człowiek miewa często złe sny, zły człowiek zaś dobre. (Tamże)

Aby poniekąd objaśnić nie wyraźne owe twierdzenie pomyśleć wypada, iż prawdziwie dobry człowiek, całodziennie się troszczy by nic złego i przykrego nie wykonać i dla tego trapiące go myśli najwięcej złych snów wywołują, nie pokoi się on bowiem aby się w dobrem wzmocnić, postępowanie swoje poprawić i oczyszczać, aby nietylko dobrym, lecz doskonałym został. Zły zaś, bezbożny człowiek, który się w swoim omamieniu dobrym i cnotliwym się mieni, a przed żadnem przekroczeniem się nie wzdryga i sam kary się nie boi, często cnotliwe czyny, choć we śnie widzi i spełnia.

*
* *

Stan kupiecki.

Kupuj i sprzedawaj nawet bez znacznych korzyści, a kup-

cem będziesz nazwany. (Baba mecya 14)

Małym zyskiem przy znacznym obrocie zapewnia sobie człowiek nazwę kupca.

*
* *

Stan małżeński.

Dobrze rozważaj, próbuj, roztrząsaj i patrz jaką wybierasz sobie żonę! Na szybkiem ożenieniu rzadko kiedy dobrze się wychodzi. (Jebamot 63)

Dla tego rozważaj z kim się na zawsze wiążesz, czy się serce z sercem zgadza.

*
* *

Sternik i okręt.

Biada temu stuleciu, które swego przewodnika straciło, biada statkowi który sternika swego stracił. (Baba basra 91)

*
* *

Strach.

Gdy wąż ukąsił, lęka się nawet powrozu. (Midrasz)

*
* *

Studyowanie.

On nie znalazł swoich rąk i nóg w naukowej sali. (Sanhedrin 7)

Co znaczy: on nie umie na polu wiedzy nogi postawić, tak pomięszanym i chwiejącym się jest. Światłem rozsądku, jest światłem rzadkiem. W głowach niektórych ludzi słoma się mieści a nie pali się.

*
* *

Studyowanie.

Przedewszystkiem niech każdy ukończy swoje studya, a wtedy dopiero zajmie się badaniem i rozszerzaniem wiedzy. (Sabat 63)

*
* *

Studyowanie.

Kto studya naukowe sobie przyswoił, dosięgnie zaszczytów i mocy. (Keduszyn 40)

*
* *

Studyowanie.

Kto w ocenianiu swych studyów naukowych skromnym jest, bywa naostatku wielkim i sławnym. (Berachot 63)

*
* *

Studyowanie.

Do jakiego czasu każdy obowiązany jest studyować zakon? Przez całe życie, bo znajdujemy w piśmie (Deuteronomium 4, 9): „*Owe nauki nie mają z twego serca ustępować,*

dopóki żyć będziesz." Kto umiera ten naukę dokończył. Do nauki nigdy nie jesteśmy za starzy. (Majmonides)

* * *

Studyowanie.

Kto się tylko choć przez jeden dzień w roku studyowaniem zakonu w świątobliwym zamiarze zajmuje, temu policzoną będzie zasługa jakby przez cały rok studyował. (Chagiga 5)

* * *

Studyowanie przedwczesne.

Kto swego syna do nauki przed szóstym rokiem nakłania, ten zbyt porywczo czyni i swego celu nie dosięgnie. (Baba basra 21)

* * *

Światowa mądrość.

Człowiek powinien przy swojej pobożności być także światowym, łagodnym w mowie, spokojnym, zgodnym w obejściu z przyjaciołmi, krewnymi i każdym innym człowiekiem bez różnicy stanu i religii, aby go Bóg i ludzie miłowali. (Berachot 17)

* * *

Świadectwo.

Nie jest to słusznem by ojciec świadczył za swym synem.

Bo ojciec, lub jaki inny krewny, z naturalnej sympatyi dla swego dziecka albo dla swego bliźniego, krewnego, rzadko kiedy słowo prawdy wymówi. Z tej to właśnie przyczyny w religijnych jako też rytualnych obrzędach ojciec nie może dać swemu synowi świadectwa dobrego sprawowania.

* * *

Świadkowie fałszywi.

Fałszywi świadkowie są w pogardzie nawet u tego, który ich do fałszywego świadectwa dla siebie skłonił. (Sanhedrin 29)

Jak tacy, pogardy i potępienia godni ludzie, mogą się kiedyś przed najwyższym Sędzią światoznawcą serc ludzkich pokazać.

* * *

Świadkowie.

Kamienie ścian i belki domu, są świadkami przeciw czynnościom ludzkim. (Chagiga 15)

Uczeni chcą w tych słowach znaleźć zastosowanie do członków ciała ludzkiego, które często przez lekkomyślność

i rozpustę tajnemi młodocianemi grzechami i t. p. bywają osłabione. Tacy świadkowie ściany i belki ciała występu głośno skarzą się, jęcząc przed Bogiem, Sędzią świata przeciw człowiekowi (porów. Salomona 5, 11.) Wzdychasz w późnym wieku gdy ciało i rdzeń zniszczone są. Ściany mają uszy (talmudyczne przysłowie) „Myszy i robaki w belkach słyszą także.“

* * *

Swiadkowie.

Gdy kto swoje świadectwo lub zeznanie które uczynił zmienia, takowe przyjętem być już nie może. (Sanhedrin 44)

* * *

Swięty kraj (Palestyna).

Ula urodzony w świętym kraju, spoczywał na łożu śmierci w Babilonie, rzewnie płacząc. Gdy go uczniowie zapytali o przyczynę płaczu, przyrzekając ciało jego do Palestyny odwieźć, odpowiedział im: Biada mi iż wyziewam ducha nie w swoim kraju! Lżej ostatnie tchnienie wydać przy piersi matczynej niż przy cudzej. Kto pochowany w świętym kraju, ten jakby przed ołtarzem Boga spoczywał.

* * *

Swięty kraj.

Rabi Aba całował z miłości dla świętego kraju kamienie w Akko (w Palestynie). Rabi Chanina rozkazał ulice miasta w dobrym stanie utrzymywać, aby tylko dobrze mówiono o świętym kraju. Rabi Chyja tarzał się w pyle swego kraju, by słowa pomazańca, królewskiego piewcy, spełnić: *„Bo Twoi słudzy mają swoje upodobanie w kamieniach Twego świętego grodu i miłym jest im nawet kurz jego.* (Psalm 102, 15)

* * *

Swiętość.

Niewinność tworzy czystość (tak ciała jakoteż i duszy). Czystość tworzy wstrzemięźliwość, wstrzemięźliwość tworzy świętość. (Sota 9)

* * *

Swiatło.

Co widzisz? Widzę złoty lichtarz i t. d. (Zacharjasz 4, 2) Złoty lichtarz wybrał ogół, bo prorok światłem narodów go nazwał. (Jezajasz 60, 3)

* * *

Swiatło nieustanne.

Aron widząc (podług Midraszu) że wszyscy książęta

wszystkich plemion Izraela swoje ofiary przynosili (Leviticus 9, 2) prócz plemiona Lewi, przelękniony zwrócił się do Mojżesza i rzekł: Biada mi! Zapewne to wskutek grzechów! Lecz Mojżesz pocieszył go mówiąc: Nie przez to bracie, lecz że twoja ofiara wyższą i piękniejszą będzie. Ofiary te trwają tylko przez czas istnienia świątyni, ale światło (godło nauk i powszechnego oświecenia) które rozpalasz i błogosławieństwa które rozdzielasz wiecznie istnieć będą. (Midrasz)

* * *

Światło ludzkie i światło Boskie.

Pytano się uczonego czy można w sobotę gasić świece rażące chorego? Ten odpowiedział: Można gasić światło ludzkie przed światłem Boskiem. (Rabbot)

* * *

Swięte prawo i narzeczona.

Narzeczona stroi się we wszelkie stroje kobiece i ozdoby, a brak jednej z tych ozdób sprawia strojowi jej uszczerbek. Tak też każdy człowiek ducha swego we wszystkie ozdoby wiedzy religijnej stroić się powinien. Najpiękniejszą ozdobą narzeczonej jest skromność, tak samo jak cnota chwałę mędrca stanowi. Czystość obyczajów stanowi najpiękniejszą chwałę narzeczonej, jak świętość uczynków największą chwałę mędrca. (Rabbot Szyr haszyrym 27a)

* * *

Swiętoszek.

Król Janaus mawiał do swej żony: Nie bój się faryzeuszów ani też przeciwników, obawiaj się raczej otynkowanych, którzy pozorem pobożności twarz swą okrywają jak tynkiem. (Sota 22)

* * *

Szelest.

Pewnego razu spytano się drzewa obciążonego owocami: Dla czego nie słychać szelestu twoich gałęzi w większem oddaleniu? Drzewo odpowiedziało: To byłoby zbytecznem, bo moje owoce dostatecznie mówią o mnie. Zapytano znowu bezowocowego drzewa: Dla czego hałasujesz swemi gałęziami? Drzewo odpowiedziało: Dlatego, aby przynajmniej szelestem uwagę

wszystkich ludzi na siebie ściągnąć.

Mała wiedza nadyma się najwięcej.

* * *

Szelest próżny.

Pojedyńcza moneta (w talmudzie jedna stater czyli stara moneta z 4-ch drachm lub denarów) w woreczku dzwoni ciągle „dyń", „dyń". Jedna moneta rzucona w puszkę metalową wydaje dźwięk. (Baba mecya 85)

Orzeczenia powyższe zawierają napomknienie na wielkich samochwałów, którzy pozornemi zasługami publicznie błyszczeć pragną. Niektórzy chcą udawać bogaczów nie mając nic w swym majątku (przypow. Salomona 13, 7.

* * *

Szkoła główna.

Żadna szkoła główna bez nowszej wiedzy badań istnieć nie może. (Chagiga rozd. 2-gi)

* * *

Szkoła.

Miasto, w którem szkoły nie ma, zginąć musi. (Sabat 119) „*Z ust dzieci i niemowląt ugruntowałeś Swoje królestwo*". (Psalm 8, 3)

* * *

Szkoła i domy nauki.

„*Ja śpię ale serce moje czuwa*" (pieśni Salomona 5, 2) Moje ciało, wzmiankuje Midrasz, jest to świątynia zburzona, ale dusza moja czuwa w szkołach i domach nauki.

Świątynia żydowska nie w służbie kościelnej, lecz w nauce Judaizmu upadła. Odbuduje się więc tylko znowu w troskliwości ducha religijnego.

* * *

Szczodrość.

Kto dobroczynny zamiar wykonać zamyśla, nie może więcej rozporządzać jak 5-tą częścią swego mienia. (Ksubot 50)

Nie trzeba nad siłę się wynosić, lecz tyle ile okoliczności dozwalają, tak dobrze czynić by lekkomyślnie w rozrzutność nie wpaść i stanu majątkowego swego tem nie zachwiać.

* * *

Surowość.

Bóg surowo postępuje ze swym wybranym, ściśle jak o włos. Bóg miewa ścisły rachunek z lepszymi i szlachetnymi ludźmi i właśnie dla tego iż oni wiedzę i ukształcenie posiadając, innym za wzór i przykład służyć po-

winni, a więc przewinienia ich na karę zasługują. (Szekalim 8)

* * *

Środek pojednania.

Dwaj uczeni szli pewnego dnia wśród ruin Jerozolimy. Jeden z nich rzuciwszy okiem na miejsce, gdzie niegdyś majestatycznie świątynia się wznosiła, począł rzewnie płakać i zawołał: Biada nam! Świątynia upadła! Czyż będziemy mogli uzyskać przebaczenia grzechów? Przyjaciel zaś pocieszał go mówiąc: Uspokój się uczony przyjacielu, pozostaje nam wszakże niemniej silny środek aby uzyskać przebaczenie grzechów, pozostaje nam bowiem dobroczynność.

* * *

Świetność Izraela.

Kto nie widział Synagogi w Alexandryi, ten nigdy okazałości i świetności Izraela nie ujrzy. Podobną ona była do dużej bazyliki, a sala ozdobioną była filarami. Siedemdziesiąt świeczników złotych błyszczało w niej, podług liczby wielkich synodów. W środku było wzniesienie z drzewa dla kantora, który z chustką w ręku dawał znaki zgromadzonemu ludowi, by głośnem „Amen" się odzywał, bo zakończenie modlitwy z daleka nie można było słyszeć.

* * *

Synod (zwierzchność Synagogi).

Porządek zaprowadzony przez jeden Synod, może tylko przez podobny drugi Synod być zniesiony i to tylko wtedy, gdy ostatni przewyższa pierwszy nauką i liczbą członków. (Edjot)

* * *

Synhedrin (wysoka rada).

Do Synhedrin nie był przyjętym żaden uczony, któryby bystrego rozumu nie posiadał, by umiał wytłomaczyć zręcznem rozumowaniem, iż zwierzę nieczyste za czyste uważać można. (Sanhedrin 13)

Musiał za i przeciw pewnej idei rozumować.

* * *

Szyderstwo.

Każde szyderstwo jest grzesznem i surowo jest zakazanem, prócz tego wypadku

gdy kto szydzi z wyrodnych i niewierzących w Boga. (Megilla 25)

* * *

Szyderstwo.

Kto z nauki mędrców szydzi, będzie kiedyś błotem obryzgany. (Gityn 57) Godni wzgardy podług Majmonidesa są ci, którzy ze słów mędrców szydzą, głupotą będą oni karani, bo kto słowa mędrców ośmiesza, naigrawa się z nich i za niedorzeczne ogłasza, ten nie zna potrzeb ducha, rozkoszom się tylko oddaje, za zmysłowymi przyjemnościami się ugania i duszy swej nigdy promieniami wiedzy nie oświeca. „Grzej się przy ogniu mędrców, ale strzeż się zbliżyć za bardzo do jego żarzących węgli żebyś się nie poparzył, bo ich ukąszenie jest jak ukąszenie lisa, ich ukłucie jak ukłucie skorpiona, ich syczenie jak syczenie węża, a wszystkie ich zdania jak żarzące węgle". [Pirka Abot 2, 10]

* * *

Stempel.

Jak sygnet na sercu i t. d. (pieśni Salomona 8, 6) Wycisk odbitego stempla oddaje wierny wzór, gdy nawet forma odjętą jest, tak też pozostaje Izrael z Bogiem nierozłączonym, nawet gdy Bóg (jego Stwórca i kształciciel) zdaje się być oddalonym od niego. [Zohar]

T.

Tablice przykazań.

Pismo na tablicach przykazań było dziełem Boskiem, można było je z obydwóch stron na zewnątrz i wewnątrz tak samo czytać. (porów. Exodus 12, 15, 16. Sabat 104)

Treść dziesięciorga słów Boskich, to fundamentalne prawo wszech religii, dozwala nam zbawienie nasze tak zewnętrznie jak i wewnętrznie ugruntować, z Bogiem i ludźmi zjednoczyć się.

* * *

Tajemnica.

Z tajemnicą bliźniego każdy człowiek powinien ostrożnie się obchodzić i nigdy jej z ust nie wypuszczać. Pewnego razu spytano się mędrca, dla czego ukrywa tajemnice? Ten odrzekł: Czynię grób w mojem sercu, by w nim tajemnicę zachować. (Menoŕes hamoer)

* * *

Tajemnica.

Przyjaciel pewnego mędrca, powierzając mu tajemnicę, zapytał: Czy mnie należycie zrozumiałeś? — Zapomniałem co mnie mówiłeś, odrzekł zapytany.—Co to znaczy? — Oto, odpowiada mędrzec, bądź pewnym że wyrugowałem z myśli twą tajemnicę i nigdy mi ona na myśl nie przyjdzie. (Miwchar hapninim)

* * *

Tajemnica.

Gdzie majster swoje kunsztowne dzieło rozpoczął, co uczeń zdoła w nim dokonać? Zawiera się w tych słowach napomknienie, aby nikt w wewnętrzną Boską tajemnicę wdzierać się nie pragnął, gdyż ją Wszechmocny przed nami zasłonił i aby nikt w zaciekawieniu nad tajemnicą dzieł Boskich napróżno głowy nie męczył, gdyż ona leży wysoko nad sferą świata zmysłowego. (Baba Kama rozd. 4-ty)

Człowiek niech nigdy nie pragnie wejrzeć w to, co bogowie w nocy i we dnie przed nim zasłaniają.

* * *

Tajemnica.

Nieustannie bądź ostrożnym i nie odkrywaj nikomu swej tajemnicy, nawet przyjacielowi. Z pośród tysięcy odkrywaj zaledwie jednemu swoją tajemnicę. (Jebamot 63)

* * *

Tajemnica.

Bardzo mało kobiet posiada przymioty zachowania tajemnicy. (Sabat 33)

* * *

Tajemnica.

Wszystko co się w obec trzech osób mówi, gdy się dalej rozszerza, przestaje być tajemnicą, bo przewidzieć można, że jeden drugiemu ją wyjawi. (Erubin 16)

* * *

Tajemnica.

Dopóki jeden człowiek tajemnicę posiada, jest ona jego niewolnicą, gdy zaś już ją odkrył, naówczas on staje się niewolnikiem swojej tajemnicy.

Co się głęboko w sercu znajduje, łatwo bardzo usta wymawiają.

* * *

Tradycya (konieczność onej).

Pewien pan miał dwóch przyjaciół. Otóż jednego razu gdy przedsięwziął krótką podróż, zostawił każdemu z nich jako podarunek miarkę zboża i wiązkę wełny. Pierwszy z nich kazał zboże zemleć, z mąki ugniótł ciasto i upiekł chleb, wełnę kazał także uprząść i obrus utkać; drugi zaś, zostawił podarki nienaruszone. Ów pan powróciwszy zażądał, aby mu pokazali jaki użytek zrobili z jego podarunków. Pierwszy, poprosił go do stołu okrytego obrusem z wełny zrobionym i podał mu chleb z podarowanego zboża. Drugi zaś, pokazał mu tylko nietknięte zboże i wełnę. Bogaty pan pochwalił mądrość pierwszego, a gromił niedbalstwo drugiego. Tak też prawo święte i tradycya na górze Synaj zostały nadane, jako zboże które mamy na mąkę zemleć i jako wełnę z której mamy materyę utkać. (Tane de ba Eljahu)

Obie księgi zakonu uzupełniają i wydoskonalają się wzajemnie! Tradycya służy do objaśnienia (komentarz) świętej nauki Boskiej, obie razem zebrane dają nam chleb i materję, niebiańskie pożywienie i kosztowną honorową odzież, obowiązkiem naszym więc jest zboże zemleć i wełnę utkać.

* * *

Trawienie.

Rozkruszaj dużo zębami twemi, a będą to czuć nogi twoje. (Sabat 153)

Kto się wstydzi modlić i jeść bywa tu i tam zapomnianym. Jedzenie podtrzymuje ciało i życie człowieka.

* * *

Trawienie.

Komu na zdrowych i dobrych zębach zbywa, ten źle trawi zazwyczaj. (Nida 65)

Pewien mąż którego stan majątkowy dopiero w podeszłej starości się poprawił rzekł: Gdy miałem dobre zęby nie miałem co jeść, teraz mam dosyć pokarmów, ale niemam już zębów.

* * *

Twardość serca.

Na grobowym kamieniu człowieka, zatwardziałego serca, napisano: Do nieba wznoście mu kamień. Niech będzie na nim napisano: „Świadkiem ten kamień, że serce jego było kamienne".

* * *

Towarzyskość.

Gdy będziesz się łączył ze znakomitymi ludźmi, to i tobie także cześć i szacunek okazywać będą. (Bereszis rabba 16)

Każdego poznasz z otoczenia.

* * *

Towarzyskość.

Społeczeństwo ludzkie gruntuje się na towarzyskości. [Majmonides]

Jeden człowiek potrzebuje drugiego.

* * *

Towarzyskość.

Kto ani w czytaniu pisma świętego, ani też tradycyi (Miszna), ani w obyczajach światowych biegłym nie jest, ten nie może być zdolnym do życia obywatelskiego.

On nie jest przydatnym ani do kidusz, ani do hawdali. [Żydowskie przysłowie]

* * *

Towarzyskość.

Nie łącz się ze złym człowiekiem, nawet w celu nauczenia się czegóś korzystnego. W obcowaniu z nim nie chciej ani jego, ani też korzyści z niego. Zły towarzysz prowadzi do piekła.

* * *

Towarzyskość.

Nie otwieraj nigdy domu twego dla hulaków.

Złe towarzystwo psuje dobre obyczaje.

* * *

Towarzyskość w talmudycznych czasach.

W wielkiej Synagodze w mieście Aleksandryi w Egipcie, siedzieli zwykle w osobnych rzędach złotnicy, srebrne sprzęty robiący, tkacze, kowale. Ubogi przychodząc udawał się do towarzystwa swego rzemiosła i od tegoż otrzymywał wsparcie. (Sukot 51)

* * *

Towarzystwo.

Urządzajcie towarzystwa, zawierajcie przymierza, domagajcie się królestwa prawdy, a pomnijcie, że wszystko to można urządzić tylko wymianą myśli i łącznością towarzyską.

* * *

Tora (zakon).

Tory zwój, leży w kąciku ukryty. (Abot rabi Natan)

Wiedzą religijną wielu gardzi i często gruntownie ukształceni mędrcy żydowscy z pogardą bywają traktowani. Co ten zwolennik Tory złego uczynił, iż odkąd przyszedł do używania rozumu, skarbów ducha swego w naukach Boskich szukał, szperał i znalazł i dla tego to ziemia tak po macoszemu z nim się obchodzi. Gdy majętni i ukształceni Izraelici mędrców owych bronić i wspierać nie będą, hańba i odpowiedzialność ich czeka.

* * *

Tory pisarze.

Pisarze Tory nie bywają bogaci. Dwadzieścia cztery postów miewali mędrcy, by wyprosić aby pisarze Tory (rodałów), Tefilin (naczelniki) i mezuzy z swych zajęć nie bogacili się, bo dochodząc do majątku nie chcieliby się pisaniem Tory zajmować. (Pesachim 50)

Możė liczba 24 dni postu odpowiada 24-m księgom pisma świętego.

* * *

Tora.

Torę porównać można do dwóch ścieżek, z których jedna ogniem druga przeciwnie śniegiem jest okrytą. Gdy się kto udaje ścieżką ogniową, ogień go pali, gdy zaś idzie śnieżną drogą, umiera od mrozu i zimna. Co więc pozostaje mu czynić? Niech idzie środkiem tych dróg. Zawiera się tu dowcipne przedstawienie judaizmu nowszego czasu, który jak wiadomo, we dwóch oddzielnych kierunkach podąża, — podczas gdy w pierwszym konwulsyjnie ognistym zapałem (zagorzale) starożytnym zwyczajom i obrzędom hołdują, w drugim nawet najświętszych obowiązków judaizmu się zrzekają. Pytanie więc w którym kierunku się trzymać? Najlepsza jest rada naszych nauczycieli: Ciągle i nieustannie tylko w środku tych dwóch kierunków poruszać się, 'ciągle być w ruchu i nie stanąć יהלך באמצע. Tylko wtedy zbawienie i błogosławieństwo wśród nas zakwitnie.

* * *

Tory studyowanie.

Kto studyom zakonu gorliwie się oddaje, temu zbawienie i rozkosz życia przynoszą, ale kto zakon studyuje nie w zamiarze poświęcenia Bogu lecz więcej dla

szperania wolnomyślności, temu studye stają się trucizną duchową. (Tamid 5) „*Wywyższaj ją a ona wywyższy ciebie, ona cię do czci doprowadzi, gdy ją uściśniesz, głowę twoją wieńcem ozdobi.* (Przyp. Salomona 4, 8, 9)

* * *

Tory studyowanie.

Kto studyom Tory się oddaje, ten od cierpień cielesnych bywa uwolniony. (Berachot 5)

Tora udziela pociechy i uzdrawiającej mocy, wszelkim moralnym i fizycznym cierpieniom.

* * *

Toast.

Gdy rabi Akiba gody weselne syna swego obchodził, wygłosił następujący toast: Tym kosztownym winem życzę dobrego powodzenia wszystkim mędrcom zakonu, niemniej ich uczniów wielbię, niechaj wśród wszystkich puchary krążą.

* * *

Tęcza.

Gdybym w miarę cierpień miał łzy przelewać, źródło łez płynęłoby pod nogami mojemi! Atoli nietylko z Noem Bóg zawarł Swoje przymierze, lecz także cierpieniom moim wybiła godzina miłosierna! (Eben Ezra)

Co się troskami rozpoczęło, kończy się dźwiękiem radości, bo zaprawdę świeci jasno Boskie słońce ciągle i wszędzie.

* * *

Trwałość życia.

Ile lat trwa życie człowieka? Odpowiedź: Siedemdziesiąt. (Psalm 90, 10) Pierwsze dwadzieścia nie idzie w rachubę, bo w nich człowiek jeszcze nie ulega karze, pozostaje więc pięćdziesiąt, z tych połowa odlicza się na czas nocny, gdy człowiek we śnie jest pogrążonym, z pozostałych dwudziestu pięcin na jedzenie i picie i inne cielesne potrzeby używamy dwanaście i pół, pozostaje zatem tylko dwanaście i pół lat życia. (Sabat 86)

* * *

Troskliwość i pilność.

Rabi Samuel mawiał: Kto każdodziennie swoją rolę odwiedza, znajduje każdodziennie jedną monetę. (Chulin 105a)

* * *

Troski.

Nie dawaj troskom miejsca w swojem sercu, bo troski już wielu życia pozbawiły. (Sanhedrin 100)

Od trosk prędzej się człowiek starzeje, aniżeli się z onych bogaci, sprawiają ci one zmartwienie, odrzuć je więc czemprędzej z serca. „Odrzucaj to, co ci jest trudnem do zniesienia.

* * *

Trudy.

Żaden człowiek nie przysposabia uczty trudami, ale ją sam umyślnie psuje. (Jebamot 150)

* * *

Trudy.

Kto się nie trudzi, nie będzie miał co jeść. (Megilla 6)

Kto nie pracuje, niech nie je.

* * *

Trudy nagrodzone i nienagrodzone.

Niektórzy spieszą ochoczo do swego przedsiewzięcia i znajdują w niem swoją korzyść (trudy im się obficie opłacają), niektórzy zaś przez pośpiech tracą. Tak samo też nie jeden swą powolnością, spokojnem postępowaniem dochodzi daleko, gdy tymczasem spieszący się zbytecznie w tyle pozostaje.

Czego się nie ma w głowie, to się ma w nogach.

* * *

Trwoga.

Nie troszcz się o jutrzejszą biedę, bo nie wiesz co ci dzisiejszy dzień przyniesie, może jutro wcale ciebie nie będzie na świecie i troszczyłeś się napróżno nad nie twoim światem. (Sanhedrin 102)

Każde jutro będzie się dla ciebie troszczyło. Wtedy dopiero nieprzyjemny wypadek należy opłakiwać, gdy się zbliża i rzeczywiście nadarza.

* * *

Trzy rzeczy godne pożałowania.

Trzy rzeczy prowadzą a nawet ciągną człowieka pomimo woli do złego: Błąd bałwochwalstwa, namiętność i ubóstwo; a zatem ci nieszczęśliwi, którzy do złego pociągnięci zostali, zasługują na wielką litość i naszym obowiązkiem jest za nich Boga prosić. (Erubin 41b)

U.

Ubieganie się o szczęście.

Gdy się nie starasz nie dosięgniesz, gdy nie szukasz nie znajdziesz. Nagrodę od świata staraj się uzyskać, zamiast stać i namyślać się. (Ben Syra)

* * *

Ubodzy.

Krewni ubodzy mają pierwszeństwo przed innymi mieszkańcami. Miejscowi ubodzy przed ubogimi innych miejscowości. (Baba mecya rozd. 1-szy)

Koszula bliższa ciała aniżeli surdut.

* * *

Ubóstwo.

Ubogim jest tylko ten, któremu brak rozumu. (Nedarim 41)

Duchowe ubóstwo jest największem ubóstwem. Lepsze jest nieszczęście z rozumem. Największą nędzą jest, jeżeli człowiek o Bogu zapomina.

* * *

Ubóstwo.

Ubogiemu towarzyszy ubóstwo wszędzie, on czuje niedostatek przy każdej sposobności. (Chulim 105)

Za ubogim nędza w trop biegnie.

* * *

Ubóstwo.

Miejcie wzgląd na dziatwę ubogich, oni bowiem najczęściej doskonałej wiedzy dosięgają. (Nedarim 81)

* * *

Ubóstwo.

Ubóstwo może łatwo człowieka od Boga odwieść. (Erubin 41)

* * *

Ubóstwo.

Gdy dzban w domu próżny, bywa kłótnia.

U ubogiégo człowieka bije się tylko zwykle ubóstwo.

* * *

Ubóstwo.

Ubogim jest ten, kto z bliźnim w kłótni żyje. (Meyla 17)

Nie lekceważ jednego przyjaciela, a tysiąca przyjaciół nie uważaj za zbyt liczną gromadę. (Wybór pereł z dzieł rabi Jehudy, syna Gabryela)

* * *

Ubóstwo.

Pięćdziesiąt cierpień nie sprawia tyle boleści co ubóstwo domowe. (Baba basra 15)

Ubóstwo stanowi największą plagę. Z życia wypada się nauczyć życie znosić.

*
* *

Ubóstwo.

Nic boleśniejszego na świecie nad ubóstwo, ono jest najtrudniejszem ze wszystkich cierpień, jak twierdzą uczeni: Połóż wszystkie cierpienia na jedną szalę a ubóstwo na drugą, to przekonasz się że ubóstwo wszystkie cierpienia przeważy.

*
* *

Ubóstwo.

Żaden zwierz nie jest uboższym od psa ani bogatszym od niechlujnego wieprza, bo pies pokarm wybiera, wieprz zaś bez wyjątku wszystko pożera. (Sabat 157)

*
* *

Ubóstwo.

Biedniejszy winien mieć zawsze pierwszeństwo przed mniej biednym.

*
* *

Ubiór.

Świetnością Boską jest człowiek, ludzką zaś—ubiory. Człowiek jest koroną wszechświata, ozdobny zaś ubiór jego przynosi mu zaszczyt i honor. (Derech erec)

*
* *

Ubiór.

Nie każdy może się ubrać bogato, czysto zaś—każdy. (Sabat 77)

Więcej warta czystość aniżeli elegancya.

*
* *

Ubiór.

Rabi Jochanan nauczał, by ubiór nazwać honorem.

Suknia ozdabia człowieka, kto może niech się odziewa.

*
* *

Ubiór.

Za ubiór twój zapłać drogo, za jadło zaś—według wartości. To samo znajdujemy w talmudzie (Traktat Chulin 34): Jedz i pij skromniej niż twe mienie pozwala, ubieraj się zaś podług twego mienia.

*
* *

Uczczenie Boga.

„I pójdzie wiele narodów mówiąc: Chodźcie na górę Pańską do domu Boga Jakóba." Dla czego nie do domu Abrahama i Izaaka? Uczeni objaśniając dodają: Nie jak Abraham, który dla uczczenia Boga na górę wdzierać się musiał na ołtarzach, piramidach (Genesis 22, 14), również nie jak Izaak, który wolną naturę do uczczenia słuzby Bożej wybrał, lecz jak Jakób, który dom Boży, domową świątynię dla czci Boskiej wznosił. (Pesachim 71)

Jeżeli czysta idea Boska trwale ma się zakorzenić, nie powinna ani z wyżyn gór, ani też z widoku natury być oznajmioną, lecz ma i musi w łonie rodzin, w sercach czułej młodzieży, w domu i w szkole swą ochronę i opiekę znajdować.

* * *

Uczczenie Boga.

Kto będącej w użyciu rozkoszy „Wody czerpania i lania" (w święto szałasowe) nie widział, nigdy w swem życiu prawdziwej rozkoszy nie doznał. (Sukot)

Zaprawdę wzruszającą, serdeczną i ożywioną jest nasza rozkosz tylko wtedy, gdy z wewnętrznej wdzięczności ku Bogu za doznane dobrodziejstwa pochodzi i do Niego z dziecinną miłością się zwraca. Święto szałasowe było świętem radości nazwane, święto zbioru owoców polnych błogosławionej obfitości, w sławionym kraju miodem płynącym (w Palestynie). Kto zatem tej prawdziwej, szczerej, z wdzięcznego serca czerpanej i wylanej radości Izraelitów nie widział, nigdy prawdziwie nie czuł, jak można przed Bogiem się radować i co radość prawdziwa znaczy: *„Radujcie się wy pobożni w Bogu i uwielbiajcie pamiątkę Jego świątobliwości."*

[Psalm 97]

* * *

Uczestnictwo w szczęściu powszechnem.

„Gdy Mojżesz modląc ręce ku niebu wznosił i ociężały mu, wzięli Izraelici kamień i podłożyli mu pod te ręce". (Leviticus 17, 12) Ale on podporą tą wzgardził i rzekł: „Mój naród jest w cierpieniach, ja także chcę razem z nimi cierpieć.

* * *

Uczestnictwo.

Nikt nie powinien odłączać się od społeczeństwa gdy ono cierpi, lecz każdy pojedyńczy człowiek winien wraz z całem towarzystwem cierpieć. (Teanith 11]

* * *

Uczestnictwo.

Uczestnictwo w cierpieniach ogółu, sprawia pociechę i ulgę. [Tamże]

Radość podzielona sprawia podwójną radość, smutek podzielony stanowi pół smutku.

*
* *

Uczoność.

Kogo można nazwać uczonym i mądrym? Tego, kto się nie uważa za ukształconego.

*
* *

Uczoność.

Kto za uczonego chce uchodzić, musi się ciągle za takiego przedstawiać i o swe powołanie się troszczyć. (Berachot 12]

Czyj chleb jem, tego piosnkę śpiewam.

*
* *

Uczoność.

Gdy myrta nawet pomiędzy cierniami się znajduje, pozostaje zawsze myrtą. (Sanhedrin 44]

*
* *

Uczoność.

Dużo nauczyłem się od moich nauczycieli, więcej od moich przyjaciół, a najwięcej przez ćwiczenia z moimi uczniami. (Teanith 7)

W pewnym względzie mawiał Hippel w swej pedagogice: Uczymy się od dzieci więcej, aniżeli one od nas.

*
* *

Uczoność i nieuctwo.

Ciernie i oset nie potrzebują pielęgnacyi, siać ich nie potrzeba bo same wyrastają i rozsiewają nasiona, pszenica zaś ile trudów i nakładów potrzebuje, aby wzrosła i plon wydała. (Midrasz rabba)

Ludzie nieokrzesani i nieucy bardzo często wznoszą się na uczonych ale mało pożytku przynoszą, ukształceni zaś przeciwnie, potrzebują trudów i wysilenia aby się wydoskonalić.

*
* *

Uczoność niewynagrodzona.

Taka uczoność i taka zasługa! zawołał Mojżesz. Talmud przyznaje słuszność Mojżeszowi w wystąpieniu ze sprawiedliwą skargą przed Bogiem, sędzią świata: Bo jak to? Taka wysoka uczoność i pobożność jak rabi Akiba i takie męczarnie i tortury (przy skonie jego na stosie) za zasługę? Ale Bóg mu objaśnił: Zasługi niebiań-

skie są tylko do pozyskania w królestwie niebiańskiem, przestań więc powątpiewać, bo pobożne czyny pamiętam zawsze.

*
* *

Uczony i nieuk.

Z początku uczony nieukowi przedstawia się jako puhar złoty, gdy zacznie z nim rozmowę ukazuje mu się jako puhar srebrny, gdy wreszcie cóś z tej rozmowy korzystał, postępuje z nim jak z glinianem naczyniem, które raz stłuczone naprawić się nie da. (Sanhedrin 52)

*
* *

Uczony.

Sławnemu uczonemu nie służy w obec ogółu usprawiedliwienie, że przez nierozwagę lub nieostrożność zbłądził. (Sanhedrin 8)

To znaczy iż posiadał w swej nauce odpowiedni zakaz, gdyż prawo dobrze mu znanem być powinno.

*
* *

Uczeni.

Jak jedno żelazo drugie ostrzy, tak samo ostrzą się dwaj uczeni zmianą swych myśli. (Teanith 7)

*
* *

Uczeni.

Mały wiórek rozpala dużą szychtę drzewa, tak samo skromny adept wiedzy naucza czasami sławnych mistrzów. (Tamże)

*
* *

Uczeni.

Winogrona muszą ciągle o wzrost liści prosić, bo one bez liści ochronnych rodzić się nie mogą. (Chulin 92)

Bez udzielenia pomocy materyalnej uczącym się, naród mędrców nie uzyska.

*
* *

Uczeni.

Uczeni nie wydają nic nieporządnego i niezupełnego. [Pesachim 4]

Być wolnym od wad i niedokładności, stanowi najniższy i najwyższy stopień, bo jedynie niemoc i wielkość do tego doprowadza.

*
* *

Uczeni.

Dopóki światło wielkiego uczonego promienieje, nie mo-

że się światło mniejszego na jaw ukazać, gdy zaś pierwsze przyćmionem zostaje, drugie zaraz w silnym blasku się zjawia.

Często zaćmionemi bywają ci, którzy światło rozszerzają, a nauczyciele żyją w grubej ciemności samotni i odosobnieni, a to przez zawiść żądnych sławy mniej uczonych ludzi, którzy ich blaskiem swego urodzenia zaćmiewają.

* * *

Uczeni i obeznani z pismem świętem.

„Uczeni i obeznani z pismem świętem, są według mędrców wszelką podporą chleba i wszelką podporą wody." (Jezajasz 3, 1) „Każda podpora chleba" są to mężowie świadomi pisma świętego, „Każda podpora wody" są to mężowie hagadycznej literatury. (Chagiga 14)

Rabini porównywają uczoność do pokrzepiającej żywności i do orzeźwiającego napoju, co też prorok oznaczył: *„Chodźcie, spożywajcie z mojej potrawy, pijcie wina które ja nalałem."*

* * *

Uczeni i obeznani z pismem świętem.

Ezra obeznany w piśmie świętem, zasłużył wszakże by księga przykazania przez niego była dana, lecz Mojżesz wyprzedził go. (Sanhedrin 21)

Przynajmniej przez niego kształt liter zmienionym został. Z początku bowiem wiadomem było, że pismo święte hebrajskiego pisma używało, następnie assyryjskiego pisma i armejskiego języka używać zaczęło a na ostatku hebrajski język z assyryjskiem pismem złączyły się w jedno.

* * *

Uczony w piśmie świętem.

Biada! Kosz pełen drogich ksiąg zniknął! Gdy rabi Nachman ujrzał na noszach pewnego męża, który wszystkie dokumenta nauk studyował i w pamięci zachował, ale nie nabył gruntownej wiadomości onych, zawołał za nim: Biada! Szafa zapełniona księgami zaginęła!

* * *

Uczniowie.

Kształćcie wiele uczniów. (Pirka Abot 1, 1)

Na stu—dziesięciu, na dziesięciu—dwóch, a z dwóch gdyby tylko jeden pomyślnie się udał.

* * *

Uczniowie.

Niegodny uczeń niech pozostanie z wykładu wyłączony. (Makot 10)

Z sali szkolnej wydalony, by przez wstyd się poprawił i wartość wiedzy uczcił i ocenił.

* * *

Uczta.

Wesołe życie towarzyskie w radosnej uczcie najlepiej się wyraża. (Pesachim 109)

Tylko wesoła uczta zdoła serca wypogodzić i takowe do zaszczytnych celów dobroczynnych doprowadzić. Gdzie nie ma radości, nie ma również korzyści.

* * *

Uczta.

Jakaż uczta może się porównać z tą, którą król Salomon w czasie swego panowania wyprawił. O wielkości i wystawności owej królewskiej uczty znajdujemy: (Królewskie 2, 52) „Przygotował do uczty Salomon w jeden dzień 30 korcy czyli 30 miar najlepszej i 60 korcy czyli 60 miar pośledniejszej mąki, 10 tuczonych i 10 paszonych sztuk bydła, sto owiec, nie licząc jeleni, danieli i tuczonych ptaków. (Baba mecya 7)

Przysłowie niesie: Tak się dzieje, jak na dworze Salomona.

* * *

Uczta.

Nie każdemu jest danem, owoce szczęścia przy dwóch stołach doczesnego i przyszłego życia spożywać. (Berachot 8)

Kto przynosi kwiaty jednej, nie żąda drugiej siostry.

* * *

Uczynek.

Jawnie znanego uczynku nikt zaprzeczyć nie może. (Rozhaszana 22)

* * *

Uczynek.

Człowiek powinien każdego czasu pomocy Boskiej we wszystkich pobożnych usiłowaniach oczekiwać, ale tylko z ufnością w Bogu w nieustannej czynności, nie zaś w bezczynnem życiu i dla tego też wyraża się pismo święte (Deuteronomium 15, 6) „*Bóg błogosławić cię będzie we wszystkich czynach rąk twoich*". (Jałkut)

Pomagaj sobie sam, a Bóg ci także dopomoże.

* * *

Uczynek.

Przez samą czynność Bóg mieszka i panuje pośród nas. Nie wcześniej dozwolił

Wszechmocny Swej świetności (Szchina) pośród Izraela przemieszkiwać, aż praca świątyni ukończoną została, bo gdy Mojżesz wykonaną robotę obejrzał, wtedy dopiero błogosławił ją: Oby Boski najlepszy skutek pracę rąk waszych uwieńczył.

* * *

Uczynki.

Nie w mowie samej ukazuj się uczonym, ale i w czynach.

Mów nie dużo a rób wiele, wówczas najprędzej dojdziesz do celu.

* * *

Udanie.

Izraelitka nie może męzkiego ubioru nosić. „Szaty mężczyzny niech nie kładzie kobieta" (Deuteronomium 22, 5 Sypri)

Talmudyczni nauczyciele rozumieją przez to, iżby mężczyzna nie nabywał miękkości i słabości kobiety, a kobieta męzkiego hartu.

* * *

Udanie.

Gdy złodziejowi brak sposobności do kradzieży, udaje uczciwego człowieka. (Sanhedrin 22)

Zachowuje się spokojnie i cicho. „Cichy złodziej, uczciwy miejski złodziej". (Żydowskie przysłowie)

* * *

Ukłon narzeczonej.

O miła i wdzięczna krasą narzeczona! Takiego używają przemówienia do narzeczonej, w chwili zjawienia się jej pod baldachimem ślubnym. W czasie talmudycznym dodawano jeszcze po tych słowach następującą pieśń: Nie farbowana niebieskiemi oczami, nie malowane policzki, włosy nie elegancko uczesane, a jednakże urocza!

* * *

Ukłon.

Kto przyjacielowi na ukłon nie odpowiada, ten spełnia rabunek, bo go obraża i pozbawia honoru. (Berachot)

„Uprzedzaj każdego człowieka pozdrowieniem. (Pirka Abot 4, 15)

* * *

Ukształcony i nieukształcony.

Naukowo ukształcony odróżnia się od nieukształconego jedynie czynami. (Pirka Abot 1, 18)

Nauka dla tego ma znaczenie, że do dobrych czynów doprowadza. (Keduszyn 40)

*
* *

Ukształcenie i bogactwo.

Kto pragnie nabyć mądrości, niech się uda w południową (światła) stronę, ale kto tylko pragnie się wzbogacić, niech podąża w zachodnią (nocną) stronę. Mądrym bywa każdy, który ciągle u mądrych przebywa, ich sąsiedztwo miłuje, w promieniu ich nauk się trzyma. Ale kto tylko o ziemskie dobra się ubiega, do ukształcenia nie może mieć pretensyi. (Baba basra 25)

*
* *

Ukształcenie.

Uczonego, którýby nawet w swojem usposobieniu do węża był podobny, (gdy jest okrutny, szorstki i popędliwy) przypuszczaj zawsze do swego towarzystwa. (Sabat 63)

*
* *

Ukształcenie.

Kto swą naukę od jednego nauczyciela pobierał, ten nie może pomyślnych rezultatów z niej oczekiwać. (Aboda Zara 19)

Zwolennik wiedzy musi czystego miodu — wiedzy u kilku mistrzów zakosztować, podobnie jak pszczoła, która z jednego kwiatu na drugi przelatuje aby miodu nazbierać.

*
* *

Ukształcenie.

W Adamie, pierwotnym człowieku, wszechświat dosięgnął swej najwyższej doskonałości i wykończenia. Tak też mawiali uczeni obrazowo: Ciało Adamowe stworzył Bóg w Babilonie (kraj obfity w owoce), głowę (siedlisko duszy) w Palestynie (kraj poznania), duchowe powołanie i wszystkie inne członki z pozostałych krajów.

*
* *

Ułagodzenie.

Mężczyznę łatwiej jest uspokoić, aniżeli kobietę. (Nida 31)

Kto trudnym jest do rozgniewania a łatwym do przeproszenia, ten posiada przymioty szlachetnego człowieka. (Pirka Abot 5)

*
* *

Ułagodzenie.

Nie uspakaja się człowieka w chwili gniewu. (Berachot 7)

Bo też Bóg rzekł, gdy Go Mojżesz w czasie gniewu uspokoić pragnął: *„Moje nieukontentowanie pójdzie przed tobą, tedy chcę tobie być uczynnym.“*
(Exodus 33, 14)

* * *

Ulatujące życie.

Ludzie równają się kwiatom polnym, z których jedne kwitną drugie więdną.
(Erubin 54)

* * *

Ulotność życia.

Życie człowieka podobne jest do cienia który przemija, mówi pismo święte (psalm 154, 6) Byłożby życie przynajmniej tak trwałe jak cień wieży lub drzewa? Nie! Jest ono jak cień ptaka, który gdy przeleci nic nie pozostawia za sobą.

* * *

Umiarkowanie.

Lepiej zwyczajny czosnek spożywać spokojnie i mieć zadowolenie, aniżeli spożywać gęsi i kury i być niewolnikiem pożądliwości. (Pesachim 114)

„Lepszy pokarm z jarzyny, tam gdzie miłość panuje, aniżeli z karmionego wołu, tam gdzie jest nienawiść“ (przypowieści Salomona 15, 17)

* * *

Umiarkowanie.

Cały świat, mawiał nauczyciel, znajduje pokarm korzystając z zasług בשביל syna mego Chaniny, który żył zadowolony li tylko chlebem świętojańskim od jednej do drugiej soboty. (Berachot 16) Oto jest droga do nabycia nauk: Chleb ze solą niech będzie twoim pokarmem, czysta woda twoim napojem, goła ziemia twem łożem; jednem słowem powinieneś prowadzić życie umiarkowane, a usilnie się przykładać do nabycia wiedzy. Błogosławionyś skoro tak czynisz, dobrze ci będzie na tym świecie i błogo ci będzie w życiu przyszłem.

* * *

Umiejętność zamknięta.

Kto wiedzę studyował a innym jej nie wykłada (lecz takową w sobie zamyka) podobny jest do palmy w pustyni, która nikogo nie pociesza. (Rozhaszana 23) Jeżeliś nabył jaknajwięcej wiadomości, nie zatrzymuj tych skarbów dla siebie samego, udzie-

łaj ich także innym, bo w tym celu wiedza ci jest dana.
(Pirka Abot 21, 8)

* * *

Umiejętność.

Każdy mędrzec ogołocony z wiedzy socyalnej i cnoty, mniej wart niż padlina. (Midrasz Waikru)

Słowo דעה zawiera w sobie każdą wiedzę, której potrzebujemy dla ugruntowania naszego indywidualnego dobra i gdy kto choć całe prawo Boskie w całej swej rozległości i głębokości pojął, jeżeli mu na socyalnych cnotach zbywa, małą korzyść społeczeństwu przynosi. To właśnie w przytoczonym wyżej obrazie talmudycznym wskazanem jest, a mianowicie: że uczony który społeczeństwu i jego potrzebom nie stara się zadość uczynić, mniej wart niż zwierz, bo podług praw Mojżeszowych takowego jeść nie wolno (Deuteronomium 14, 21) ale może być zjedzonem z naruszeniem prawa i zwyczaju, gdy tymczasem człowiek o którym mowa, żadnego zgoła pożytku dla świata i ludzi nie przynosi.

* * *

Umiejętność.

Kto wiedzę posiada, ten wszystko posiada, kto zaś jej nie posiada, cóż ma w posiadaniu? (Nedarim 40)

Cóś podobnego znajdujemy w Midraszu Waikru str. 165: „Jeżeliś wiedzę nabył, na czem ci jeszcze zbywa? Jeżeli zaś brakuje ci wiedzy, cobyś miał jeszcze do wyboru?

* * *

Umiejętność.

W młodości zdobywaj wiedzę, bo na starość zatrudno będzie się uczyć. (Joma 28)

* * *

Umiejętność rządu w państwie.

Raba syn Mecharki mówił: Gdyby wszystkie morza przemieniły się w atrament, wszystkie drzewa w pióra, niebo w pargamin a wszyscy ludzie stali się pisarzami, naówczas wszyscy razem nie byliby jeszcze w stanie opisać choć małej części, mądrości urządzenia państwa, zjednoczenia się państw, ani wielkości zadania władzy. Jak wielkiem jest zadaniem—dodał ów uczony—wszystkie źródła szczęścia obywatelskiego mieszkańców stworzyć i na wszystkie strony kierować, porządek, przemysł, równość praw we wszystkich zarządach państwa zaprowadzić, dobrobyt kraju na wewnątrz ustalić i na zewnątrz

ubezpieczyć i jak często się zdarza, że ważne różnorodne sprawy władzy władzca załatwić musi. Słusznie więc mawiał król Salomon: „Wysokość niebios, głębokość ziemi i serca królów nie są doścignione. (Przyp. Salomona 25, 3)

* * *

Uporządkowanie.

Nowo zaprowadzonego porządku nie trzeba krytykować. (Aboda Zara 35)

Niech jakiś czas potrwa, aby swą skuteczność objawił. Również starego gonić nie wypada.

* * *

Upadek Jerozolimy.

Jerozolima wtedy dopiero upadła, gdy naukami mędrców pogardzać zaczęto, bo znajdujemy w piśmie: „Oni wyszydzali posłańców Boskich, pogardzali słowami Jego, naigrawali się z proroków, aż gniew Boski wzrósł nad narodem i nie dał się Pan uspokoić. (Sabat 119)

* * *

Upadek.

Ucieczka jest uważaną za początek klęski (Uciekł Izrael przed Filistynami i lud wielkiej klęski doznał) (Samuel 4, 12) Dla tego też pismo dozwoliło tchórzliwym wojownikom do domu wracać, aby swoją bojaźnią innym wojownikom odwagi nie odbierali.

(Numeri 20—6)

Kto prędko ma upaść, ten bezpiecznie nie stoi.

* * *

Upadek.

Z niebiańskiej wysokości w bezdenną głębokość upaść.

(Chagiga 5)

* * *

Upadek.

Gdzie wół pada, tam bywa dużo rzeźników. (Sabat 32)

Wiele rzeźników go otacza i podnieść się nie może. Tak też gdy nieszczęście nad tobą zawiśnie, od wszystkich prześladowania doznasz. Gdzie ścierwo się znajduje, tam się kruki zbierają.

* * *

Upadek i pocieszenie Izraela.

Bardzo roztropnie i zaszczytnie objaśnia nas Midrasz: Że przez co Izrael zgrzeszył i na cierpienie skazany został, przez to samo pocieszenie i uwolnienie zyskał. Izrael rzekł: Dajcie nam wodza,

chcemy do Egiptu wrócić (Numeri 14, 4)—dla tego też został skarcony. Głowy wszystkich są zbolałe (Jezajasz 1, 5) Ale także pocieszenie przeszło im przez głowę: „I król ich pójdzie przed nimi, a Pan na ich czele.” (Micha 12, 13) Izrael zgrzeszył uchem: „Uszy swe zatkali, by nie usłuchali Pana”. (Zacharyasz 7, 11) Został też przez uszy skarcony: „Każdemu kto słyszy zabrzmi w obu uszach.” (Samuel I 3, 18) „I uszy twoje usłyszą słowa” (Jezajasz 30, 31) Izrael zgrzeszył okiem (popędliwością) „Oczy dokoła rzucają” (Jezajasz 2, 16) —i został przez oczy ukarany „Moje oczy rozpływają się we łzach”. (Treny Jeremiaszowe 2, 11) Pocieszony też został przez oczy: „Bo oko w oko ujrzą, że Pan Syon przywiedzie (Jezajasz 52, 8) Izrael zgrzeszył ustami: „Każde usta mówią wstydliwie” (Jeremiasz) został przez usta ukarany „Owi Filistyńczycy żrą Izraela całemi ustami.” (Jezajasz 9, 11) Pocieszenie także przez usta przyszło: „Tedy były napełnione weselem usta nasze” (psalm 126, 2) Izrael zgrzeszył sercem: „I serce swe czynili twardem jak szanir (djament) by nauk nie słyszeć” (Zacharjasz 7, 12) Przez serce był też karany: „I każde serce jest mdłe”. (Jezajasz 1, 5) Przez serce pocieszenie nań przyszło: „Dodajcie sercu Izraelowemu odwagi (Jezajasz 40, 2) Zgrzeszył Izrael rękami: „Ręce zawsze są pełne krwi” (Jezajasz 1, 15) Był też karany przez ręce: „Czułe matki gotują swoje własne dzieci” (Treny Jeremiaszowe 4, 10) Pocieszony przez ręce: „I Pan swą rękę położy po raz drugi, dla posiadania ostatka ludu swego” (Jezajasz 11, 11) Jerozolima podwójnie zgrzeszyła, dla tego też z rąk Boskich podwójną karą lud jej karany został i ma podwójne pocieszenie dosięgnąć, bo znajdujemy: „Pocieszajcie, pocieszajcie mój naród”. (Jezajasz 40, 1. Midrasz)

* * *

Uroczystość radosna.

Zapytano rabi Aszy: Dla czego święta u Babilończyków są weselsze aniżeli u innych Izraelitów?—Oto dla tego że są biedni.

* * *

Uroczystość radosna.

Każde przykazanie które Izrael do ochoczego wykonania radosnej uroczystości przyjął, jeszcze obecnie bywa radośnie wykonywanem (osobliwie te święta, w czasie któ-

rych radosne i wesołe usposobienie jest nakazanem), przy wesołych świętach znajdujemy wyrażenie: „Raduj się we święto ty, żona twoja, dzieci twoje i t. d.” (Deuteronium 12, 12, tamże 15, 14 i t. p) Również przy uroczystościach obrzezania znajdujemy: „Cieszę się z twego przykazania jak znalazca wielkich skarbów” (psalm 120, 16 i t. p. więcej) Od tego pochodzi pozdrowienie: „Symchas jom tow” (Życzę przyjemnych i wesołych świąt).

* * *

Uroczystość radosna.

Nie nagromadza się radości na radość. (Moed Katuń 8) Tak bowiem patryarcha Jakób czekać musiał, nim mu Rachelę za żonę dano. Talmud tedy powiada, że nie należy jednej radości na drugą mięszać. (Genezis 29, 27, porównaj również Sędziów 14, 12, 15; Jeremiasz 7—4, 16—9)

Nic trudniejszego dla człowieka, jak ciężar szczęśliwych dni. Dobrem nie trzeba się zanadto obciążać.

* * *

Urząd.

I najmniejszy urząd publiczny z nieba jest dany. (Berachot 58) Każdy urząd, nawet mało znaczący, szanować należy, bo każda zwierzchność od Boga pochodzi. (Berachot 58)

* * *

Urząd.

Sprawuj swój urząd z powagą i przyzwoitością.

* * *

Urzędowanie sprawujący.

Niech przyjdzie (do piastowania urzędu) czysty i przebaczy winowajcom, a nie winowajcą dla przebaczenia niewinnym. (Szebuot 13)

* * *

Usprawiedliwienie.

Nie wtrącaj się w dom twego sąsiada; każdy niech swoją winnicę piele. (Baba mecya 83)

Odpowiedź rabi Jonasza, który do upiększenia swego korsarstwa, do Rzymian tak się odezwał: „Ja pielę winnicę ze swoich cierni.

* * *

Usprawiedliwienie.

Człowiek powinien okazywać się czystym tak przed ludźmi jak przed Bogiem. (Szekalim rozd. 5)

Niedostatecznem jest być niewinnym przed samym Bogiem,

który jest kształcicielem naszych myśli, lecz i przed ludźmi trzeba być koniecznie czystym i sprawiedliwym. „*I macie czystymi stanąć przed Bogiem i Izraelem*“ (Deuteronomium 32—22)

* * *

Usprawiedliwienie Izraela.

Izrael w ucisku i zwątpieniu napominany przez proroka aby się nawrócił do Boga, następującą dał odpowiedź: Niewolnik, którego właściciel sprzedał, albo kobieta którą odprawił i odepchnął, czy mają jeszcze co wspólnego z tym właścicielem? (Czytaj Jeremiasza 2, 14, 3) Piękne to porównanie istotnie, trafnie i dobitnie celuje i przedstawia. Pan sprzedający swego niewolnika, zrzeka się na zawsze prawa do niego; mąż dający rozwód żonie, zrzeka się nazawsze jej miłości i nadal od niej nie żąda żadnej wierności, ale ojciec opuszcza swoje dziecko gdy ono grzeszy i jemu zamiast honoru hańbę przynosi, lecz gdy się poprawia i z żalem do niego wraca, przyjmuje go napowrót chętnie w swoje objęcia. Mąż który w chwilowym gniewie unosi się na swą żonę, otacza ją podwójną serdecznością gdy chwila gniewu przemija.

* * *

Uszlachetnienie.

Czas zbawienia nadejdzie wtedy dopiero, gdy dusze ludzkie doskonałości dosięgną.
(Sanhedrin 96)

* * *

Uspokojenie.

Oby twój umysł czuł się tak uspokojonym, jak ty mój uspokoiłeś. (Pirka rabi Jehudy)

Dziękczynne wyrażenie pewnego mędrca za to, że go Bóg od srogiego cierpienia uwolnił.

* * *

Usta dwojakie.

Rabi Lewi mawiał: Gdybym na górze Synaj był obecnym, byłbym Boga o dubeltowe usta prosił, aby usta stworzone dla mówienia rozsądnych słów, nic skażonego nie wymawiały. — Jednakże nie! rzekł później, nie uczyniłbym tego, bo gdy tylko jedne usta mając nie możemy się ustrzedz od gadulstwa, nie ustrzeglibyśmy się tembardziej gdybyśmy dubeltowe mieli. (Jeruszalmi)

* * *

Ulica środkowa (Złota).

Człowiek podróżujący niech się trzyma środka drogi, a nie

chodzi po bokach, bo tam grozi mu niebezpieczeństwo. (Pesachim 113)

Na złotej środkowej drodze pozostać, oto najwyższa mądrość człowieka. „Bój się Boga i pozostań na gościńcu. (Zdanie Duńczyków)

*
* *

Usłużność.

Były hebraj niewolnik gdy z miłości nie chciał wyjść na wolność, przed sądem dał stosowne objaśnienie i został się nadal w niewolnictwie, wtedy mu w sądzie ucho szydłem przekłuto. (Exodus 21, 6. Keduszyn 32.

Przewiercenie uszów u Syryjczyków i Arabów było znakiem niewolnictwa. Ale dla czego koniecznie znak przy uchu? Wzmiankowali mędrcy: Bóg rzekł: „On słyszał na górze Synaj obznajmione słowa, że dzieci Izraela Mojemi są niewolnikami, a nie niewolnikami niewolników (Leviticus 25, 42). Kto więc nie zważając na to za niewolnika człowiekowi się oddaje, temu ucho będzie przekłute.

*
* *

Usłużność.

Za właścicielem dóbr noś drzewo. Nawet Loth, bratanek patryarchy Abrahama, tylko przez usłużność dla Abrahama znacznego majątku się dorobił. (Baba Kama 294)

Ze złotego koła złota szpilka spada.

*
* *

Utrzymanie.

Ten co nam życie daje, da nam także pożywienie. (Teanith 8)

Bóg swoich tworów nie opuszcza.

*
* *

Utrzymanie.

On każdego czasu daje jałmużny (Psalm 106, 3). Mowa tu o tym, jak objaśnia talmud, kto o utrzymanie i pożywienie swych synów i córek się troszczy. (Ksubot 80)

*
* *

Utrzymanie świata.

Jerozolima zburzoną została dla tego, że szkoły dla dzieci były zaniedbane. „*Nie tykajcie Moich pomazańców*" (Kronika 16, 22)—to są uczniowie. „*Prorokom Moim nie czyńcie nic złego*"—to są nauczyciele. Dopóki różowym ustom dziatwy religja wykładaną będzie, Izrael ma się cieszyć zbawieniem. Wykład taki nawet z chwilą powtórnej budowy Jerozolimy ma

być nieprzerwany. „*I wszystkie twoje dzieci są uczniami Boga i wzniosłą jest błogość twoich dziatek*" (Jezajasz 50, 13) One są nietylko twojemi dziećmi, ale zarazem twoimi twórcami i budowniczymi, bo nie בניך lecz בוניך (Berachot 16 i Sabat 119)

*
* *

Utwory ludzkie.

Człowiek posiada (przez swe urodzenie) część przyszłego i teraźniejszego świata. On zna świecącą kolej życia, jak również ciemne wąwozy śmierci, miewa skłonność do grzechu jak również i do cnoty, siły moralne walcza w nim z naturą zmysłową.

(Bereszis rabba)

*
* *

Utwory.

Człowiek ukazał się na ziemi w szóstym dniu stworzenia świata, na czem więc duma jego może się zasadzać, niech się zastanowi że nawet owady były wcześniej aniżeli on stworzone. (Sanhedrin 38)

*
* *

Utwory.

Gdy Bóg w szóstym dniu człowieka chciał stworzyć, zapytał swoich aniołów, czy stworzyć go całego z nieba czy też z ziemi, oni zaś odpowiedzieli, że tem jedność byłaby naruszoną. Dla tego też stworzył go Bóg z nieba i ziemi, jako przymierze pomiędzy niebem i ziemią.

(Bereszis rabba)

*
* *

Utrudzające prawo.

W owym dniu (wielkiego posiedzenia) w początku energicznej talmudycznej epoki, rabi Eleazar rzekł: W owym dniu (postanowienia praw) miarę dobrego zapełnili. Gdy w naczynie napełnione ogórkami i dyniami, kładzie się jeszcze musztardę, siła takowej je wzmacnia. Rabi Jehuda zaś, który tej surowości nie pochwalił, rzekł: W owym to dniu (postanowienia praw) miarę przepełnili, bo gdy w naczynie napełnione miodem, melony i dynie kładziesz, miód wierzchem się wylewa. (Sabatt 153)

„Prawo musi prawa łamać", mówi przysłowie ludowe.

*
* *

Utwory Boskie i ludzkie.

Pewien niewierny spytał rabi Akiby: Czy utwory ludz-

kie lepsze są aniżeli Boskie? Rabi odrzekł: Ludzkie są piękniejsze, przyjemniejsze i doskonalsze. Niewierny zawołał: Czy to być może!—Nim ci tego dowiodę, odpowiedział znów rabi, opuszczę cię na chwilę i wnet wrócę napowrót. Rabi rzeczywiście niebawem wrócił z garścią zboża w jednem ręku, a świeżym i kosztownym chlebem w drugiem, pytając: Mój przyjacielu, co ci się lepiej podoba? Bliższe objaśnienie o tem w Midraszu: Natura dostarcza nam błogosławione dary w niezupełnie skończonej formie, surowe, niewyrobione, człowiek dopiero je ulepsza, przekształca i doprowadza do szczytu doskonałości.

* * *

Uwodziciel.

Gdy nieprzychylnego uwodziciela (Jecer hora) spotykasz, zaprowadź go do domu nauki, to jest staraj się poprawić go nauką, jeżeli jest z żelaza musi się rozpuścić, jeżeli jest z kamienia musi się roztrzaskać. (Sukot 52)

Wiedza przenika wszędzie czyszcząc i poprawiając, usuwa wszelkie przeciwności i zawady z podróży życia.

* * *

Uwodziciel.

Uwodziciel sam musi wypić napój który sporządził, to znaczy: zmuszony jest uwiedzioną za swą żonę pojąć. (Ksubot 3)

* * *

Uwodziciel.

Kto innych do grzechu pobudza ten wyrządza im więcej cierpień aniżeli krwiożerczy nieprzyjaciel, bo ostatni zabiera doczesne, uwodziciel zaś chce ich wiecznego życia pozbawić. (Sypri)

* * *

Uwiedzenie.

Kto innych do grzechu nakłania, ten za uwiedzionych sam karę odcierpi. (Nedarim 79)

Kto bowiem pod kim dołki kopie, sam w nie wpada.

* * *

Uwaga.

Przedewszystkiem słuchaj uważnie każdej nauki, a wtedy będziesz mógł się nad nią zastanowić, spostrzeżenia, a nawet zarzut jej czynić. (Berachot 63)

* * *

Uwaga.

Niech ucho twoje będzie jak lejek, serce swoje przysposabiaj aby słyszało
(Chagiga 3)

Przywłaszczenie sobie wiedzy i ukształcenie, wymaga skłonnego ucha i chętnego serca.

* * *

Uzda (cugle).

Ostroga jest konieczną każdemu koniowi, czy jest posłuszny lub też leniwy. Statek jakkolwiek bezpiecznie zbudowany, potrzebuje wiosła i sternika. Kobieta najpobożniejsza nawet i najczystsza w obyczajach, tylko w małżeństwie zyskuje powagę, kroczy silnie po drodze życia wsparta na ramieniu męża. Najlepsze ze zwierząt potrzebuje ostrogi, najbezpieczniejszy statek wiosła, najpobożniejsza kobieta męża, najsilniejsza noga trzewika.

* *

Użycie mięsa.

Tora naucza tej reguły życia, by mięsa do sytości nie jadać. Byśmy nadmiernem użyciem mięsa do obżarstwa się nie przyzwyczajali i abyśmy z nadużycia i zbytków do biedy i niedostatku nie doszli. Z tej właśnie przyczyny wielką ma wartość żydowskie rytualne prawo rzezania, przygotowania podług przepisów mięsa przed ugotowaniem, aby chęć spożywania onego przez trud koszerowania mniejszą była. (Tak też objaśnia komentarz Rasza w traktacie Chulin 84)

* * *

Uznanie.

Uznanie jest tak wieleznaczącem, że ono jest pierwszą naszą modlitwą zakonu i mieści się między dwoma imionami boskiemi אל דעות ד (Samuel 1, 2, 3) bo ono pochodzi od Boga i do Boga doprowadza.

* * *

Użycie wina.

Wino pociesza serce człowieka, spłasza cierpienie, troski i boleści. (Teanith 12)

* * *

Użycie wina.

Umiarkowane użycie wina czyni człowieka szczęśliwym, bo dodaje mu chęci do życia, nadmierne zaś użycie tego

trunku przeciwnie, czyni go biednym i nieszczęśliwym. (Joma 98)

* * *

Użycie wina.

Wino stworzone zostało na to, aby stroskanych rozweseliło. Każdy obchodzący żałobę, który przykrą stratę drogich osób opłakuje, każdy kogo troski dręczą, niech się napije tego pokrzepiającego trunku dla orzeźwienia umysłu i serca. „*Wino rozwesela serce ludzkie*" (Psalm 104, 15) dla tego „*Podajcie rozpaczającemu upajający trunek, udręczonemu wino, niech pije i zapomina o swej biedzie*" (Przysłowie Salomona 31, 6, 7)

* * *

Użycie wina.

Gdy wino wchodzi tajemnica wychodzi. Pod wpływem wina człowiek wyjawia każdemu tajemnicę. (Sanhedrin 63)

Zdanie to opiera się na liczebnem znaczeniu liter składających wyrazy יין (wino) i סוד (tajemnica), gdyż jedne i drugie oznaczają liczbę 70.

* * *

Usus (obyczaj).

Święte prawo często musi zwyczajowi uledz. (Baba basra 9)

* * *

Upór.

Człowiek nigdy nie powinien obstawać przy swoim rozumie, bo wielcy światowi ojcowie nie trzymali się swego mniemania. (Edjot 1) Poświęcaj swe życzenie Jego woli, aby On, życzenie innych, twoim poświęcił. (Pirka Abot 2, 4)

W.

Wady.

Trudno jest samemu coś mądrego zrobić, ale jak łatwo wynaleźć błędy w czynach drugich. (Emanuel)

Krytycv, którzy ogłaszaniem nieudolności innych, sławę sobie zjednać pragną, podobni są do much, które siadają tylko na zranionem ciele, nie zwracając uwagi na zdrowe miejsca. Ganić jest bardzo łatwo, naśladować trudno.

* * *

Wady.

Gdy jeden osłem cię nazwie idź dalej i na to nie zważaj, gdy zaś ci to dwaj

powiedzą, naówczas załóż sobie uzdę (co znaczy popraw swe postępowanie). (Jalkut)

* * *

Wady.

W wadach ludzkich łatwo możemy niektóre chwalebne strony wynaleźć. (Megilla 13)

Każdy człowiek miewa wadliwe i chwalebne strony, więc zawsze winniśmy starać się naszych bliźnich sumiennie oceniać i przytem pamiętać jak ciężko obelgę i drwiny sami byśmy znosili i że wszyscy błędom podlegamy.

* * *

Wartość wysoka i nizka.

Ocet często może być tak drogim jak wino. (Berachot 5)

Podług twierdzenia talmudu, uczonemu rabi Chuny pewnego razu skwaśniało 400 beczek wina. Gdy mu o tak dotkliwej stracie z żalem doniesiono tenże bardzo się zasmucił, następnie jednak nadarzyła się chwila w której owe skwaśniałe wino sprzedał za ocet, który naówczas rzadkim był, po cenie dobrego wina.

* * *

Wątpliwość.

Nic pewnego nie bywa,— nie ma rzeczy o której nie byłoby można powątpiewać. (Tyszby)

* * *

Wątpliwość.

Przyszłemu (messyaszowemu) czasowi poleconem jest wątpliwości pisma świętego zgadywać i usuwać, bo wtedy ziemia pełną będzie poznania Pana jak morza pełne wody.

Podług talmudystów podobne trudności ma usunąć i załatwić prorok Eliasz. Mniemanie to powstaje ze słów תיקו, które jako wątpliwość naukową wskazuje.

* * *

Wartość wiedzy.

Nie rzucajcie pereł w brudy i nie narzucajcie wiedzy człowiekowi, który nie jest w stanie wartości jej ocenić. (Miwchar hapninim)

* * *

Ważność.

Fakt w trzykrotnem powtórzeniu potwierdzający się, zyskuje zupełną wiarogodność staje się trwałym i niezłomnym. (Jebamot 14)

Liczba trzy stanowi poświę-

coną liczbę. Trzy razy, znaczy prawo. (Żydowskie przysłowie)

*
* *

Wartość pracy.

Więcej wart jest ten kto z pracy rąk się utrzymuje, aniżeli bezczynny choćby najpobożniejszy człowiek. (Berachot 8a)

*
* *

Wartość pracy.

Praca jest tak wzniosłą, iż ona tego uwielbia kto się nią zajmuje. Człowiek do pracy jest stworzony. (Midrasz rabba 16)

*
* *

Wdzięczność za otrzymane dary.

Wdzięcznie mamy Boga chwalić, tak za doznane powodzenie jakoteż za nieszczęścia, bo wszystko co Bóg nam czyni, tworom Jego na dobre wychodzi. (Berachot 60)

Za pocałunek i rózgę dziękować. (Psalm 101, 1, 56)

*
* *

Wdzięczność.

Rabi Szymon upadł od skwaru słońca, omdlewając przy brzegu pagórka. Zawołał tedy swą córkę i rzekł: „Ochładzaj mnie swoim wachlarzem, dam ci za to wieniec kwiatów na podarunek". W tym samym momencie owiał go łagodny wietrzyk, który go ochłodził i pokrzepił jego siły. Wówczas zawołał: „O jak wiele wieńców należy się Panu za ten wietrzyk!" (Baba mecya 86)

Podziękowanie nic nie kosztuje i podoba się tak Bogu jak i ludziom.

*
* *

Wdzięczność.

Musisz błagać Boga gdy jesteś sytym, tembardziej zaś gdy jesteś głodnym. Również przeciw ludzkim twoim dobroczyńcom nie powinieneś okazać się niewdzięcznym, powinieneś ich kochać i poważać, nietylko wtedy gdy ich dobroci i przyjaźni potrzebujesz, lecz też i później o nich nie zapominać, nawet wtedy gdy bez nich już wcale obejść się możesz. (Berachot 35)

*
* *

Wdzięczność.

Człowiek obowiązany jest za przeszłość dziękować i o

przyszłość Boga prosić. (Berachot 4)

* * *

Wdzięczność.

Za dary na tym świecie otrzymane dziękuj Bogu, a gdy kto zaniedbuje tego, mienie jego za skradzione uważać należy. (Berachot 34) Daj Mu (Bogu) co Jego jest, bo to co posiadasz i ty sam do Niego należysz. Z Twoich rąk bierzemy i Tobie dajemy. (Pirka Abot 3—7)

* * *

Wdzięczność.

Bądź wdzięcznym za złe które cię ominęło, tyś bowiem nie lepszy od innych, których ono nawiedziło.

(Z księgi obyczajów)

* * *

Wdzięczność.

Rabi Ben Zoma mawiał: Ile trudów doznawali pierwsi ludzie, nim zdobyli kawałek chleba! Musieli sami orać, siać, żąć, snopy wiązać, młócić, przewiewać, mleć, ugniatać i piec, a wtedy dopiero mogli jeść. Ja zaś wstając, znajduje mój chleb i wiele innych potraw i napojów bez żadnych trudów. Ile także trudów mieli pierwsi ludzie, by tylko zwyczajny ubiór posiąść! Musieli strzydz, bielić, oczyszczać, prząść, tkać, farbować, krajać i szyć. Ja zaś znajduje wygodną odzież gotową i potrzebuję ją tylko włożyć.

* * *

Wdzięczność.

Nie rzucaj kamienia do studni, z której choćbyś raz tylko pił wodę. (Baba basra 92)

* * *

Wdzięczność ku Bogu.

Człowiek nic nie powinien spożywać na ziemi, nie oddając za to chwały i podziękowania Bogu. (Berachot 92)

* * *

Wdzięki.

O człowieku który wdzięki posiada, można wnioskować że jest także bogobojnym. Pismo też mówi: „*Powolność Pańska spoczywa każdego czasu na tych, którzy Jego poważają*". (Psalm 107, 17)

(Sukot 49)

Wyższość jego ciała i ducha musi mu ciągle o jego Stwórcy i kształcicielu przypominać.

* * *

Wesołość i modlitwa.

Tam gdzie jest wesoło niech i modlitwa zabrzmi, jeżeli pragniemy żeby się radość utrwaliła. (Berachot 54)

* * *

Wesele.

Jedz prędko, pij prędko, bo ten świat z którym się rozstąć musimy, podobny jest do dnia weselnego, który prędko przemija. (Erubin 4)

* * *

Wesołosć i ponurość.

„Ponury miewa wszystkie dni złe." (Przyp. Salomona 15, 15) Wesołe serce tworzy nieustanną, rozkoszną ucztę. (Sanhedrin 10, 101)

* * *

Wesołość.

Gdzie wesołość panuje, tam musi też być uszanowanie. „Radujcie się w nieustannej pokorze". (Psalm 2, 11. Berachot rozd. 5)

Nigdy nie trzeba rozpustnej radości się oddawać.

* * *

Westchnienie.

Westchnienia często podkopują w połowie życie człowieka. (Sanhedrin)

* * *

Węzeł małżeński.

Naczynie przeznaczone do świętego użycia, czy może być do niepoświęconego celu obrócone? Odpowiedź wdowy rabi Eleazara, przy proponowaniu jej powtórnego zacnego małżeństwa, do którego ona ze skromności skłonić się nie dała. (Baba mecya rozd. 4)

* * *

Wiara.

Wiara umiarkowana jest dobrą i użyteczną, nadmierna jest nierozsądną, jak z brodą, mała broda jest ozdobą, duża zaś za materyał do płomienia służy. (Sypri)

* * *

Wiarogodność.

Zwyczaje religijne przyjęte, mają siłę praw. (Baba mecya 5) Prawa i ustawy odziedziczają się jak wieczna choroba, przechodzą z pokolenia na pokolenie i zwolna z jednego miejsca na drugie się przenoszą. (Faust Goethego)

* * *

Wiarogodność.

Jeftah, w swoim czasie, (patrz księgę Sędziów 11) był tak wielkim jak Samuel. Miał on na względzie przedewszystkiem obowiązki swego urzędowania, nie przywłaszczając sobie powagi i wartości, jak też czynił i Samuel.

(Baba mecya 6)

*
* *

Wieniec chwały.

Piękność, siła, bogactwo, mądrość, wiek podeszły i potomstwo stanowią ozdobę dla cnotliwych, bo znajdujemy: „Ozdobą chwały jest sędziwość, nabywa się bowiem ona na drodze sprawiedliwości.

[Przyp. Salomona 16, 31]

*
* *

Wiedza.

Aristoteles nauczał: Ubieganie się o samą wiedzę nie jest dostatecznem, lecz osiągnięta wiedza w czyn przejść musi.

Czyn musi być celem wiedzy (porów. Pirka Abot 4, 17). Próba stanowi więcej jak studyowanie.

*
* *

Wiedza.

Połowiczna wiedza nie jest jeszcze wiedzą (Sabat 71) Ubieganie się o doskonałość niech będzie celem twego życia.

*
* *

Wielkość.

Nie ubiegaj się o ziemską wielkość i mienie, bo one cię tylko zawczasu do grobu zaprowadzą. (Pesachim rozd. 8)

Kto urząd uzyskał, wolność postradał.

*
* *

Wielkość.

Mędrzec jest większym od proroka. (Horios 13)

Prorok tylko wtedy prorokować może, gdy duch Boży na nim spoczywa, ożywia i do proroctwa powołuje. (porów. Numeri 4, 11, 25, 26, 27, 31 i inne)

*
* *

Wielkość.

Wielkim tego nazwać można, którego grzechy dają się policzyć. (Kuzri 93)

Nie wszystko jest grzechem co nierozsądek nazywa, albo co głupota osądza.

(Schekspeare)

Ludzkiem jest grzechy popełniać, djabelskiem zaś w grzechach pozostawać.

(Buttler)

*
* *

Wielkość.

Od czasów Mojżesza, nauczyciela ludu Izraelskiego, do czasów rabi Jehudy, księcia i redaktora Miszny, w żadnym z mędrców większej wiedzy nad wiedzętych mężów nie było. (Gityn 59)

Rabi Jehuda był bardzo bogatym, wspaniałomyślnym i był także przyjacielem cesarza rzymskiego Antonjusza.

* * *

Wielkość.

Wzrost Adama, jak twierdzą uczeni, sięgał od nieba do ziemi. (Sypri)

Człowiek siłą moralną, którą mu natura jako panu ziemi udzieliła, może się wznieść z nizin świata ziemskiego duchową doskonałością.

* * *

Wielkość patryarchy Abrahama.

Praojciec Abraham przewyższał wszystkich wielkich ludzi (bo dokazał olbrzymich czynów). (Abot rabi Natana)

Bohaterzy rośli kiedyś w ogrodach, jak obecnie wszystkie zioła.

* * *

Wielkość Izraela.

Mojżesz spytał się Boga (twierdzenie rabi Abuha): Czem się objawia wielkość i blask Izraela, które mu we wszystkich jego położeniach życiowych zwycięztwo zapewniają? Na to Bóg świata odrzekł: W cierpliwem znoszeniu i dźwiganiu swego przeznaczenia.

(Baba basra 10)

Przymiot, który go ciągle jeszcze znamionuje i który mu cześć i powagę przynosi. To ziółko „Cierpliwość" nie rośnie w każdym ogrodzie. Cierpliwość przynosi róże.

* * *

Wielorakie.

Gdy chwytasz odrazu dużo, nic nie uchwycisz, gdy zaś chwytasz mało, dosyć z czasem nabędziesz. (Joma 80)

Kto nad siły sięga ten pada, bo zanadto sobie szkodzi (Żydowskie przysłowie). Dużo młuches (rzemiosł), mało bruches (szczęścia). Czternaście rzemiosł, piętnaście nieszczęść.

* * *

Wierność.

Przyrzekaj mało a czyń dużo.

* * *

Wierność.

Kto danego słowa nie dotrzymuje jest równym bałwo-

chwalcy. Cnotliwi mało przyrzekają a dużo czynią; występni zaś dużo przyrzekają a mało dotrzymują.

* * *

Wierność.

Poufnie powierzonych ci wiadomości bez zezwolenia wyjawiać nie powinieneś.

* * *

Wieczór życia.

Pamiętaj tedy na Stwórcę w młodości twojej nim nastają dni troski (Kaznod. Salomona 21, 1), nim spadnie cień na słońce, księżyc i gwiazdy, te są: na czoło, nos, duszę i podbródek. Nim się zbiorą chmury deszczowe, to jest: nim oczy twe łzami zajdą.

* * *

Wiek życia.

Kto przez całe życie był cnotliwym a naostatku występnym się staje, ten traci całą swą zasługę i nazwany będzie złoczyńcą. Kto zaś był występnym przez całe życie a naostatku cnotliwym się staje, tego grzechy giną w niepamięci i za cnotliwego będzie uważany. (Keduszyn 40)

* * *

Wieść.

Nie jest jedno i toż samo czy się o czemś dowiadujemy przez posłańca (posła), czy też od króla samego. (Midrasz)

Lepiej do głowy aniżeli do nogi się udać, albowiem rzadko kiedy wiadomość przez pośrednika słowo w słowo i dokładnie do nas dochodzi.

* * *

Wieść.

O złem zrządzeniu donosi się zwykle niechętnie przyjacielowi, o dobrem zaś chętnie. (Midrasz)

* * *

Wieść niepomyślna.

Gdy mówią ci że przyjaciel twój umarł—wierz, gdy zaś mówią ci że przyjaciel twój wzbogacił się — powątpiewaj. (Gityn 30)

Nic pewniejszego nad śmierć.

* * *

Wierzyciele.

Żaden człowiek nie spotyka wierzyciela swego śmiałem okiem. (Ksubot 18)

* * *

Wiek podeszły.

Przed sędziwym człowiekiem powstań (Leviticus 19, 32). Uszanuj starość, przyjrzyj się jej dobrze, spójrz w głąb starca, rozmyślaj o uczuciach które te zmarszczki wyryły. Pomnij co przeszło nad tą siwą głową nim życie ją pochyliło ku ziemi, nim ten biały śnieg, który nigdy nie stopnieje, przyprószył ją, dla tego powstań (sam) nim się sam zestarzejesz. (Jałkut)

* * *

Wiedza.

Nie spuszczaj się na wiedzę którą w młodości swej nabyłeś, lecz ucz się ciągle, wzbogacaj wciąż umysł swój nowemi nabytkami wiedzy, bo ona jest źródłem niewyczerpanem. (Z księgi obyczajów)

* * *

Wiedza.

Rabi Eleazar nauczał: Jak ważną jest rzeczą umiejętność. Zamieszczoną ona jest w pierwszych błogosławieństwach modlitwy naszej dziennej i również znajdujemy wskazówkę o tem między dwiema nazwami bóstwa *„Bóg umiejętności Panem"*. Tenże rabi wzmiankuje: *„Panie w świątyni, Panie którą wzmocnią Twe ręce"* (2-ga księga Mojżeszowa 15, 17) Gdzie więc wyraz „świątynia" znajduje się także między nazwami Bóstwa, to dowodzi iż człowiek posiadający umiejętności uważanym jest jakby świątynia za jego życia odbudowaną została, bo wyraz umiejętność znajduje się także między temi samemi dwiema nazwami Bóstwa, co wyraz świątynia. (Berachot 94)

* * *

Wiedza.

Dla czego wiedza do drzewa bywa porównaną? Bo jak małe drzewka większe rozpalają, tak też mali geniusze większych potęgują.

* * *

Wiedza.

Tylko przy wzajemnem obcowaniu uczonych wiedza może się potęgować. Dla tego rabi Jozue przeklinał uczonych, którzy wzajemnie od siebie stronili.

* * *

Wiedza.

Jak żelazo żelazem się ostrzy, tak ostrzą się wzajemnie uczeni.

* * *

Wiedza religijna i praca.

Piękną jest wiedza religijna w parze jednakże z pracą, nią bowiem tylko zjednoczona ocala od grzechów. Religijna wiedza bez pracy gubi się i do złego doprowadza.

[Abot 3]

* * *

Wino dla starego.

Tak jak dziecko mlekiem macierzyńskiem się odżywia, tak samo wino stanowi dla wieku starego ożywczy napój.

* * *

Wino w nadmiarze użyte.

Nadmierne użycie wina powoduje najsmutniejsze skutki.

[Sanhedrin 70]

Piętnaście razy znajduje się litera wuw przy upojeniu Noego. Mędrcy wzmiankują więc bardzo trafnie: Że piętnaście „weh" ból temu przygotuje, kto upajającym trunkom się oddaje.

* * *

Własność.

Człowiek który nie posiada własnego majątku, porównany być może do dziecka, któremu matka odumarła i przechodzi ono od jednej do drugiej kobiety, nie zyskując nic na zdrowiu i sile, bo bez pokarmu macierzyńkiego trudno mu się obejść.

(Abot rabi Natana)

Tak samo gdy człowiek jest na utrzymaniu u innego, nawet u ojca lub matki, albo też u swych dzieci nie czuje pełnego zadowolenia, jak wtedy gdy z własnych trudów się utrzymuję.

* * *

Własność.

Mienie twoje powinno mieć pierwszeństwo przed cudzem, ale kto ciągle tylko o sobie myśli a o bliźnich wiedzieć nie chce, dochodzi do tego naostatku, że musi o sobie troskliwie myśleć i zarazem cudzej pomocy potrzebuje.

(Baba mecya 33)

Z bogactwem chytrość rośnie.

* * *

Własność niesprawiedliwa.

Skradzione rzeczy nabywać, albo złodziejowi w czemkolwiek dopomagać, jest wielkim grzechem, bo przez to złoczyńców popieramy i do dalszych kradzieży i złych czynów nakłaniamy. Oto co mawiał Salomon: „*Kto w kra-*

dzieży udział bierze, jest sam sobie nieprzyjacielem".
[Kaznod. Salomona 29, 24]

Ukrywający jest gorszym od złodzieja.

* * *

Wody dużo, mąki dużo.

Wlałeś dużo wody, musisz więc dużo mąki dosypać. (Jałkut)

Kto dużo przedmiotów do sporu dał, winien takowy dostatecznym materyałem zasilić.
(Porów. przyp. Salomona 17, 14)

* * *

Wolność.

Jak przed wschodzącą jutrzenką cienie nocne ustępują, tak samo gdy ranek swobody nastanie, ciemność umysłowa zniknie. (Midrasz)

Żaden miecz nie jest ostrzejszym od tego, który za wolność walczy.

* * *

Wolność.

Sługa życzy sobie tylko stać się wolną. (Ksubot)

Wolność przyciska kapelusz na oczy i śmiało postępuje.

* * *

Wolny wybór.

Wszystko, naucza nas rabi Chanina, bywa człowiekowi przed urodzeniem jego przeznaczone, czy ma być silnym lub bezsilnym, biednym lub bogatym, mądrym lub nierozsądnym, ale nie jest mu przeznaczonem czy ma być dobrym lub złym, sprawiedliwym lub niesprawiedliwym, bo znajdujemy: *„Patrz, kładę przed tobą życie i dobro, śmierć i złe, wybieraj życie"* (Deuteronomium 32, 15). Wszystko jest w ręku Boga, tylko nie bojaźń Boska. (Midrasz)

* * *

Wola.

Kto dobrą ideę wymyślił, zrobił tyle jakby ją w czyn wprowadził. (Keduszyn 40)

Dobra wola zawsze jest godną pochwały.

* * *

Wolna wola.

Dusza pierwszego człowieka Adama zamieszka kiedyś w ciele messyasza. Człowiek jest z pomocą Boskich przymiotów wybranym i powołanym do tego, aby wysoką

ideę wolności moralnej urzeczywistnił. (Patrz psalm 8, 6, 7)

* + *

Wola narodu.

Spojrzyj na obyczaje i życzenia narodu. (Erubin 14. Porówn. Aristotelesa do Aleksandra Macedońskiego)

* * *

Wolny od podatku.

Uczony biegły w zakonie, może żądać by go od podatku uwolniono. (Nedarim)

Osobliwie gdy w ubogim stanie się znajduje, żadnego stałego dochodu nie posiada i tylko z dobroczynnych składek się utrzymuje.

* * *

Wolny wybór człowieka.

Każdemu człowiekowi dany jest wybór, czy on chce postępować po prawej drodze i być sprawiedliwym, czy też wstecznej chce się trzymać drogi i być niegodziwym. Wszystko od niego samego zależy. To właśnie mówi pismo: (Genesis 3, 22) *Patrz, człowiek stał się jak jeden z nas, który wie co jest dobrem a co złem"*—co znaczy: Ród ludzki w tem jest jedyny na świecie i nie ma mu równego, że on sam jeden przez swój rozum i dar myślenia zna dobre i złe i nikt mu nie przeszkadza dobre lub złe wykonywać. (Midrasz)

* * *

Wpływ osobisty.

O powierzchowności króla Dawida znajdujemy: (Samuel 1. 16, 12) *„On był rumiany, wdzięcznych oczów i pięknego wejrzenia"*. Ta jego postać była przepowiednią przyszłego jego powołania, jako ognistego bohatera w wojnie i miłego psalmowego poety podczas pokoju. (Midrasz)

* * *

Wstrzemięźliwość.

Jedz i pij umiarkowanie i strzeż się obżarstwa i opilstwa. (Gityn)

Ograniczenie swych pragnień i skłonności, przestrzeganie należytej proporcyi aby przeciw naturze nie grzeszyć, stanowi najpewniejszą ochronę od wszelkich przykrości.

Jedz co jest i pij co czystem jest, mów co prawdą jest.

(Lehmann)

* * *

Wstrzemięźliwość.

Pewien mędrzec rzekł: Siłę, na moją starość, (w młodości mojej jeszcze) zachowałem. (Beca Jeruszalmi. Porów. Salomona 5, 16. 7, 22, 23, 31)

* * *

Wstrzemięźliwość.

Kto nieobyczajności i nieprzyzwoitości unika, ujrzy kiedyś majestat Boski. (Baba basra rozd. 3-ci, patrz Jezajasz 33, 15)

Im więcej się od nieprawości zdala trzymasz, tem zdolniejszym się stajesz by czystą Boską ideę pojąć.

* * *

Wstrzemięźliwość (Nazyr).

Nazyra, zrzekającego się upajających trunków (patrz Numeri 6, 3, 4), przywołuje się następującemi słowami: „Pozostań w oddaleniu, nie zbliżaj się do winnej macicy."

* * *

Wstrzemięźliwość.

Jakiemi środkami dadzą się usunąć złe skłonności ze serca ludzkiego? zapytał raz pewien mędrzec swego przyjaciela. Wstrzemięźliwością, umiarkowaniem i czystemi obyczajami, bo żądza do grzechu z przyjściem na świat w człowieku się rodzi,—odrzekł zapytany. (Genesis 4, 7. Abot rabi Natan)

* * *

Wspólność.

Garnek mający dużo kucharek, bywa ani zimny ani gorący. (Bereszis rabba)

Gdzie dużo kucharek się uwija, jedzenie nie wiele warto.

* * *

Wspaniałomyślność pewnego skąpca.

Gdy się pewnego razu pytano znanego skąpca Barbatyne, jak się to stało że on prowadząc skąpe i nędzne zycie, odrazu na wsparcie ubogich a pilnych uczniów pełną miarę złotych monet ofiarował, rzekł: Samemu mnie wolno podług upodobania skromnie żyć, dla bliźnich zaś nie mogę i nie powinienem być oszczędnym. (Midrasz)

* * *

Wsparcie.

Kto ubogiego pieniędzmi wspiera, ten może sześciokrotnego błogosławieństwa oczekiwać, kto zaś prócz datku przyjaznemi i czułemi słowa-

mi wspiera, jedenastoma błogosławieństwami wynagrodzonym będzie. Przyczynę wspomnionych przyrzeczeń błogosławieństwa i oznaczenia tylokrotnego wynagrodzenia, znaleźli mędrcy w księdze Jezajasza 58—8 do końca rozdziału.

Przyjazne słowo, przychylny i czuły wzrok daje datkowi podwójną zasługę i błogosławieństwo. Ten mało daje, kto dużo i niechętnie daje, ten zaś dużo daje, kto choć mało ale z ochoczem sercem udziela.

* * *

Wsparcie.

Ubogi otrzymujący wsparcie, więcej daje dającemu aniżeli otrzymuje. (Sabat)

Bo gdyby nie można było nędzy ulżyć, nie miałoby dla szlachetnego serca żadnego przedsmaku przyszłego zbawienia.

* * *

Wsparcie.

W niebie zwykle się daje a nie bierze. (Teanith 25)

Ten kto ubogiego wspiera pożycza niebu, które mu sowicie wynagrodzi. (przypow. Salomona 19, 17) Sknerze i kutwie słowo „dać“ wcale nie jest znane.

* * *

Wsparcie.

Kto ubogiego wspiera w zamiarze zasługi zbawienia, albo też aby chorego syna swego przez to przy życiu utrzymać, tego prawdziwie pobożnym nazwać nie można.

* * *

Wsparcie.

On się oblekł w sprawiedliwość jak w pancerz (Jezajasz 59, 17) Jak w pancerzu każdy łusk część pancerza stanowi i jego wielkość nierozłączną tworzy, tak przy wsparciu mały datek summę zapełnia i dobroczynność powiększa. (Baba basra 9)

Dobroczynność stanowi odzienie pancerne przeciw dwom nieprzyjaciołom: biedzie i niebezpieczeństwu.

* * *

Współubieganie się.

Kto umiarkowanie współubiega się z innym na polu naukowem, rozkrzewia wiedzę. (Baba basra 21)

Współubieganie się uczonych stanowi życie wiedzy.

* * *

Współczucie.

„Troski kruszą serce”. (Salomon 12, 25) Serce jest czułem,

drażliwem jak chory, bo gdy je troski i zgryzoty napełniają, pragnie się wylać by ulgę znaleźć. (Joma 75)

Podzielona boleść stanowi pół boleści.

* * *

Współczucie.

Nikt nie powinien do stołu siadać, nie dawszy wprzódy swoim bydlętom paszy, bo znajdujemy w piśmie: (Deuteronomium 11, 15) *I wywiodę trawę na polu twojem dla bydła twego.* Następnie dopiero wzmiankowano: *Będziesz jadł do sytości.*

Sprawiedliwy lituje się nad swojem bydlęciem, serce bezbożnego zaś jest dla niego nie litościwem. (Salomon 12, 16)

* * *

Wspólna radość.

Pewien bałwochwalca rzekł do rabi Jozuego: Wasze uroczystości nie są naszemi i na odwrót. Kiedy my, podczas swoich uroczystości radujemy się, wy tej radości nie podzielacie, kiedyż więc bywa u nas wspólna radość? Wspólną radość, odrzekł rabi Jozue, mamy wtedy, kiedy żyzna ziemia udziela nam swoje skarby, do używania których Pan świata zaprasza wszystkie Swe twory, nie bacząc jak kto weń wierzy i w jaki sposób cześć Mu oddaje. (Midrasz rabba)

* * *

Wskrzeszenie umarłych.

Dowody ku temu znajdujemy w biblii: *„I ty pójdziesz do ojców twoich w spokoju"* (Genesis 15, 15) *„I przyłączony będziesz do ludu twego"* (Numeri 27, 18) *„Ja mogę zabijać i ożywiać, ranić i leczyć, nikt z Mojej ręki wybawić się nie może"* (Deuteronomium 32, 39) *„On pogrąża w grób i podnosi go znowu"* (Samuel 1, 2, 6) Wskrzeszenie dziecka przez proroka Eliasza (Królewskie 2, 4, 8, 13) *Twoi umarli ożyją, moje ciało powstanie, opiewać będą chwałę Twoją ci co w prochu spoczywają, bo rosa światła jest Twoją rosą i t. d.* (Jezajasz 26, 19) *„Patrz, rzecze Bóg, oto Ja wprowadzę w was ducha i ożyjecie, a włożę w was żyły i uczynię że porośnie na was mięso, powlekę was skórą, dam wam ducha i ożyjecie i poznacie że Ja Pan"* (Ezechiel 37, 5, 6) *„A wielu z tych śpiących w ziemi będą obudzeni, jedni ku wiecznemu żywotowi, drudzy na hańbę i wieczną wzgardę"* (Daniel 12, 2—3) *„Wiem iż zbawca mój żyje i naostatku*

pomimo prochu zmartwychwstanę". (Hiob 19, 25)

*
* *

Wzniesienie się.

Wprzódy koźlątkiem, potem twardorogowym kozłem. (Midrasz)

Z dzieci stają się ludzie, z dziewczątek narzeczone.

*
* *

Wstyd rodziców i dzieci.

Bywają synowie którym pamięć ich rodziców hańbę przynosi i bywają znowu ojcowie, którym ich synowie hańbę i wstyd przynoszą. (Jałkut)

Pierwsze znajdujemy u Johajnty i Chizkii (Kronika 2, 33. 23) ostatnie przeciwnie (Samuel 1, 2, 17, 22 i Hafninim i Pnichas]

*
* *

Wszystko na dobre.

„I to także prowadzi do dobrego". To zdanie, które się stało orzeczeniem ludowem, pochodzi od męża imieniem Nachum, który przy każdem nieprzyjemnem zdarzeniu i przy każdem nieszczęściu jakie jemu lub komu innemu się przytrafiło, zwykł był pocieszająco mawiać „Gam zu latowa", to znaczy: „I to prowadzi do dobrego", przez co nazwany został mężem, który wszystko na dobre objaśnił. (Teanith 31)

*
* *

Wszystko w biblii.

Czy istnieje cóśkolwiek coby się nie znajdowało w piśmie świętem? Obracaj i rozważaj ją (Torę) ze wszech stron, bo w niej wszystko jest zawarte. (Teanith 9)

Chociaż nie wyczerpuje wszystkiego, ale zawiera podstawy zasadnicze wszystkich prawd.

*
* *

Wszechmocność Boska.

Bóg obejmuje wszechświat (nosi sfery światła w Swojem łonie), światy zaś Jego nie obejmują. *„Święty! Święty! Święty jest Pan Zastępów! Pełną jest ziemia Jego Majestatu."* (Jezajasz 6, 3)

*
* *

Wstawiennictwo.

Gdy kto za kogo innego o co prosi a sam tego samego potrzebuje, naówczas proszący wprzódy bywa wysłuchany. Tak samo patryarcha Abraham wstawił się za ciężko ukaranego króla Abime-

leka i sam był wysłuchany. (Genesis 20, 12) Również Hiob za przyjaciela swego Eljasza (patrz rozd. 42, 7, 10) *„Gdy anioł tłomaczem się staje i za ludzką sprawiedliwość poręcza, Bóg nad nim się lituje"*.
(Hiob 33, 33)

* * *

Wstydliwość.

Kto bliźniego swego publicznie zawstydza, podobny jest do tego który zbrodnię popełnił. (Baba mecya 59) Kto bliźniego swego zawstydza, choćby nawet zasługi za naukę i pobożność zyskał, nie będzie miał udziału w życiu przyszłem. (Pirka Abot 3, 11)

* * *

Wstydliwość.

Wszystko daje się oszacować, tylko wstydliwość nie.

* * *

Wstydliwość.

Wstydliwość wyższą jest nad wszystkie cnoty. (Sota 4)

Honor twego bliźniego powinien ci być tak drogim jak twój własny. (Pirka Abot 2, 10)

* * *

Wstydliwość.

Lepiej ubogiemu nic nie dać, mawiał uczony rabi Janaj do swego przyjaciela, aniżeli datkiem masz go publicznie zawstydzić. (Midrasz)

* * *

Wstydliwość.

Jeśli kto niesprawiedliwość (grzech) popełnił i tego się wstydzi, temu będzie przebaczonem. Kto skromność i wstydliwość zachował jeszcze, nie łatwo dopuszcza się występku. (Berachot 12)

* * *

Wstydliwość.

Jerozolima nie wcześniej upadła, aż wstydliwość utraciła.

* * *

Wstydliwość.

Wstydliwość jest zwykle dobrą przepowiednią. (Nedarim 20) Wstydliwość jest zamkiem wszystkich obyczajów. Bezwstydny pójdzie do piekła, wstydliwy zaś do raju.
[Pirka Abot 5, 20]

* * *

Wstydliwość.

Wielka jest różnica pomiędzy wstydzącym się samego

siebie, a tym który tylko w obec ludzi się wstydzi.
(Teanith 67)

* * *

Wstydliwość.

Wstydliwy nie łatwo zgrzeszy. Ojcowie bezwstydnych nie stanęli przy górze Synaj. (Nedarim 20) Znakiem charakteru Judaizmu jest podług talmudu (Jebamot 88) miłosierdzie, wstydliwość i dobroczynność, kto nie jest wstydliwym ten odrzuca wszystko co zaszczytne i Boskie, pogardza cnotą, naigrawa się z Boga i religii.

* * *

Wzajemność.

Bóg stworzył ubogich obok bogatych, aby ci ostatni pierwszym dopomagali. (Midrasz)

Bóg nierównego razem z równym prowadzi.

* * *

Wzajemność.

Świat tylko do wzajemności (zależności) stworzony, byśmy wzajemnie działali, jeden drugim rozporządzał i rozkazywał. (Berachot 6)

* * *

Względy.

Pewien uczony mawiał: Jakkolwiek (w religijnych rzeczach) przeciw moim bliźnim lekko i względnie występuję, siebie samego karcę za nadużycie w sprawie wiary, a zatem musimy na niektóre lekkomyślne czyny i nieudolności bliźnich naszych pobłażliwie patrzeć i nie stawiać się względem nich na stanowisku sędziów moralnych, gdyż tym sposobem żadnego prawie wpływu na nich nie wywrzemy, ale względem nas samych, winniśmy stosować bezwzględną surowość przy najmniejszych błędach, by w większe nie wpaść.

* * *

Względy towarzyskie.

Gdziekolwiek się udajesz, czyń tak jak miejscowe zwyczaje każą. (Baba mecya 87a)

* * *

Wzór.

Ojcowie są wzorami dla dzieci. (Midrasz)

Stosunki życia i losy przodków mają często zadziwiające podobieństwo do dziejów ich dzieci, np. Jakób i Józef, pierwszy był nienawidzony i drugi także. Jakóba chciał Ezaw za-

bić, Józefa zaś bracia chcieli zabić i t. p.

*
* *

Wybór Salomona.

Pewien król rzekł razu jednego do swego zaufanego przyjaciela: Wybierz sobie z królestwa mego co ci się najlepiej podoba, a otrzymasz to odemnie. Przyjaciel ów tak pomyślał sobie: Jeśli wybiorę bogactwo będę tylko bogatym, jeżeli zażądam honorów otrzymam te ostatnie, wybiorę więc sobie córkę króla a wraz z nią wszystko mieć będę. Podobnież gdy Bóg rzekł do Salomona: Wybierz sobie z Mego królestwa co ci się najlepiej podoba. Król Salomon odpowiedział: Wybieram sobie Twą córkę „wiedzę" i z nią będę miał wszystko.

(Midrasz)

*
* *

Wychowanie.

Wychowuj dziecko swoje surowo i łagodnie zarazem.

(Baba basra 16)

Wychowanie zawsze niech będzie ludzkie a nigdy despotyczne.

*
* *

Wychowanie.

Zacne matki odprowadzają swe dziatki do szkoły i sprowadzają je po skończeniu nauki do domu. Troskliwy wzrok i czuwanie nad młodzieżą szkolną niezliczonym przykrym następstwom zapobiega, co przyzna każda matka kochająca swe dziatki. (Jałkut)

*
* *

Wychowanie.

Rabi Janaj mawiał: W tym tylko znajdujemy duchowy pokarm, sok i siłę wiedzy, kto dobre wychowanie otrzymał od matki. (Berachot 63)

*
* *

Wychowanie.

Łatwiej jest szereg drzew oliwnych w Galilei zasadzić, aniżeli jedno dziecko udatne wychować.

*
* *

Wychowanie.

Złe wychowanie jest szkodliwszem dla człowieka aniżeli okropność wojny. Wojna kończy się gdy swoje zabrała, wyrodzony zaś i nieokrzesany podlega wiecznie walce duchowej i nigdy spokoju nie doznaje. (Porów. Absalon Samuel 1, 17, 18 i t. d. Berachot 7)

Jaki ogrodnik taki ogród, jaki człowiek takie wychowanie, jakie drzewo takie owoce.

*
* *

Wychowawcy młodzieży.

Mistrze, którzy uczciwie i sumiennie w instytucyach wychowawczych swą ważną powinność spełniają, kiedyś przed obliczem Boga staną dla otrzymania nagrody.

* * *

Wydoskonalenie.

Człowiek wstępuje w progi życia wiecznego z temi samemi wadami, z któremi świat ten opuścił, kulawy pozostaje chromym, niemy niemym, niewidomy niewidomym. Ale Pan zastępuje lekarza i leczy wszystkie ułomności.

(Alfabet rabi Akiby)

Dosięgnąć doskonałości, oto zadanie życia naszego, kto o tem nie pamięta, musi jej kiedyś przez oczyszczenie i prośby dosięgnąć.

* * *

Wygodne życie.

Rabi Akiba nauczał: Bezbożnym dobrze się wiedzie, bo w życiu przyszłem nic nie otrzymują, cnotliwi zaś za swe cierpienia podwójną nagrodę otrzymują w życiu przyszłem.

(Rabbott)

Zasługa dobrych i Bogu miłych, uznaną będzie dopiero w życiu przyszłem.

* * *

Wygodne życie.

Kto pieczeń je, musi się na górze ukrywać, kto zaś kapustę spożywa może na ulicy sypiać. (Pesachim 114)

Kto zbyt wygodne i nad stan życie prowadzi, ten później musi ukrywać się przed wierzycielami, kto zaś oszczędnie żyje, ten zawsze i wszędzie pokazać się może.

* * *

Wykłady pisma świętego.

Uczonym znane są cztery gatunki wykładów pisma: 1) prosta myśl wyrazu פשט; 2) Tipytyczny wykład i objaśnienie nieznanych biblijnych ustępów רמז; 3) moralno religijne exegezy דרוש; 4) mistyczne czyli tajemnicze lub kabalistyczne objaśnienie סוד (komentarz).

Te cztery naukowe metody oznaczyli mędrcy słowem פרדס (ogród czyli raj), słowo to zawiera cztery początkowe litery słów wykładowych, gdzie w nauce błogosławieństwo służy i owoce poznania przynosi.

* * *

Wykonanie.

Zaszczytniejszem jest gdy kto sam dobry czyn wyko-

nywa, niż gdy kto spełnia przez osobę upoważnioną.

[Keduszyn 41]

* * *

Wykład.

Do wykładu używaj czystej i wyraźnej mowy, a słowa twoje będą jasne dla słuchaczów. (Berachot 3) Człowiek używa owoce swych ust i bywa nasyconym, urodzajem swych warg. (Przypow. Salomona 18 — 20) Kaznodziejo! otwieraj usta twoje!

* * *

Wykład.

Wybornie brzmią słowa z ust tego, który je sam w czyn wprowadza.

(Bereszis rabba)

Słowa przebrzmiewają, czyny mówią.

* * *

Wykład.

Kto ustęp pisma świętego w swoim czasie czyta i ogłasza, ten skutecznie i dobroczynnie na świecie działa.

(Sanhedrin 101)

„Słowo wymówione w swoim czasie wybornie brzmi". Najlepszym kaznodzieją jest czas.

* * *

Wykłady.

Mędrcy! bądźcie ostrożnymi z wykładami, jak łatwo bowiem słowa wasze mogą być źle zrozumiane, wtedy gdy was już nie będzie. (Abot)

* * *

Wyniosłość.

Wyniosłość i samolubstwo są oznakami próżności umysłu i ubóstwa ducha. (Keduszyn 49)

* * *

Wyniosłość.

Gdy człowiek na ziemi za pana (dowódzcę) uważany bywa, w niebie traci znaczenie. Wysoko postawionym nie należy zazdrościć, gdyż przy wszystkich dostatkach cierpią oni bardziej od maluczkich. Pewien książe, któremu sprzykrzyła się obłuda otaczających, zstąpił z wysokości tronowej i został zwykłym obywatelem, by żyć spokojnie i do siebie tylko należeć.

(Midrasz)

* * *

Wyrozumiałość.

Jest to prawo miłości i obowiązku, ubogich każdej narodowości zarówno jak ubogich Izraela wspierać, a tak-

że cudzoziemców chorych pielęgnować, odwiedzać i zajmować się pogrzebami umarłych. (Gityn 61)

* * *

Wyrok.

Spytano się ludzkiej mądrości, jaki los czeka grzesznika? Ona odpowiedziała: Nieszczęście stanowi jego los. Spytano się mądrości professoryjnej, jaki los czeka grzesznika? Ona odpowiedziała: Grzesznik niech umiera. Spytano się prawa świętego, ono odpowiedziało: Niech ofiaruje błagalną ofiarę a żyć będzie. Spytano się wreszcie Boga samego a On odpowiedział: Bezbożny niech się poprawi, a przebaczonem mu będzie.

* * *

Wyrok.

Flet, który dla człowieka wykształconego stanowi miły instrument, u tkaczów upodobania nie znajduje. (Joma 20)

Wyrokuje jak niewidomy o kolorze.

* * *

Wyrok.

Te same usta które wiązały mogą rozwiązać. (Jebamot 2)

Kto związał może znowu rozwiązać.

* * *

Wyrok.

Nikt nie powinien sądzić takiego, któremu jest przychylnym, np. krewnego lub przyjaciela, jak również tego którego nienawidzi.

* * *

Wyrok sądu.

Rabi Akiba nauczał: iż przy wyrokowaniu żadnej litości nie należy okazywać. (Ksubot)

Najlepsza księga praw nie pomaga, gdy samowola wolną rękę miewa i prawo w łaskę się zamienia.

* * *

Wyrokowanie.

Będziesz dokładnie badał i śledził. (Deuteronomium 13, 15) Jeżeliś to oględnie i bacznie, wolno od namiętności i nieprzedajnie uskutecznił, jeżeliś badał i roztrząsał ze spokojnym umysłem, uczyniłeś tedy co od ciebie zależy, więcej człowiek nie może, więcej od ciebie religja nie wymaga.

[Sanhedrin]

* * *

Wyrokowanie ważne lub małoważne.

Spór prawny wartości jednego feniga, powinien dla sądzących zarówno być waż-

nym, jakby szło o sto większych monet.

* * *

Wyrzeczenie się samego siebie.

Kto na swoje przymioty uwagi nie zwraca, temu i przewinienia będą przebaczone.

[Erubin 55]

Bóg sądzi nas, jak my siebie samych sądzimy.

* * *

Występek.

Lew nie ryczy przy stosie słomy lecz przy stosie mięsa. Pewien ojciec kazał syna swego kąpać i perfumować, dawał mu dobrze jeść i pić, zawiesił na nim worek pełen złotych monet i zaprowadził go przed drzwi domu rozpusty,—tym więc sposobem syna na drogę występku wprowadził. Dostatek więc skłania człowieka do występku.

[Midrasz]

* * *

Występek.

Żaden człowiek nie grzeszy, jeżeli nieroztropny duch nim nie powoduje.

* * *

Występek.

Gdy kto występek jaki dwa razy popełnił, wcale już za występek nie uważa.

* * *

Występek.

Występna ciągła myśl gorszą jest od występnego czynu.

* * *

Występek.

Człowiek nigdy nie powinien siebie na próbę wystawiać.

* * *

Występek.

Występek w dobrym zamiarze spełniony, lepszym jest aniżeli dobry czyn w złym zamiarze wykonany.

* * *

Występek.

Oczy i serce człowieka są pośrednikami prowadzącymi do występku.

* * *

Występek.

„Błogosławiony bądź przy wchodzie i błogosławiony przy wychodzie.” To znaczy: Oby wyjście twoje z tego świata było takie, jakie było przyjście na świat. Tak jak tu przyszedłeś bez żadnego grze-

chu, tak też opuść ten świat bez występku.

* * *

Występek.

Nie dowierzaj sobie samemu aż do śmierci.

* * *

Występek.

Miej trzy rzeczy przed oczami twemi a nie popadniesz w grzech: Wiedz z czego powstałeś; jak nędznym będzie twój koniec i że sąd Boży w przyszłem życiu cię czeka. [Abot]

* * *

Występek.

Oddalaj się od szpetności i nieprawości i od wszystkiego co jest do złych wad podobnem. (Chulim)

Kto się smoły dotyka, powalać się musi.

* * *

Wysoko i nizko.

Niektóre z pozoru małoznaczące rzeczy Bóg przeznaczył do wykonywania przykazań: hizop np. który człowiekowi do niczego nie służy, bywa używany do oczyszczania od trądu (patrz Leviticus 28, 4, 6). To naucza, iż najniższe i najwyższe rzeczy są równe przed Bogiem.

Małe przyczyny tworzą czasami znaczne skutki. (Midrasz)

* * *

Wywyższenie.

W świętych rzeczach postępuje się w górę nie zaś ku dołowi (Menachot rozd. 11). Czyny cnotliwe trzeba pomnażać nie zmniejszać. Będące w użyciu święte przedmioty najwyżej cenić należy. Kto nie powiększa, zmniejsza je. (Pirka Abot 1, 13) Naprzód! Oto twoje hasło.

Chodź w górę byś nie zginął (הדרה המלט פן תספה)

* * *

Wyzwolenie.

Za popełniony czyn w stanie dolegliwym albo też w rozpaczy, nikt nie powinien być do odpowiedzialności pociągniętym. (Baba basra 13)

* * *

Wyżywienie.

Bezustanne studyowanie zakonu jest obowiązkiem tego, kto mannę spożywa, to jest kto nie ma innego zajęcia któreby mu dostarczyło środków utrzymania. (Jałkut)

Gdzie nie ma żywności, tam zbywa na nauce. (Pirka Abot 3)

* * *

Wyższość.

Mężowi uczonemu, choć jeszcze młodemu, przynależy w zgromadzeniu wyższa cześć, aniżeli mniej uczonemu a starszemu wiekiem. (Jore dea)

*
* *

Wyższość.

Jeżeli bękart jest prawoznawcą, a arcykapłan nieoświecony, naówczas pierwszy winien mieć pierwszeństwo przed drugim.

(Horios rozd. 3-ci)

Najczęściej mamzerim (bękarty) są mądre. „Mamzer głowa“, żydowskie przysłowie z talmudu wzięte.

*
* *

Wyższość.

Za miarę wyższości człowieka nie powinno służyć bogactwo i kosztowne odzienie, lecz wzniosły, jasny umysł.

(Myszle hachunim)

*
* *

Wyższość Izraela.

„Jak drzewo owocowe pomiędzy drzewami lasu, tak mój przyjaciel pomiędzy synami ziemi" (pieśń Salomona 2—3) Dla czego, spytali mędrcy, Izrael z drzewem owocowem, inne zaś narody które z widowni historyi dawno znikły, z drzewem lasu są porównane? Oto porównanie to wskazuje, że jak ozdobą drzewa owocowego są nie liście lecz same owoce, tak też ozdobą Izraela są owoce jego czynów. Chcemy religję czynem udowodnić i wykonać.

*
* *

Wyższość literatury.

Najpiękniejszą literaturą jest ta, która płacz wywołuje, najwymowniejsze mowy te, które mnóstwo słuchaczów ściągają. (Berachot 5)

Z.

Zacność.

Nawet kot domowy potrafi w swojem kole dojść do pewnego dostojeństwa. (Megilla 12)

Najuboższy nawet człowiek jest panem w swoim domu.

[Historya Estery 1, 22]

*
* *

Zacność.

Nawet sługa króla jest w pewnych kołach, jak król sam, wysoko ceniony.

[Szebuot 47]

Łącz się ze znakomitym a i tobie cześć będą okazywać. Cokolwiek się łączy z różannym olejkiem, przybiera jego woń cudowną.

*
* *

Zachowanie się.

„Człowiek nie powinien bliźniego martwić". Jak ten ustęp rozumieć? Gdy był kto poprzednio występnym, nie wolno mu tego przypominać. Jeśli jaka plama jest w jego rodzinie, nie można tego przypisywać jego grzechom. Nie wolno posyłać do kogoś kupca zbożowego, jeżeli wiemy że on nie ma ziarna na sprzedaż. Nie powinniśmy również udawać chęci kupna czegóś, jeżeli rzeczywiście nie mamy zamiaru kupienia tego. Przy wyżej przytoczonym ustępie znajduje się wzmianka: „*Masz się Boga bać.*" Ten dodatek znajduje się wszędzie, gdzie kontrola oka ludzkiego nie jest możliwą.

* * *

Zachowanie się.

Bojaźń względem Boga niechaj człowiek łączy z czystem i skromnem zachowaniem się. Czyny jego niechaj będą łagodne a obejście uprzejme i to nietylko względem przyjaciół i krewnych, ale i względem każdego, by u Boga i ludzi upodobanie znalazł.

* * *

Zadowolenie.

Zadowolenie ze swego stanu stanowi największe bogactwo.

* * *

Zadowolenie.

Salomon mawiał: „*Bóg stworzył każdą rzecz piękną w swoim czasie*". Jest to dziełem Boskiej opatrzności, że każdemu swoje rzemioslo pięknem się wydaje. (Berachot 43b)

* * *

Zadowolenie.

Zgryź kość, która ci w udziale przeznaczona, dobra ona czy zła. (Sypri)

Bądź zadowolony z tego co posiadasz (wskazówka na małżonkę).

* * *

Zadowolenie.

Spożywaj to co ci od nieba jest przeznaczonem i nie pożądaj dobra bliźnich twoich. (Miwchar hapninim)

Szczęśliwym nie jest ten, kto posiada to czego pragnie, lecz ten, który nie pragnie tego czego nie posiada.

* * *

Zajmowanie się fraszkami.

Zajęcie się dziecka fraszkami na ulicy, pochodzi zazwyczaj z przykładu ojca lub matki. (Sukot)

Jak starzy śpiewają tak czynią młodzi.

* * *

Zajmowanie się fraszkami.

Biada! zawołał nauczyciel, owej niegodnej klasie ludzi, która czas drogocenny poświęca próżniactwu i zajmowaniu się zabawkami. Biada ludziom! którzy widzą, ale nie wiedzą co widzą, stoją a nie wiedzą na czem stoją. To znaczy: Oni widzą to tylko na czem stoją, nie zaś swoją przyszłość. Oni stoją (bezczynnie i - bez celu) nie wiedząc na czem stoją, że Bóg ich na wysokim stopniu dla podniesienia ducha postawił, nie zważając na to, na co wtedy dopiero nauczą się zwracać uwagę, gdy już zapóźno będzie.

* * *

Zalecenie.

Dozwolonem jest, gdy okoliczności wymagają, dać poznać swą uczoność w miejscu gdzie nas nie znają. (Nedarim 62)

Chociażby szło o przyjazne przyjęcie i o to aby dosięgnąć prawa pierwszeństwa. Z kapeluszem w ręku można przejść cały kraj.

* * *

Zależność.

Wszyscy potrzebują posiadaczy pszenicy. Żaden człowiek nie może się uważać niezależnym od towarzystwa ludzkiego. (Horios 14)

* * *

Zależność.

Kto na cudzym stole dobroczynnie jest utrzymywany i na wsparcie drugich oczekuje, ten żyje w ciemnym świecie. (Beca 7)

* * *

Zależność.

Zależność przystoi Izraelowi (bardzo często jest ona mu korzystną) jak purpurowe cugle białemu rumakowi. (Chagiga 9)

Ona poprawia go i czyni pokornym, trzyma go również za cugle i uzdę. Ubóstwo czyni człowieka pokornym.

* * *

Zależność.

Ojciec, który jeszcze za życia swego, zrzeka się majątku na korzyść swych dzieci, nabywa sobie pana od którego zależnym będzie.

* * *

Zależność.

Zależność popycha nas do czynu, skłania nas abyśmy byli

uprzejmymi dla przyjaciół, dla nieprzyjaciół zaś ludzkimi i powolnymi w rozkazach i władaniu. (Berachot 27)

* * *

Zależność.

Kto potrzebuje darów ludzkich, ten jest jakby na podwójną śmierć przez wodę i ogień wystawiony. (Berachot 6)

* * *

Zanadto czyniący za mało mówi.

Oto co czytamy w talmudzie traktat Baba mecya stronica 8: Pobożni obiecują mniej a wykonywają więcej nad powinność, grzeszni zaś obiecują wspaniałomyślnie dużo, a naostatku nie dotrzymują nawet tego co obiecali. Jako przykład służy patryarcha Abraham przy przyjęciu swych gości, który przyrzekł przyjąć ich tylko chlebem, później zaś przyjął ich śmietaną, masłem i młodem cielęciem (Genesis 8, 5—7—8) przeciwnie zaś postąpił Efron Chilejczyk (tamże 23, 11, 15). Wprzódy obiecał w książęcej wspaniałomyślności darować Abrahamowi pola dla pochowania ciała żony, później ustanowił cenę sprzedaży 400 srebrnych Szekli. (Sanhedrin 29) Przyrzekaj mało a wykonywaj dużo (Pirka Abot)

Co zanadto to niezdrowo.

* * *

Zamiar.

Gdy kto miał zamiar obowiązki przykazania wypełnić, lecz nie wykonał tego z przyczyn niezależnych od siebie, bywa mu jego pobożny zamiar tak policzonym, jak gdyby rzeczywiście takowy wypełnił. (Keduszyn 40)

* * *

Zamiar.

Grzech traci swoją ohydę gdy bez złej myśli spełnionym został. Izraelita, który coś z potraw zakazanych spożywa, by zmysłowym skłonnościom zadość uczynić, mniejszej karze ulegnie aniżeli ten kto złośliwie czyni, by Boga i ludzi tem zmartwić.

* * *

Zamiar szlachetny.

Wszystko jest dobrem, czy kto mało lub też dużo daje, aby tylko we wzniosłym celu działał. (Menachot)

Wspólna działalność w jednym celu, czyni z nieznacznego znaczne, z małego duże.

* * *

Zamiar bywa karany.

Kto Torę (zakon) studyował w grzesznym zamiarze dowiedzenia się jak przykazania Boskie przestąpić można, zaprawdę temu byłoby lepiej aby się wcale nie był urodził. (Berachot 17)

Albowiem najwyższym celem bytu ludzkiego jest: w nauce Boskiej wydoskonalić się i na niej zbawienie swoje ugruntować.

* * *

Zamilczenie.

Tak jak kładziesz swoje pieniądze i złoto pod rygiel, tak też i twoje słowo niech będzie świętem jakby pod pieczęcią. (Emanuel)

* * *

Zamilczenie.

Milczenie jest wrodzone mędrcom, o ile więcej potrzebnem jest dla głupców. (Jeruszalmi)

Kto milczy miewa mniej trosk. Człowiek pozostaje pod językiem ukryty.

* * *

Zamilczenie.

Milczenie byłoby dla ciebie lepszem aniżeli mowa. Jeżeli mowa stanowi srebro to milczenie złoto. Milczenie i myśli nikomu nieprzyjemności nie sprawiają. (Gityn 4)

Nie na wszystko należy odpowiadać.

* * *

Zapas żywności.

Gdy udajesz się w podróż, nawet w blizką okolicę, bierz zapas żywności ze sobą. (Pesachim 112)

Nie jest to bowiem jedno zapas żywności ze sobą mieć, lub bez takowego w podróży się znajdować, gdzie często w kłopocie i niebezpieczeństwie być można, o czem dolegliwość nas stanowczo naucza.

* * *

Zapas do podróży.

Mar Ukba rzekł żałośnie gdy się czuł blizkim zgonu: Mój zapas tak nieznaczny, a podróż tak daleka i kazał połowę majątku rozdać ubogim. (Ksubot 57)

Podróż do rodzinnego kraju nieśmiertelności zdawała mu się zbyt daleką, by mógł ją odbyć z małym zapasem bogobojnych czynów.

* * *

Zapatrywanie się.

Ty rzucasz tylko jedno spojrzenie, a ja dwa. (Midrasz)

Ty badasz ten przedmiot powierzchownie i czynisz to obo-

jętnie, a ja przeciwnie rozważam i sądzę go gruntownie z uwagą na skutki. Cztery oczy widzą więcej niż dwoje.

*
* *

Zapatrywanie się.

Należyte zapatrywanie się na rzeczy i gruntowne badanie takowych, doprowadza do pamięci, a pamięć doprowadza do czynu. (Menachot 43)

Przez zapatrywanie się zyskuje zdolność pamięciowa nadzwyczajną siłę. Także Bazedow twierdzi: co często widnokręgowi się przedstawia utrwala się w pamięci i wywołuje skutki w czynach (porów. Numeri 15, 39) *Zapatrywanie, przypomnienie i czyn.* וראיתם וזכרתם ועשיתם

*
* *

Zapatrywanie się.

Wszystko zależy od sposobu zapatrywania się, to jest od tego jak się widzi. (Makot 4)

We wszystkich zdarzeniach sądzi się tylko podług tego, co się rzeczywiście widzi.

*
* *

Zapłata.

Od złego i niewiernego dłużnika przyjm mąkę, a w razie koniecznej potrzeby nawet i otręby. (Baba basra 12)

Od złego dłużnika przyjmuje się nawet i słomę.

*
* *

Zaproszenie.

Nikt nie powinien bliźniego swego zapraszać na ucztę, wiedząc naprzód że on zaproszenia nie przyjmie.
(Chulin 94)

*
* *

Zapomnienie.

Bóg obdarzył nas dobroczynną zasłoną, która straszny obraz cierpienia przed nami zasłania, dał nam również siłę i moc niezliczone przeciwności mężnie zwalczać, pozwala nam nawet zapomnieć dotkliwe straty blizkich i drogich krewnych. Wielki mąż Boski zaskarża nas głośno: Bóg cię tak ukształcił, abyś niektóre przeciwności mógł zapomnąć, ale ty zapomniałeś o Bogu, który cię tak stworzył. (Deuteronomium 32, 18. Binu leitym.

*
* *

Zapomnienie.

Kto się czego naucza i wnet zapomina, podobny jest do kobiety której dzieci wydane na świat umierają. (Sanhedrin 99) Kto jedno tylko słowo zakonu którego się nauczył zapomina, naraża się na zbawienie duszy. (Deuteronomium 4, 9) „Miej się na ostrożności i strzeż pilnie duszę swoją, abyś nie

zapomniał o rzeczach które oczy twoje widziały. (Abot 3, 8)

* * *

Zarozumiałość.

Gdzie zarozumiałość ustępuje, tam czarodziejska moc bywa wykluczoną. (Sanhedrin 9, 8)

Zarozumiałość stanowi owe moralne zło, które sprawia iż człowiek siebie samego tylko oszukuje, omamia i na śmieszność wystawia. Działa ona na jego umysł z czarodziejską mocą, od której trudno się oderwać. Tylko przez posłuchanie głosu mniemania publicznego, które bezstronne zdanie nad wartością człowieka otwarcie ogłasza, może człowiek od tej dolegliwości radykalnie być wyleczonym i wtedy to z więzów czarodziejskiej mocy się uwalnia.

* * *

Zarobek własny.

Kto własny chleb spożywa, podobny jest do dziecka które przy piersi swej matki wzrasta. Kto własny chleb spożywa, ten trawi go spokojnie w duszy, nie tak zaś dzieje się z tym, którego z litości krewni lub obcy ludzie utrzymują. (Abot rabi Nachman)

* * *

Zasługa.

Żaden człowiek nie jest w stanie drugiego pozbawić tego, co mu z nieba przeznaczono. (Joma 3) Nikt nie powinien bliźniemu swemu przeznaczenia zazdrościć. (Tamże)

Co komu przeznaczono to przychodzi. (Żydowskie przysłowie)

* * *

Zasługa.

Z zasług nauczyciela korzysta także i uczeń. (Joma 75) Często się zdarza, że ktoś honor i szacunek li z zasług swego mistrza i przodków zyskał, a ten kto rzeczywiście zasługuje na poważanie, onego zyskać nie może.

Dla mnie wspomniono, dla siebie czyniono.

* * *

Zasługa.

Wielu czyniło jak rabi Izmael i tym się udało, wielu zaś przeciwnie czyniło jak rabi Szymon syn Jochaja i tym się nie udało. (Berachot 35)

Tak też niektórzy spodziewają się obfitych owoców swej działalności i w samej rzeczy gdy zasłużą na to dochodzą do celu, inni przeciwnie oddają się mylnym studyom ufając w zamierzonem przedsięwzięciu, a wszelkie ich plany na niczem spełznąć muszą, bo ich zasługi okazują się niewystarczającemi.

* * *

Zasługa.

Wykonanie każdego zaszczytnego i Bogu miłego czynu, bywa tylko temu za zasługę poczytane, kto czynu tego dokończył.

Zasłudze należy się korona.

*
* *

Zasługa.

W rzeczach, które pewnej osobie korzyść przynoszą, nie potrzeba obecności tej osoby, można zatem człowieka z posądzenia o winę bez jego wiedzy uniewinnić, ale dla potępienia człowieka niezbędna jest jego obecność. (Ksubot 11)

*
* *

Zasługa.

Każdego człowieka nie minie jego zasługa (prędzej lub później), nie zasłużona rzadko kiedy. Tak mawiali nasi nauczyciele: Otrzymasz to na co zasłużyłeś, podług zasług będziesz nazwany i na miejsce na które sobie zasłużyłeś zostaniesz zaprowadzony, Bóg o nikim nie zapomina, żaden człowiek nie dostaje tego co dla drugiego jest przeznaczone i ty także nie możesz wejść w granicę twego przyjaciela bez Najwyższego postanowienia. (Midrasz)

* * *

Zasługa.

Zasługę cnoty przekazał Bóg przyszłemu światu i dla tego pismo święte wzmiankowało, aby każdy pobożny w swej wierze żył i dobre uczynki nie dla zasługi ziemskiej i własnej korzyści wykonywał.

*
* *

Zasługa.

Bóg nie wstrzymuje się z nagrodą zasługi dla Swoich tworów. (Baba Kama 38)

Zasłużonemu korona.

*
* *

Zasługa.

Nagroda za spełniony dobry uczynek bywa dopiero po spełnieniu daną. (Keduszyn 39)

Zasługa opiera się zawsze na skuteczności czynu.

*
* *

Zasługa i kara.

Abraham żądał w chwili powątpienia dowodu przyrzeczonej nagrody od Boga i jego potomstwo musiało za to karę ponosić. (Genesis 15, 2) Jakób okazał ojcu ostatnią cześć, dla tego potomstwo jego pozostaje w opiece Boskiej (Genesis 25, 8) Ezaw uronił na ramię brata Jakóba dwie łzy

i owe łzy użyźniały jego pola wiecznem błogosławieństwem (Tamże 33, 4) Jakób pokochał Józefa więcej aniżeli drugich synów, przez to więc troski i nieszczęścia na niego sprowadził. (Tamże 37, 8) Mojżesz i Aron unieśli się gniewem i zostali za to przedwczesną karą śmierci ukarani. (Numeri 23, 12. Tamże 24—8)

* * *

Zasługa podług pracy.

Jeżeli chcesz zasługi osiągnąć, nie prowadź życia próżniaczego. (Keduszyn 39)

, Miód nie może istnieć bez pszczół. Kto w Kanaan pragnie stanąć, musi przedtem być w Egipcie i przez morze i pustynie przejść.

* * *

Zasługa ojców.

Gdy Salomon arkę przymierza w przybytku najświętszem umieścić zamierzał, nie otworzyły się drzwi onego; zasłał on o to dwadzieścia cztery pieśni pochwalnych do Boga lecz i te nie pomogły. Rzekł tedy: Wznoście bramy głowy swoje i niech wejdzie król sławy. I to było daremnem. Aż nareszcie zawołał: Panie! Boże! Nie odwracaj oblicza od pomazańca Twego, pamiętaj na miłosierdzie obiecane Dawidowi słudze Twemu (2-a Kronika 6, 42) I oto patrzcie, otworzyły się podwoje do przybytku Najświętszego. Myśl w tem tkwi taka. Złoty przepych i blask drogich kamieni, któremi Salomon napełnił wybudowany przez siebie dom Boży, nie starczyły mu jeszcze do prawdziwej zasługi, ale prawdziwe zasługi przewodnika, święte pienia Dawida brzmią: „*Nadaremnie trudzą się nim budowniczowie, jeżeli Wiekuisty nie zbuduje, nadaremnie czuwa stróż jeżeli Wiekuisty nie strzeże miasta*" (Psalm 127, 1) To są psalmy Boskie, które wszystkie bramy serca na cześć Boga otwierają, one jedynie dozwoliły mu wejść do przybytku Najświętszego.

* * *

Zasługa po śmierci.

Kto w przeddzień sabatu (przed śmiercią) pracuje, w sobotę spoczywać będzie, a kto nie pracuje, w sobotę głód cierpieć będzie. Dziś za życia powinniście pracować, jutro po śmierci wynagrodzeni zostaniecie. (Berachot 17a)

* * *

Zaspokojenie namiętności.

Nasycona namiętność jest

ciągle głodną, głodna zaś jest sytą.

* * *

Zaszczytny urząd.

Mąż powołany do piastowania urzędu honorowego, winien wdziewać także honorową odzież. (Berachot 28)

Kto swój urząd godnie piastuje, jest godzien szacunku. Urząd pokazuje wartość męża.

* * *

Zaufanie.

Znaczna jest różnica pomiędzy tem co się samemu widzi, a tem o czem się ze słuchu dowiaduje, gdyż temu co się od drugich słyszy rzadko kiedy wierzyć można. (Rabott)

* * *

Zaufanie zwodnicze.

Mąż na którym polegałem, podniósł pięść i stawił się przeciw mnie.

(Sanhedrin 7)

„Mogę się ustrzedz od moich wrogów, lecz nie zdołam się ustrzedz od moich przyjaciół".

(Orzeczenie filozofa Alcharisiny)

Panie! strzeż mnie od przyjaciół moich, od wrogów sam się ustrzegę. (porówn. Psalm 41, 10)

* * *

Zawarcie małżeństwa.

Dopóki masz jeszcze władzę nad twoim synem wybieraj mu żonę.

Pospieszaj uczynić odpowiedni wybór, dopóki syn twojej woli jest podwładnym, by jego burzliwym namiętnościom nie dać stanąć w poprzek twojej woli, wybór bowiem jego mógłby tylko szkodę i niekorzyść sprowadzić.

* * *

Zawarcie małżeństwa.

Jako przestrogę przy zawarciu małżeństwa, nauczali mędrcy. Nie gotuj w garnku w którym już inny gotował.

(Pesachim 112)

Przestroga by nie żenić się z rozwódką, której poprzedni mąż przy życiu jeszcze zostaje.

* * *

Zawarcie interesu.

Gdy jeszcze kurz jest na twych nogach z odbytej podróży, myśl o zbyciu towaru który przywiozłeś. (Pesachim 101)

Daleko lepiej przez szybki zbyt towaru mniejszą ale pewniejszą korzyść osiągnąć, aniżeli w długiem przetrzymaniu na większą ale niepewną korzyść oczekiwać.

* * *

Zazdrość.

Ojciec nigdy nie zazdrości szczęścia swym dzieciom, ró-

wnież nauczyciel swym uczniom. (Sanchedrin 105)

Ojciec bowiem w szczęściu swoich dzieci własne szczęście widzi, tak jak nauczyciel i mistrz w szczęśliwym rezultacie nad swym wychowańcem najlepsze wynagrodzenie znajduje.

* * *

Zazdrość.

Kto swój wzrok kieruje na to co do niego nie należy. ten nietylko że tego nie dosięga, ale i swoje własne traci. (Sota 9)

Kto małych rzeczy nie szanuje, miewa często małe troski i plagi. Kto dużo pragnie nic nie dostaje.

* * *

Zazdrość.

Zazdrość, chciwość, rozkosz i żądza sławy skracają życie ludzkie. (Abot 4, 21) *Srogą jak piekło zazdrość* (przyp. Salomona 8, 6) *Bezlitośną jest zapalczywość, szalonym jest gniew, ale przed zazdrością nikt obstać nie może.*

(Tamże 27, 4)

* * *

Zazdrość.

Zazdrość przystoi kochającemu swą żonę mężowi, nie powinien on jednakże jej do namiętności podnosić. (Sota 3)

Potężną jak śmierć jest miłość, nieubłaganą jej żarliwość, jej zapał to Boskie płomienie. Bez zazdrości nie ma miłości.

* * *

Zbawienie.

Cnotliwi wszystkich bez wyjątku narodów, mają udział w przyszłem zbawieniu.

(Majmonides 3, 5)

* * *

Zbawienie.

Kto naukę zakonu lub inną jaką, w imieniu tego który ją wykładał rozgłasza, ten często bywa sprawcą zbawienia dla całego świata. (Megilla 15)

Królowa Estera wiernie słowa Mordechaja królowi objawiła, czem ówczesnym Izraelitom wyswobodzenie przyniosła. Prawda lubi otwartość, prawda najdłużej trwa.

* * *

Zbawienie.

Jutrzenka zbawienia Izraela słabo jaśnieje, lecz zwolna blask jej się powiększa (Zohar) jak jutrzenka, rzekł rabi Chyja.

Jeruszalmi Berachot zwolna swoje promienie tu i tam rozszerza, tak też zbawienie powoli nastąpi. „Swobodnym jest tylko ten człowiek, który naukę i wykształcenie sobie zdobył.“

* * *

Zbawienie.

Czas zbawienia, jak twierdzą uczeni, już dawno przeminął i zbawienie mające nastąpić czeka tylko na naszą poprawę i wykonanie dobrych czynów. (Midrasz)

Gdy ty będziesz pobożnym, ja będę dobrym.
(Żydowskie przysłowie)

* * *

Zbawienie stracone.

Niżej wymienieni nie mają udziału w przyszłem zbawieniu: Kto zaprzecza nieśmiertelności duszy. Kto zaprzecza że istniejące prawa z nieba są objawione. Kto uczonymi zakonu pogardza i nareszcie, kto wolnomyślącym się staje, by módz swoim żądzom bez przeszkody zadość uczynić.

* * *

Zbratanie się.

Wszystkie związki mogą się rozprządz, ale związek ojca z dzieckiem jest wiecznym. Błądzące niewdzięczne dziecko, zawsze dzieckiem ojca zostaje. Tak też wszyscy jesteśmy dziećmi Boga. (Deuteronomium 14, 1) Możemy się stać wiarołomnymi, bezwstydnymi, wyrodzonymi, ale dziećmi Boga pozostajemy ciągle i nieustannie. (Jalkut) Czy nie mamy wszyscy jednego Boga? Czy nie jeden Bóg nas stworzył? Dla czego my bracia mamy być poniewierani i przez to kazić związek naszych ojców. (Malachi 2, 10)

* * *

Zbytek.

Dużo zbytku w jedwabiach i atłasach, doprowadziły wielu właścicieli domów do żebractwa. (Emanuel)

Aksamity i jedwabie często gaszą ogień w kuchni.

* * *

Zbytek.

Na kupienie chleba nie ma pieniędzy, ale na błahe stroje zdobywają się. (Chagiga 5)

Jak starem jest owo słowo uczonych, a jednakże jak wiecznie nowem! Niektóre niewiasty u których w kuchni nie ma koguta czem żywić, noszą bransolety i perły.

* * *

Zdrada.

Podług zakonu Boskiego surowo zakazanem jest, kogokolwiek w handlu lub w jakim innym interesie oszukać albo skrzywdzić. Czy masz do czynienia z współwyznawcą, czy bałwochwalcą, czy też

poganinem, nie czyni to żadnej różnicy, bo grzech oszukaństwa względem każdego jest jednakowy.

* * *

Zdrada.

O człowieku, który postępuje zawsze zdradziecko i przy każdej sposobności tylną furtkę do wyjścia na własną korzyść a na niekorzyść drugiego sobie zabezpiecza, mawiali mędrcy: Myślisz że go już za ręce schwytałeś, gdy tymczasem on jeszcze daleko od ciebie. (Midrasz)

* * *

Zdrada.

Ten, który wszechwiedzę Najwyższego oszukuje równocześnie go okrada.

(Bereszis rabba)

Podstęp jest potężniejszym niż siła.

* * *

Zdrada.

Droga miewa uszy, mury miewają uszy. (Rabott)

Zdrada bywa szybka. Ptak w powietrzu nosi słowo zdradzie. (Kohelet 10, 20) Jak w morzu fale na fale, tak prędko z ust do ust dochodzi. Podsłuchujący za ścianą słyszy swój własny wstyd.

* * *

Zdanie Boga i ludzi.

Jeżeli kto podoba się ludziom i Bóg ma w nim upodobanie, kto zaś ludziom się niepodoba i u Boga jest w niełasce. (Abot)

* * *

Zdania.

Tak jak odmienne są rysy twarzy ludzkiej, tak samo są odmienne poglądy ludzi. (Midrasz)

Jakim jest człowiek, taką przygotowują mu kiełbasę.

* * *

Zdrowie.

Największy skarb dla człowieka stanowi dobre serce, tudzież zdrowe i wolne od wszelkich dolegliwości ciało. (Miwchar hapninim) Uczeni wzmiankują bardzo dowcipnie, iż największe bogactwo stanowi zdrowie i oznaczyli to słowem עשיר bogaty, którego początkowe litery znaczą עינים (zdrowe i świeże oczy), שנים (zdrowe zęby), ידים (silne ręce), רגלים (mocne nogi). Zdrowie więcej znaczy aniżeli pieniądz i mienie wszelkie.

* * *

Zdrowie nowonarodzonego.

Dla zdrowia nowonarodzonego, sobotę można robotą

znieważyć, gdyż znieważywszy jedną sobotę ratuje mu się życie, w którem będzie w stanie wiele sobót święcić. [Traktat Sabat 88]

*
* *

Zelżenie.

Lżący posiada zwykle te wady, które innym w swem lżeniu przypisuje. (Keduszyn 70)

*
* *

Zemsta.

Nie mścij się i nie miej urazy do dzieci twego narodu. (Leviticus 19, 18)

Nie miej w twojej pamięci miejsca na doznaną niesprawiedliwość i obrazę. Bóg twój nakazuje ci abyś o tem zapomniał i dla tego zapomnij.

*
* *

Zemsta.

Czem jest zemsta? Gdy od kogo żądasz pożyczenia sierpa a on ci odpowiada przyjdź jutro, nazajutrz zaś przychodzi on do ciebie prosząc o pożyczenie siekiery, a odpowiadasz mu: nie pożyczę ci bo mi także pożyczyć nie chciałeś, to stanowi zemstę. (Nekuma) Gdy znowu żądasz od kogoś pożyczenia siekiery, on ci jej odmawia, najutrz zaś on żąda pożyczenia sierpa, a ty dajesz mu mówiąc: patrz, nie jestem takim jak ty, bo mi odmówiłeś pożyczenia siekiery, to jest właśnie mściwość. (Netera. Traktat Joma 83)

*
* *

Zemsta.

Kto pałając zemstą, przeciw obrażającemu wypuszcza złość swoją nie powściągając się, dom tego w ruinę wpadnie. (Sanhedrin 150)

Chciwy zemsty w swojem mniemaniu nie zna granicy, poświęca nawet całe swoje mienie.

*
* *

Zgoda.

Bądź z uczniów Arona, miłuj spokój, staraj się zaprowadzić zgodę, kochaj ludzi, naprowadź ich na drogę prawa. (Abot)

*
* *

Zgoda.

Pogodzić swarzących się jest chwalebnym uczynkiem i bywa wynagrodzonem tu i w przyszłem życiu.

*
* *

Zjawisko.

Twoje oczernione bydlęta domowe pokazują iż jesteś węglarzem. (Berachot 28)

*
* *

Zjawisko.

Znawca zakonu, którego przekonanie wewnętrzne nie pozostaje w zgodzie z oznakami zewnętrznemi w czynach, nie zasługuje na nazwę prawdziwego znawcy zakonu. Znajdujemy bowiem w piśmie (Exodus 25, 12) *„Zewnątrz i wewnątrz arka święta musi być złotem okryta"*.

Działalność zewnętrzna winna koniecznie z myślami zupełnie się zgadzać.

*
* *

Złość.

Co jest dobre u bezbożnych, u cnotliwych bywa za złe uważane. (Jebamot 63) Bo znajdujemy: *Bóg rzekł do Łabana, strzeż się mówić z Jakóbem o dobrem lub złem.* (Genesis 31, 24) Złe rozumiemy, ale dobre dla czego nie? Bo dobre złych, złem jest u cnotliwych.

Ani twój miód, ani żądło twoje.

*
* *

Złośliwa mowa.

Kto o uczonych, którzy już snem wiecznym zasnęli, złośliwie mówi, ten runie w piekło. (Berachot 19)

To znaczy: w podziemny świat, gdzie kary piekła go nawiedzają i nigdy mu wiecznego spoczynku używać nie dadzą.

*
* *

Zmartwychwstanie.

To czego nie było powstało, tembardziej więc może nanowo powstać to co już raz było. (Sanhedrin 7)

Dowód zmartwychwstania umarłych (porów. Mojżesza Mendelsohna „Phadon" o nieśmiertelności duszy ludzkiej). Od bytu do bytu przechodzi życie. Kształt dojrzewa do przekształcenia.

*
* *

Zmartwychwstanie.

Pewien nauczyciel odpowiedział jednemu powątpiewającemu w zmartwychwstanie co następuje: Stłuczona szklanka ze skorup może być przerobiona, z naczynia zaś z gliny nie może być przerobiona, a to dla czego? Bo szkło bywa dmuchanem, rzekł powątpiewający. — Słuchaj więc, rzekł uczony, coś sam wymówił; co przez dmuchnięcie jest stworzonem, może się z okruchów odrodzić, tembardziej więc to co siłą ducha Boskiego powstało. (Porów. Daniela 12, 2, 3. Midrasz rabba)

* *
*

Zmartwychwstanie.

Więcej wart dzień w którym deszcz pada aniżeli dzień

zmartwychwstania, z dnia zmartwychwstania korzystać będą tylko pobożni i cnotliwi, z deszczu zaś korzystają tak pobożni jako i bezbożni.

(Teanith 7)

Dobroczynny, użyźniający deszcz, który obumarłe niwy corocznie nanowo ożywia i naturę złotemi kłosami i pachnącemi kwiatami odziewa, przedstawia nam wierny obraz odrodzenia i odmłodzenia, gdy kiedyś zmartwychwstanie tylko nagrodę dobra stanowić będzie.

* * *

Zmartwychwstanie.

Przy nastąpić mającem zmartwychwstaniu, ukaże się znowu człowiek w odzieży (pełen godności w działaniu i władaniu, w postawie jaką na tym świecie zdobył), w której do grobu pochowanym został. (Jeruszalmi Kełnim)

* * *

Zmartwychwstanie.

Pewnego razu zapytał cesarz rzymski rabi Gamliela: Czy to jest możebnem, aby zmarły który w proch się obraca znowu mógł odżyć? Wtem odezwała się córka cesarza: Niech rabi milczy i pozwoli mnie odpowiedzieć na to zapytanie. Przypuśćmy, rzekła ona, że w mieście naszem są dwaj garncarze, z których jeden przygotowuje naczynia zwykłe z gliny, a drugi z wody—którego więc z nich za artystę uważać będziemy? — Zapewno tego, odrzekł cesarz, który z wody wyrabia. Więc, zakończyła księżniczka, gdy ten artysta naczynia z wody (zastosowanie na zapłodnienie) wyrabiać może, to nie należy powątpiewać że także i z tonu wyrobić potrafi, a jeśli powątpiewasz że stworzenia z prochu powstają, to zwróć uwagę na mysz która jest tylko obrazem prochu; dziś ona jest w połowie z prochu, a jutro cała wydoskonalonem zwierzątkiem się staje, tak samo w proch obrócony człowiek znowu ciałem i żywym stać się może.

* * *

Zmienność.

Nie wszyscy ludzie, nie każda miejscowość i nie wszystkie czasy są sobie równe.

(Jebamot 16)

* * *

Zmysłowość.

Kto się pociągowi zmysłowemu (popędowi płciowemu) zanadto oddaje, ten starość sobie przyspiesza, siła jego znika, wzrok słabnie i przy-

kra woń wychodzi z jego ust i pachwin, włosy z głowy, brwi i rzęsy z oczów mu wypadają, jak również włosy z brody, gubi część zębów, naraża się na dolegliwość cierpienia. Rozkosze zmysłowe należy z mądrą wstrzemięźliwością łączyć, czem przedłuża się życie. (Majmonides rozd. 4)

* * *

Zmartwienie.

Gorzej jest zmartwić kogo słowami, niż pokrzywdzić w pieniądzach. (Baba basra 58)

Gdy straciłeś pieniądze, jeszcze nie wszystko straciłeś.

* * *

Zmartwienie.

Płeć żeńską łatwo można doprowadzić do łez i zmartwienia i dla tego każdy małżonek ze swoją połowicą pobłażliwie postępować winien. (Baba meoya 50)

* * *

Zmartwienie.

Kto docinkami ludzi martwi, będzie ciężko pokutował, będzie surowo trapionym.

* * *

Znaczenie skromne.

Trzymaj się dwa lub trzy stopnie od twego miejsca i czekaj aż cię przywołają, a wtedy wstąp wyżej, lub nawet nie wstępuj wyżej, bo mógłby ci kto powiedzieć żebyś zeszedł i daleko ci lepiej będzie usłyszeć: wstąp wyżej! wstąp wyżej! aniżeli: zstąp niżej! zstąp niżej!

* * *

Znamię.

Trzema znamionami daje się poznać moralna własność człowieka: Workiem (w handlu) kieliszkiem (w piciu) i gniewem, podług zaś twierdzenia innych: pociągiem do pieniędzy, brzękiem kieliszka i popędem do gniewu. (Erubin 65)

* * *

Znamię.

Pas jego świadczy już dostatecznie o nim. (Chulin 108)

Już jego chustka daje poznać jego stan. Ptaka poznaje sią po piórach.

* * *

Znamię.

Trzema rzeczami odróżniają się ludzie pomiędzy sobą: Mową, rysami twarzy i rozumem. (Sanhedrin 38)

* * *

Znamię mądrych i nierozsądnych.

Znamieniem mądrych jest małomówność, nierozsądnych przeciwnie gadulstwo.
(Miwchar hapninim)

Mądrość ochrania się przez milczenie.

*
* *

Znak pomyślny.

Pomyślny to znak obfitego błogosławieństwa, gdy ludzie wzajemnie przyjaźnie się spotykają i wszyscy są zadowoleni i wypogodzeni.

*
* *

Znosić obrazy.

Kto się nie mści za swoje krzywdy, za tego Bóg się ujmuje. (Traktat Gityn 7a)

*
* *

Zuchwalstwo bezwstydne.

Postępowanie świętoszków podobne jest do postępowania Zymri, (Numeri 41, 14) i o zasługę upominają się jaką Pinchas kiedyś otrzymał.
(Numeri 41, 12, 13. Sota 22)

Mowa o zuchwałym człowieku, który przy swojej nieprawości rości sobie prawo do zasługi pobożnego męża.

*
* *

Zuchwalstwo.

Zuchwały i bezwstydny człowiek godzien jest nienawiści. (Teanith 6)

Z chucpą (zuchwałością) daleko się dochodzi,—żydowskie przysłowie, będące w związku z przysłowiem: Z nikim się nie zadając, niedaleko dojdziesz.

*
* *

Związek.

Przy pomocy dwóch psów zabito lwa. (Sanhedrin 95)

Najsilniejszy związek może być rozwiązany, gdy tchórzliwi członkowie odwagę tracą.
(Znane żydowskie przysłowie)

*
* *

Zubożenie.

Trzy rzeczy doprowadzają do zubożenia: przekroczenie przepisów przyzwoitości, zaniedbanie czystości i wzajemne lekceważenie w małżeństwie. Anioł żywności zowie się „Czystość”, anioł ubóstwa „Nieczystość”. Prawdziwy dałes (ubóstwo) nie pochodzi od Boga, lecz po większej części z własnych win człowieka.

*
* *

Zubożenie.

Kto na majątku podupadł, podobnym jest do umarłego.
[Pirka rabi Eleazara]

Bywają ludzie, twierdzi talmud, którym pieniądze milsze nad życie.

*
* *

Zwierzchność.

Gdyby nie było zwierzchności ziemskiej, nie mógłby żaden naród istnieć obok drugiego. (Joma 69)

Gdy moc królewska z prawem obywatelskiem się jednoczy, wtedy tylko pomyślnie wiedzie się rządowi.

*
* *

Zwierzchność.

Człowiek jest podobny do ryb morskich. Jak twory morskie większe mniejsze pochłaniają, tak samo człowiek jeden drugiego żywcem by pochłonął, gdyby się nie bał światowej zwierzchności.

(Aboda Zara)

Módl się za szczęśliwe powodzenie rządu krajowego, bo gdyby nie było czci dla niego, żywcem by człowiek człowieka pochłonął. (Pirka Abot 3—2)

*
* *

Zwierzchnicy.

Zwierzchnicy i sędziowie muszą zawsze z powszechnego wyboru narodowego pochodzić. (Berachot 55)

Tylko ten zdolny jest być godnym zastępcą narodu, kto ani ze znakomitego narodu, ani też z bogactwa, lecz z zasługi do godności podniesiony został.

*
* *

Zwyczaje i obyczaje.

Nigdy nie powinno się odstępować od panującego zwyczaju, bo znajdujemy iż Mojżesz zrzekł się pożywienia, gdy do wyżyn nieba wstąpił (Exodus 34, 28), przeciwnie aniołowie, przyjęli pożywienie gdy z niebios zstąpili z poselstwem od Boga.

*
* *

Zwycięztwo.

Giermkowie sprzeczają się na wojnie, a bohaterzy odnoszą zwycięztwo nad sobą.

(Nazyr 46)

Jedni pracują i starają się a drudzy korzyść i nagrodę z tej pracy odnoszą.

*
* *

Zwycięztwo prawdy.

Często się widzi nieżyczliwego (zazdrosnego), pomimo woli zmuszonego prawdę wyznać. Tak muszą często ludzie cieszący się z cudzej szkody naostatku siebie za łgarstwo karać i przymioty prawdziwym swoim przeciwnikom przyznać.

*
* *

Zwycięztwo nad nieprzyjaciołmi.

Gdy Mojżesz ręce swoje podnosił Izrael zwyciężał, gdy zaś jego ręce znużone opuszczały się, Amałek był zwycięzcą (Exodus 17, 11). Na to wzmiankowali uczeni: Czy ręce Mojżesza walkę rozpoczęły albo ją ukończyły? Czy on walczył lub zwyciężył? Nie! ale to wskazuje, że Izrael tak długo zwyciężał, gdy w górę patrzył i serce swoje pełne skruchy ku Ojcu swemu zwracał, ale gdy ręce znużone służby Bożej nie spełniły, Amalek był zwycięzcą. (Rozhaszana 29)

* * *

Zwycięztwo namiętności.

Uczcie się przed nią drżeć, a nie będziecie grzeszyć. (Berachot 5)

* * *

Zwyciężyć a zostać zwyciężonym.

Bohater napewno myśli zwyciężyć, musi jednakże często przed słabszym uledz. „Małe przyczyny, duże skutki".

Upaść jest ludzkiem, zostać w upadku szatan sprawia.

* * *

Zwyczaje dobroczynności.

Kto bezprocentową pożyczką ubogich wspiera, ten jest wspaniałomyślniejszym i szlachetniejszym aniżeli ten, który ich jałmużną wspomaga. (Sabat 62a)

Ż.

Żałoba.

Rabi Jozua nie odwiedzał żadnego w żałobie pogrążonego człowieka by politowanie okazać, z wyjątkiem takiego, który bezdzietnie zmarłego opłakiwał, takiego bowiem tylko za prawdziwie godnego litości, a dom jego za prawdziwy obraz żałoby uważał. (Moed Katan)

Nie płaczcie nad umarłym ani go nie żałujcie, ale płaczcie nad tym, który bezdzietnie ten świat opuścił, bo się więcej nie wróci by oglądał ziemię na której się urodził. [Jeremiasz 22, 10]

* * *

Żałoba.

Człowieka, który nie okazuje smutku przy śmierci pobożnego i zasłużonego męża, należy uważać za żyjącego tylko ciałem a umarłego duchem. (Sukot 105)

* * *

Żałoba.

Nad trzema osobami lituje się Opatrzność: Nad uczonym któremu brak utrzymania, nad studyującym Torę (zakon) który godziny ranne bezczynnie marnuje i nad człowiekiem dumnym i wyniosłym.

(Abot rabi Natana)

*
* *

Żałoba smutnej pamięci zburzenia Jerozolimy.

Podług przepisu rabinicznego, smutna pamięć zburzenia Jerozolimy nawet w radosnych i kosztownych chwilach życia zawsze żywy smutek obudzać powinna. (Baba basra 60) *„Jeżeli cię zàpomnęo Jeruzalem! niech sama siebie zapomni prawica moja.“* *„Biada mi, gdybym nie przełożył nad największą mą rozkosz“* (psalmy Dawida). Wskutek tego zalecali rabini przy każdej nowej budowie, wprost drzwi wchodowych małe jakie miejsce niewyprawiane zostawić.

(Zachar la chorban)

Z tej właśnie przyczyny żadna kobieta nie powinna wszystkiego swego stroju i klejnotów na siebie wdziewać, żadnej uczty w całości nie przygotować i t. p. podczas trzech żałobnych tygodni i 9-go Aw, jako żałoba z powodu Zachor la chorban.

Żydowska radość (symcha) nie powinna być zupełną.

(Żydowskie ludowe przysłowie)

*
* *

Żądze.

Zła żądza jest szatanem (uwodzicielem) i zarazem aniołem śmierci. (Baba basra 17)

Pociąg do zmysłowości prowadzi do morderstwa które nić życia przerywa.

*
* *

Żądze.

Kto swe namiętności bohatersko zwycięża i do spełnionych błędów się przyznaje, ten czci Przenajświętszego tu i tam. (Sanhedrin 63) „Kto swoim żądzom daje posłuchanie, ten zapiera się Stwórcy swego“. Kto jest bohaterem? Ten, kto swe namiętności zwycięża. (Abot 4)

*
* *

Żądza panowania.

Tam gdzie pan domu kiedyś swą broń zawieszał, obecnie głupowaty pastuch swój kosz zawiesza. (Sanhedrin 103)

Prości ludzie trafiają często bez zasługi na miejsce znakomitych.

*
* *

Żądza budowania.

Kto się przedsiębierstwu budowy oddaje, ten często ubożeje. (Jebamot 63)

Budować jest żądzą, lecz kosztuje dużo pieniędzy. Kto dom buduje, płaci za takowy często zbyt wiele, a kto dom gotowy kupuje, znajduje go.

* * *

Żądza rozkoszy.

Wiedza w miejscach przyjemnego i rozkosznego życia nie znajduje przytułku.

(Sanhedrin 111)

* * *

Żądza rozkoszy.

Przykazania religijne nie są dane, by za ich pomocą przyjemności osiągnąć.

(Erubin 31)

Z cierni powinności, wyrastają róże zbawienia.

* * *

Żądza poczciwych.

Poczciwi cenią bardzo swoje majątki, dla tego iż cudzych sobie nie przywłaszczają.

* * *

Żądza zaszczytów.

Kto się o honor ubiega, ten go od siebie oddala, gdyż tego sobie wynajduje, który się skromnie zaszczytów zrzeka. (Midrasz)

* * *

Żelazo i drzewo.

Strach ogarnął drzewa leśne gdy zobaczyły żelazo, które ścina im konary, obala pień i wyrywa korzenie. Na co żelazo odpowiedziało: gdybyście wy same nie dostarczały mi rękojeści, tobym wam nic zrobić nie mogło.

(Bereszis rabba)

* * *

Żebractwo.

O ludziach, którzy z obojętności i lenistwa zaopatrzenie potrzeb swych dzieci innym zostawiają, mawiali talmudyści: „Ten cmok płodził młodych i rzuca je mieszkańcom miasta" (do utrzymania)

(Ksubot 49)

Przewróćcie moździeż, postawcie na nim takiego człowieka i wołajcie: Kruk także się troszczy o swoje młode, a ten człowiek o swojej dziatwie nie ma pieczy.

* * *

Zebractwo i praca.

Kto bez naglącej potrzeby żebrze, będzie prędko w potrzebie, a kto w potrzebie nie żebrze, ten będzie innym w potrzebie dopomagać.
(Traktat Pea 8)

* * *

Żona.

Żona stanowi główną treść ustroju domowego. (Berachot 51)

Żona jest dla domu. Żona jest władczynią domu w najwyższem znaczeniu tego słowa „małżonką małżonka" miłowana, kształcącą, władającą matką, estetyczną i gospodarującą duszą domu.

* * *

Żona.

Z wielką troskliwością szanuj żonę, bo ona ci błogosławieństwo Boskie w dom przynosi. (Jebamot 63. Odnośnie do Genesis 2, 16)

Szanujcie żony bo one plotą i tkają niebiańskie róże w życiu ziemskiem.

* * *

Żona zła.

Kto zasługuje na nazwę zacnego i dobrego męża? Ten, kto złą żonę ścierpieć może. Zła żona bardziej jest gorzką aniżeli śmierć.
(Miwchar hapninim)

* * *

Żona zła.

Oby cię Bóg ochronił przed rzeczą, która gorszą jest od śmierci (Jebamot 12), a mianowicie przed złą żoną. (Porówn. Kaznod. Salomona 7, 24 gdzie znajdujemy) „Znalazłem rzecz gorszą od śmierci, niewiastę, której serce jest jako sieć sidła".

* * *

Żona kłótliwa.

Niedobrze jest z wężem w jednem schronieniu (koszu) przebywać. (Jebamot 12)

Alluzya do przykrego położenia, w jakiem znajduje się mąż kłótliwej żony.

* * *

Życie.

Co życie buduje i tworzy, śmierć niszczy i rozbija w kawałki. Życie zaszczepia od godziny do godziny, śmierć wykorzenia zarodki z gruntu.
(Bachaja)

* * *

Życie (le chaim).

„Le chaim towim" do życia, na dobre zdrowie. Min-

hag (zwyczaj). Orzeczenie przy winie, przy religijnych ucztach, gdy się chce powiedzieć: Oby dający ucztę żył w radosnem życiu, w życiowem wykonaniu przykazań Boskich. *Przestrzegajcie ustaw Moich, które zachowując będzie człowiek w nich żył.*

[Leviticus 18, 5]

* * *

Życie.

Dwie szkoły dysputowały przez długi czas nad oceną życia ludzkiego, jedna była zdania że istnienie jest lepsze aniżeli nieistnienie, druga zaś przeciwnego była zdania. Nareszcie przedstawiciele obu szkół zgodnie uznali: iż nieistnieć lepiej jest niż istnieć, gdy jednak człowiek już stworzony został, powinien się starać odznaczyć dobremi i chwalebnemi uczynkami.

* * *

Życie ludzkie.

Kto życie ludzkie niszczy, tego prawo uważa jakby cały świat zniszczył. Kto przeciwnie jednego człowieka przy życiu utrzymuje, ten ma zasługę jak gdyby cały świat utrzymał. (Sanhedrin 26)

Dla tego człowiek nie został stworzony jako gatunek lecz jako indywiduum, by powyższe zdanie stwierdzić.

* * *

Życie.

Oni zaniedbują wieczne, a zanadto troszczą się o przemijające, wcześnie ustępujące życie (Sabat 33). Są to słowa bolesne rabi Eleazara powiedziane do jego syna Hyrkanusa. Przeciwnie znajdujemy: Zbawienniejsza w tem życiu jedna godzina poświęcona pokucie z dobremi uczynkami, niż żal zapóźny w całem życiu przyszłem. (Abot 4, 19)

* * *

Życie i śmierć.

Przy rozpoczęciu życia zbliża się człowiek do śmierci. Śmierć jest powolnem powtórnem odrodzeniem. (Rabott)

Zmiana pomiędzy kolebką a grobem trwa nieprzerwanie dalej.

* * *

Żyjący jak umarły.

Czworakich ludzi uważam za umarłych: Ubogiego, niewidomego, trędowatego i bezdzietnego (Nedarim 64) Dowody tego znajdujemy w piśmie:

„Ubogi”, tu się pismo odwołuje do Datana i Abirama, którzy majątek stracili (Exodus 4, 19). „Niewidomy” dla którego świat stał się ciemnym. (Jeremiasz 3, 5). „Trędowaty”. O niechby ona (Miriam w jej trędowatości) nie równała się umarłemu i t. d. (Numeri 12, 12) Nareszcie „bezdzietnego.” Rachela rzekła: Daj mi potomstwo jeżeli nie umrę (Genesis 30, 1) Kto nie ma potomstwa, nie wie na co żyje.

* * *

Życzenie niespełnione.

Żaden człowiek nie umarł, nie osiągnąwszy choć połowy swych życzeń. (Midrasz Kohelet)

Umysł ludzki przestałby być ludzkim, gdyby wszystkie jego zachcianki się spełniły.

* * *

Życzliwość.

Miara dobroci i życzliwości niechaj będzie każdego czasu większą, aniżeli miara surowej sprawiedliwości.

(Sota 8)

Obok surowej sprawiedliwości, niechaj także miłość i ludzkość panuje.

* * *

Życzliwość.

Czyń dobrze tak długo dopóki będziesz w możności.

(Sabat 151)

Tu na roli czasu siej nasiona cnoty o ile zdołasz, tam cię bowiem oczekuje sowita nagroda.

* * *

Żywność.

Człowiekowi przytrafiają się różne cuda, tylko żywność nie spada mu z nieba. (Sabat 155)

Musi ją na tym świecie wysiłkiem krwawej pracy zdobywać, bo tem okazuje człowiek swoje zdolności, a niebiosa udzielają mu siły do wytrwania. Cudów i pomocy Boskiej tylko wtedy oczekiwać można, gdy nasze pojęcie jest zanadto ograniczone i oczywiste niebezpieczeństwo przewidujemy, o utrzymanie zaś naszego dobra cielesnego, sami musimy się jako właściciele ziemi troszczyć. Pieczone gołąbki nie lecą same do gąbki.

* * *

Żywność.

Kto kosz z chlebem wysoko zawiesza, tego żywność wisi także wysoko. (Pesachim 111)

Wieszanie kosza z chlebem uważali talmudyści za pewną przepowiednię ubóstwa. Kto o pieczołowitości Boskiej powątpiewa, nie wierząc że mu

podług zasług dobra doczesne udzielone będą, lecz wszystko ślepemu wypadkowi przypisuje, tego całe życie jest omylne i bez celu. Gdy chleb w powietrzu, pieniądze w grobie.

* * *

Żywność.

Kto dzień stworzył, ten przeznaczył mu zarazem żywność. (Bereszis rabba)

Zupełnie w myśl owego pobożnego nauczyciela, który Bogu za utrzymanie od dnia do dnia dziękował i dalsze dni tylko opiece swego Boga polecił.

* * *

Żywność.

Człowiek gdy nawet spostrzega że środki jego utrzymania się zmniejszają, powinien z nich jałmużnę biednym dawać, tembardziej gdy miewa obfity dochód. (Gityn) Przepisy podobne znajdujemy w talmudzie (Traktat Sabat 119): „Daj dziesięciny z twego posiadania, czem zasłużysz sobie bogactwo". Od tego pochodzi u Izraelitów to zwykłe słowo נתנו co znaczy: oni mają dawać (dobroczynność wykonywać), to samo zaś słowo na odwrót czytane znaczy również ונתן, co znaczy, wenosny w jedną i drugą stronę, kto daje ten znowu otrzymuje.

* * *

Żywność duchowa.

Przodkowie nasi wynaleźli dla nas pług i użyźnili rolę, a my nie mamy co jeść. (Szekalim 5) Wielcy nieśmiertelni krzewiciele idei Boskich, poświęcali całą swoją moc do podtrzymania i rozkrzewiania takowych, torowali nam drogę do życia szczęśliwego, sieli złote nasiona cnoty i miłości bratniej dla swych potomków, my zaś czynimy Boską winnicę pustą i nieuprawną, rozrywamy mur i ogrodzenie (podług Jezajasza 2, 5) i do tego przyszło, że owej pokrzepiającej żywności niebiańskiej pozbawieni jesteśmy i prawie żadnego zapasu dla głodnych ust nie mamy.

* * *

Żywność starych.

Wino dodaje starości mocy i odwagi, wzmacnia ją siłą młodzieńczą. (Megilla 15)

Dobry trunek czyni starych młodymi.

Ż.

Źródło błogosławieństwa.

Jeżeli nauczyciel ludowy (naśladując praojca Abrahama rozszerzającego błogosławieństwo) chce przyczynić się do błogosławieństwa powszechnego, musi on być źródłem onego (ברכה בריכה), musi mianowicie być nigdy nie wysychającem źródłem dobrych uczynków. Jak obfity wodozbiór wszystko oczyszcza i użyźnia, tak samo nauczyciel religii ludzkość zdrojem nauk Boskich użyźniać i oczyszczać i do poznania praw Boskich doprowadzić winien.

(Midrasz)

KONIEC.

Przedruk techniką fotooffsetową
wykonany w Zakładach Graficznych w Gdańsku
z egzemplarza udostępnionego
przez Bibliotekę Uniwersytetu Warszawskiego.
Wydano w nakładzie 3 000 egzemplarzy.

Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe
Warszawa 1988

WAiF Reprint